

TOIVO HOPP HOPE

Sosiologipäivät
2021

ABSTRAKTIKIRJA

Sosiologipäivät 2021: Työryhmät / Working groups / Arbetsgrupper

Sosiologipäivät 2021: Työryhmät / Working groups / Arbetsgrupper

1. Asiantuntemus ja tieto yhteiskunnassa
2. Biokapitalismin ja prekarisaation puristuksissa? Nuoret muuttuvilla työmarkkinoilla / Facing biocapitalism and precarity? Young people in the changing labour markets
3. Cognitive sociology
4. Contradictory Hopes for Transformative Change in the Global South
5. Culture, health and wellbeing
6. Duunaritutkimus – suorittava työ ja sen tekijät tutkimuskohteena
7. Epistemic disobedience and hopeful academia: Imagined, practiced and negotiated
8. Future sociologies beyond the nation-state
9. Globaalin sosiologian työryhmä
10. Hopes and Frustrations of Digital Participation
11. Ihminen ja muut eläimet – Monilajiset yhteisöt sosiologian tutkimuskohteena
12. Is there hope in old age?
13. Juhlimiskulttuurit ja seurallisuus pandemian aikana / Festandet och sällskaplighet under pandemin / Celebration and sociality in the age of Pandemia
14. Kanssatutkimusta – mutta miksi ja miten? Empiirisiä, teoreettisia, tutkimuseettisiä ja tieteenfilosofisia tarkasteluja kanssatutkimuksen mahdollisuuksista ja haasteista
15. Kasvatuksen ja koulutuksen kulttuurit / Cultures of Education and Schooling
16. Kasvatussosiologia ja koulutuspolitiikka
17. Kohti dataohjautuvaa yhteiskuntaa: odotuksia, jännitteitä ja ehtoja / Towards a data-driven society: expectations, tensions and prerequisites
18. Kulutuksen ja kulttuurin sosiologia
19. Läheissuhteiden tutkimus toivoa luomassa?
20. Mielenterveys/sairaus ja toivo
21. Miten tiedettä kuvitellaan?
22. Muuttuvat työt, tilat ja materiat
23. Oikeussosiologia / Sociology of Law / Rättssociologi
24. Poliittinen mielikuvitus, arkipäivän utopiat ja toivon politiikka
25. Political sociology workgroup: Politics of hope and despair
26. Riskidiskurssien asema yhteiskunta- ja terveystieteissä
27. Science, technology and society
28. Sociology of Migration / Muuttoliikkeiden sosiologia

29. Subjekttiivinen hyvinvointi / Subjective well-being
30. Sukupuolen ja seksuaalisuuden sosiologiaa / Sociology of gender and sexuality
31. Suomalaisen synnytyskulttuurin murros
32. Tieteellinen tutkimustieto median ja politiikan kentällä
33. Toivo ja odotukset vuorovaikutuksessa
34. Toivon trendit ja signaalit sekä yksilön kokemus
35. Toivo, terveys, sairaus ja hoitaminen
36. Tulevaisuuden toivot ja toivottomat
37. Turvallisuuden ja maanpuolustuksen sosiologia
38. Uskontososiologia
39. Vanhemmuus ja toivo / Parenting and hope
40. What is the place of “hope” in activist research?
41. Yhteiskuntateoria / Social Theory
42. Yrittäjyys ja yrittäjämäisyys nyky-yhteiskunnassa

1. Asiantuntemus ja tieto yhteiskunnassa

Koordinaattorit:

Mika Simonen, mika.simonen[at]helsinki.fi

Ilkka Arminen, ilkka.arminen[at]helsinki.fi

Torstaina 11.3. klo 13 – 16

Kokemustieto terveystalvaeluissa – merkitykset, määritykset ja käyttö

Marjaana Jones, Tampereen yliopisto

Kokemustieto ja kokemusasiantuntijuus ovat kiistanalaisia termejä ja ne voidaan nähdä perinteisten tietomuotojen ja asiantuntijuuden haastajina. Arkikäytössä kokemustiedolla saatetaan viitata anekdoottisiin näkökulmiin, mututuntumaan ja täysin subjektiivisiin kokemuksiin pohjautuviin mielipiteisiin. Kuka tahansa voi myös asemoida itsensä kokemusasiantuntijaksi, sillä jokaisella on omakohtaisia kokemuksia eri ilmiöistä. Esityksessäni keskityn erityisesti sairauksiin ja terveystalvaeluihin liittyviin kokemuksiin ja keskityn terveystalvaeliikassa ja tervetvdenhuollossa vahvistuneeseen tapaan asemoidaan palveluiden käyttäjät asiantuntijoiksi, jotka tulisi ottaa mukaan niin oman hoitonsa suunnitteluun kuin laajemmin palvelujen kehittämiseen.

Esityksessä vedän yhteen kolmen kokemustietoa ja kokemusasiantuntijuutta käsittelevän artikkelini tuloksia. Artikkelit pohjautuvat kokemusasiantuntijoiden sekä potilasjärjestöjen edustajien haastatteluille ja niissä käsitellään kokemustiedon rakentumista, merkityksiä ja käyttöä tervetvdenhuollon kehittämisessä ja palveluntuotannossa.

Tutkimustulosten pohjalta esitän, että tervetvdenhuollossa toimivien kokemusasiantuntijoiden käyttämä tieto on usein laaja-alaista, pitkän prosessin myötä rakentunutta ymmärrystä sairauden kanssa elämisestä ja palvelujärjestelmästä. Kokemustieto pohjautuu vahvasti omakohtaisiin sairauskokemuksiin, mutta sairauskokemusten omaaminen ei automaattisesti merkitse kokemustiedon omaamista tai kykyä toimia tervetvdenhuollon asiantuntijatehtävissä. Se rakentuu koulutuksen aikana tapahtuvassa vuorovaikutusprosessissa, sillä sanoittamattomia ja työstämättömiä kokemuksia oli lähes mahdoton käyttää palveluiden kehittämisessä. Vaikka kokemustieto näyttäytyykin yksilökokemusta laajempaan kategoriana, luovat henkilökohtaiset kokemukset kuitenkin tietynlaiset raamit tai rajat toiminnalle. Kokemustietoon yhdistetään lisäksi koulutuksen, työn ja opiskelun kautta opittu asiapohjainen tieto. Vaikka kokemustietoaan ei arvoteta samalle tasolle kliinisen/ammattillisen tiedon kanssa, sitä käytetään potilaiden tukemisessa, ammattilaisten koulutuksessa sekä luomaan tarkempi kuva sairausarjesta, hoidosta ja palvelujärjestelmässä navigoinnista. Kokemustiedon käyttö palveluiden kehittämisessä voi saada aikaan laajamittaisia muutoksia, mutta sen käyttöön liittyy myös useita rajoitteita. Tervetvdenhuollossa toimiessaan kokemusasiantuntijat sekä mukautuvat että haastavat perinteistä asiantuntijuutta.

Puhtoisuuden illuusio: Kuka puhuu? Televisiotuotantojen asiantuntijapuheenvuorot mediassa

Pauliina Tuomi, Tampereen yliopisto

Mediakulttuuri on tulvillaan niin viihteellisiä kuin vakavia mediasisältöjä, joiden tarkoituksena on provosoida ja synnyttää tunteita. Myös nykypäivän lineaarinen televisiotarjonta ja ohjelmasisällöt tuntuvat pyrkivän kerta toisensa jälkeen shokeeraamaan ja hännäämään katsojan televisioruudun ääreen. Ilmiönä provokatiivinen televisiotuotanto tarkoittaa yksinkertaisimmillaan tv-sisältöjä, jotka ovat jollakin muotoa yleisiä arvoja, normeja ja jopa moraalikäsitteitä ravistelevia. Normien keikuttamisen keinoina voivat olla esimerkiksi irstailu, sosiaalisten instituutioiden – kuten avioliiton ja perheen – ravistelu ja erilaisuuden sekä poikkeavuuden hyväksikäyttö. Tutkin asiantuntijuuden roolia viihteellisen, mutta arvovälitteisen mediasisällön näkyvyydessä, markkinoinnissa, ja sitä ympäröivän "tiedon" tuottamisessa. Provokatiivisten TV-tuotantojen puheenvuorot ja media- ja sanomatalojen retoriikka tuntuvat hakevan oikeutusta eri keinoin kyseenalaisimmille ja poleemisille valinnoilleen. Samoin tietyt laskelmoidut ”paljastukset” kulissien takaa taas kuvastavat tiettyä markkinointistrategiaa, jota tuotannot hyödyntävät. Samalla ne tuottavat tiettyä tuotantojen diskurssia (usein ainoa saatavilla oleva "tieto"?), Oman äänensä tuovat tuotantoon osallistujat, jotka avaavat omia kokemuksiaan sekä kriittisin että myös osin puolustavin puheenvuoroin. Puhtoisuuden illuusio on selkeästi analysoitavissa TV-tuotantoja koskevasta mediamateriaalista, erityisesti v. 2019-2020, mutta artikkelin aineisto alkaa vertailevasti jo vuodesta 2016. Monipuolisen aineiston käsittelyn myötä saadaan kokonaisvaltainen kuva siitä, millaisia provokatiivisia diskursseja nykypäivän suomalainen televisiotarjonta välittää ja miten ne näkyvät mediajulkisuudessa. Tuloksina saadaan tietoa siitä, mistä provokatiiviset valinnat TV-tuotannossa kertovat, mistä ne syntyvät ja miksi. Lähtökohtana on tutkimuksen myötä myös pyrkiä saattamaan fokus katsojapositiona tuotantoihin ja niiden vastuuseen; aina kysytään, kuka tätä katsoo, ei kysytä, kuka tätä tekee, miksi ja miten? Vastaako tarjonta tarpeeseen vai annetaanko se meille ylhäältä annettuna? Samalla taas esimerkiksi mediatutkijat pääsevät yllättävän harvoin ääneen (myös. prof. Anu Koivusen näkemys Suomen Kuvalehdessä 2019). Aineisto kattaa kaikkiaan n. 1000 uutisointia, jotka ovat valittu tietyn kriteerein ja käsitelty sisällön- ja diskurssianalyysin kautta. Tuloksena syntyy kuva siitä, miten provokatiivisten TV-tuotantojen ja osallistujien puheenvuorot näyttäytyvät mediassa, unohtamatta myös mahdollisia mediatalokytöksiä.

Asiantuntemus ja television asiaohjelmat; laatu ja määrä

Marjaana Mykkänen, Helsingin yliopisto

Suomessa Yleisradio on lähes yksin vastuussa perinteisen asiaohjelmiston tarjonnasta ja tuotannosta TV-kanavilla ja kotimaisilla verkkoalustoilla. Perinteisellä asiaohjelmistolla tarkoitetaan tässä yhteydessä kulttuuri- ja tiedeohjelmia alalajeineen, kuten kirjallisuus-, elokuva-, teatteri-, luonto-, tähtitiede- ja lääketiede- aiheisia ohjelmia, sekä yhteiskunnallisia ohjelmia kuten talous-, ympäristö-, kuluttaja- ja media-aiheisia erikoisohjelmia. Lähes kaikkien edellä mainittujen lajien tuotanto Ylessä on kaventunut tai loppunut kokonaan viime vuosikymmenen aikana, ja osin korvautunut (usein geneerisellä) kansainvälisellä tarjonnalla, tai yleis- ja ajankohtaisohjelmistolla. Samalla koko mediamaisema on muuttunut alustojen lisääntyessä, eivätkä pienten yleisöjen erikoisohjelmat pääse näkyviin myöskään verkkotarjonnassa.

Laadukkaaksi koettu asiaohjelmisto edellyttää asiantuntemusta ja kerronnallista taitoa. Katsojat osaavat odottaa saavansa niistä itselleen jotain uutta ja ajateltavaa, ja samalla vaihtoehtoista perspektiiviä päivittäisjournalismin kiihkeyteen. Monipuolisesti suunniteltu, toteutettu ja tarjoiltu, monimuotoinen ohjelmisto voi keventää maailman kaoottisuuden ja hälyttävyyden vaikutelmaa, Gerbnerin (1973) 'pahan maailman syndrooman' konseptia mukaellen. Se myös lisää katsojien vakauden ja hallinnan, tai koherenssin, tunnetta. Asiantuntevan erikoisohjelmiston puute puolestaan

yksipuolistaa ja heikentää kulttuurisen ja yhteiskunnallisen tarkan tiedon asemaa yksilön ja yhteiskunnan arjessa.

Ohjelmistot eivät synny ja kuole luonnonlain omaisesti, vaan niiden olemassaoloa säätelevät monet, usein samanaikaiset kehityskulut ja paradigmot. Ohjelmistojen suunnittelu ja tuotanto on osa joko tietoista tai sattumanvaraista ohjelmapolitiikkaa, joka tulee määritelleeksi myös omalta osaltaan mitä kansalaiset saavat tietoonsa ja millaisena he maailman kokevat. Siksi ohjelma- ja alustapolitiikan tulisi olla läpinäkyvää ja aktiivisen vuorovaikutteista sekä akateemisen yhteisön että yleisöjen kanssa.

Talouden asiantuntijoiden ”uskottavuuden hierarkia” suomalaisten talous- ja politiikan toimittajien silmin

Timo Harjuniemi, Helsingin yliopisto

Esimerkiksi pankeissa, taloudellisissa tutkimuslaitoksissa ja valtionhallinnossa työskentelevät talousasiantuntijat ovat journalistien taajaan käyttämiä lähteitä. Julkisuudessa esiintyvät asiantuntijat arvioivat tehtyjä talouspoliittisia päätöksiä ja talouspolitiikan liikkumatilaa. Tarkastelen esityksessä talous- ja politiikan toimittajille lähetetyn kyselytutkimuksen (N=42) sekä 19 teemahaastattelun avulla, miten talouspolitiikkaa seuraavat suomalaiset toimittajat arvioivat erilaisissa instituutioissa työskentelevien talousasiantuntijoiden uskottavuutta. Analyysi nojaa journalismin tutkimuksesta tuttuun ”uskottavuuden hierarkian” käsitteeseen. Uskottavuuden hierarkian huipulla ovat tärkeimmät poliittiset vallankäyttäjät ja puolueettomiksi mielletyt asiantuntijat, kun taas poliittisesti marginaalisiksi koetut toimijat samoin kuin puolueellisiksi mielletyt asiantuntijat ovat alempana hierarkiassa. Väitän, että paikka talouden asiantuntijoiden uskottavuuden hierarkiassa määräytyy asiantuntijan institutionaalisen taustan mukaan. Toimittajat pitävät Suomen Pankin ja valtiovarainministeriön sekä Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ja Palkansaajien tutkimuslaitoksen kaltaisten instituutioiden asiantuntijoita erityisen uskottavina, kun taas suhtautuminen pankkien talouspoliittiseen asiantuntemukseen on epäilevämpää. Vaikka valtionhallinnossa ja tutkimuslaitoksissa työskenteleviä asiantuntijoita pidetään yleisesti uskottavampina kuin pankkien asiantuntijoita, toimittajat suhtautuvat kriittisesti ajatukseen talouden asiantuntijatiedon puolueettomuudesta.

Suomalaisten luottamus asiantuntijoihin ja instituutioihin COVID-19 pandemiassa keväällä ja syksyllä 2020

Piia Jallinoja, Tampereen yliopisto

Esa Väliaverronen, Helsingin yliopisto

Selvitimme suomalaisten luottamusta instituutioihin ja asiantuntijoihin koronakriisin käsittelyssä kyselytutkimuksella huhtikuussa (n=1138), kesäkuussa (n=1127) ja lokakuussa 2020 (n=1052). Pohdimme, onko aineistossa havaittavissa yhtäältä rally-around-the flag-ilmiötä, lipun alle ryhmittymistä kriisin kohdatessa, ja toisaalta heijastumia ”totuuden jälkeisestä ajasta”. Lisäksi tutkimme luottamuksen yhteyttä sosiodemografisiin tekijöihin ja puoluekantaan, sekä yksilön vapauteen ja vastuuseen liittyviä asenteita. Aineisto kerättiin Kantar oy:n panelistien parissa. Tulosten mukaan suomalaiset luottivat varsin vahvasti hallitukseen, viranomaisiin sekä THL:n ja yliopistojen tutkijoihin kriisin käsittelyssä sekä keväällä että syksyllä. Enemmistö vastaajista pyrki

noudattamaan viranomaisohjeita ja hyväksyi yksilöiden vapauksien rajoitukset epidemian hallinnassa. Jo kesäkuun mittaus näytti, että “lipun alle” ryhmittäminen olisi hieman heikentynyt ja yksilöiden vapauksien korostaminen lisääntynyt koronatilanteen helpotettua. Huhtikuusta lokakuuhun THL:ää kohtaan tunnettu luottamus hieman vahvistui, kun taas STM:ää ja hallitusta kohtaan tunnettu luottamus hieman laski. Lokakuun kyselyssä selvitimme vielä suomalaisten kantoja koronatoimien mahdollisiin kielteisiin vaikutuksiin. Viidennes uskoi, että koronatoimien avulla valtio pyrkii saamaan ihmiset mahdollisimman tarkkaan valvontaan. Lähes joka neljäs uskoi, että toimien varjolla kasvatetaan lääketieteellisuuden valtaa yhteiskunnassa. Tutkimme tarkemmin sitä, ketkä luottivat eniten asiantuntijoihin ja instituutioihin, ja ketkä olivat epäluuloisimpia. Naiset suhtautuvat miehiä myönteisemmin THL:n toimintaan, miehet puolestaan sosiaalisen median vaikuttajiin. Perussuomalaisten kannattajat erosivat lähes kaikkien muuttujien suhteen muista puolueista: he olivat kriittisimpiä THL:ää, STM:ää sekä viranomaisten rokotetietoa kohtaan. Tulokset olivat samansuuntaisia kun tarkasteltiin uskoa lääketieteellisuuden ja valtion vallan kasvuun koronan varjolla ja käsitystä, että joukko tutkijoita pyrkii tietoisesti synnyttämään paniikkia koronapandemista. Kuitenkin myös Perussuomalaisten kannattajien keskuudessaan oli merkittävä joukko vastaajia, jotka eivät lukeutuneet tutkijoiden ja THL:n kriitikoihin: esimerkiksi keväällä 2020 Perussuomalaisten kannattajista 39 prosenttia arvioi, että THL on hoitanut koronakriisin hyvin. Lopuksi pohdimme, miten voimme näiden tulosten valossa tulkita väitteitä tieteen ja asiantuntijoiden arvostuksen laskusta, sekä tieteeseen kohdistuvan luottamuksen ja epäluottamuksen yhteyttä eri väestöryhmissä.

Perjantaina 12.3. klo 10 – 12 / Friday 12th March at 10am – 12 noon

Collective Intelligence in the public sector in the light of academic research

Nina Kahma, University of Helsinki

Anni Toivanen, University of Helsinki

Titiana Ertiö, University of Helsinki

Mikko Rask, University of Helsinki

Collective Intelligence (CI) is a much used concept both in grey literature and in academic discussions. In decision making, the use of the concept has increased following the trends of digitalization and different forms of co-creation emerging in the public sector. Despite the wide use of the concept, there seems to be no clear consensus on what is meant by CI.

In the presentation that is linked to the ongoing research project COLDIGIT - Collective Intelligence through Digital Tools at the Centre for Consumer Society Research at the University of Helsinki, we study critically the concept of CI and how it is used in academic journals. We study 1) how CI is defined in the context of public sector and governance, 2) how the concept has evolved over time, 3) the preceding and neighbouring concepts to CI and ultimately, 4) the meaning of Collective Intelligence in the context of the public sector. Our method for data collection is Systematic Literature Review, which was conducted following the PRISMA model outlined by Moher et al. (2009). We examine academic research articles from three academic databases: ScienceDirect, Scopus and Web of Science.

The initial findings show that the concept of Collective Intelligence is often linked to other similar concepts such as collective wisdom, wisdom of the crowds, community intelligence, collaborative intelligence, humble intelligence and smart governance, but there are temporal, geographic, and disciplinary differences in the use of these concepts. We conclude that research could benefit from

better and more concise conceptualization of CI and in the end present one possible suggestion of a taxonomy.

Knowing how to present yourself by knowing how to recognize the false true facts

Ilkka Arminen, University of Helsinki

Anna Heino, University of Helsinki

The presentation of self is a particular kind of a knowledge of how to appear and speak publicly in the face of inferences of what can be drawn of how you have appeared and what you have said. As a specific case of the latter, there are things you cannot say publicly even if, or in particular, when they are true. This can be called the recognition of the false true facts. Of course, it could be claimed that knowing false true facts is just a knowledge of a type of facts, which does not require know-how, but plain knowledge. In this presentation, we try to show that knowing false true facts is a part of the presentation of self, which is based on the know-how how to tell false true facts from other facts, i.e., what you should never say publicly however true it were. As our data, we analyze a videotaped interaction of a group of young females discussing on what were differently in your life if you were a man. In their group discussion, they make a distinction on how a woman could answer to that question and what could not be answered. Through defining, what women could publicly say, the group of women performatively defines how women can do the presentation of self. In that way, the presentation of self is based on the know-how of the distinction between false true facts and other facts. At least, on occasion there exists gender-specific expertise that delimits the public performance of the sex. In all, the question of the presentation of self exhibits the multifaceted relation between the expertise and ethics as well as the ubiquitous expertises and the formation of social group boundaries.

Expertise of experience in co-development of social and health care services: Self-promotion and self-dismissal as interactional strategies

Elina Weiste, Finnish Institute of Occupational Health, University of Helsinki

Melisa Stevanovic, Tampere University

Lise-Lotte Uusitalo, University of Helsinki

Contemporary social and healthcare services exhibit a major cultural change toward increasing client involvement in the development of services. This trend has given rise for a new group of experts who are invited to bring forward their experiential knowledge as client representatives in ministerial committees and service co-development groups, where they are expected to work side-by-side with clinical professionals. In the co-development processes, the client representatives are given the role to bring experiential knowledge into the joint discussion. Still, despite their equal right to participate in the service development with professionals, the possibilities of the client representatives to contribute to the actual decision-making has been noted to be restricted. Our presentation investigates the initiating turns-at-talk that the client representatives make in the context of decision-making in co-development workshops. Our interest lies in how the client representatives design these turns-at-talk, how they express their experiential knowledge, and how these turns-at-talk are responded to by the professionals.

Our data consist of four audio and video-recorded co-development workshops (16 hours of interaction) held in two large governmental social and healthcare organizations in Finland as a part of the project *Social and healthcare professionals as experts on client involvement*. The aim of these

workshops was to promote work practices that would enhance clients' involvement in their own care, as well as in the planning and development of the social and healthcare services. In each workshop, there were approximately 15 participants involving professionals, managers, clients, experts-by-experience, and facilitators. The workshop interaction was analysed by means of conversation analysis.

Our data exhibits a systematic pattern linking the self-promoting and self-dismissing turns-at-talk by the client representatives to specific types of responses by the professionals. When the client representatives promote their expertise in experiential knowledge as relevant for making decisions, their contributions are disregarded by the professionals. If, however, the client representatives dismiss their experiential knowledge to be irrelevant for the decision-making activity at hand, that knowledge is subsequently treated as important and even applaudable by the professionals. Thus, paradoxically, in order to gain deontic relevance for their views, the client representatives need to retreat from their position as experts of experience.

2. Biokapitalismin ja prekarisaation puristuksissa? Nuoret muuttuvilla työmarkkinoilla / Facing biocapitalism and precarity? Young people in the changing labour markets

Koordinaattori / Coordinator:

Lotta Haikkola, Nuorisotutkimusverkosto / The Finnish Youth Research Network

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

Nuorisotyöttömyys kontrolloituna hylkäämisenä? Robotisaatio, biokapitalismi ja nuorisotyöttömyyden tulevaisuusdystopiat

Ilkka Levä

Niin sanottuja aidosti työttömiä nuoria eli ei-opiskelevia työttömiä (15-24 vuotiaat) on Suomessa kaikista nuorista joka 20:s. Joidenkin tutkijoiden mukaan tilanne ei ole niin dramaattinen, kuin julkisuuden viestit antavat ymmärtää. Kreikassa ja Espanjassa nuorisotyöttömyys on kasvanut koko ajan voimakkaasti finanssikriisin jälkeen. Kreikassa joka neljäs nuori on nykyisin aidosti työtön ja Espanjassa joka viides.

Nuorisotyöttömyyttä on tutkittu palkkatyön yhteiskunnan syntymisestä lähtien ns. post-fordistisen regiimin aikakaudella 1980-luvulta alkaen. Haastavuus päästä työmarkkinoille pitkittyneen työttömyyden jälkeen on nuorilla tiedetty pitkään. Pitkittymisen on havaittu useissa tutkimuksissa indikoivan koko työuran lisäen altistumista myöhemmille työttömyysjaksoille sekä vähentäen koko työuran ansioita. Schmillenin ja Umkehrerin mukaan yksi nuorena koettu työttömyyspäivä kertautuu kuutena työttömyyspäivänä myöhemmällä työuralla.

Nuorisotyöttömyyden on esitetty Euroopassa lisäävän ns. ”menetetynä sukupolvena” yhteiskuntien sosiaalisia jännitteitä, poliittista radikalisaatiota, johtavan aivovuotoon EU:n ulkopuolelle, vähentävän luottamus politiikkaan sekä lisäävän ulossulkemisen kokemuksia ja aiheuttavan merkittäviä taloudellisia kustannuksia eri Euroopan maissa. Ongelma on vielä suurempi ns. kolmannen maailman maissa, sillä Nigerian 80 miljoonasta nuoresta työttöminä oli 64 miljoonaa nuorta 2010.

Finanssikriisin jälkeen nuorisotyöttömyys kasvoi useassa Euroopan maassa. Se johti uudenlaisiin selviytymisstrategioihin. Työelämää siirtymistä pitkitetään, kouluttaudutaan lisää ja muutetaan muualle etsimään töitä, jos se on mahdollista. Yhteys nuorisorikollisuuden kasvuun on havaittu jo aiemmin, erityisesti varkaus ja huumorikollisuuden osalta. Kriisien on myös havaittu vaikuttavan nuorien työllistymiseen heikentävästi paljon voimakkaammin kuin muilla ikäryhmillä.

Työttömyydestä tuli 2000-luvulla Suomessa kansantaloudellinen ongelma. Nuoret nähtiin passiivisempina kuin 1980-luvulla. Työttömyys ymmärrettiin yksilön ominaisuuksista johtuviksi ongelmiksi. Poliittinen suhtautuminen on tiukentunut. Saksan ”Agenda 2010” teki työttömistä asiakkaita ja sälytti vastuuta työllistymisestä yksilöille. Samanlainen kehitys on havaittavissa myös Suomessa. Nuorisotakuu on nähty vasemmistolaisena hankkeena ja sitä on kritisoitu tehottomana. Vaaditaan lisää flexicurea ja yksilöllistä joustavuutta. Esitän alustuksessani, että nuorisotyöttömyyttä koskevaa puhetta voidaan pitää kontrolloituna hylkäämisenä 2000-luvulla. Robotisaation ja biokapitalismin tuottamat tulevaisuuden dystooppiset näköalat eivät todennäköisesti tule vähentämään nuoria koskevia paineita.

Young researchers' precarious work & affects entwined with research funding

Elisa Kurtti, Tampere University

Science policies and the research profilation of Finnish universities have directed research towards projectification while competition for external research funding has become integrated into researchers' everyday lives. The recurring need to apply for funding increases inequality between researchers, which can also be seen in the precarious labor market position of young researchers. Their position is framed by uncertainty over the continuation of work and general income and how to manage in the competition- and productivity-oriented academia. Meanwhile, the work of young researchers is also shaped more broadly by underpay and societal underappreciation. The need to apply for external funding can also direct the contents of research if it is steered towards directions defined by funding interests. These factors evoke discussion over the state of academic freedom. Another question to consider is: how do young researchers fare in a situation where their future career paths seems gloomy and difficult?

In my presentation I focus on the meaning of research funding on young researchers' career paths and everyday lives. I base my presentation upon a work-in-progress analysis of magazine articles from professors, researchers and teachers' trade unions' Acatiimi magazine's publications between years 2017–2019. I use theory directed content analysis to examine which topics related to young researchers' everyday lives are presented in the articles that focus on research funding, and what kinds of emotions and values are attached to them. Through my presentation I can evoke discussion over the circumstances and affective landscape in which young researchers navigate on their career paths and what the role of research funding is in relation to this. The presentation also introduces an alternative to more common conceptions of what constitutes as a young employee in a precarious position: in academic work 'young' can be defined primarily based upon one's career status and work experience.

“People can use us as cheap labour” – The ambiguous status of Au pair work

Elisabeth Wide, University of Helsinki

Au pairing is commonly done by young people, mainly women, who move abroad to live with a host family and carry out care and domestic work. Au pairing forms a part of the growing demand for private care and domestic work in Europe, as an increasing number of families depend on au pairs to take on a significant part of domestic work (Cox and Busch 2018). However, au pairing is not formally recognised as work, but positioned into the realm of non-work, constructed as cultural exchange or simply as “help” (Cox 2018). While the Finnish Immigration Service (2021) interprets au pairing as cultural exchange, the Finnish Tax Administration (2021) identifies the au pair as a worker responsible to pay tax from their pocket money, thus displaying the ambiguity of the legal status of au pairs. Drawing on thematic semi-structured interviews with au pairs and migrant care and domestic workers (N=33) and with Finnish employers of au pairs and migrant care and domestic workers (N=30), I ask how au pairing differs from formally employed care and domestic work, and more specifically analyse the ways in which the ambiguous status of au pairing opens up for exploitative practices. It appears that while au pairs lack the legal recognition of work (and are therefore not provided basic employment rights such as proper salary, paid sick leave or paid holiday),

their chores are nevertheless work. Commonly, au pairs are expected to work for a certain number of hours, following a schedule, performing certain tasks and often functioning as the sole carer for young children under extended periods of time. Present debates on platform economies criticise precarious labour constructed as freelance work. Au pair work holds several commonalities with such forms of labour and should be included in current discussions re-imagining the future of work.

Young platform workers – the complexities of job flexibility.

Benta Mbare, Tampere University

Mikko Perkiö, Tampere University

Arseniy Svynarenko, Tampere University

The new global business models of gig economy are best known by the tradenames of major technology companies, such as Google, Amazon, Uber and Airbnb. The gig economy have become seen both as a model for future business that relies on highly flexible “on-demand”, as well as examples of threats from globalization to traditional labor relations and welfare state. Power and autonomy have been a classic focus of research on working conditions. A high level of autonomy is often associated with job satisfaction. The digital labour platform portray themselves with positive notions of freedom and flexibility both for customers and for the workers. However, the workers’ freedom is an illusory one as almost all responsibilities normally assumed by the employer are transferred for the workers. Furthermore, freedoms clash against surveillance, high workloads and intensity of work. The apps act as providers of jobs (rides, deliveries) that increase the efficiency of the work, and at the same time they are algorithmic managers that exercise extensive control over workers job performance and mobility.

In our paper we will focus on the comparisons of on-location platform work in taxi and food delivery in Helsinki. Even though platform work lowers the workers’ entry barriers to the labour market, and offers additional income opportunities to its workers, it is simultaneously also creating various detrimental challenges to the workers’ wellbeing, and creates the inequalities in the worker’s status. We ask, what the work for a digital platform means for young workers? How different contractual arrangements affect their work satisfaction? What access young workers have to social security? Based on interviews with 20 Uber drivers and 20 food delivery workers we conclude that the flexibility is one of the factors of choosing the platform work. Majority of informants are of immigrant background with limited access to labour market. The flexibility of platform work means for many of them that they can work as much as they can and at any time that they wish combining platform work with traditional employment. This provides them with the opportunity to do other jobs at the expense of long working hours, stress and exhaustion.

Understanding the Precarious Work Relations of Contractual Labour in Tea Plantations of Assam

Devika Singh Shekhawat, Ambedkar University Delhi

Tea is consumed in more than a 100 countries and India is one of the largest producers and consumers of tea in the world. Assam is the largest tea producing state in India and contributes about 60 per cent of the total production of tea in the country. Tea is an important agro-industry in Assam, which contributes to the state’s economy. Tea plantations in Assam much like in the rest of the world were

built on exploitative relations to the process of production. The social life of a tea plantation, its cultural realm, the relational ties within it, the workplace environment are built on relations of power which play out in the tea estates. The Tea Industry is a highly labour intensive industry which has a long history of colonialism and exploitative working condition. A Tea plantation does not require many “skilled” workers as the bulk of work centers around plucking of tea leaves from the Garden. The pluckers constitute nine-tenths of the total work force. The job of plucking is done mostly by the women workers and the strength of women labourers in a tea garden is almost equal to, and sometimes even more than, that of men. (Kaniampady,2003). The tea plantation workers of Assam have been extensively studied in terms of their history of migration and exploitative labour relations. With the changing market economy and workplace relations there has been a steady rise of contract labour or as it is called in tea plantations of Assam, a rise in temporary workers often called Phaltu (spare/useless) workers in the indigenous language. The workers everyday life and lived reality is intrinsically linked to the wage relations and work place environment. Their health, living conditions, education, consumptions patterns, diet, nutrition and scope for mobility and employment all comes to be closely related to their nature of work and employment. The study would explore the margins of the working life of workers in tea plantations and especially the contract workers who are rendered jobless through the winter months as plucking only takes place during the summer season. By looking at the seasonal nature of work and employment the paper would engage with the question of how workers lives are governed and the worker subjectivities produced and their everyday relations and survival negotiated in the ever changing precarious workplace conditions.

The research paper would be a study of the Tea Plantation worker through an analysis of the process of production. I would be looking at the Tea Estate as a unit of production and the socio-economic and cultural life of the worker as being tied and controlled by this unit. I would be looking at the changing mode of employment and work relations among the workers in Tea plantations of Assam through their workplace environment. The socio-economic lives of those who live in the estate are in a close relation with the process of production- the wages that the worker receives, the housing and sanitation facilities for them, the medical facility in the Tea Estate, the ration provision, provision for electricity and firewood, the permission for entertainment and cultural programs all comes under the surveillance and control of the Estate management. The accessibility of resources and the basic mobility of the worker are all controlled by the relation to the production process. The management of the Tea Estates, try to control all aspects of the workers’ lives. Through my study I would like try to further to understand how structures and relations of production configure the workplace and how the rise on contract work comes to have a bearing on the workers lives and further renders their life precarious. For doing this, I would look at how power and the process of production operates at the everyday level – directly on the body of the worker, not just as exploitation of labour, appropriation of labour power but also as a tool to manage social reproduction, through the creation of chains of dependence, ensuring intergenerational servitude.

Ketään ei jätetä. ”Nuoriso-ongelman” hallinta nuorisopolitiikassa

Katariina Mertanen, Helsingin yliopisto

Nuorten syrjäytymistä ja nuorisotyöttömyyttä pidetään julkisessa keskustelussa usein yksinä suurimmista yhteiskunnallisista uhista. Kysyn tässä väitöstutkimukseeni perustuvassa esityksessä millä tavoin tätä niin sanottua ”nuoriso-ongelmaa” pyritään hallitsemaan Euroopan Unionin ja Suomen nuorisopolitiikassa. Kysyn myös minkälaisiin poliittisiin rationaliteetteihin tämä hallinta kiinnittyy. Tarkastelemalla hallintaa kriittisesti ja tuomalla esille, mitä yhteiskunnassa pidetään tavoiteltavana ja ”normaalina”, on mahdollista haastaa kyseistä ”nuoriso-ongelmaa”.

Tutkimusaineistoni koostuu nuorisopoliittisista dokumenteista sekä haastattelu- ja havainnointiaineistosta. Tuloksissani esitän, että ”nuoriso-ongelma” tuotetaan nuorisopolitiikassa ja politiikan käytännöissä työllistettävyyden, prekaarisuuden ja terapisoitumisen diskurssien kautta. Nimeämällä nuoret ”syrjäytymisvaarassa oleviksi”, voidaan heille kohdistaa erilaisia hyvää tarkoittavia toimenpiteitä, joissa parannetaan nuorten työllistymistaitoja ja itsetuntemusta, jotta nuoret pärjäisivät prekaareilla ja epävarmoilla työmarkkinoilla. Yhteistä edellä mainituille diskursseille on se, että niillä pyritään hallitsemaan nuoriso-ongelmaa yksilöllistämisen kautta: vastuu ”nuoriso-ongelman” ratkaisusta on yksittäisen koulutettavan ja valmennettavan nuoren vastuulla.

Työllistettävyyden, prekaariuden ja terapisoitumisen diskurssit uusintavat uusliberalistista rationaliteettia. Tämä rationaliteetti perustuu markkinaehtoisuuteen: siihen, että sekä nuorten palveluiden järjestäminen että nuorten kouluttaminen, ohjaaminen ja valmentaminen tapahtuvat markkinoiden ehdoilla. Nuoren rooli näissä palveluissa on aktiivinen ja riskitietoinen kuluttaja, joka ikään kuin vapaasti valitsee omaan tilanteeseensa sopivat palvelut. Samanaikaisesti näissä samoissa diskursseissa nuorista tuotetaan ongelmallisia ja impulsiivisia subjekteja, jotka eivät kykene rationaalisesti hallitsemaan itseään, ja joita tulee tämän vuoksi valvoa ja kontrolloida. Tämä paternalistinen rationaliteetti toimii tulosteni mukaan yhdessä uusliberalistisen rationaliteetin kanssa ”nuoriso-ongelman” hallinnassa. Väitänkin, että ”nuoriso-ongelma” on lähtökohtaisesti kiinnittynyt ajatukseen taloudellisesti tuottavasta kansalaisesta, joka turvaa yhteiskunnan jatkuvuuden. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret uhkaavat tätä jatkuvuutta, ja tällä uhkalla legitimoidaan tukijärjestelmien verkosto, jossa nuoria valmennetaan, ohjataan ja kontrolloidaan toimimaan ”oikealla” tavalla. ”Nuoriso-ongelman” ratkaisua ei siis haeta yhteiskunnallisista ja rakenteellisista seikoista, vaan sen ratkaiseminen jää yksittäisten nuorten ja heidän kanssaan toimivien hyvää tarkoittavien ohjaajien, opettajien ja valmentajien vastuulle.

3. Cognitive sociology

Coordinators:

Tuukka Kaidesoja, University of Helsinki

Mikko Hyyryläinen, University of Helsinki

Torstaina 11.3.2021 klo 13-16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

Examining policy implementation through the framework of cognitive sociology

Lari Hokkanen, University of Helsinki

Konstantinos Kostas, University of Helsinki

This paper aims to explore conceptually the prospects of studying policy implementation in public governance with the framework of cognitive sociology. Although cognitive sociology is an underexplored area of research in public governance, cognitive science itself was introduced to administrative studies in 1948 when Herbert Simon published his landmark study *Administrative Behaviour*. Behavioral public administration continues in Simon's footsteps with its insistence on focusing on individual-level behavior (Grimmelikhuijsen et al., 2016).

Following Lamont et al. (2017), we contrast the approach of behavioral public administration with that of cognitive sociology. We explore the limitations in the focus on individual behavior, and show how the approach of cognitive sociology can benefit the study of policy implementation. From the viewpoint of cognitive sociology, it is interesting to explore how these things form at the organizational meso-level, and how that guides the cognitive processes and behavior of individual public servants. We aim to bring together the literature on policy implementation on the one hand and on the other the theoretical resources of cognitive sociology.

Implementing remains an age-old issue in governance (Ingrams et. al. 2020; Pressman and Wildavsky 1984). Typically, barriers of implementation are various kinds of administrative conditions, such as complicated regulation or inadequate tools of governance when operationalizing policies. In addition to legislative or instrumental aspects, it is important to study the social behavior of implementation. Integrating behavioral insights in the right context can provide improvements to the outcomes of complex governance policy projects (Choueiki 2016).

Public servants have local understanding of public governance, and given constrained time and money resources, they have tight focus on certain things in implementation. The framework of cognitive sociology provides a way to explain intersubjective behavior of decision-making in public governance.

Why do scientific/intellectual movements not succeed? The case of cognitive sociology's modest cognitive revolution

Mikko Hyyryläinen, University of Helsinki

In the late 1990s, a proposition to integrate cognitive scientific knowledge to sociology emerged in the margins of sociology's attention space. The proposition resonated with some sociologists who began to contribute to this interdisciplinary (or integrative project) in different ways and formed a body of work that goes by the name of cognitive sociology. Although some aspects of cognitive sociology match some of the general intellectual trends of recent decades – mainly the call for interdisciplinarity and the so-called neurohype –, cognitive sociology has not been able to break into the centre of sociology's attention space. At least not to the same degree as the somewhat similar idea of integrating the rational choice theory to sociology did in the 1980s and 1990s. This presentation outlines one possible explanation for why the trajectory of cognitive sociology cannot be described as a success or a failure but some kind of intermediary success.

The presentation utilizes Scott Frickel and Neil Gross' General Theory of Scientific/Intellectual Movements and its four general propositions on the social conditions under which a Scientific/Intellectual Movement is most likely to succeed as a theoretical framework for answering why cognitive sociology has been able to produce only a somewhat modest cognitive revolution in sociology. The data used in this case study is a combination of interview data, original scientific texts and bibliometric data. The preliminary results suggest that although in the last few decades the social conditions surrounding cognitive sociology have been favorable, the movement has faced difficulties, for example, in recruiting new members.

Feeling or Emotion: A Critical Perspective to Fear in Fear of Crime

Kaisa Elovaara, University of Helsinki

Fear of crime is a prevalent topic in criminology, urban studies, and urban sociology. The core concept, fear of crime, has also been under scrutiny and scholars have discussed factors such as measurability of fear of crime and the most viable way to phrase the question in surveys. (Farrall et al. 1997; Ferraro and LaGrange 1987; Garofalo 1981.). The consensus considers emotion as the correct way to conceptualise fear of crime (e.g., Ferraro and LaGrange 1987) with some exceptions (e.g., Hollway and Jefferson 1997). However, discussion regarding the nature of fear in fear of crime lacks the perspective of emotion research.

Emotion research generally classifies emotion and feelings as separate entities. Emotion is defined an intense and short-lived reaction to meaningful stimuli which is constructed from neural, cognitive, physiological, and behavioural components. Feelings are considered to be subjective representations of emotions, which could also be included in the components constructing emotions. (Davidson, Scherer, and Goldsmith 2002; Fox 2008; LeDoux 2000; Scherer 2000.) The emotion researchers make a clear distinction between the concepts. They consider feelings impossible to experimentally study and measure because feelings are too vague, poorly defined, and subjective. (LeDoux 2000).

Fear in fear of crime resembles more of feelings than emotion if compared to emotion research's view of emotion: fear of crime is a subjective, mostly static condition that the subject either has or does not have (Clark 2003; Heiskanen 2002; Warr 2000). Besides, fear of crime is often without an apparent stimulus. Therefore, the conceptualisation of fear of crime as emotion reflects unfamiliarity of emotion research. I suggest that more appropriate way of regarding the issue is conceptualise fear as a feeling. Re-conceptualisation would make it more apparent that fear of crime is a quale: a perceived sensation of highly contextual situation.

The AI challenge in cognitive production systems

Stefan Walter, VTT Technical Research Centre of Finland Ltd

There is growing pressure on companies to develop products with increasing individualisation requirements and towards short lead times to market. The resulting data-driven performance increases leads to the digitalisation of production systems. The goal is to create autonomous, agile-cognitive production systems and connected supply chains.

Dynamic responses to changing market demands, more efficient supply chains and dynamic processes can be achieved through the effective use of artificial intelligence (AI) techniques. For example, AI simulations, visualisations and notifications increase supply network responsiveness.

Conventional production systems and supply chains are basically networks made up of communication. Communication consists of information, utterance and understanding. The meaning of a message is decided by the listener. This corresponds to the findings of cybernetics or systems theory, in which cognition is a subjective matter and cognitive processes take place within systems and in relation to the respective system. This means that the actual information never leaves a given cognitive system.

From the point of view of information theory, however, which underlies modern information technology, information is transmitted. Engineering solutions generally assume that information is context independent. Still, social communication is not the same as data transmission.

How can we now imagine production systems and supply chains that function based on machine data transmission and in which AI routines control the processes? Such an arrangement would be virtually outside the realm of social communication and thus outside human perception.

Moreover, if machines do not actually communicate and merely process data, then we are not creating cognitive systems with AI. Therefore, we still have to conclude that "robots do not have an environment", which would allow them to cognitively distinguish themselves. The practical focus in AI R&D remains on supporting humans. It is nevertheless of great importance that the corresponding research is theoretically founded by interdisciplinary approaches.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10–12 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12noon

Two traditions of cognitive sociology and embodied social interaction

Tuukka Kaidesoja, University of Helsinki

Cognitive sociology has been split into two traditions that position themselves differently in relation to the cognitive sciences and make incompatible assumptions about culture and cognition. Cultural cognitive sociologists distance themselves from the cognitive sciences and think that their studies on the socially variable patterns of cultural cognition complement cognitive scientific research on the universal mechanisms of cognition. Many of them assume that cultural cognition is constituted by the shared contents of cultural symbols or meanings that people internalize when they interact with other members of their thought communities. By contrast, interdisciplinary cognitive sociologists aim to integrate their studies with the cognitive sciences. They have relied on the embodied approaches to cognition, the dual-process models of cognition and the notion of cultural schema in order to explain how culture influences action. The main argument of this presentation is that these two traditions can be bridged by reconsidering their cognitive assumptions from the viewpoint of research on the cognitive and neural foundations of embodied social interactions. This would open up new avenues for empirical research in cognitive sociology and enhance dialogue between cognitive sociologists and cognitive scientists.

Bridging culture and cognition. Cultural Models Theory as a framework for studying ways of thinking

Konsta Kajander, University of Jyväskylä

Cultural Models Theory (CMT) emerged in the late 1980s within cognitive anthropology. The seminal publication *Cultural Models in Language & Thought* (Quinn & Holland 1987) was followed by classics *The Development of Cognitive Anthropology* (D'Andrade 1995) and *Culture in Mind* (Shore 1996). Proponents of CMT define cultural as knowledge. Cultural models are schematically distributed, widely shared systems of meaning. On the basis of these models, people are able to think and behave in different environments in the way required by the situation at hand. They are constructed, maintained and transmitted in different social interactions. Though cultural models are not usually directly observable, they can be traced from various sources such as text and archive materials, ethnographic fieldwork and artifacts (see Kamppinen 2017). The main goal of cultural models research is to track the ways people think and organize their knowledge of the world as members of communities. In my presentation, I introduce applications of CMT for the social scientists and other scholars interested in connection between human thought and culture phenomena. I use examples from Finnish cognitive cultural research (cultural anthropology, religion studies, folklore, ethnology), including my dissertation on half-gentleman categories and cultural models of peasantry in the Finnish Press 1847–1870 (Kajander 2020). I will also address critical questions that future research needs to take into account. These include: How exactly cultural models spread and why? What factors prevent models from spreading? And finally, how 'cultural' models differ from 'mental' models?

Consumer Confidence Surveys and Reactivity of Economic Forecasting

Matti Sarkia, University of Helsinki

The measurement of consumer confidence is of major interest to macroeconomic forecasting, because consumer confidence has been shown to be a relatively reliable leading indicator of private consumption (Dominitz&Manski 2004; Ludvigson 2004), which makes up about 40-70% of the GDP of most Western industrialized societies. Most consumer confidence surveys (e.g. the University of Michigan's Index of Consumer Sentiment and the Conference Board's Consumer Confidence Survey) ask individuals questions about their personal finances as well as their assessment of present and future economic conditions across the economy as a whole. In my presentation, I argue that asking private consumers questions about the state of the economy as a whole can be counterproductive, as most consumers do not have access to information that would enable them to form sophisticated opinions about present or future economic conditions (see also Leamer 2009). Rather, I will argue (in line with Jonsson&Lindén 2009) that consumer confidence surveys should ask consumers questions that are of direct practical relevance to their present and future financial decisions. My argument is supported by methodological discussions about survey research in cognitive sociology and discussions of reactivity in psychology and philosophy.

4. Contradictory Hopes for Transformative Change in the Global South

Coordinators:

Henni Alava, University of Jyväskylä

Eija Ranta, University of Helsinki

Torstaina 11.3.2021 klo 13 - 16 / Thursday 11th March 2021 at 1pm – 4pm

Beyond the Pluriverse: Consolidating Radical Alternatives

Barry Gills, University of Helsinki

Hamed Hosseini, University of Newcastle

This article addresses the contradictions among radical alternatives to maldevelopment, pluriversality, and universality, and explores the potential convergence of transformative forces. We argue that the 2020s-and 2030s will be pivotal decades, in which the current global conjuncture, characterized by intensifying economic turmoil, climate change, and ecological crises, will be translated into mass discontent, global polarization, political instabilities, and social unrest across the world. However, there is no reason to believe that this intensification of crises will automatically result in the end of unproductive divisions amongst the global left. Thus, we argue that a higher level of proactivism, at a meta-ideological standing, is both necessary and possible. The paper proposes a framework of how to promote sustainable convergences and solidarities, going beyond temporary pragmatic coalitions and alliances. This proposal draws on the idea of ‘commoning consciousness/knowledge’, to be realized through creating new transversal integrative assemblages of alternative-futures-making initiatives. These are empowered by a ‘transversal mode of action’ and creative technological means, such as analytic activism and community informatics. The argument is empirically supported by drawing on the authors’ critical reflections on their own recent cross-organizational experiences of fostering dialogic conversations and solidarities across various groups and forces pursuing post-capitalist alternatives and networks of global solidarity.

Imaginaries of Buen vivir and its influence on the lives of communities in South Western Colombia

David Caicedo Sarralde, University of Hamburg & University of Helsinki

The concept of Buen Vivir, which means Good Life in Spanish, is also known by other names as “Sumak Kawsay” or “Suma Qumaña” and represents a collective of south American world visions and philosophies of life based on ancestral wisdom, indigenous practices and globalization critics that have one notion in common: The pluralist attainment of a good life based on the pillars of human, community, and nature development. The purpose of this research will be to analyze the ways in which Buen Vivir has shaped the imaginaries of a good life for the Colombian people living in the southwestern department of Nariño, which has had a strong indigenous influence. The research will

be nurtured by interviews of farmers and indigenous between the years 2018 and 2020, as well as the public policies implemented between the years 2016 and 2019 in the city of Pasto, which underwent an ideological influence of Buen Vivir concepts. In order to understand how the imaginaries have influenced both the future perspectives and present actions of the people, a theoretical framework of hope, conceived as agency and a corresponding set of desires, will be used. The research intends to provide an insight into the ways in which Buen Vivir has allowed the people's imaginaries to be translated into actions in the case of Colombia. This, taking into consideration that Colombia has had a different development of both the ideas and politics of Buen Vivir, in comparison to Bolivia and Ecuador, where it has been implemented as a national and institutionalized policy that has created political and social contradictions.

Saemaul Undong as a harbinger or mirage of hope for rural community in Uganda

Tiina Kontinen, University of Jyväskylä

Karembé F. Ahimbisibwe, University of Jyväskylä

Promoting hope has been one of the cornerstones in many community development initiatives aiming at promoting engaged citizenship for transformation in the constrained, exploited or marginalized locations in the Global South. This paper examines the ways in which hope emerged in a rural Ugandan community, where a local non-governmental organization (NGO) implemented a model of Saemaul Undong that initially was launched in South Korea in the 1970s as a government-led rural development model to challenge peasants to embrace change and break away from their assumed dependency and fatalism. In our previous research (Ahimbisibwe & Kontinen, forthcoming 2021), we showed how the model's principles of diligence, self-help and cooperation were translated into hard work, responsible community membership, and active participation in community affairs in practice. In this paper, inspired by Snyder's (2002; 2002) theory of hope geared around goals, pathways and agency, we argue that at the individual and community level the model, locally called Samwiri Odongo was carefully domesticated in communities to herald renewed hope and optimism by explicating shared goals, showing collaborative pathways towards those goals and promoting community agency in addressing shared problems. However, previously we also identified a tension between the local transformative potential of the self-help ethos promoted by the model and its shortcoming when it came to transformations in more structural societal constraints on citizenship, such as poverty, inequalities, and authoritarianism, and thus, not being fully translated into what Snyder envisages as hope as an empowering social agenda. Based on analysis of interviews, focus groups discussions and participation in a community life conducted in 2019 in Rubirizi district, south western Uganda, we reflect first, on how and what kinds of hope emerged in the course of such community development, and second, how such hope could both enable and hinder transformative development related to images of citizenship.

Locating hope and hopelessness in African Christianities

Mika Vähäkangas, Lund University

Elina Hankela, University of Johannesburg

Henni Alava, University of Jyväskylä

Religion plays important and often contradictory roles in Sub-Saharan Africa: while religious movements and ideas can function as engines of social change, they can also entrench existing structures. Calling for social researchers to pay attention to the social power of religious hope, our aim is to present an analysis that acknowledges diversity, yet provides tools for identifying patterns across cases. Drawing from existing research in the multidisciplinary study of African Christianities and in theological and anthropological studies of hope, we utilise the following analytical rather than empirical distinctions to identify patterns and differences: 1) Hope as focused on the here and now or on the eschatological future; 2) hope as rooted in the material and/or the transcendent; 3) the emotive state of hopefulness and specific hopes for something; 4) the dialectic between hope and hopelessness. We apply these lenses to study how Christian hopes emerge, and with what individual and societal consequences, in three specific contexts: 1) Activist and everyday citizenship among Ugandan Anglicans, 2) Kimbanguists in ritual contexts in DRC and Sweden, and 3) African immigrant Pentecostals in South Africa. Drawing on Ghassan Hage's notion of the political economy of hope, we conceive of the increasingly entrenched dictatorship in Uganda; the long history of violence in DRC, and wide-spread racialised xenophobia in South Africa as exemplifying historically constructed unequal divisions of societal hope. In relation to this dialectic between contexts of social injustice and hope, we ask questions such as: How do different kinds of hope emerge and affect people in seemingly hopeless situations? What is the relationship between hope that raises individuals, and hope that drives broader social change? Does change only come about through advocacy and protest?

Call-out culture in the Kenyan Twittersphere: De-colonial activism unifying disillusioned millennials?

Martta Kaskinen, University of Helsinki

Twitter has become one of the most active platforms for political debate among urban, middle-class Kenyans during the past ten years. While the space for civil society and especially organised human rights activism have been shrunk during the current Kenyatta government, political discussions on social media have largely been left uncensored. While the Kenyan civil society is ethnically heterogeneous, some argue Twitter has provided platform for young Kenyans to build alliances across ethnic lines in an unforeseen scale. The spontaneous #SomeoneTell hashtag campaigns have been examples of cross-ethnically unified mobilisations. The occasionally trending campaigns, such as #SomeoneTellCNN and #SomeoneTellNYT, have called out international media houses for adhering to colonial discourses in journalism, and they have been specifically loud on correcting how Kenya is represented in international media. In such campaigns, Kenyan Twitter activists discursively position themselves outside the Western-narrated imaginary of "Africa" and often strive to portray Kenya as an exceptional hub of peace and technological innovation in the horn of Africa – far from the "hotbed of terror" that CNN labelled the country in 2015. This pre-fieldwork paper lays out the initial problem setting for a PhD research article that investigates Kenyan Twitter activists' navigation between discursive self-images as decolonial activists, cosmopolitan subjects and disillusioned citizens. It discusses how Twitter activism and especially "call-out culture" targeted at influential global media hubs might (or might not) influence journalistic practices that rely on colonial narratives, while it might also shape a hopeful self-image of a unified (even nationalist) activist front that is building foundation for post-ethnic political discourse among Kenyan millennials.

Oil palm in Colombia. Global and local dynamics of a problematic commodity

Álvaro Germán Torres Mora, University of Tennessee

In this presentation I address the interactions between land grabbing, Oil palm cultivation and paramilitarism in Colombia, from a primitive accumulation approach. For such purpose, I analyze the global dynamics of palm oil and its effects in local populations and lands, in a complex scenario that gathers illegality, violence and development. The long-standing Colombian armed conflict has caused the displacement of millions of people from the countryside to cities. According to official records, 2.169.8741 persons have been forcibly displaced. This is equivalent to 5% of the total population. Colombian departments or regions with the highest concentration of land control tend to be the most affected by forced displacement and tend to constitute the setting for major projects such as mining, biofuels, agroindustry and agroforestry. Oil palm cultivation in Colombia has progressively increased since the sixties, when plantations covered only 18.000 hectares. By 2015 cultivations covered 664.337 hectares. According to some estimations, by 2020 they will occupy 996.296 hectares. The promotion of palm oil production for cooking purposes in Colombia, has increased since the fifties. Aiming to develop remote regions, relevant stakeholders have promoted the expansion of the agricultural frontier, especially through oil palm crops, which have often used legal and illegal strategies to monopolize land. In Colombia, forced displacement is not a mere consequence of the armed conflict, but has been an intentionally pursued objective. My purpose is to analyze the relationship between agroindustrial production and violence in Colombia, explaining who are the main actors and processes and how it resonates in contemporary global political economy. All in all, this research analyzes how violence has become a precondition of the agroindustrial development in Colombia.

5. Culture, health and wellbeing

Coordinators:

Veera Koskinen, University of Helsinki

Young Shin, University of Helsinki

Torstaina 11.3.2021 klo 13 - 16 / Thursday 11th March 2021 at 1pm – 4pm

Digital information technology use and transnational health care: a population-based study on older Russian-speaking migrants in Finland

Young-Kyu Shin, University of Helsinki

Veera Koskinen, University of Helsinki

Ageing in a foreign land is becoming more common due to population ageing and increasing global migration. This development has fuelled concerns related to the health of older migrants, who have shown to be more prone to face several barriers of access to quality health care in the destination country. Due to advanced digital information technologies (DIT) and ease of travel, transnational healthcare (THC) may be one option that helps people with migrant backgrounds in finding culturally and linguistically competent forms of care. In this presentation we will present the findings of our forthcoming article that examines the association between DIT use and the utilisation of THC among Russian-speaking older adults reside in Finland. The main focus is on how this relationship depends on the degree of social integration in Finland and experienced discrimination in Finnish health services. Our data come from the population-based study (Care, Health and Ageing of Russian-speaking Minority in Finland) that targets Russian-speaking permanent residents in Finland, who are 50 years of age or older. We suggest that THC can widen older foreign-born residents' options for preferred care and, thus, contribute to one's sense of agency. However, it should be considered whether the use of the THC is a result from culturally incompetent and non-inclusive health services of destination country, and thereby, a sign of inequalities in Finnish healthcare.

Using Finnish health care services as a Sámi

Tuuli Miettunen, University of Lapland

In Finland indigenous Sámi people use health care services provided by municipalities and hospital districts. Sámi people have a right to get health care services in their own languages in the municipalities of Sámi homeland and in the hospital district of Lapland. However, in practice it is very rare to get those services in Sámi languages. Sámi parliament has repeatedly criticized health care service providers of failing to provide sufficient services in Sámi languages, and also the lack of services that would take into account the cultural needs of the Sámi. One reason to these deficiencies is the lack of Sámi speaking staff, but there are also more deeply rooted structural barriers in Finnish health care system that prevent Sámi of getting adequate health care services.

In my presentation I discuss the structural barriers in Finnish health care system that prevent Sámi of getting health care services that take their language and cultural needs into account. I connect the results of earlier research to a more theoretical approach of welfare state citizenship. I discuss the language and cultural needs of the Sámi, reflecting them to the ideal citizen, or nowadays ideal consumer, of Finnish welfare state. I ask how a Sámi can use health care services that are designed

to someone else? What kind of adaptation does it require from a Sámi to use these services? What kind of risks are involved when one demands adequate services that fulfil their language and cultural needs?

Socioeconomic factors and immigrants' use of strong electronic identification: The Finnish experience

Young-Kyu Shin, University of Helsinki

The increasing number of digital services emphasises the role of strong and secure electronic user identification and authentication. The advanced digital identification infrastructure in the Nordic countries is regarded as one of the main contributors to their success in being the most advanced digital economies in Europe. The current strong identification methods in Finland include banking identifiers, mobile certificates from telecom operators and state issued certificate cards. Those methods have acted as the key to access public and social welfare services. For this reason, more than 98% of the general population in Finland have used strong electronic identification. However, for foreign-born population, the proportion is 10%p less. Thus, this presentation tries to find out which socio-economic factors are associated with immigrants' strong electronic identification use in Finland. To achieve the goal, the microdata from FinMonik study which was carried out by THL in 2018-19 to investigate the well-being, health and experiences of social and health services of foreign-born people permanently living in Finland. Its target population is all working-age (20-64 -year-old) immigrants in Finland and its sample size is 12,877. For statistical analysis, binary logistic regressions applying adjusted sampling weights are employed.

Impact of institutional practices on opportunities to sport and leisure activities of young people with profound intellectual and multiple disabilities – struggles and negotiations on youth, health and well-being

Susan Eriksson, South-Eastern Finland University of Applied Sciences

Cultural understanding of disability has considerable impact on the opportunities on people with disabilities to live meaningful lives. Disability understood by medical knowledge relating to bodily functions and abilities dominates their lives both as a field of discourse and practice.

This presentation shows a few preliminary research results of a 3-year research project funded by Ministry of Education and Culture in Finland, dealing with young people with profound intellectual and multiple disabilities (henceforth PIMD) and their opportunities to have exercise and participate in youth sports activities.

Research methodology entails multi-sited ethnography and interviews. Data consists of observations where sport activities have taken place, such as residencies with special support, day and work activity centers, sports venues and nature. It also includes thematic interviews of their closest people, such as family members and supporting staff.

Current analysis shows, that institutional practices determine the course of daily lives of young people with PIMD. Medical understanding of disability dominates many of those practices articulated with institutional, managerial and body-related discourses. Purpose to maintain health and well-being is

crucial justifying those medical practices that involve physical exercise, such as medical rehabilitation. However, the aims to enhance their opportunities to physical exercise and sports stem from articulations of social rights and rights for self-determination and participation, which reflect and negotiate their statuses as young people with particular social needs relating to their age.

Struggle between institutional, often medical discourses and those based on social rights particularly serve as a field, where opportunities for participation of young people with PIMD are under constant negotiation in respect to their physical and functional abilities.

Optimizing the working psyche through health promotion

Venla Okkonen, University of Eastern Finland

In knowledge-based economies, work increasingly exacts workers' cognitive and emotional capacities. Concurrently, depression, a diagnosis often implying occupational burnout, has become one of the leading causes of disability worldwide and in Finland. It seems that most employees must deal with maladaptive stress and related mental health concerns somehow, if not as experiences in their own life trajectory, then as potential threats they should guard themselves against.

This presentation is based on my doctoral thesis plan where I hypothesize that optimizing the psyche to thrive under stress and withstand knowledge-intensive work without burning out is becoming integral to employees' competence. This optimization is often externally imposed; as the psyche of the employee has become the main productive force in the labor market, optimizing and training its capacities has increasingly begun to interest employers and managers.

Consequently, previously lifestyle-oriented workplace health promotion (WHP) seems to be getting increasingly intimately intertwined with people's bodies and psyche. For example, with digital self-tracking devices used in WHP, employees' state of well-being can be intensively monitored and managed. From a critical perspective, WHP can be conceptualized as a tool for promoting managerial values through self-control and self-surveillance. However, the local meanings of WHP are negotiated in everyday practices of work.

In this presentation, I will examine WHP as a sociocultural practice that may produce certain kinds of ideal worker subjects and reproduce social hierarchies. As contemporary WHP is often locally diffuse and digitally mediated, studying its practices requires methodological exploration. I will investigate the potential of poststructuralist feminist theory, positioning analysis, and governmentality framework to understand the ways workers adopt, resist and negotiate the implied meanings of WHP. I will also suggest that multi-sited ethnography and discourse analysis could serve as methodological tools for analyzing this phenomenon.

Situating alternative/complementary health practices in contemporary Finland: Negotiating wellbeing and healing in sound relaxation.

Linda Annunen, Åbo Akademi University

Different practices where sound is produced and listened to in order to gain holistic wellbeing are becoming increasingly popular in Western societies. In Finland for example yoga studios, folk-high schools, global institutes and private entrepreneurs are currently offering services and courses in

practices such as sound healing, sound relaxation and sound massage. By creating specific sounds, primarily by playing and listening to metallic or crystal singing bowls, these practices pursue a state of “deep relaxation”, which in turn is understood to have healing or at least health supporting benefits.

This presentation addresses how sound healing practitioners in contemporary Finland situate and consider their practices in relation to established health care. I study the ways in which the practitioners strategically negotiate how and why to include and exclude transcendental experiences and notions when describing their practices. The analysis is based on qualitative research data in the form of interviews, thematic writings and diaries. The material was gathered year 2020 within the ongoing research project *Learning from New Religion and Spirituality (LeNeRe, Academy of Finland 2019-2023)*. Through ethnographically grounded reflections, the presentation addresses questions relating to alternative/complementary wellbeing, spirituality and secularity, agency and authority, thus illustrating how alternative/complementary health practices are affected by and interpreted in relation to established health care culture(s) in present day Finland.

6. Duunaritutkimus – suorittava työ ja sen tekijät tutkimuskohteena

Koordinaattorit:

Tiina Saari, tutkijatohtori, Tampereen yliopisto

Pasi Pyöriä, yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16

Osaamista, onnistumista ja ammattilypeyttä suorittavassa työssä

Tiina Saari, Tampereen yliopisto

Pasi Pyöriä, Tampereen yliopisto

Tuija Koivunen, Tampereen yliopisto

Harri Melin, Tampereen yliopisto

Suorittavaan työhön ja sen tekijöihin, duunareihin, liittyy paljon uskomuksia ja ennakkoluuloja. Media ja tutkimus keskittyvät usein asiantuntijatyöhön ja suorittava työ, etenkin teollinen työ, jää usein sivuun. Suorittava työ ei kuitenkaan ole kadonnut eikä katoamassa Suomesta mihinkään. Suorittava työ myös esitetään usein fyysisesti hyvin raskaana ja toisteisena työnä, johon on hakeutumisen sijaan ajauduttu. Voisiko suorittava työ kuitenkin olla tekijälleen mielekästä ja jopa ylpeyden aihe?

Työsuojelurahaston rahoittamassa Duunarit-hankkeessa (2020-2021) tutkitaan teollisuustyöntekijöiden ja kiinteistöpalvelualan työntekijöiden kokemuksia työstään kyselyn (N=1242) ja haastatteluiden (N=30) avulla. Selvitimme missä määrin ammattilypeyttä koetaan suorittavassa työssä, ja millaiset kokemukset herättävät ylpeyden tunnetta sekä millaisiin työorientaatioihin ammattilypeys pohjautuu. Kyselyyn vastanneista työntekijöistä suurin osa kokee ammattilypeyttä. Ylpeyden aiheita ovat työssä onnistuminen ja osaaminen sekä mahdollisuus auttamiseen. Onnistuminen ja osaaminen ylpeyden aiheina liittyvät oman työpanoksen näkemiseen, omaan ammattitaitoon sekä onnistuneesta työstä saatuun positiiviseen palautteeseen. Duunarit haluavat siis tehdä hyvää jälkeä, uskovat osaamiseensa ja ovat ylpeitä hyvin tehdystä työstä. Auttaminen puolestaan on kokemus siitä, että auttaa omalla työllään tilojen tai tuotteiden käyttäjiä, muita työntekijöitä ja jopa koko yhteiskuntaa. Duunarit siis kokevat työnsä hyvin merkittäväksi osaksi arjen sujuvuutta ja yhteiskunnan käynnissä pysymistä. Molemmilla tutkituilla aloilla ylpeys liittyy myös selviytymiseen ja vaikeuksien sietämiseen. Ylpeyttä siis koettiin siitä, että ylipäättään selviytyy fyysisesti raskaasta työstä, kiireestä sekä heikentyneistä työoloista- ja ehdoista huolimatta. Ammattilypeys perustuu pääosin arvorationaaliseen ja vastuurationaaliseen työorientaatioon. Työllä siis koetaan olevan arvo sinänsä, ja lisäksi työntekijät kokevat työllään huolehtivansa yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan tarpeista.

Pitkittynyt organisaatiomuutos ja työn moraalisten sidosten irtikytkeytyminen -- rivityöntekijät Postin ja postityön perinteen murroksessa

Atte Vieno, Helsingin yliopisto

Esittelen tuloksia Postin (virallisesti Posti Group Oyj) tuotannon ja jakelun työntekijöitä pääkaupunkiseudulla koskevasta haastattelututkimuksesta, jonka tarkoituksena on ollut selvittää sitä, miten pitkittynyt organisaatiomuutos on muuttanut rivityöntekijöiden suhdetta omaan työhönsä ja Postiin organisaationa. Valtionyhtiö Postissa on ollut käynnissä pitkälinen organisaatiomuutos, jonka taustalla vaikuttavat sekä teknologinen kehitys että muutokset postitoiminnan markkinatilanteessa. Viestinnän digitalisaatio on pienentänyt kirjeiden ja sanomalehtien jakelun määrää, mutta samanaikainen verkkokaupan kasvu on luonut kysyntää pakettien toimituksille. Posti on 2010-luvulla reagoinut tähän murrokseen käynnistämällä useita monivuotisia säästöohjelmia, joiden yhteydessä postinlajittelua on automatisoitu ja keskitetty, myymälöitä on korvattu automaateilla ja asiamiesposteilla, ja henkilökuntaa on vähennetty irtisanomisten, osa-aikaistamisten ja eläköitymistien kautta. Työsuhteita ja -ehtoja on myös järjestetty uudelleen alihankkijoiden ja vuokratyöntekijöiden käytöllä.

Tutkimuksen käsitteellisenä lähtökohtana on ajatus moraalisesta taloudesta, jossa taloudellisia muutoksia tarkastellaan suhteessa moraalisiin normeihin ja tuntemuksiin. Työntekijöihin suhtaudutaan reflektiivisinä työn muutoksen arvioijina ja muutosta koskevan kritiikin tuottajina. Työntekijöiden kritiikkiä tarkastellaan suhteessa postityön perinteeseen moraalisen järjestyksen muotona, jota organisaatiomuutos on osittain rapauttanut.

Tarkastelen myös sitä, miten organisaatiomuutos on muovannut työntekijöiden tuntemuksia ja käsityksiä liittyen heidän omaan asemaansa yhtäältä tietyn organisaation työntekijöinä, toisaalta laajemmin työikäisinä yhteiskunnan jäseninä. Työn kautta kuuluminen näyttäytyy pitkittyneessä organisaatiomuutoksessa kahtiajakautuneena arjen ja organisaation tasojen välillä - siinä missä kuulumista on edelleen mahdollista rakentaa päivittäisen työn hallinnan ja sen merkityksellisten sidosten kautta, työntekijöiden suhteissa organisaatioon korostuvat organisaatiomuutosten pettymysten tuottamat kuulumattomuuden kokemukset. Monien kohdalla nämä kokemukset heijastuivat myös laajempaan vieraantumiseen suhteessa työmarkkinoihin ja työtä koskevaan poliittiseen puheeseen. Rivityöntekijöiden kannalta pitkittyneen organisaatiomuutoksen yhtenä seurauksena näyttää olleen työhön kiinnittyvän toivon radikaali kaventuminen siihen, että työpaikasta ja siedettävästä työn arjesta olisi kaikesta huolimatta mahdollista pitää kiinni.

Julmaa optimismia yksityisellä turvallisuusalalla

Ville-Alexi Valli, Tampereen yliopisto

”Ainoa voima, jonka olen huomannut pitävän ammattilaiset kentällä, on inhimillinen usko, tai ennemminkin toivo paremmasta huomisesta, ja järkevämmästä työstä, josta joku maksaisi edes kohtuullista palkkaa. Näitä ’huonompia’ töitä tehdään vain siksi, että hankitaan omat kannukset, joilla sitten voi yrittää hakea niihin parempiin hommiin (joita harvat ovat koskaan nähneet).”
[Kontrolli-lehti 2/2004]

Lauren Berlantin sanapari *julma optimismi* kuvaa toiveikasta, mutta traagista kiinnittymistä; parempaa elämää tavoittelevaa unelmaa tai projektia, jonka toteutuminen muodostuu yhä mahdottomammaksi — jopa hyvän elämän esteeksi. Tarkastelen suomalaista turvallisuustyöntekijöiden ammatillisen itsemäärittelyn projektia ja sen työläissubjektia, ”*kontrollialan ammattilaista*”, jota puhuteltiin *Kontrollissa* (2004—2014), turvallisuusalan työläisille suunnatussa lehdessä. Fokukseni on yksityisellä turvallisuusosalalla toimivissa **vartijoissa**, jotka samastettiin ”kontrollialan ammattilaisina” poliisiin ja sotilaisiin.

Alustus kuvaa Kontrolli-lehden kirjoitusten ammatillista itsemäärittelyä ja antagonismeja. ”Kontrollialan ammattilainen” on analoginen professionalismille: se vaatii työlle yhteiskunnallista tunnustusta ja autonomiaa. Kontrollissa peräänkuulutetaan myös työnteon fyysisen turvallisuuden parantamista lainsäädännön keinoin, sekä kohtuullisuutta työehtoihin.

Kiinnitän erityishuomiota projektin tilanteiseen ristiriitaan, jonka tiedostamista ja kivuliaisuutta ei aineistossa peitellä. ”Kontrolliammatissa” toimitaan rakenteellisesti määräävissä olosuhteissa, joita ovat palveluteollisuuden johtamisopit, uusi julkisjohtaminen ja kilpailutukset – jotka myös nimetään niin työn mielekkään toteutumisen kuin aidon turvallisuuden tuottamisen esteiksi. Kontrolliammatissa toimimisen kuvauksia sävyttää epäily PAMin soveltuvuudesta vartijan edunvalvojaksi ja voimakas halu erottua kiinteistö- ja ylläpitopalveluiden työvoimasta niin identiteetin kuin työtehtävien suhteen. Maskuliinista ammattikuvaa nakertavat vartijan työhön ”monipalvelun” kautta kytkettävät siivouksen, ylläpidon ja asiakaspalvelun tehtävät. Ammatillinen projekti jatkaa silti ammattiylpeyden rakentamista ja arvostuksen tavoittelua turhautuneisuuden ja toteutuvien tappioiden lävistäessä työn kuvauksia, ja vaikka ”*yleensä käy niin, että jämähdetään siihen koiran hommaan vuosiksi, yhä uuden mahdollisuuden ja elämän toivossa*”. Silti toisinaan kysytään yksilön vastuuta korostavasti, voisiko jokaisen omassa asenteessa olla korjattavaa, ja millaista on, kun on ”valittaja virkaveljenä”.

Kehyksen alustuksessa ”kontrollialan ammattilaisuutta” julman optimismin käsitteellä ja pohdin sen kautta, voiko hanketta ja sen suhdetta määrääviin rakenteisiin ymmärtää *affektien* käsitteistöllä. Alustuksessa keskustelen aineistohavainnoista ja niiden tulkinnasta. Aineistoa hyödynnetään osana yksityistä turvallisuusalaa tutkivaa väitöstutkimustani.

Työterveyspalveluiden käyttö ja mielenterveysperusteiset sairauspoissaolot alemmilla toimihenkilöillä ja työntekijäammateissa: rekisteritutkimus kuntasektorin nuorista työntekijöistä

Anne Kouvonen, Helsingin yliopisto

Jaakko Harkko, Helsingin yliopisto

Kustaa Piha, Helsingin yliopisto

Ossi Rahkonen, Helsingin yliopisto

Hilla Nordquist, Helsingin yliopisto

Nuorten aikuisten työkyvyttömyys muodostaa suuren riskin tulevaisuuden työnteolle ja työurien pidentämiselle. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että nuorilla, alle 35-vuotiailla, työntekijöillä on paljon sairauspoissaoloja. Erityisen paljon nuorilla työntekijöillä on toistuvia lyhyitä ja mielenterveyssyistä johtuvia sairauspoissaoloja. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että vähemmän koulutetuilla ja alemmissa ammattiasemissa toimivilla nuorilla aikuisilla on enemmän sekä lyhyitä että pitkiä sairauspoissaoloja.

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa nuorten työntekijöiden työterveyshuollon palvelujen käyttökuvioista ja näiden palvelujen käytön yhteydestä myöhempiin, pitkäkestoisiin, mielenterveyssyistä johtuviin sairauspoissaoloihin eri ammattiluokissa. Tutkimuksen kohdejoukkona olivat Helsingin kaupungin 18–34-vuotiaat työntekijät (N = noin 13 000 per vuosi), joiden työterveyshuollon palvelujen käyttöä ja sairauspoissaoloja seurattiin rekistereistä vuodesta 2004 vuoteen 2016.

Tulokset osoittivat, että puolet alle 35-vuotiaista työntekijöistä ei käyttänyt työterveyshuollon sairaanhoitopalveluita lainkaan tai vain hyvin vähäisessä määrin. Ammattiluokka oli vahvasti yhteydessä työterveyspalvelujen käyttöön: eniten palvelujen käyttöä oli alemmilla toimihenkilöillä ja työntekijäammateissa. Toimialoista työterveyspalvelujen käyttö oli yleisintä varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa sekä sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalveluissa. Lisäksi havaittiin, että 10 % nuorista työntekijöistä käytti peräti 40 % kaikista nuorten työntekijöiden käyttämistä työterveyshuollon sairaanhoitopalveluista. Sekä naisilla että miehillä riski kuulua tähän jatkuvasti paljon käyntejä omaavaan ryhmään oli suurin työntekijäammattien edustajilla.

Työterveyspalvelujen runsas käyttö on yhteydessä mielenterveysperusteisiin, Kelan korvaamiin pitkiin sairauspäiväraajaksoihin. Käynnit työterveyshuollon sairaanhoitovastaanotolla alkoivat lisääntyä ennen mielenterveyssyistä johtuvaa sairauspäivärahakautta. Etenkin kasautuneet käynnit työterveydessä ennustivat mielenterveyssyistä johtuvia sairauspoissaoloja. Mielenterveysperusteiset sairauspoissaolot olivat yleisimpiä alemmilla toimihenkilöillä.

Tutkimus osoittaa, että ammattiluokkien väliset terveyserot näkyvät selkeinä jo työuran alkupuolella: sekä runsas työterveyspalvelujen käyttö että pitkät sairauspoissaolot ovat yleisimpiä matalimmissa ammatti- ja koulutusryhmissä. Myös toimialakohtaiset erot ovat merkittävät, sote- ja kasvatus- ja koulutustoimialojen korostuessa sekä palvelujen käytössä että sairauspoissaoloissa.

Fyysisten ja psykososiaalisten työolojen ja mielenterveysongelmista johtuvien sairauspoissaolojen väliset yhteydet - Rekisterilinkitetty seurantatutkimus alle 40-vuotiaiden kuntatyöntekijöiden keskuudessa

Noora Heinonen, Helsingin yliopisto

Anne Kouvonen, Helsingin yliopisto

Jouni Lahti, Helsingin yliopisto

Olli Pietiläinen, Helsingin yliopisto

Hilla Nordquist, Helsingin yliopisto

Minna Mänty, Helsingin yliopisto
Anu Katainen, Helsingin yliopisto
Tea Lallukka, Helsingin yliopisto

Alle 40-vuotiaiden työntekijöiden mielenterveysperusteiset työkykyongelmat ovat lisääntyneet huolestuttavasti Suomessa ja muualla länsimaissa. Vanhempien työntekijöiden keskuudessa fyysisten ja psykososiaalisten työn kuormitustekijöiden tiedetään olevan yhteydessä mielenterveysperusteisiin sairauspoissaoloihin. Nämä riskitekijät kasautuvat erityisesti alemmissa toimihenkilö- ja työntekijäammateissa toimiville. Erityisessä riskissä ovat sosiaali- ja terveysalan työntekijät, joilla on jopa kaksinkertainen riski mielenterveysperusteisille sairauspoissaoloille. Nuoret työntekijät ovat olleet aliedustettuina työhyvinvointitutkimuksissa, eikä työperäisten riskitekijöiden, erityisesti fyysisten, yhteyksistä nuorempien työntekijöiden mielenterveysperusteisiin sairauspoissaoloihin ole vielä riittävästi tietoa.

Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoa työolojen yhteyksistä ja niiden ammattiryhmittäisistä eroista nuorten työntekijöiden mielenterveysperusteisiin työkykyongelmiin erityisesti sosiaali- ja terveysalalla. Tutkimuksessa selvitetään, missä määrin psykososiaaliset ja fyysiset työolot selittävät pitkiä, yli 11 kalenteripäivän mielenterveysperusteisia sairauspoissaoloja alle 40-vuotiaiden kuntatyöntekijöiden keskuudessa. Tuloksia tarkastellaan toimialoittain vertaamalla sote-alaa muihin kuntasektorin toimialoihin.

Aineisto koostuu vuonna 2017 kerätystä Young Helsinki Health Study -kyselytutkimuksesta (n=5 898, vastausprosentti 51 %), jossa on kartoitettu laaja-alaisesti 18–39-vuotiaiden Helsingin kaupungin työntekijöiden terveyttä, hyvinvointia ja työhön liittyviä tekijöitä. Psykososiaalisia työoloja mitattiin työn hallinnan ja vaatimusten mallin kautta. Fyysisistä työolosuhteista tutkittiin istumatyötä sekä fyysisesti raskasta työtä. Työolojen yhteyksiä sairauspäivärahopäiviin tutkittiin laskemalla niille riskisuhdeluvut ja luottamusvälit (IRR, 95% CI) käyttämällä negatiivisen binominaalisen jakauman mukaista regressiomallia.

Tutkittavien (n=3 366) keski-ikä oli 32 vuotta. Heistä 78 % oli naisia. Sosiaali- ja terveysalan yleisiä ammatteja olivat esimerkiksi lääkäri (johtaja/asiantuntija), sairaanhoitaja (toimihenkilö), lähihoitaja (alempi toimihenkilö), hoiva-avustaja (työntekijä). Pitkiä mielenterveysperusteisia sairauspoissaoloja ilmeni vuoden seurannan aikana keskimäärin 2.3 päivää (95% CI 1.70–2.86), vaihdellen 0–312 päivän välillä. Eniten sairauspoissaoloja oli odotetusti naisten ja sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden keskuudessa. Rasittavaksi koettu istumatyö (2.43, 2.18–2.70), matala työn hallinta (IRR 1.45, 95% CI 1.30–1.62) ja korkeat vaatimukset (IRR 1.62, 95% CI 1.46–1.80) olivat positiivisessa yhteydessä mielenterveysperusteisiin sairauspoissaoloihin.

Tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää nuorempien työntekijöiden mielenterveysperusteisten työkykyongelmien ennaltaehkäisemiksi erityisesti sosiaali- ja terveysalalla. Tutkimus on osa Helsinki Health Study -tutkimusta ja Suomen Akatemian rahoittamaa DAQI-hanketta, ja sitä rahoittavat Suomen Akatemia (315343) ja Kansaneläkelaitos.

Työtä välittävien digitaalisten alustojen institutionaaliset logiikat

Jere Immonen, Työterveyslaitos, Jyväskylän yliopisto

Viime vuosina digitalisaatio on muokannut organisaatiorakenteita ja niiden palvelumalleja. Monet näistä palveluista perustuvat digitaalisille alustoille, kuten sovelluksiin tai verkkosivuille, joiden helpotetaan kahden tai useamman eri tahon välistä yhteydenpitoa.

Yritykset ovat omaksuneet alustapalveluita osaksi toimintaansa saavuttaakseen skaalautuvuusetuja palveluilleen. Samalla alustat ovat mahdollisuuksia uudenlaisen liiketoiminnan muodostamiseen, joka perustuu alustojen kautta tapahtuvaan palvelujen tai tuotteiden välittämiseen. Tätä digitaalisten alustojen kautta tapahtuvaa jakamiseen ja joukkoistamiseen perustuvaa liiketoimintaa kutsutaan alustataloudeksi. Yksi alustojen kautta välitettävä palvelumuoto on työpanos.

Eurofound määrittelee alustatyön työksi, joka organisoidaan digitaalisen alustan kautta, joka on pilkottu keikoiksi ja palvelut tarjotaan on-demand periaatteella. Alustat toimivat työn organisoijan roolissa ja sen ulkopuolella ovat palvelun tilaaja ja tarjoaja, jotka ovat omia erillisiä toimijoitaan. Alustatyö on vielä toistaiseksi Euroopassa ja Suomessa ollut suhteessa hyvin vähäistä, mutta on kokenut 2010-luvun aikana merkittävää kasvua.

Alustatyö on ollut mediassa esillä viime vuosina lähetti- ja kuljetuspalveluihin liittyvien työsuuhdekiistojen vuoksi. Näissä kiistoissa keskeisenä on se, kuinka paljon alusta voi kontrolloida tekijöiden toimintaa ottamatta heistä työnantajavastuuta. Alustatyö on kuitenkin paljon moniulotteisempi ilmiö ja kattaa paljon erilaisia toimintamalleja. Osa alustoista toimii markkinapainotteisesti ja kilpailu työtehtävistä on vapaampaa kuin näillä hierarkkisemmin rakennetuilla lähettialustoilla.

Työryhmässä aion esitellä aluillaan olevaa väitöskirjasuunnitelmaani ja sen tutkimusaiheita. Väitöskirjassa aion hahmottaa suomalaista alustatyön kenttää ja tarkastella case-esimerkkien kautta, kuinka alustayritykset Suomessa ovat rakentaneet toiminnallisia logiikoitaan. Institutionaalisten logiikoiden kehikko antaa mahdollisuuden tarkastella, mitä erilaisia toiminnallisia logiikoita alustayritysmalleissa ilmenee. Aiempi tutkimus on osoittanut, että alustayritykset rakentavat toimintaansa yhdistelemällä eriasteisesti elementtejä niin markkina- kuin myös yhtiölogiikoista. Osassa yrityksissä on myös yhteisölogiikan piirteitä.

Tutkimus auttaa hahmottamaan, millaisia erilaisia kysymyksiä liittyy erilaisiin alustatyön muotoihin. Kuinka suomalainen lainsäädäntö ja eri instituutiot vaikuttavat tai voisivat vaikuttaa niihin. Alustojen toimintaperiaatteiden hahmottaminen antaa välineitä tunnistaa alustatyöhön liittyviä haasteita ja riskejä aiempaa paremmin ja samalla löytää niistä mahdollisuuksia muun muassa työllistymiseen ja työmarkkinoille kiinnittymiseen. Se auttaa hahmottamaan, millaisia taitoja ja tietoja missäkin alustaympäristössä tarvitaan ja kuinka alustatyötä voidaan toteuttaa eri reiluuden periaatteita noudattaen.

7. Epistemic disobedience and hopeful academia: Imagined, practiced and negotiated

Coordinators:

Otso Harju, University of Helsinki

Elina Oinas, University of Helsinki

Salla Aldrin Salskov, University of Helsinki

Ali Ali, University of Helsinki

Ella Alin, University of Helsinki

Katriina Huttunen, University of Helsinki

Liu Xin, University of Helsinki

Torstaina 11.3.2021 klo 12.30 – 16.30 / Thursday 11th March 2021 at 12.30 noon – 4.30pm

The limits of the critique of knowledge

Liu Xin, University of Helsinki

Salla Aldrin Salskov, University of Helsinki

At a closing panel of a feminist conference on borders and decolonization, where the conference days are being summarized the panelist from Norway asserts that we have had enough knowledge, and that the urgent task for feminist academia is to learn from other cosmologies that have been elided and marginalized. In response, the panelist from South Africa states that it is a privilege to say that we have had enough knowledge. Interestingly, both speakers consider the dominant knowledge production practices to be white and colonial. For the former speaker, the point is not to expand, and in so doing support, the dominant knowledge system, but to radically reconfigure it. For the latter speaker, given that racialized and gendered bodies are often reduced to objects rather than subjects of knowledge, the self-evident subject position the first speaker (who utters the “we” who have knowledge) is seen to express and reproduce the coloniality and whiteness of knowledge. It seems then that the recognition of the whiteness of knowledge, while important, is not only insufficient, but also becomes an end in itself. That is, it is both the starting point and the conclusion of the critique.

The limit of this critique, according to decolonial thinkers such as Walter D. Mignolo and Madina Tlostanova, lies in the binary knowledge/non-knowledge framing. In its place, they propose forms of indifference, found in strategies such as border thinking and epistemic delinking, which are situated in between epistemic systems and “grounded in transculturation principle within which cultures interact but do not melt into each other” (Tlostanova,

Thapar-Björkert and Koobak 2016, 224).

Decolonial thinking has raised important questions concerning the politics of knowledge production. However, despite the rejection of the binary logic, new sets of oppositions - pluriversal and universal, delinking and translation, Western and non-Western - are produced. It follows then, that the who and what of knowledge remains tightly bound to the figure of (hu)Man, that is coded as white, Western and masculine. Moreover, in proposing an affirmative (rather than negative) politics of difference, the pluriversal border thinking seems to be reminiscent of the multicultural discourse that hails and flattens out differences.

In this chapter, we spell out the logic of the critique of knowledge, as well as its correctives. We ask what new questions could be posed if we do not begin from a generalized notion of knowledge as othering and exclusionary, which must be either accepted or rejected. What are the political and ethical implications for feminist decolonial project if knowledge is rethought as particular, wildly different, and at the same time, systematic.

Desire-based/reparative research? Indigenous thought, queer theory and the politics of change

Kata Kyrölä, Åbo Akademi University

In this presentation, I examine and compare two theoretical interventions to the scholarly tendencies of “paranoid readings” or “damage-based research” by queer theorist Eve Kosofsky Sedgwick and Native feminist theorist Eve Tuck. Sedgwick (2003) offered her well-known call for reparative readings instead of paranoid ones in the context of theorizing on affects such as shame and pleasure. While paranoid readings rely on exposure of power relations and oppressive structures, they do not necessarily account for pleasure, surprises, surpluses, excesses, and possibilities even within most extravagantly violent circumstances. For Sedgwick, paranoid readings examine homophobia, for example, rather than queer practices of pleasure.

In her less known but no less crucial call, Eve Tuck (2009) asks what kind of theory of change would research move towards, if scholars emphasized desire – complexity, hope, and

visions – instead of damage and the stifling force of oppression. She argues for shifting emphasis towards that which cannot be contained by oppressive structures, that which keeps living, engaging, engorging through and past them, calling this desire-based research. Addressing indigenous and people of color communities in particular, Tuck does not deny the importance of recognizing damage, especially when that damage is unacknowledged or denied, such as the ongoing damage of settler colonialism. But Tuck asks what happens when the exposure of damage keeps reproducing an understanding of the marginalized as irredeemably damaged.

Tuck's and Sedgwick's calls appear near identical in their analysis of the damage-based/paranoid impulse, and the Deleuze-inspired view of desire and pleasure. In this presentation, however, I examine not only the parallels of these visions, but also their differences that arise from differing political stakes and positions in envisioning change.

Joyous discovery; pleasurable passing – on the “structural” in embodied, affective learning

Elina Oinas, University of Helsinki

The paper discusses preliminary results from a study on students' ideals and expectations regarding academic knowledge production. The students were asked to write memory work texts on topics “university” and “owning one's knowledge”. There is a rich archive of expressions of joy, and not only anxiety, as one could assume based on the literature on neo-liberal academia. Expressions of joy are connected both to excitement about new horizons, wild discoveries and explorations, but also the pleasure of passing as in fitting into normative expectations. Thus, joy has to do with a sensation of reaching beyond structural power/knowledge as well as an alignment to power by being a dutiful good student. Disruptive, rebellious acts can spur joy, but moments of delight are also described in connection to events when one “makes it”, where power hierarchies are reproduced and fortified. This dimension should not be downplayed in an analysis of learning.

By studying students' interests in expertise and knowledge in feminist academic life, the paper suggests that the universalized aspiration to academic excellence, within the trend of neo-liberal marketization of universities, should be taken into consideration as local and

individual practices of passing that create a counter-force to movements towards decolonizing academia, or other movements where destabilizing of old structures are sought for. I will suggest that the insistence of feminist epistemology on contextualizing and politicizing knowledge production processes also should entail a careful reconsideration of questions of individualized sentiments and affects such as joy and fear.

The paper will explore the affective register in the material by analyzing them in relation to the concept “structural power”. The structural has had a strong presence in sociology from Durkheim and Marx to 1950s functionalism, yet its explanatory power was momentarily challenged by 1990s feminist sociology discussions on experience and discourse, and other post-structuralist positions. Surprisingly, however, the concept re-appeared in 2020 discussions on structural racism in academia. This discussion is further connected to contemporary debates on intersectionality, and whiteness in academia. The paper discusses the link between the affective and structural.

Utopia as method: reflections from a research project

Eskelinen, Teppo. University of Jyväskylä.

I will discuss the challenge of fostering hope with research practices, from the practical perspective of a research project on Utopias as methodology. As a part of the project, we compiled a book entitled “The revival of political imagination”. In the course of this book project, we had to think of how everyday practices can be viewed from the perspectives of possibilities of social transformation and visions of a better social life. Such practices discussed in the book include humour, education, literature, architecture, and democratic practices. The task was then to see the elements in such practices, that could assist in envisioning what could be, instead of what is. Further, I will particularly reflect on two notions regarding the role of utopias in research. First, the “privatisation of hope” as a symptom of contemporary cultural milieu, and the potential (or even, responsibility) of social research to find potential for shared ideas for hope. Second, the general notion of utopias as methodology, in other words how can envisioning something that does not exist, function as a creative and critical method in social science.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 13 / Friday 12th March 2021 at 10am – 1pm

Defending Academia: Money, affective activism and the right to do research

Pia Olsson

Johanna Hokka

Elisa Kurtti

Tiina Suopajarvi

Oili-Helena Ylijoki

University of Helsinki, Tampere University, University of Turku

To apply and to receive research funding is an essential skill in academia: it can be the precondition for academic work or a dipstick for one's professional skills. In addition, research funding is something that is discussed by both politicians and the public: the academia is not alone defining what is worth funding. All this makes research funding an area where strong affects – such as hope, disappointment, feelings of insecurity and injustice – are present. In the project Academic affects, we focus on the ways affects in the academia are mobilised (Ahmed 2018) in the context of research strategies and how affective patterns (Wetherell 2014) appear in the academic community.

In our presentation, we use affective reading and look at the ways research funding is discussed in social media, especially Twitter. We look at the ways hope is present in the tweets from the viewpoint of both open and silent affective resistance (see Wetherell & al. 2020). We analyse the ways in which individuals, both inside and outside academia, and research communities both react to and mobilise affects in order to safeguard the right to do research and the integrity of the academic community. We will also test the concept of affective activism (Johnson 2012; about academic activism, see e.g. Burford 2017) when reading comments on research funding. In the context of academia, the affective activism can be seen taking the forms of resistance, empathy and compassion as ways of confronting the experienced challenges. The Twitter material used in the presentation covers the Finnish Twitter in 2019 and 2020.

Collaborative research, disobedience and epistemic exclusions

Katariina Huttunen, University of Helsinki

Collaborative research has become increasingly valued in various fields of the academia. Globally, one of its attempts is to respond to asymmetrical power structures in the (Western) academia. Calls for research that is more tuned to respond to such asymmetries as well as to ‘local communities’ needs and aspirations are growing, as are discussions on what could such research mean in practice. Though collaboration does not equal ‘decolonizing’ knowledge production, the latter is often an ideal, at least an implicit one, in North-South research collaborations.

In this paper, drawing from our field diaries, memory work, and correspondence more than a year after the ‘collaborative moment’, we discuss the experienced ambivalences in a ‘North-South’ collaboration funded by a Finnish university; a social scientific research project that studied a vaccine trial. From the viewpoints of a Finnish PhD researcher with a background in Development studies and a Beninese anthropologist, we think through questions such as: In North-South collaborative settings (as this one), how does collaboration concretely play out in everyday practices/what does it mean? How do qualitative field methods and collaboration fit together? What might ‘decolonization’ mean in such a context, in the everyday (research) practices, by and for whom? How do/can individual researchers (us) negotiate structural barriers? How are colonial habits of knowledge production resisted or reproduced, how does epistemic disobedience become (im)possible? (How) does friendship matter for knowledge production in the context of North-South collaboration?

We, the writers, encountered in the context of a social scientific research project studying a vaccine trial conducted in Benin, West Africa, and were to work together – collaborate in the very ‘real’ world. In the field, joint efforts, sharing information, discussing surprising events, as well as gossiping were work requirements, but also sustaining and potentially disruptive practices, and importantly, joyful moments. Hopefulness/hope and shared aspirations animated our work and materialized as plans for continuing collaboration, potential joint publications and visits, as well as in delight and learning drawn from sharing ‘a field’. However, negotiating the individual desires and aspirations for scholarly advancement, and aligning with prevailing structures of knowledge production tended to hamper the attempts for more decolonial or disobedient knowledge practices, or satisfactory collaboration, and resulted in reproducing epistemic exclusions.

What disobedience counts, anyway? Resistance and joy outside the idiom

Otso Harju, University of Helsinki

When speaking of ‘academia’ – hopeless or hopeful – what kind of academic settings are included? When inviting a discussion about ‘academic’ life or the everyday realities of knowledge production, how do we envision these to look? Where and in what kinds of terms are we allowed to express our dissatisfaction or joy?

This paper argues that the languages and contexts we use for meta-discussions about critical academia can, in themselves, be seen as both exclusionary and often (consciously?) self-defeating. Drawing on Moten and Harney’s (2004) discussion about the (self-)pacification of the ‘critical’ academic, the paper looks at how our dissatisfaction with global academic inequality (e.g. Spivak 2008; cf. Vuorela 2009), our attempts at alternative genealogies (cf. Nash 2013), or our questioning of “the political grammar of our storytelling” (Hemmings 2011: 2) continue to be coaxed in the refferents and languages of the epistemic centers critiqued. In our inability to see outside such, alluring forms of ‘academic resistance’ – even previously radical ones (cf. Stryker 2004) – can easily be co-opted over time. The distinctive capital (Bourdieu 1984) of the ‘radical’ or even ‘marginalized’ thinker can be used to mould oneself into yet another ‘suitable’ and exclusive academic subject – functioning not unlike other ranking systems and university desires to be cutting-edge or “world-class” (cf. Mittelman 2017; Messner 2011).

While academic work has been otherwise thoroughly critiqued by feminist ethnographers (e.g. Pereira 2017, to name a recent one), critiques of our own languages and networks are somewhat lacking. For me, the dominance of certain idioms and circles of critique hinders our ability to see – or will to seriously acknowledge – other kinds of resistance and pleasure that are happening: What are lost in the discourse are the myriads of ways of speaking, acting, fighting and hoping that are considered untrendy, unacademic, uncought, trivial, too direct, or too ‘political’. I argue that this can in fact include the majority of global academia, but – being beyond the right cliques, journals or the QS 1000 – one rarely bothers.

Parallel to the above-outlined critique, the paper offers a more positive, (auto)ethnographic description of moments of meaningful or hopeful academia encountered during my own tentative entry into the field over the four years of my PhD. These have been gathered in movements between Helsinki and universities in Hyderabad, Mumbai and Delhi, India. Through these, I try to expand our picture of what constitutes ‘academic’ life and work.

8. Future sociologies beyond the nation-state

Coordinators:

Mari Toivanen, University of Helsinki

Helin Kontulainen, University of Helsinki

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

One globalisation or many? The secularisation of risks in the age of the Anthropocene

Daniel Chernilo, Universidad Adolfo Ibáñez

My goal in this article is to reconsider the secular underpinnings of current ideas of globalisation by looking at two theoretical programmes of the past four decades. I start by reconsidering Ulrich Beck's theory of risk society theory and highlight some of its core strengths and weaknesses. I contend that Beck's main innovations lie in observing the relations between nature and society through technological change, and in seeking to clarify the interconnections between modernity and globalisation. Yet these are hindered by his historical simplifications, rather Eurocentric focus and exaggerations about what our epochal change actually entails. I then revisit more recent debates on the Anthropocene and unpack its key dimensions. I argue that the Anthropocene forces the social sciences to reconsider our notions of secular time, as well as modern ideas of normativity, rationality and technological change itself. I contend that, while not without their own shortcomings, recent debates on the Anthropocene require to develop a more robust concept of globalisation than those currently available: an idea of globalisation that, rather than a modern phenomenon, is best seen as the inescapable condition of what humans are as a species.

Community-making in the urban everyday – Towards an emergent understanding of community

Eeva Puumala, Tampere University

In this paper, I want to take the first step towards theorising and studying community in terms of emergence. The motivation for such an effort arises from the notion that current understandings of community fail to explain and understand constantly changing and unfolding forms of social and political life that characterise diverse and heterogeneous societies. Thus, I claim, there is a need to think about community in a way that neither binds the concept to group identity, nor presents it as a synonym for society or nation-state.

The paper suggests that by engaging with mundane encounters, chance interactions, and routinised practices that unfold in the course of everyday life, it is possible to move towards a more fluid, processual and evolving notion of community. I am interested in these dynamics in the context of the city. Cities are often portrayed as drivers of diversity, but also as sites of social isolation, thus inimical to a conventional understanding of community built around a notion of commonality, similarity, and sharedness. In this paper, however, I want to discuss the urban everyday as an avenue of

reconceptualising community and moving towards complex, fluid and processual understanding of what a community is.

The paper is concluded by discussing an experimental and tentative methodological avenue through which to gain insight into practices of community-making as they are enacted and take shape in increasingly diverse urban contexts in the course of everyday life. Instead of proposing a ready-made frame for thinking about community, the paper presents an invitation to interdisciplinary dialogue in its quest to understand societal and political upheaval and developments in a nuanced manner.

Between the Grand and the Minute: Nation-ness as Performance

Helin Kontulainen, University of Helsinki

Everyday nationalism scholarship conscientiously highlights the salience of routine, everyday activities on the reproduction, as well as breaching, of national categories and artefacts. After all, nationalism is not only to be understood as a grand, macro-structural phenomenon; the routine use of signs, language and performance can prove to be ample resources in making sense of the reproduction and breaching of national categories. A growing number of theoretical and empirical accounts focusing on these everyday activities has favored analyses highlighting either the reproduction or the breaching of national categories. This paper presents an alternative theoretical framework, named “nation-ness as performance”, which accounts for the reproduction and breaching aspects of national categories simultaneously. Defined as a term conveying “the state of being a nation”, ‘nation-ness’ is utilized in this framework to make sense of how “nations” maintain their political and social prominence as a category, all the while being continuously reconstructed in terms of its “content” and “members”. In this theoretical framework, an ethnomethodological perspective is adopted to analyze the synchronous workings of nationalism both as a macro-level ideological phenomenon and as an everyday phenomenon.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12 / Friday March 12th at 10am – 12 noon

The Yellowsphere – Glocalisation of the Yellow Vests movement

Gwenaëlle Bauvois, University of Helsinki

The Yellow Vests - Gilets jaunes - movement started in France in November 2018 and spread all over the world: Serbia, Israel, Iraq, Egypt and Taiwan, among many others. These movements can be seen as globalised in a sense that they are echoing with each other, however they also have roots that are purely national (Brancati & Lucardi, 2018), making them glocalised. We need to depart from the view that the Yellow Vests movement is produced in one national context and merely exported to another with no connection between the ‘Global’ and the ‘Local’. On the one hand, the Yellow Vests protests crystallize different local issues in different countries: anti-EU in Italy, pro-Brexit in the UK, far right in Canada, or both far right and far left in Germany and Serbia. On the other hand, these various Yellow Vests movements share the same starting point: they build on a common feeling of disenfranchisement that is shared and strengthened in online spaces. The mobilization around this perceived large scale ‘societal crisis’ - adapted to a specific local context - goes beyond the strict notion of ‘nation-state’ and blurs the lines between a ‘National’ and a ‘Global’ sense of belonging. This paper will explore to which extent these ‘crisis’ narratives spread by diverse Yellow Vests

movements are at the same time transnational and domesticated, and how it juxtaposes nation-state and globalisation.

The concept of the Islamic umma as an expression of decolonial thought

Nina Björkman, Åbo Akademi University

The main research question in the dissertation I'm working on is "What can we learn about Islamic maximalist movements if we analyse them as responses to the continued effects of the Colonial Matrix of Power?" In terms of Muslim agency and discourse on Islam and Muslims, historical events from the disestablishment of the Caliphate in 1924 through to 9/11 have played an important part, and endonyms used by Muslims have increasingly also become exonyms with very specific meanings. The racialization of Muslims has led to their Muslimness being seen as something that they are rather than something that they do. In my work, I examine the discourses of the Muslim Brotherhood, Hizb ut-Tahrir and Tablighi Jama'at as specifically decolonial responses. The three movements emerged in different colonial contexts and have had very different trajectories, but they all share the same goal: a unification of the Islamic community, umma. In the analysis of my dissertation, I focus particularly on how the concepts Islam/Muslim/umma (relating to identity), shari'a/Caliphate (relating to goals), and da'wa/jihad (relating to method) are expressed through the movements' various discourses. In this presentation I shall direct my focus mainly toward how an increased emphasis on the concepts of umma as well as Caliphate can be interpreted as a call for agency for Muslims, and how this fact challenges the dominant (Western) discourses in both politics and science.

Digital nomadism: Life-style mobilities, nation-state and the mobile subject

Mari Toivanen, University of Helsinki

Being "on the move" has become a "way of life" for many (Urry 2002: 256; Canzler et al. 2008). This is evidenced by the increasing trend of voluntary mobilities that relate to life-style choices, such as digital nomadism. Digital nomads are professionals (often from Western countries) who use telecommunication technologies to earn a living and conduct their lives in a nomadic manner. Whereas digital nomadism has been considered a temporary and a generational trend, such life-style mobilities are gradually becoming a more established and normalised way of life. The new and emerging life-style mobilities speak to the continuing significance of the nationstate: they render visible the interplay between the global and the institutionalised, territoriallybased relations of power. What does it mean for the nation-state when mobile subjects engage in frequent and multi-transitional crossings of national borders, with varying durations of stay and travelling within different nation-states – and without the eventuality to permanently return to one's country of origin? In this paper, I suggest that the current life-style mobilities are giving birth to a new form of mobile subjectivity as they become a normalised and more established way of life. The emerging subjectivity raises several questions that touch upon our understandings of the social, community, identity, positionings and how they are shaped by mobility. Thus, I also argue that life-style mobilities and their emerging subjectivities challenge and expose the norms of "desirable" life, largely based on ideas of sedentariness in postindustrial nation-states.

9. Globaalin sosiologian työryhmä

Koordinaattorit / Coordinators:

Pertti Alasuutari, Tampereen yliopisto

Ari Nieminen, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

Managing CSR dependency: Governmental strategies to gain socio-economic benefit from foreign gas investments in Tanzania

Eva Nilsson, Hanken School of Economics & University of Helsinki

This article addresses the importance of understanding the local context in studies on Corporate Social Responsibility (CSR) in non-Western countries. It does so through analysing what strategies an African government – in this case Tanzania – employs in relation to CSR. Studies on CSR in African contexts are still quite rare, and even rarer are the studies that analyse the role that governments might enact in relation to corporate responsibility provided by foreign investors. Commonly, research on CSR in Africa discusses the normative role that multinational corporations (MNCs) can, have to or ought to take in areas where states are “weak” and therefore not able or willing to govern. With this epistemic starting point, much of previous research implicitly or explicitly neglects government agency. This article wants to address this neglect in two ways. First, it introduces the concept of “extraversion”, which refers to the way in which African countries instrumentalise their external relations for domestic political and material benefit. It assesses how, through extraversion, the government of Tanzania aims to benefit socio-economically from large gas investments by Shell, Equinor, ExxonMobil, Ophir Energy and Pavilion Energy. Second, this article analyses the state from a relational perspective, focusing on how power is exercised through action-oriented and discursive elements of the state rather than its formal, institutional capacities. A relational approach to state provides answers to why the government employs certain extraversion strategies in its relations with foreign MNCs.

Globaali poliittinen väkivalta romaneja kohtaan

Marja Eronen

Romanitaustaisia (yl. ’romaniväestö’) henkilöitä ovat syntyperältään romanit, Kalèet, Manouchit, Lovarat, Rissendet, Boyashit, Domaret, Kalderashit, Romanichildit ja Sintit sekä myös egyptiläiset, aškalit ja matkustajat. Ei ole yhtä standardisoitua romanikieltä. Euroopassa romaneita on arviolta 10-12 miljoonaa ja suurimmat romanivähemmistöt ovat seuraavissa maissa: Turkki (2,75 miljoonaa), Romania (1,85 miljoonaa), Venäjä (825.000), Bulgaria (750.000), Espanja (725.000), Unkari (700.000), Serbia (600.000), Slovakia (500.000), Ranska (400.000) ja Kreikka (265.000). Globaalia lukumääräarviota vaikeuttavat paperittomat ja osa ei halua ilmoittaa alkuperäänsä syrjinnän takia. Paperittomat jäävät palveluiden ulkopuolelle.

Romanit ovat suurin etninen vähemmistö Euroopassa. Euroopan perusoikeusvirasto (FRA) on tehnyt eniten eri maiden välisiä vertailevia tutkimuksia romaneista. EU-MIDIS II: n mukaan 80 % tutkituista eurooppalaisista romaneista asuu maansa köyhyysriskirajan alapuolella; joka kolmas romani asuu

asunnossa ilman vesijohtovettä; joka kolmas romanilapsi asuu kotitaloudessa, jossa joku meni nälkäisenä nukkumaan ainakin kerran edellisen kuukauden aikana; ja 50 % 6–24-vuotiaista romaneista ei käy koulua. Romaninaisten tilanne on vielä merkittävästi heikompi kuin miesten, mittareina lukutaito, koulunkäynti, terveys ja työllisyys.

Covid-19 pandemian aikana haavoittuvassa asemassa olevien romanien tilannetta pahenee erityisesti eristetyissä romanileireissä ja getoissa, joissa puuttuu vesi, ruoka, lääkkeet, hygieniatuotteet ja terveyspalvelut sekä tavanomainen, hyvin matalapalkkainen ansiotyö. Väliaikainen tulojen menetys kohdistuu erityisesti epävirallisiin yrittäjiin ja heikossa asemassa oleviin työntekijöihin, kuten katumyyjiin, romunkerääjiin, huvipuistojen työntekijöihin, päivätyöntekijöihin, muusikoihin, taiteilijoihin ja muihin viihdetyöntekijöihin.

50-vuotiaan International Romani Union – IRU:n kokoamien raporttien mukaan romanit kärsivät globaalisti syrjinnästä, vihapuheesta, eriarvoisuudesta, suvaitsemattomuudesta, väkivallasta ja pahimmassa tapauksessa kansanmurhasta. Natsi-Saksa murhasi noin 1,5 miljoonaa romania keskitysleireissä. IRU:n uusimman raportin mukaan tällä hetkellä romanien huolena on, että he jäävät rokotusjonossa viimeiseksi kaikissa maissa.

Globaalina tavoitteena on toteuttaa romanien taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset oikeudet (ICESCR) täysimääräisinä kaikkialla maailmassa. Globaali järjestö on aloittanut kampanjan Roma Friendship Groupien perustamiseksi eri maiden parlamentteihin. On tärkeää seurata kansainvälisten ja kansallisten romani- ja köyhyysstrategioiden toimeenpanoa ja antaa tästä palautetta, myös Housing First-ohjelmaa.

Sosiaalipoliittiset reaktiot koronapandemiaan: onko regiimeillä merkitystä?

Heikki Hiilamo, Helsingin yliopisto

Päivi Mäntyneva, Helsingin yliopisto

Eeva-Leena Ketonen, Helsingin yliopisto

Henri Aaltonen, Helsingin yliopisto

Johanna Peltoniemi, Helsingin yliopisto

Lepakon siipien isku Wuhanissa sai aikaan pandemian, joka on stressitesti ennen muuta kansallisvaltioille. Globaalina kollektiivisena riskinä koronapandemia ylittää kansallisvaltioiden rajat, mutta kunkin valtion on löydettävä ratkaisukeinot pandemian rajoittamiseksi ja rajoituskeinojen negatiivisten vaikutusten lieventämiseksi. Lähtökohtamme on se, että sosiaalipoliitiikalla on merkitystä kriisinhallinnalle sekä hätäapuna että pitkäaikaisena tukea maiden toipumisissa. Kriisi voi haastaa hyvinvointivaltioita muuttamaan ja uudistamaan totuttuja tapoja, jotta se turvaisi paremmin kansalaistensa hyvinvointia. Siten kriisejä on luonnehdittu myös mahdollisuuksien ikkunoiksi (Kangas 2020) ja kaaosteoreetikoiden tulkitsemiksi bifurgaatiopisteiksi, joiden aikana voi olla otollinen hetki uusille aluille. Voimakkailla shokeilla kuten pandemioilla tai taloudellisilla kriiseillä on vääjäämättä vaikutuksia yhteiskuntiin, mutta vaikutusten luonne riippuu muun muassa niiden historiasta, poliittisista voimasuhteista ja yhteiskunnan rakenteesta (Piketty 2020; Scheidel 2017). Koronapandemian aikana olennaista on myös se, miten laajasti epidemia on levinnyt kussakin maassa. 13 OECD-maan vertailevassa tutkimuksessa tutkimme sosiaalipoliittisia vastauksia koronakriisiin eli toimenpiteitä, joiden tehtävänä on lieventää koronakriisin vaikutuksia väestön toimeentuloon ja hyvinvointiin.

Hypotesimme on, että hyvinvointivaltioregiimit (Esping-Andersen 1990) vaikuttavat siihen, millaisiin sosiaalipoliittisiin toimiin maat ovat ryhtyneet (esim. Greve, Blomquist, Hvinden & van

Gerven 2020; Greer, King, da Fonseca & Peralta-Santos 2020; Mok, Ku & Yuda 2020). Olemme erityisesti kiinnostuneita siitä, miten Suomen sosiaalipoliittiset toimet vertautuvat muiden OECD-maiden toimiin.

Tässä työryhmäesityksessä keskitymme raportoimaan tutkimusasetelmasta ja alustavista tuloksista siitä, miten Suomessa toteutetut sosiaalipoliittiset vertautuvat verrokkimaiden toimiin. Maaliskuun 2020 ja joulukuun 2020 välillä kerätty dokumenttiaineisto (Coffey 2014) koostuu pääasiassa eri maitten hallitusten tuottamista dokumenteista ja tiedotteista, jotka on tuotettu muuhun kuin tutkimuskäyttöön. Lisäksi aineistoa on täydennetty avoimista tietokannoista (EU:n Komissio, IMF, OECD, WHO, Eurofund) saatavan tiedon avulla sekä käyttämällä eri tutkijoiden ja organisaatioiden tuottamia analyysejä ja tutkimuksia. Aineisto on jaoteltu sosiaalisten riskien mukaan, mikä mahdollistaa sosiaaliturvajärjestelmien eri osien keskinäisen vertailun. Analysointi pohjautuu teoriaohjaavalle sisällönanalyysille. Aineiston analyysissa tarkastellaan politiikkatoimien institutionaalisia muutoksia, yhteneväisyyksiä ja eroja (Hall 1993).

Kyseessä on osatutkimus Helsingin yliopiston hankkeesta Manufacturing 4.0 – Strategies for Social Policy.

Evaluating the Effects of Globalisation: A Phenomenologically Informed Model of Learning, Awareness, and Knowledge

Mika Helander, Åbo Akademi

Oliver Saal, Åbo Akademi

In our presentation we analyse Finnish trade union general assembly representatives' (N = 334) evaluations of the perceived effects of globalisation. We propose a three-dimensional phenomenological model of learning, awareness, and knowledge, based on a synthesis of theories of phenomenology and the sociology of knowledge. We test its efficacy using twenty quantitative variables collected from a survey study in 2010 in a multiple regression analysis on the respondents' evaluations of globalisation. The full model has an explained variance of 22.4 %, but few variables significantly predict the outcome variable. We discuss these results in the context of complexity and emergence. The phenomenological model seems a fruitful point of departure for analysing the emergence of evaluative statements and suggest that further research is needed into the inter-relations of each constituent dimension as well as into the concept of phenomenological distance.

Nationalismi, monikulttuurisuus ja yhteiset instituutiot – globaalin integraation muodoista

Ari Nieminen, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Viime vuosikymmeninä globalisaatio on muuttanut (kansallis)valtiollisten yksiköiden asemaa ja sosiaalisen integraation muodot ovat moninaistuneet. Tässä esityksessä tarkastellaan kolmea keskeistä sosiaalisen integraation organisaatiomuotoa: nationalismia, monikulttuurisuutta sekä yhteisiä (globaaleja) instituutioita.

Nationalistinen ajattelu korostaa kansallisvaltiota sosiaalisen integraation keskeisenä kokonaisuutena. Kansallisvaltiossa ihmiset ovat saman valtio-organisaation alaisuudessa, noudattavat samoja tapoja, identifioituvat yhteisiin symboleihin jne. Näin muodostuu ja muodostetaan yhteinen kollektiivinen ja muista ryhmistä erottuva identiteetti, ”kansan”. Yhteisönä kansallisvaltio vastaa osaltaan ihmisten sosiaaliseen tarpeeseen kuulua johonkin yhteisöön. Lisäksi kansallisvaltio on vahva ja keskeinen politiikan, talouden ja sosiaalisen elämän organisoimisen ja

sääntelyn organisaatio. Kansallisvaltion piirissä voidaan tehokkaasti esimerkiksi kerätä veroja ja toteuttaa tulojen uudelleenjakoa, koulutusta ja sosiaalipolitiikkaa.

Maahanmuuton, kansallisvaltioiden historiallisen moninaisuuden sekä osakulttuurien voimistumisen vuoksi (kansallis)valtioissa on lisääntyvässä määrin alettu puhua ”monikulttuurisuudesta”. Monikulttuurisuuden käsitteen ja käytäntöjen avulla länsimaissa on pyritty yhtäältä takaamaan eri osaryhmien oikeudet omanlaiseensa elämään sekä toisaalta integroimaan nämä osakulttuurit kansallisvaltioon. Monikulttuurisuus on sikäli nationalistisen yhteisöajattelun perillinen, että sekin korostaa jonkin ryhmän kokonaisuutta ja kulttuurista erityisyyttä.

Jos globaali sosiaalinen integraatio perustuisi vain nationalistisiin yhteisöihin ja monikulttuuriin osaryhmiin, niin näiden kokonaisuuksien välistä vuorovaikutusta vaikeuttaisivat kulttuurien väliset symboliset erot: Miten voitaisiin löytää yhteinen kieli ja vuorovaikutuksen tavat, jos kulttuurit ovat laadullisesti erilaisia? Globaali integraatio ei kuitenkaan perustu vain erillisistä kulttuurisista taustoista tulevien ihmisten toimintaan, vaan myös globaaleihin instituutioihin. Globaaleja instituutioita ovat esimerkiksi markkinat, kansainvälisen politiikan toimintatavat, globaalit informaaliset ja formaaliset normit, kaikille ihmisille yhteiset instituutiot, kuten perhe ja uskonto. Lisäksi kaikki ihmisille yhteistä ovat eräät sisäisen ja ulkoisen luonnon ominaisuudet, kuten psykologiset lainalaisuudet sekä riippuvaisuus luonnosta.

Esityksen lopussa pohdin kolmen globaalin integraation muodon suhteita toisiinsa.

10. Hopes and Frustrations of Digital Participation

Koordinaattorit / Coordinators:

Titiana Ertiö, University of Helsinki

Robin Lybeck, Åbo Akademi University

Ilkka Koiranen, University of Turku

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

Finland as a “light beacon” for Serbian digital imaginaries: The new forms of digital divide - who cares?

Päivi Armila, University of Eastern Finland

Biljana Stankovic, University of Eastern Finland

Finland represents a digital society developed on digi-technological imperatives and imaginaries, and with a young generation that is considered as "digital natives" with competences and opportunities to highly benefit digitalization in their life-courses. However, statistics still show "digital divide" and unequal socio-material stratification among them. The project DEQUAL (Academy of Finland, 2020-2024) has been established to capture mechanisms that produce digital social inequality among youth. In the project we analyze, besides the sociologically “traditional” structural factors, also practices of youth’s digital cultures. How all these impact unequal divides at youth’s regional life-spheres and digital environments, and have both societal and life-course consequences?

In the project, an excursion is made to Serbia that is seeking her ways and resources to become a highly digitalized society as well. In this, Serbia is leaning on different international networks and organizations. It seems that Finland is an important reference and example for the Serbian authorities in their developmental work. In this presentation we will focus on the significance of Finland as a forerunner within the contemporary digital imaginaries of Serbia. Our analysis is based on both state-level documents from Serbia and interviews of educational authorities whose work focuses on developing digitalization of Serbian formal education. We analyze how the Finnish reality of youth’s digital social inequality is taken into account in these imaginaries – or is it paid attention to at all?

Deliberation on Social Media: Platform Affordances, Policy Wonks, and Social Network Analysis

Arho Toikka, University of Helsinki

Social media offers a new platform for democratic deliberation. Frustration and fear has dominated the public debate: highly visible examples of negative effects on democracy from Twitter and Facebook have received academic and public attention. However, while sometimes generating polarization and echo chambers, social media are a variety of platforms with different affordances that combine with deliberative institutional designs and communicative processes to produce very different deliberative settings - and some can offer very attractive deliberative qualities.

Deliberative democracy scholars have built a body of work to understand when deliberative conditions are able to produce positive outcomes, with participants putting forward reasoned

opinions, gaining knowledge and changing opinion based on systematic engagement with arguments. This paper offers hope: we can find these good deliberative conditions on social media, when we acknowledge that within one social media platforms, a variety of use styles and architectures exists.

The empirical case of this paper is Finnish energy policy debate. As part of the Finnish debate over climate change and energy transition, an open Facebook discussion group was founded, and has attracted a range of discussants, supporting various technological and policy solutions. Clear rules, transparent moderation, and active members willing to engage over longer discussions are some of the reasons why this platform should be considered a good example of democratic deliberation. With more than 4 000 members and 100 000 messages, there is a breadth of analyses, arguments, and debates in the group. The paper aims to understand what kind of deliberation happens in the group.

Negotiating intimacy, autonomy and trust in the datafied insurance relationship

Maiju Tanninen, University of Helsinki

The use of sensory devices and behavioural data in insurance has been a subject to both great hopes and frustrations. On the one hand, behaviour-based personalisation in insurance is supposed to revolutionize the industry by providing means for risk management, more accurate risk calculations and marketing. On the other hand, this development is anticipated to steepen existing inequalities and subject people to intensified dataveillance. In this paper, I aim to go beyond these narratives that often fail to address insurance as a specific financial technology and are not rooted in empirical research. Instead, drawing from a case study of two Finnish life insurance policies that use self-tracking practices and behavioural data, I analyse what forms of co-existence and participation the new technologies seek to facilitate – or fail to do so. More precisely, I study from both the insurers' and the customers' perspectives the formation of the 'newly' datafied customer relationship and discuss how the values of intimacy, autonomy and trust are at stake with it.

The purpose of this paper is to discuss and synthesize the results from three research articles that comprise my doctoral dissertation. Firstly, I examine the insurers' efforts to use the new technologies to transform what they call a distant customer relationship to a more intimate and participatory partnership. Secondly, I discuss the effects that the new policies have on the customers' autonomy as they invite consumers to distribute parts of their self-determination to external devices or 'plug-ins'. Thirdly, I analyse the insurance customers' data relations, characterized by doubt, anxiety and the inability to keep track of the tracking activities. Finally, drawing from these insights, I conclude by discussing the insurance industry's – and perhaps more largely, the whole data economy's – struggle to create long-term coexistence or alignment with consumers through digital means.

Mielenterveyskuntoutujien digitaalinen osallisuus – Asennetutkimus

Teemu Rantanen, Laurea-ammattikorkeakoulu

Piia Silvennoinen, Laurea-ammattikorkeakoulu

Digitaaliset sosiaali- ja terveystalvet ovat viime vuosina lisääntyneet, ja ne ovat osin myös korvanneet sellaisia palveluita, joissa asiakas ja työntekijä kohtaavat kasvokkain. Vaarana tällaisessa kehityksessä on kuitenkin se, että muutos aiheuttaa digitaalista syrjäytymistä ja siten välillisesti myös lisää sosiaalista syrjäytymistä tiettyjen, erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien

keskuudessa. Helsperin (2008) analyysin mukaan digitaalisen osallisuuden ja syrjäytymisen kannalta keskeinen merkitys on digitaalisilla taidoilla, palvelujen saavutettavuudella sekä ihmisten asenteilla. Yksi digitaalisen osallisuuden näkökulmasta haasteellinen ryhmä ovat mielenterveyskuntoutujat. Lisäksi aiemmat tutkimukset osoittavat, että matala koulutus- ja tulotaso sekä korkea ikä ovat riskitekijöitä digitaalisen syrjäytymisen kannalta. Samaten digitaalisten sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö on sukupuolittunutta.

Tässä tutkimuksessa mielenterveyskuntoutujien digitaalista osallisuutta lähestytään asenteiden kautta. Erityisesti tarkastelun kohteena on ihmisten kiinnostus digitaalisten sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä kohtaan, käsitys digitaalisten sosiaali- ja terveyspalvelujen luotettavuudesta sekä asenne sitä kohtaan, että kasvokkaiset palvelut korvautuisivat digitaalisilla palveluilla. Tutkimuksessa tarkastellaan väestökyselyaineiston kautta mielenterveysongelmien, sosio-ekonomisten tekijöiden, iän ja sukupuolen yhteyttä asenteisiin digitaalisia sosiaali- ja terveyspalveluja kohtaan.

Tutkimus osoittaa, että mielenterveyskuntoutujien asenteet digitaalisia sosiaali- ja terveyspalveluja kohtaan ovat kriittisempiä kuin muiden kansalaisten. Tämä ero tulee esiin kaikilla tarkasteltavilla asenteen ulottuvuuksilla. Heikko sosio-ekonominen tilanne ja ikä lisäävät vielä asenteiden kriittisyyttä. Samaten tulokset osoittavat, että sukupuoli ja asenteet ovat yhteydessä toisiinsa.

Kehitettäessä digitaalisia sosiaali- ja terveyspalveluita on olennaista tunnistaa digitaalisen kahtiajaon vaara. Digitaalisen syrjäytymisen kannalta yhden riskiryhmän muodostavat ikääntyneet mielenterveyskuntoutujat sekä ne kuntoutujat, joiden sosioekonominen asema on heikko. Digitaalisten palvelujen tueksi tarvitaankin myös kasvokkain tapahtuvaa tukea sekä ohjausta ja neuvontaa. Edelleen on syytä kiinnittää huomiota palvelujen luotettavuuteen ja käytettävyyteen. Digitaalinen osallisuus kulkee myös käsi kädellä yleisen eriarvoisen vähenemisen kanssa.

Meiltä meille? Vertaisjournalismi kognitiivisen kapitalismin ajassa

Juho Ruotsalainen, Turun yliopisto

Esitys tarkastelee niitä sosiaalisia imaginaareja (Taylor, 2004), joiden kautta toimittajat ennakoivat journalismin tulevaisuuksia. Journalismin kehitystä ohjaavilla imaginaareilla on uutismediaa laajempi merkitys, sillä ne kytkeytyvät valtasuhteisiin ja koko yhteiskuntaa koskeviin muutosprosesseihin. Esitys keskittyy suomalaisten yrittäjätoimittajien laadullisista teemahaastattelusta tunnistettuun vertaisverkostojen (peer-to-peer; P2P) imaginaariin. Vertaisverkoston imaginaaria tutkitaan toimittajien yrityksenä rakentaa journalismille uutta merkitystä ja taloudellista arvonluontologiikkaa.

Teknologian kehitystyö ja käyttöönotto legitimoidaan siihen liitettävillä toiveilla ja odotuksilla yhteiskunnallisesta, demokraattisesta ja inhimillisestä kehityksestä (Jasanoff & Kim, 2015). Vertaisverkosto on internetin, digitaalisten teknologioiden ja näiden varaan rakentuvan yhteiskunnan perustavia imaginaareja. Vertaisverkostojen sosiaalisessa imaginaarissa yhteiskunnan eri toiminnot jäsenyvät verkostoteknologioiden avulla intressit, mieltymykset ja resurssit jakavien, tasa-arvoisten toimijoiden yhteistyöksi ja yhteisöiksi (Turner, 2006).

Vertaisverkostojen imaginaari on esimerkki tulevaisuustiedosta eli toimintaa ja päätöksiä ohjaavista ja perustelevista käsityksistä kehityksen suunnasta ja mahdollisista tulevaisuustiloista (Puru, Dufva, & Niinisalo, 2019). Vaikka vertaisverkoston imaginaari juontuu 1960-luvun vastakulttuurista, sen

emansipaatiotavoitteista ja omavaraisuusutopioista – tai juuri näiden vuoksi – imaginaaria hyödyntävät usein vallassa olevat (Rider & Murakami Wood, 2019). Nykyisissä teknologisissa ja taloudellisissa olosuhteissa vertaisverkostojen toivon ja edistyksen ulottuvuudet keskittyvät palvelemaan taloudellisia eivätkä niinkään sosiaalisia, kulttuurisia tai poliittisia päämääriä. Demokraattisista tavoitteista huolimatta imaginaari uhkaa syventää sosiaalista eriarvoisuutta ja vahvistaa ”informaatioeliitin” asemaa yhteiskunnassa (Robinson & Wang, 2018).

Esitys tarkastelee mahdollista tulevaisuutta, jossa journalismi kytketään vertaisverkosto-imaginaarin avulla kognitiivisen kapitalismin ja transformatiivisen kuluttajuuden arvontuotantologiikkaan. Kognitiivisella kapitalismilla viitataan tietokykykapitalismin vaiheeseen, jossa koko inhimillisten kognitiivisten, emotionaalisten, luovien ja kommunikatiivisten kapasiteettien kirjo valjastetaan tuotantovoimiksi (Moulier Boutang, 2011). Transformatiivinen kuluttajuus puolestaan viittaa pyrkimykseen kehittää itseä ja parantaa maailmaa kuluttamisen avulla (Mick, 2006). Tuottamalla journalismia vertaisverkostoissa mediaryitykset voivat kerätä käyttäjistä entistä intiimimpää dataa ja toisaalta tarjota yleisöjen itsekehittämisen tarpeita palvelevaa journalistista sisältöä. Tällaiset journalistiset ”vertaisyhteisöt” ovat omiaan tukemaan informaatioeliittien muodostumista ja vahvistumista. Kehitys ei kuitenkaan ole vaihtoehtoon. Vertaisverkoston imaginaarin kaupallinen valjastaminen liittyy ennen kaikkea vallitsevaan ja vahvistuvaan tieto- ja datatalouteen sekä journalismin huteraan taloudelliseen tilanteeseen; näitä muuttamalla imaginaarin emansipatoriset ulottuvuudet voivat esiin.

Hyväksyttävää elämää koronan aikana. Tutkimus sosiaalisen median vaikuttajien elämäntyyliesityksistä Instagramissa

Hilma Möttönen, Itä-Suomen yliopisto

Tässä tutkielmassa perehdytään sosiaalisen median vaikuttajien elämäntyyliesityksiin kuvanjakopalvelu Instagramissa. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaista elämäntyyliä vaikuttajien Instagram-julkaisuissa välitetään koronapandemian aikana Suomessa. Sosiaalisen median vaikuttajat ovat kasvattaneet merkitystään yhteiskunnallisina vaikuttajina ja he ovat osallistuneet kaupallisten yhteistöiden myötä myös koronaviruksen aikana hyväksyttävästä elämästä viestimiseen ja virallisten tahojen välittämän tiedon jakamiseen.

Sosiaalisen median vaikuttajilla tarkoitetaan mikrotason julkisuuden henkilöitä, jotka ovat saavuttaneet asemansa sosiaalisen median palveluiden välityksellä. He ovat itsenäisiä henkilöitä, jotka useat saavat myös tuloja sosiaalisessa mediassa vaikuttamisestaan. Vaikuttajia voidaan pitää niin mielipidejohtajina kuin myös esikuvina, jotka edustavat ideaaleja ja toivottuja tapoja elää. Elämäntyyli taas ymmärretään tässä tutkielmassa tietoisina ja harkittuina tyyleinä elää, joita pidetään usein yksilöllisinä ja yksittäisen henkilön minuudesta kertovina valintoina.

Tutkielman aineiston valintaa ja rajaamista ei ole vielä tässä vaiheessa täysin päätetty eikä ole täysin selvää, millä perusteella tarkasteltavat sosiaalisen median vaikuttajat valitaan. Teoriapohja tutkimukselle sen sijaan alkaa jo muotoutua. Tutkielmassa tarkastellaan elämäntyyliä Goffmanin itsen esitykseen ja vaikutelmien hallintaan peilaten eräänlaisena minuuden esityksenä, mutta toisaalta myös Bourdieun käsitteiden kautta pääomana ja erottautumisena sekä Giddensin modernin ja prosessinomaisen minuuden ajatuksiin kytkeytyen. Lisäksi elämäntyylin, luokan ja kulutuskulttuurin välisiä yhteyksiä avataan tarkemmin.

Sosiaalisen median vaikuttajien elämäntyyliesityksiä tullaan tarkastelemaan laadullisen sisällönanalyysin keinoin vaikuttajien Instagram-tileille ladatuista multimodaaleista julkaisuista. Tulokseksi toivotaan saatavan erilaisia elämäntyylinarratiiveja, joita peilataan sekä koronapandemian poikkeusaikaan sekä tutkielman teoreettiseen viitekehykseen erottautumisen keinona, minuuden esityksenä ja osana luokka- ja kulutuskulttuurikeskustelua.

11. Ihminen ja muut eläimet – Monilajiset yhteisöt sosiologian tutkimuskohteena

Koordinaattori:

Salla Tuomivaara, Turun yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 - 16

Samankaltaisuus, läheisyys, etäisyys ja ero eläinten ja muiden Toisten tutkimuksessa

Salla Tuomivaara, Turun yliopisto

Suhteitamme eläimiin luonnehtii epäjohdonmukaisuus ja ristiriitaisuus: sekä rakastamme että hyväksikäytämme muita eläinlajeja. Yksi sosiologisen eläintutkimuksen keskeisistä kysymyksistä on ollut, kuinka ihmiset selviävät tämän eläinsuhteiden ristiriitaisuuden kanssa. Läheisyyden ja etäisyyden on osoitettu olevan keskeinen työkaluja näissä prosesseissa. Fyysisen etäisyyden ylläpitäminen auttaa ylläpitämään myös emotionaalista etäisyyttä. Kohtaamisten välttäminen ja fyysinen etäisyys ovat tehokkaita välineitä hyväksikäytön mahdollistamiseksi. Etäisyyttä voidaan kuitenkin rakentaa ja ylläpitää myös kielellisesti.

Myös tieteellä on ollut merkityksellinen rooli eläinkäsitystemme tuottajana. Sosiologi Eileen Crist (1999) on analysoinut tutkimuksessaan sitä, miten erilaisia kuvauksia eläinten toiminnasta/käyttäytymisestä eläinten käyttäytymistieteen tutkimustraditiot luovat. Keskeinen ero näissä hyvin erilaisissa eläinten elämän kuvauksissa pohjautuu Cristin analyysin mukaan siihen, nähdäänkö ihmisen ja muiden eläinten välisen käyttäytymisen muodostavan selkeän jatkumon vai edustavan laadullisesti erilaisia käyttäytymisen muotoja.

Myös sosiologiassa näkemykset eläimistä ja etenkin ihmisen ja muiden eläinten välisestä suhteesta ovat vaihdelleet. Sosiologian kaanonissa ihmisen ja eläimen raja on ollut perinteisesti vahva, mutta tieteenalan historiasta, sosiologian klassisesta vaiheesta, löytyy myös erilaisia – jatkumoa ja samankaltaisuutta painottavia – lähestymistapoja. (Tuomivaara 2019) Käynnistyneessä postdoc -tutkimuksessani pyrin hahmottamaan sitä, mitä ihmisten ja muiden eläinten välistä jatkumoa painottaneille lähestymistavoille tapahtui toista maailmansotaa edeltäneinä ja seuranneina vuosikymmeninä. Kiinnitän huomiota myös sosiologian ja antropologian eriytymiseen ja tämän vaikutukseen tavoille kertoa eläimet sosiaalitieteissä.

Sekä antropologialle että etologialle, eli eläinten käyttäytymistieteelle, tyypillisiä ovat olleet menetelmälliset keskustelut siitä, miten toiseutta edustaviin tutkimuskohteisiin tulisi suhtautua ja mitkä tutkimusmenetelmät takaavat luotettavimmat tulokset. Näissä keskusteluissa olennaisia ovat kysymykset etäisyydestä ja läheisyydestä, tarkkailusta ja immersioista, uppoutumisesta sekä siitä, millainen on oletuksemme itsestämme ja tutkimuskohteemme samankaltaisuudesta. Pohdin tässä esitelmässäni sitä, miten valitsemiamme menetelmiä ohjaa ja tätä kautta myös tuloksiimme mahdollisesti vaikuttaa, ajattelevammeko tutkimamme kanssamme olennaisesti samankaltaisia vai erilaisia olentoja.

Ongelmaeläimyyden kehykset sanomalehtien supikoirakirjoituksissa

Ville Malila, Tampereen yliopisto

Tarkastelen tässä juuri alkaneen väitöskirjaprojektini ensimmäistä osatutkimusta esittelevässä katsauksessa haitta-/ongelmaeläimyyden merkityksiä ihmisen villieläinsuhteiden kontekstissa. Ymmärrän ongelmaeläimen käsitteen esimerkiksi lemmikki-, koe-, ja tuotantoeläimen tapaiseksi kulttuuriseksi kategorisoinniksi, joka järjestää inhimillistä toimintaa suhteessa muihin eläimiin.

Yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus on tuonut ilmi muun muassa ongelmaeläimyyden taustalla olevia kulttuurin rakenteita. Strukturalististen tarkasteluiden lisäksi yhteiskuntatieteellinen eläintutkimus on tavannut lähestyä ongelmaeläinpuhetta joko ihmisten keskinäisten suhteiden symbolisena ilmaisuna ja järjestelynä tai analysoiden puhetapoja, joilla ongelmaeläimyyttä tuotetaan ja uusinnetaan tai puretaan. Siihen, ilmeneekö näissä puhetavoissa tai eläinkäsityksiin liittyvissä kulttuurin rakenteissa ajallista muuntelua on kiinnitetty vähemmän huomiota, vaikka on selvää, että 1900-luvun jälkipuoliskon rakenteellisissa murroksissa maan, metsän ja luonnon merkitykset ovat muuttuneet useille suomalaisille. Myös ympäristö- ja eläinsuhteen laajempia kehityskulkuja hahmotelleen tutkimuksen perusteella voidaan kysyä, miten esimerkiksi yhteiskunnalliseksi ympäristöherätykseksi ja eläinsuhteiden postmodernisoitumiseksi kutsutut muutokset näkyvät ongelmaeläinpuheessa.

Huomasin Pro gradu -tutkielmassani, että sanomalehtien supikoirapuheesta on erotettavissa useita puhetapoja, joissa ongelmaeläimyyden rakentuu eri tavoin. Ajassa liikkumisen mahdollistavat sanomalehtitekstit, joissa supikoiraa käsitellään ongelmaeläimenä, tarjoavat siten oivan mahdollisuuden selvittää, *millaisia historiallisia muutoksia haittaeläinpuheessa on tapahtunut 1900-luvun suurten yhteiskunnallisten ja kulttuuristen murrosten aikana*.

Vastaan kysymykseen käyttämällä kehysanalyyttistä lähestymistapaa, jonka avulla selvitän, missä kehyksissä ongelmaeläimyyden määrittymistä ja millaista ajallista vaihtelua näissä kehyksissä ilmenee. Aineistoksi olen koonnut Kansalliskirjaston digiarkistosta Etelä-Suomen Sanomien ja Länsi-Savon supikoiraa ongelmaeläimenä käsitteleviä kirjoituksia. Tarkastelen ensiksi aineistoa laadullisella kehysanalyysillä ja erotan siitä kehyksiä, joissa supikoiran ongelmallisuutta määritellään. Teen tämän jälkeen määrällistä sisällönanalyysiä, jossa vertailen ristiintaulukoinnilla ainakin 1970- ja 2010-lukujen kehysfrekvenssejä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat 1900-luvun suurten yhteiskunnallisten murrosten liikuttaneen myös ongelmaeläimen paikkaa kulttuurin merkitysjärjestelmissä. Ongelmaeläimyyden ei näytä määrittävän tässä kontekstissa enää niinkään luonnon hyväksikäyttöön liittyvistä näkökohdista, sillä ongelmaeläimyyden ekologisia merkitysulottuvuuksia painottava luonnonsuojelun kehys on noussut 2010-luvulle tultaessa hallitsevimaksi kehykseksi, josta käsin ongelmaeläimyyttä määritellään. Tutkimuksen tulokset tarkentavat kuvaa siitä, mitä yhteiskuntatieteissä laajalti keskustellut suuret yhteiskunnalliset muutokset ovat tarkoittaneet ihmisen villieläinsuhteiden kannalta.

Monilajinen vuorovaikutus eläinavusteisessa terapiassa

Jirka Vierimaa, Tampereen yliopisto

Esitelmäni käsittelee monilajista vuorovaikutusta eläinavusteisessa terapiassa kuvailevaa pro gradu -tutkielmaani sekä eläintyöhön kattavammin syventyvän väitöskirjani tutkimussuunnitelmaa. Eläinavusteinen terapia on sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä kasvatuksessa vasta vakiintumassa oleva toimintamuoto ja siten tuore tutkimuskohde sosiologiselle tutkimuskirjallisuudelle. Tutkielmani käytännönläheinen ja kontekstiherkkä tutkimusote ja muista eläimistä etnografisesti kirjoittaminen nostavat esiin teoreettisesti kerroksisen aihepiirin erityispiirteitä, kuten muiden biologisten lajien aktuaalisen toiminnan vaikutuksen ihmisten järjestämisen ja toteuttamisen työn kulkuun sekä työtä koskeviin käytänteisiin.

Keräsin tutkielmani aineiston osallistuvan havainnoinnin ja haastattelun avulla koira-avusteisessa fysioterapiassa. Eläintyön muotona (engl. *animal work*) eläinavusteinen terapia edustaa Kendra Coulterin (2016) luokittelun mukaan eläinten ihmisten kanssa tekemää työtä. Se on terveydenhuollon ammattilaisten järjestämää ja ohjaamaa, kuntoutuskoirat muina eläiminä ihmisten työelämään osallistavaa ja näin ollen kietoo toisiinsa biologisia lajeja, toiseutta, kyvykkyyttä ja kesyyttä koskevia materiaalisia ja merkityssuhteita. Fysioterapeutteja ja heidän kanssaan työskenteleviä kuntoutuskoiria kutsutaan työpareiksi, jotka pyrkivät jatkuvasti muuttuvassa yhteistoiminnassa vastaamaan fysioterapiaan osallistuvien kuntoutujien yksilöllisiin kuntoutustavoitteisiin. Työpariksi muodostuminen on pitkäjänteisen kouluttautumisen mahdollinen formaali ja eläintyön yhdessä tekemiseen johtava lopputulema, mutta työpariksi ja sellaisena edelleen joksikin muodostumista vuorovaikutuksena ei ole juuri tutkittu.

Pro gradu -tutkielmassa käyttämäni monilajinen etnografia avaa tutkimusmenetelmänä sosiologiseen eläintutkimukseen kolme mahdollisuutta. Ensinnä se auttaa materialisoimaan Donna Harawayn (2008) määrittelemää kontaktialueen (engl. *contact zone*) käsitettä siirtämällä ihmistoimijan pois muihin eläimiin kohdistuvan vallan, alistamisen ja kontrollin paikalta. Kontaktialue voidaankin nähdä koira-avusteisessa fysioterapiassa työn, terapian ja leikin sekoittumisena, jolloin tieto ja valta järjestäytyvät monilajisessa vuorovaikutuksessa uudelleen. Voidaan sanoa, että kontaktialueelle mahdollisesti johtavan vuorovaikutuksen seurauksilla on tähdellinen merkitys eläintyön inhimillisten olosuhteiden jäsentäjänä. Toisena monilajisen etnografian avulla voidaan huomioida muista eläimistä tieteellisesti kirjoittamisen kielellisiä konventioita, nostaa muut eläimet aktuaalisiksi toimijoiksi ihmisten kanssa ja kiinnittyä vuorovaikutustilanteiden monilajisten lähtökohtien ja seurausten analyysiin. Kolmantena sen avulla voidaan, kuten olen osoittanut, monilajistaa työhyvinvoinnin toistaiseksi ihmiskeskeisiä käsitteitä.

Koiran subjektiviteetin rakentuminen verinäytteenoton vuorovaikutuksessa

Mika Simonen, Helsingin yliopisto

Esitelmässä tarkastellaan koirien verinäytteenottojen vuorovaikutusta videokuvan avulla. Kiinnostuksen kohteena ovat keinot, joilla puhujat—verinäytteen ottajat ja koirien omistajat—rakentavat koirasta inhimillistä toimijaa. Aineisto kerättiin syksyllä 2017 ja siihen kuuluu 47 videotallennetta, joita analysoidaan multimodaalisen keskusteluanalyysin keinoin. Aineisto on litteroitu video-ohjelmistoa apuna käyttäen. Tarkastelu tuottaa näkymää eläintä inhimillistäviin käytäntöihin. Aiemmassa keskusteluanalyysisessä tutkimuksessa koiria on tarkasteltu lähinnä puheen kohteina ja resursseina puheelle. Henkilö saattaa puhua koiralle, mutta tarkoittaakin sen jollekin toiselle läsnäolijalle. Toisaalta joku saattaa hauskuuttaa muita puhumalla koiran äänenä. Koiran läsnäolon on lisäksi nähty helpottavan puhujien välisten riitojen selvittelyä.

Analyysin mukaan käynnin syy perustuu harhautukselle, tietämättömyydelle tai petokselle. Koira kohdellaan moraalisenä toimijana, jolle paljastetaan asioiden oikea laita. Osa koirista vastustaa verinäytteenottoa, silloin koiran nimi nousee relevantiksi resurssiksi. Tottelematonta tai rauhatonta koira puhutellaan käskymuodoilla (”nyt kuuntele”) ja koiran nimellä (”Timo odota.”). Koiran katsotaan kuuntelevan puhetta ja ymmärtävän odottaa verinäytteenoton päättymistä. Verinäytteenoton haasteita on, ettei verisuonia aina löydy tai neula satuttaa koira. Näissä tapauksissa koiran sukupuolittunut ja -polvittunut toimija tulee esiin. Koira saatetaan kehystää hyvin herkäksi tytöksi tai mummocksi, josta suonia ei tunnu löytyvän.

Tulosten mukaan koiran subjektiviteettiin avautuu hetkittäisesti erilaisia inhimillisiä toimijuuksia, jotka palvelevat esitelmässä tarkasteltavan verinäytteenoton institutionaalisia päämääriä.

12. Is there hope in old age?

Coordinators:

Outi Jolanki, Tampereen yliopisto & Jyväskylän yliopisto

Katariina Tuominen, Tampereen yliopisto

Päivi Ahosola, Tampereen yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

Hope and trust in the lives of over 70 years old persons during the pandemic

Emilia Leinonen, University of Jyväskylä

In March 2020, the disease caused by the coronavirus 2019 (COVID-19) was declared as pandemic by World Health Organisation. At that time, the very tentative research results suggested that especially older people were at higher risk for developing serious complications from the illness. For this reason, the Government of Finland, like many other countries, decided to recommend that persons aged 70 or more should stay “in quarantine-like conditions” which meant, that older person should avoid meeting other people.

This paper builds on written letters (n=77) that were collected between April and June 2020 from persons aged 70 and over. I was interested in what kind of changes, if any, happened in the lives of older persons during the quarantine. In the call for written letters, the writers were encouraged to write freely on their situation, or ponder changes e.g. in their living environment, homes, received services, and day-to-day life. The topics of the received letters varied from feelings of anxiety and happiness to hobbies, trust, unfairness, use of technology, family members, visits, holidays, importance of nature, food, alcohol, and to larger societal themes such as labour market and climate change.

In this paper, the focus is on the questions of hope and trust. What kind of new meanings the months in quarantine generated? What were ‘the wells of joy’ for the persons in quarantine? Did the quarantine somehow change the trust towards other people? The preliminary research results indicate that older persons had divided views on trust issues but the wells of joy were quite similar: nature, sports, home and family.

’Surviving through thick and thin’: Corona restrictions in the lives of people aged 65+

Päivi Ahosola, Tampere University

Katariina Tuominen, Tampere University

Outi Jolanki, Tampere University

Covid-19 disease is most dangerous to older people, and so the restrictions and recommendations to avoid social contacts to minimize the risk of infection have concerned them more than other age groups. In this presentation we point out, how the time of the pandemic has affected older people’s lives, and what they have done to survive their everyday life during the restrictions. Data come from phone interviews of 31 people (age 64– 96) conducted in the summer of 2020. Data was analysed with content analysis.

The results of the study show that the time of the pandemic with its restrictions affected the lives of older people in many very different ways. Many felt that their everyday life changed just a bit or stayed the same. Some felt that their life had become worst, and some that it had become better.

Many interviewees had developed new innovative ways to act safely. They met their neighbors and relatives outdoors. Shopping was usually outsourced to a next of kin, an authoritative or third sector actor. Telephone was the most common means of communication and it was used much more than earlier. New technology supporting online-meetings instead did not play a significant role except for those few who were already familiar with them. The built environment, like walkways, became more meaningful for maintaining well-being. Older people were adaptive and flexible in their everyday life. Due to their life-experience the readiness of older people to meet varying challenges during the pandemic can be considered better than that of younger generations.

‘They Can’t Just Hang Around Here’ – Accountabilities for and Negotiations of Integration in a Meeting Place for Later-life Migrants in Finland

Anastasia Asikainen, University of Helsinki

This paper investigates how discourses on ‘how migrants should be integrated’ are present in a meeting place for older Russian-speaking migrants in Finland. The meeting place at the empirical focus of this paper is not one where the aim is to ‘integrate’, but the funding is applied for ‘the promotion of health and well-being’. However, the hegemonic discourse of integration still becomes woven in the fabric of what the place is/should be about. The paper takes on a critical approach to the term integration (Wieviorka 2014; de Waal 2020) but acknowledges that it is central in understanding the logic and power relations of the welfare state, and people who have migrated to it. The data are collected in a meeting place for ‘Russian-speakers over the age of 65’ and consist of participant observations over the course of one year (2018-2019), semi-structured interviews with the attendees of the meeting place, complimented by follow-up interviews (N=23), interaction diaries written by the attendees and stakeholder interviews (N=5). In the analysis, I take a critical stance in observing how *accountabilities* to integrate the attendees present themselves, what dimensions they are connected to, but also how the negotiations between different levels, of the funder, the steering committee, the organisers and the attendees, reveal power dynamics, but also agency. The preliminary findings show, that the organisers of the meeting place have a central role performing a balancing act between being accountable to the funders on what the discourse of integration demands from their interpretation, as well as provide activities from the standpoints of the attendees.

In search of a good life in old age: Collaborative senior housing as a living environment

Outi Jolanki, Tampere University & University of Jyväskylä

In different parts of the world new models of senior housing have rapidly appeared, which indicates that existing housing and care models are not fulfilling the hopes and needs of current and new generations of older people. This qualitative study focuses on one type of communal senior housing complex located in a mid-sized city in Central Finland. The complex was designed to have accessible low-maintenance apartments and common spaces, and to be near to easily accessible green spaces, services and public transport. The data consists of qualitative interviews with 40 residents (November 2018 - February 2019). The analysis focused on the meanings of the manmade, natural, and social environment in residents’ descriptions of day-to-day life. The theoretical framework draws from

environmental and geographical gerontology (Cutchin 2018, Rowles & Bernard 2013). The data was analyzed using positioning analysis and environmental positioning analysis.

The senior housing in this study fulfilled its promise of providing an accessible physical and social environment which encourages and enables residents to be physically active and independent, yet which also provides social activities and engenders them feeling safe. However, the senior housing complex was clearly not the same place for them all. For some of the residents it was first and foremost a social place – *a community in the making* – while for some, the senior complex was mainly a physical space, which enabled them to continue their lifestyle and maintain existing social networks and family relations. The results of the study are a reminder of the fact that older people are agents who actively shape their own living environment and have their own interests, preferences and aims in life.

Home in assisted living: The role of social relationships and interaction

Katariina Tuominen, Tampere University

Ilkka Pietilä, University of Helsinki

Marja Jylhä, Tampere University

Jari Pirhonen, University of Helsinki

Assisted living facilities are presented as the older persons home, but at the same time they are defined by institutional and communal characteristics. Thus, social environment of older people living in such facilities is multifaceted and social relationships can be interpreted in various ways in this setting. In this study, we look at social relationships and interaction in assisted living using Goffman's concept of frame (1974) as an analytical lens. The aim of this study is to find out how home, institution and community frames define social relationships of older people living in assisted living facilities.

The data consists of observations, one group discussion and ten individual interviews with residents in an assisted living facility. Data analysis was based on a theory driven approach where the reading and grouping of the data were guided by the concept of frame.

We found differences in how the three frames define social relationships and interaction in the facility. The home frame was characterized by the meaningfulness, spontaneousness and informality of social relationships and interaction. In contrast, social relationships and interaction appeared formal and distant in the institution frame. The community frame falls in the middle ground of the two other frames and in this frame the rules of interaction and opportunities for spontaneous interaction and relationships were ambiguous.

The findings suggest that the idea of frames could be used to create a deeper understanding of assisted living facilities' social environment and how different interpretations of the environment can affect the realization of successful social life in the facility. Understanding of frames in assisted living could be used to avoid misunderstandings and conflicts, to enhance home-likeness of the facility and thus to improve well-being.

Vanhat ihmiset sukulaistensa auttajina tulevaisuudessa

Pekka Seppälä, University of Helsinki

Mikä saa ihmiset auttamaan vaikeassa tilanteessa olevia läheisiään? Jos ajatellaan auttaja-autettava suhdetta (dyadisena) sukulaissuhteena, miltä läheisapu tulee näyttämään *auttajan näkökulmasta* tulevaisuudessa? Ja miten vanhat ihmiset tulevat toimimaan sukulaistensa auttajina? Iäkkäät ihmiset (yli 64-vuotiaat) ovat entistä terveempiä, rikkaampia ja koulutetumpia. Heillä voi olla sekä resursseja että tahtoa auttaa sukulaisiaan. Toisaalta jotkut hyvin iäkkäät ja hauraat ihmiset auttavat kaltaisiaan. Gentrans tutkimuksessa haastatellut melko iäkkäät ihmiset jakautuivat hyvin voimakkaasti kapean, keskimääräisen ja laajan sukulaisavun traditioihin. Tämä jakautuminen oli mutkikasta ja sisälsi niin kulttuuria kuin taloudellisia elementtejä. Auttaminen ei näytä muiden tutkimusten mukaan viime vuosikymmenellä vähentyneen.

Tulevaisuuteen liittyvät oletukset (megatrendien tasolla) nostavat esiin väestön ikääntymisen, valtion köyhtymisen, teknologiset muutokset ja ympäristöongelmat. Perherakenteet voivat edetä kohti individualismia autonomisuutena, individualismia post-modernisti valittuina sosiaalisina suhteina, yhteisöllisyyttä perheen/suvun uusfamiliarismina, tai yhteisöllisyyttä siten, että uusfamiliarismi rakentuu laajemman 'heimoutumisen' kautta. Väestö voi jakaantua ja samaan aikaan voi tapahtua jopa vastakkaisiin suuntiin eteneviä kehityskulkuja. Mitä tekevät iäkkäät ihmiset nyt, vuonna 2030 ja vuonna 2040? Auttamista voidaan arvioida sen mukaan, keitä autetaan, miten autetaan, miten auttaminen liittyy kulttuuriin arvoihin, miten auttaminen linkittyy sosiaalipolitiikkaan jne. Kun mukaan otetaan käytännöllinen tuki, rahallinen tuki, omaisuusjärjestelyt ja perimys, kenttä on laaja ja kiehtova. Tässä tutkimuksessa pyritään luomaan asiantuntijapaneelin kautta realistisia mutta myös rohkeita arvioita tulevaisuuden kehityssuunnista. Asiantuntijapaneeli toteutetaan vuoden 2021 aikana. eDelphoi-menetelmän kautta luodaan asiantuntijapaneeli, jossa paneelin jäsenet antavat anonyymien kommenttien kautta omia näkemyksiään ja kommentoivat toisten näkemyksiä tavalla, jossa syntyy co-creation prosessi, joka johtaa... niin minne? Tutkimus *ei käsittele toivottua muutosta* vaan keskittyy *todennäköisiin ja mahdollisiin* kehityssuuntiin.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12 noon

Spiritual seeking in the sun: Meaning-making in the life of Finnish retirement migrants in Costa del Sol, Spain

Jenni Spännäri, University of Helsinki

Hanne Laceulle, University of Humanistic Studies, Utrecht

Monika Ardel, University of Florida

Meaning in life has been redeemed crucial in older adulthood by both research and the experience of healthcare professionals. Especially in the context of life's finity and end of life issues, sense of meaning has a significant impact to quality of life, subjective wellbeing and resilience. Traditionally it has been argued, that this phenomenon is behind the turning to religion, religious social activities and religious meaning systems, which many older persons experience and exhibit.

However, exploring questions of meaning in the late modern societal context has highlighted that religion is not a preferred choice for many older adults. Instead, questions of meaning in transitions of later life are reflected and pondered in non-religious contexts. These contexts might involve spiritual, non-religious activities or social groups centered around personal growth.

This paper lays out the essential approaches and theoretical foundation needed for empirically examining this phenomenon, including the ways of measuring and approaching meaning in life. The paper also reports the results of a qualitative pilot study on a group of Finnish older adults (65-85 years old), taking part into a good life and wellbeing workshops on their free time.

Key results include the importance of spiritual seeking – not necessarily finding a solid spiritual framework – in the meaning-making practices of the older adults. The results also imply that analyzing meaning-making as a *practice* can be helpful in understanding the dynamic between the personal/individual and social factors, when examining persons' motivations to engage in activities of spiritual seeking, self-realization, generative behaviour or doing good to others.

The paper provides new insight into the generation and usage of meaning systems – the questions of shared meaning in non-religious but spiritual contexts – and thus can offer valuable outlook to approaching meaning in life of older adults, both in research and in practice.

Artistic agency as the source of hope in old age

Tuulikki Laes, University of Arts, Helsinki

In this paper, I explore the emergence of artistic agency in later life. By methodologically combining vertical and horizontal data, I aim to argue how it might support individuals in life transitions throughout the life-course.

First, I present a study of the emergence of artistic agency among a group of people (N = 510) in the retirement transition. The data consists of a survey that investigated the multiple ways of pursuing arts and the respondents' assessment of their own well-being and quality of life. The findings indicate that the individual experience of the impact of the arts on one's own well-being had a crucial significance on the degree of the artistic agency.

In order to gain more understanding of the artistic agency in later life, I reflect the findings of the survey against a narrative account of one individual, constructed by means of biographical interviews in a narrative gerontology framework (de Medeiros 2014). The story of Kaisa reveals the connections of important life events within the continuum of artistic agency. Kaisa's aging identity is overshadowed by loneliness and illness but finds a counter-narrative in a music hobby that gives hope by opening up new insights on the past, present, and future.

If we want to assume arts as beneficial for wellbeing in later life (eg. Fancourt & Finn 2019), we must ensure the development of artistic agency throughout the life-course. The type of agenda that is categorically constructed for older people to become more active, more positive, and more able, must be abandoned and instead thoughtfully consider the life-course theory that abandons the expectations of old age identity and takes into account social transformation and personal experience (Hunt 2017).

Being like others versus being different: wearable technology and daily practices of consumers 50+ in Finland and Russia

Daria Morozova, Aalborg University

Olga Gurova, Aalborg University

This is a qualitative study of consumers aged 50+ and their daily practices connected to wearable devices. Drawing on the practice theory, we seek to uncover how participation in such practices might enhance users' wellbeing. We assume that both ageing and wellbeing are not pre-given but they rather co-evolve when users of wearables engage in situated practices. Hence, wearables such as smartwatches and fitness trackers might positively reconfigure the existing practices of consumers over 50, or even recruit them into new ones, resulting in higher wellbeing. The phenomenon is examined in both Russia and Finland, as ageing has been high on the agenda in these countries due to controversial pension and social welfare reforms. Though these countries are different in terms of possibilities (access to medical help, employment, social participation, etc.) for their ageing populations, an active ageing framework that emphasises individual responsibility over one's health and wellbeing has been gaining popularity in both Russia and Finland. Based on data elicited through 17 semi-structured interviews with Russians and Finns aged between 50 and 73 y.o., this study suggests that engagement in practices with wearables might have a positive effect on consumers' wellbeing by helping manage one's daily tasks, reducing stigma that is sometimes attached to ageing individuals, and boosting feeling of togetherness in social interactions that might decrease with ageing. In addition, an important difference between the two countries lies in how ageing consumers see themselves in relation to other ageing people when using a wearable: in Russia, the use of a wearable can signal one's social distance from an "average" ageing person, while Finnish consumers regard themselves as doing what everyone of the same age does.

What's next for the 'Singapore Girl'? - Preliminary findings on Singaporean middle-aged women after performing gender duties when younger

Dionysia Kang, University of Turku

In Anthony Chen's (2013) *Ilo Ilo*, the character - Hwee Leng - is a mother of one son, who mothers with the help of a Filipino domestic worker, allowing her to be employed as a secretary in 1997 Singapore. Her character embodies the ideal femininity of educated middle-class heteronormative Singaporean women at that time. According to Ho (2012), Hwee Leng carries the double burden of reproducing for the nation and contributing to the workforce. She clings unto Berlant's good life fantasy when she carries on working as per normal when supposed success from secure employment is no longer guaranteed during the Asian Financial Crisis.

Hwee Leng is likely to be born around 1965 when Singapore became an independent nation. Moving on to today, she would in her 50s-60s. In my ongoing Master's study, I aim to understand how someone 'like' Hwee Leng retrospectively perceives the idea of personal dreams and aspirations when she was in her late teens to early 20s. How have their negotiation of mothering, employment and personal aspirations then affected their current middle-aged lives and what are their hopes for the future? Taking into account of Singapore's colonial history and the time this group of women was born, this study begun through a post- and de-colonial lens. I hope that by understanding their earlier imagination and negotiations of roles could help us better support them in their middle and old age.

Adopting Chazan and Macnab's (2018) concept of feminist intergenerational mic, I interviewed seven married Singaporean women aged between 55 and 60 whose children are now adults. The interviews captured different nuanced paths of being 'Hwee Leng' and how it leads their experience of middle-adulthood. Their earlier process of deciding to work and/or homemaking impacted on what they currently hope for in their later lives, hope/hopelessness towards their partner and children.

13. Juhlimiskulttuurit ja seurallisuus pandemian aikana / Festandet och sällskaplighet under pandemin / Celebration and sociality in the age of Pandemia

Koordinaattori/ Coordinator:

Ismo Kantola, University of Turku

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12 noon

Opiskelijoiden sosiaalinen elämä pandemian aikana

Marianne Silvan-Lempinen, University of Turku

Suomalaisten opiskelijoiden elämään on kuulunut opiskelun ohella olennaisena osana sosiaalinen elämä, joka ulospäin näyttäytyy juhlimiselta. Tätä opiskelijaelämän osaa kutsutaan usein opiskelijoiden bilekulttuuriksi. Koronapandemia on vaikuttanut tähän hyvin voimakkaasti. Sen lisäksi, että opiskelu on muuttunut hyvin etäopiskelupainotteiseksi, opiskelijayhteisöjen sosiaalinen toiminta on kutistunut hyvin pieneksi. Erityisesti uusilta opiskelijoilta on opiskelijayhteisöön liittyminen voinut jäädä lähes kokonaan väliin. Opiskelijat jäävät yksin. Myös julkisessa keskustelussa on tuotu esille toisaalta opiskelijoiden menettämä sosiaalinen elämä ja toisaalta opiskelijajuhlissa levinneet tartunnat. Tämän esitelmän tarkoitus on tuoda esille, millä eri tavoilla koronapandemia on vaikuttanut opiskelijoiden opintoihin liittyvään, ammatilliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen. Esitelmässä analysoidaan lyhyt ja suppea näyte Turun yliopiston opiskelijoista.

Celebrations as deviance during the COVID-19 pandemic

Tijana Trako Poljak, University of Zagreb

Celebrations and commemorations are ways of marking special events in our lives or lives of our institutions, nation-states etc. With the exception of certain socially “unacceptable” celebrations, which usually occur at the margins of societies, celebrations are desired social and cultural phenomena with the purpose to strengthen group identity by providing them with the space and time to remind them of their shared values. However, with the global COVID-19 pandemic in 2020 states’ measures often included complete or partial lockdowns during which most celebrations have either been largely reduced or forbidden, consequently impacting customary ways in which they were held, or completely turning their organization into deviance from the new official social norm.

In this paper, I will look at celebrations during the COVID-19 pandemic, by focusing on the period of 2020 and Croatia as a case in point, and analyze them within the sociology of deviance theoretical framework. Firstly, I will present an overview of the official measures regarding celebrations and commemorations implemented by the government bodies in Croatia in charge of the pandemic. Secondly, I will conduct a qualitative content analysis of existing national newspapers’ articles in order to show whether citizens have conformed to the new rules regarding celebrations and the ways in which they have tried to bypass or ignore them. Finally, I will show how the media have reported on celebrations during the pandemic, almost exclusively negatively as social deviations.

Physical distancing and music in the 2020 festive spring traditions of Swedish-speaking Finns

Kaarina Kilpiö, Åbo Akademi

The ÅA research project Digitaliseringens inverkan på minoritetsmusik (DIMM) worked during 2018–20 and is presently reporting its findings. The focus of the project was in the impact of digitalization on the music of Swedish-speaking Finns. The researchers conducted several online collections of experiences and information, including a targeted collection conducted in spring–summer 2020 on listening and practicing music during the covid pandemic (FMI 580) where we also asked for the respondents' views on the spring celebrations. The view of our project on Swedishness in Finland as a multi-faceted range of identities and approaches is definitely true in light of this material.

Nearly all group gatherings during spring 2020 were either cancelled or substituted with online events. The usual abundance of musical happenings takes place during Easter, Mayday, and Flora Day (May 13th) social gatherings. In addition to these customary spring festivities, the respondents wrote about musical practices their personal and family festivities, such as funeral services and the Norwegian Constitution Day syttende mai.

I discuss central themes in the answers such as the bearing of the respondents' different roles in festive musical practices; the technological solutions used to overcome the exceptional circumstances; and the differences described in the texts between private and public celebrations. The approach of music-making respondents towards digital affordances was relatively open and enthusiastic. Since the Swedish-speaking Finland has strong cultural institutions, and also fairly high expectations and a critical attitude towards them, it was interesting to find an almost completely positive reception for the compensatory online musical greetings and online celebrations these institutions provided in April–May 2020.

FMI 580 (2020), Musik under coronakrisen. Svenska Litteratursällskapetets och DIMMs frågelista maj–juni 2020. Folkmusikinstitutet.

Pandemic exposures of vitality of celebration for individuals and communities

Ismo Kantola, University of Turku

The Covid-19 Pandemic has brought restrictions and lockdowns for activities not regarded vital, practically in all countries of the world. The purpose of this presentation is to assess the impacts of those restriction on all kinds of celebration and celebrative activities. Short term impacts consist of deprivation in socialising while longer term effects may be for example a shared experience capable of constituting a specific generation. Worst deprived groups of population seem to be youth, students and singles. Secondary or indirect impacts of lockdowns and restrictions are probably felt most heavily among entrepreneurs and employees providing restaurant and pub services, as well as within the so called creative arts. So, what are the impacts? First and foremost suffering and corrosion of mental health, increase in frequency of suicides; loss of income, unemployment etc. Positive impacts, if there are any, can be innovations in the field of distant sociative togetherness as well as the shared experience of perils and excitement of illegal (or otherwise objectionable) partying and clubbing. Finally, the vitality of celebration is, perhaps, becoming more evident as empirical experience on restrictions accumulate.

14. Kanssatutkimusta – mutta miksi ja miten? Empiirisiä, teoreettisia, tutkimuseettisiä ja tieteenfilosofisia tarkasteluja kanssatutkimuksen mahdollisuuksista ja haasteista

Koordinaattorit:

Meri Kulmala, Helsingin yliopisto

Satu Venäläinen, Helsingin yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16

Yhteistutkimusta etänä? Mielenterveyskuntoutujien Klubitaloissa toteutettavan yhteistutkimuksen teoreettisia ja metodologisia lähtökohtia
Outi Hietala, Suomen Klubitalot ry

Esityksessä pohditaan kenttätöyväiheeseen edenneen ”Yhteisöllisestä osallisuudesta yksilöllisiin siirtymiin” -yhteistutkimushankkeen (Suomen Klubitalot ry:n OSSI-hanke, STEA 2020-2022) tutkimusasetelmaan yleisesti ja erityisesti Korona-aikana liittyviä haasteita sekä niiden mahdollisia ratkaisuja. Yksi keskeinen näkökulma esityksessä koskee hankkeessa työskentelevien, Klubitalojen jäsenistä rekrytoitujen kanssatutkijoiden positioita ja tehtäviä kevään 2021 aikana käynnistyvässä e-kenttätöyvässä. Pohdin esimerkiksi sitä, mistä lähtökohdista he voivat asemoitua suhteessa tutkijaan, tutkimuksen tavoitteisiin & ”tutkimuskohteisiin”? Ja miten tämä kokemustietoon perustuva kanssatutkijuus rinnastuu tai eroaa perinteisessä antropologiassa keskeisten informanttien roolista ja suhteesta ammattitutkijaan? Nämä kysymykset asettuvat myös osittain uudella tavalla, kun kyseessä tulee mitä todennäköisemmin olemaan etänä ja verkossa toteutettava yhteistutkimus.

Osallisuuden ja yhteistutkijuuden ideat sosiaalityön käytäntötutkimuksessa

Maija Jäppinen, Helsingin yliopisto

Sosiaalityön käytäntötutkimus on yhteistoiminnallista tutkimusta, joka tähtää sosiaalityön käytäntöjen kehittämiseen ja neuvottelevaan, dialogiseen tiedonmuodostukseen. Tässä 2000-luvun alkuvuosista lähtien kehittyneessä tutkimuksellisessa lähestymistavassa keskeistä on yhteistyö työyhteisöjen ja palvelunkäyttäjien kanssa tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Lähtökohtana on uudenlainen ajattelu käytännön ja tieteellisen tiedon suhteesta: käytäntö ei vain sovelleta tieteellistä tietoa vaan myös osallistuu sen muodostamiseen.

Käytäntötutkimuksen ympärille on kehkeytynyt aktiivinen kansainvälinen tutkimusyhteisö. Suomessa sitä on kehitetty Helsingin yliopiston ja pääkaupunkiseudun kuntien yhteistyösuhteissa ja tämän yhteistyön puitteissa perustetussa Heikki Waris -instituutissa. Tämän esityksen lähdeaineisto koostuu yhtäältä tässä kansainvälisessä yhteistyössä tuotetuista käytäntötutkimusta kuvaavista teksteistä, kuten käytäntötutkimuskonferenssien yhteydessä laadituista julkilausumista, että Heikki Waris -instituutin piirissä tuotetuista teksteistä.

Esityksen tavoitteena on tuoda käytäntötutkimuksen ideat vuoropuheluun muiden sosiaalityöissä käytävien kanssa- ja yhteistutkijuuden ajankohtaisten keskustelujen kanssa. Esityksessä jäsenellään käytäntötutkimuksen taustalla olevaa ajattelua tiedon luonteesta ja tietokäytännöistä sekä osallisuuden ja yhteistutkijuuden ilmenemismuotoja käytäntötutkimuksessa. Kenen kanssa tutkimusta tehdään, millaisia tutkimusasetelmia hyödynnetään ja millaisia onnistumisia ja haasteita tämänkaltaiseen tutkimuksen tekemiseen liittyy?

Osallisuus toimintatutkimuksessa – case vastuullinen jakamistalous

Salla Jutila, Lapin yliopisto

Maria Hakkarainen, Lapin yliopisto

Jenna Päläs, Lapin yliopisto

Petra Paloniemi, Lapin yliopisto
Kati Rahikainen, Lapin yliopisto
José-Carlos García-Rosell, Lapin yliopisto

Jakamistalouteen pohjautuva liiketoiminta on kasvanut nopeasti. Samalla ovat nousseet esille kysymykset toiminnan vastuullisuudesta ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Vastuullisuus ja arvonluonti jakamistaloudessa -hankkeessa selvitämme, miten vastuullisuus ja yhteiskuntavastuu näkyvät Lapissa matkailun jakamistalouteen pohjautuvassa liiketoiminnassa ja miten liiketoiminnan vastuullisuutta voidaan edistää. Hankkeen päätutkimusmenetelmänä on yhteisöllinen toimintatutkimus. Tässä paperissa pohdimme tutkimuksemme liittyviä osallisuuden kysymyksiä.

Matkailussa jakamistalous on laajentanut alan sidosryhmien joukkoa: esimerkiksi yksityishenkilöistä, isännöintitoimistoista ja rakennusyhtiöistä on tullut relevantteja osallisia matkailutoiminnassa. Perinteisiä toimintamalleja haastava ilmiö sekä matkailualan moninaistunut toimijajoukko ovat luoneet uusia tiedontarpeita niin yrityksille, lainsäätäjille kuin viranomaisille: miten matkailua ja erityisesti jakamistalouspohjaista matkailua voidaan hallita ja ohjata vastuullisesti.

Hankkeessa mukana olevat yritykset ja organisaatiot ovat tuoneet mukanaan omat jakamis- ja alustatalousilmiöön liittyvät avoimet kysymyksensä sekä kehittämistavoitteensa tai toiveensa. Hankkeen työpaketteihin on suunniteltu useita erilaisia aineistonkeruumuotoja. Toimintatutkimuksessa yritykset osallistuvat tutkimustulosten tuottamiseen sekä esittämis- ja koontitapojen suunnitteluun. Lopputuloksena yritykset saavat käyttöönsä omassa toiminnassaan hyödyntämiskelpoisia työkaluja ja välineitä esimerkiksi oman liiketoimintansa suunnitteluun ja riskienhallintaan.

Yhteisöllisestä lähtökohdasta huolimatta tutkimuksen osallisuuteen liittyy paljon avoimia kysymyksiä. Matkailun jakamistaloutta, etenkin vertaismajoitusta, koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun on liittynyt voimakas vastakkainasettelu (puolesta – vastaan), mikä on haastanut niin tutkijoiden, kuin tutkimukseen osallistuvien roolia. Hankkeen osallistujajoukko edustaa monialaisesti matkailun jakamistalouteen kiinnittyviä toimijoita, mutta osalliset ovat valikoituneet ilmiön parissa työskentelevien tai siitä kiinnostuneiden verkostosta. Ryhmän jäsenet suhtautuvat ilmiöön avoimesti. Useimmat osalliset ovat kuitenkin joutuneet pohtimaan kantaansa ilmiöön ja sitä, osoittaako hankkeen tutkimukseen osallistuminen jollekin puolelle asettumista?

Tutkijoina joudumme puolestaan pohtimaan, missä määrin tutkimusryhmä edustaa asiaan liittyviä osallisia? Miten osallistujien ‘valinta’ vaikuttavat tuloksiin? Toimintatutkimuksen periaatteiden mukaisesti tuloksilla voi olla epäsuoria ja suoria vaikutuksia tutkittavaan ilmiöön. Kenen näkökulma jakamistalouden paikallisesta hyväksyttävyydestä, alustojen yhteiskuntavastuusta ja jakamistalouden arvonluonnista lopulta tulee esille?

Miksi tutkija nauraa? Nauraminen rajoja näkyväksi tekevänä ja niitä purkavana toimintana kuljeskellen tehtävässä tutkimuksessa

Tiina Sotkasiira, Itä-Suomen yliopisto

Esityksemme pohjautuu *Rikkovat rajat* -kollektiivina tekemäämme tutkimukseen, jonka aikana olemme tarkastelleet turvapaikanhakijoiden arkea 2020-luvun taitteen Suomessa. Keskitymme tutkimuksessamme turvapaikanhakijoiden kohtaamiin rajoihin sekä turvapaikkaprosessin synnyttämiin rajaseutuihin. Menetelmänä olemme käyttäneet kuljeskelua (esp: *derive*, eng: *drift/drifting*). Kuljeskelu on toimintatutkimuksellinen tutkimusote, jonka ytimessä on liikkeellä tapahtuva tiedontuottaminen sekä kaikkien tutkimukseen osallistuvien eli meidän kohdallamme niin tutkijoiden, turvapaikanhakijoiden kuin heidän kanssaan työskentelevien kansalaisaktivistien pitkäjänteinen ja tavoitteellinen yhteistyö. Kuljeskelun idea on peräisin Ranskassa vuonna 1957 perustetulta Kansainväliset situationistit -liikkeeltä ja yhdeltä sen johtohahmoista, filosofi *Guy Debordilta*. Aktivistitutkimuksellisenä lähestymistapana kuljeskelu nojautuu kuitenkin lähinnä sen feministiseen sovellukseen, joka perustuu Madridissa 2000-luvun alkupuolella toimineen *Precarias a la deriva* -naistutkijoiden kollektiivin kehittämään työskentelytapaan.

Precarias a la deriva -kollektiivi lähestyi kuljeskelun keinoin naisten prekaaria työtä, joka kosketti kaikkia tutkimukseen osallistujia. Tällainen kuljeskelututkimus muistuttaa lähtökohdiltaan muistelutyötä. Oma tutkimuksemme eroaa tästä siinä, ettei tutkijoilla ole tutkimuksen aiheesta juurikaan sellaista omakohtaista kokemusta, jonka he jakaisivat muiden kuljeskeluun osallistuvien kanssa. Siksi kysymys siitä, kuinka tutkijat voisivat kuljeskelun avulla lähestyä aiheita, joita he eivät omakohtaisesti tunne, on meille keskeinen. Esityksessämme kuvaamme lyhyesti kuljeskelumenetelmän sekä pohdimme siihen sisältyviä mahdollisuuksia ylittää tutkijoiden, turvapaikanhakijoiden ja aktivistien elämänpiirien ja luokka- sekä muiden asemien epätasa-arvoisuuden piirtämiä kokemuksellisia rajoja. Tästä esimerkki ovat turvapaikanhakijoiden arjestaan kertomien tarinoiden työstäminen neuvostoliittolaisen absurdin kirjallisuuden taiturin Daniil Harmsin innoittamiksi ”harmsilaisiksi tarinoiksi”. Näiden tutkijoiden elämänpiiristä irrallisten tarinoiden avulla teemme näkyviksi tutkijoiden hämmennystä tilanteissa, joissa turvapaikanhakijat ja aktivistit kertoivat kokemuksista, jotka eivät voisi tapahtua hyväosaiselle syntyperäiselle suomalaiselle. Yhteinen, jaettu nauru koetun ja kerrotun järjettömyyden äärellä on keino purkaa kollektiivisesti turvapaikanhakijoiden kohtaamien kohtuuttomuuksien herättämiä tunteita. Tutkijan nauru voi myös kertoa rajoista oman ja muiden elämänpiirien välillä. Nauru voi syntyä myös avuttomuuden tunteesta ja kyvyttömyydestä löytää sanoja tilanteissa, joissa itku ei ole kaukana.

Luoteisvenäläiset lastensuojelusta itsenäistyvät nuoret kanssatutkijoina: tiedonintressit, oikea tieto ja itsenäistymisen normit

Meri Kulmala, Helsingin yliopisto

Anna Fomina, Helsingin yliopisto

Venäjällä meneillään olevaa lastensuojelu-uudistusta tarkastelevassa tutkimuksessamme olemme kiinnittäneet katseemme luoteisvenäläisten jälkihuollosta itsenäistyvien nuorten käsityksiin toimijuutensa mahdollisuudesta eli minäpystyvyydestä. Tämän selvittämisessä olemme tehneet kanssatutkimusta vastikään eri sijaishuollon muodoista itsenäistyneiden nuorten kanssa (Kulmala & Fomina 2019).

Tässä artikkelissa pohdimme tutkimusasetelmaamme kriittisesti sitä näkökulmasta, kuka määrittelee sen, minkälainen tieto on tärkeää. Kanssatutkimukselle tyypillisesti tavoitteemme on ollut ottaa nuoret mukaan tiedontuotantoon toimijoina. Olemme halunneet antaa heille äänen ymmärtääksemme, minkälaisen tuen nuoret itse kokevat tarpeelliseksi ja minkälainen tuki vahvistaa nuoren minäpystyvyyttä. Samalla olemme halunneet tarjota kanssatutkijanuorille joitakin hyödyllisiä, mahdollisesti työelämässä hyödynnettäviä työkaluja. Nyt tutkimusasetelmaamme jälkikäteen kriittisesti tarkasteltuna me aikuissosiologit suuntasimme elämänkaarelliset tutkimushaastattelut seuraamaan varsin tavanomaista, normitettua itsenäistymisen polkua. Samalla tulimme määrittäneeksi sen, mitä haluamme tietää eli sen, mikä on relevanttia tietoa. Toisaalta myös kanssatutkijanuoret kokivat, että oli helpompaa puhua koulutukseen, tulevaan ammattiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin liittyvistä kysymyksistä haastattelemiensa vertaisnuorten kanssa (Kulmala & Fomina 2019). Tässä artikkelissa pysähdymme pohtimaan sekä ääneen sanottua että sanomatonta, osallistamisen ja oikeanlaisen tiedon näkökulmasta. Osallistaminen sisältää ajatuksen toisen ihmisen aktivoimisesta tai voimaannuttamisesta, ”toimijuuden” tai ”äänen” antamisesta toiselle. Samalla kuitenkin jää helposti huomioimatta nuorten omat käsitykset siitä, mikä on itsenäistymisen kannalta olennainen tapahtuma tai mikä on tärkeää tietoa.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12

Tutkimuskumppanuus ja tutkimuseettinen anonymiteetti

Katariina Hakala, Tampereen yliopisto

Olen kehittänyt tutkimuskumppanuuden metodologiaa 2000-luvun alusta lähtien. Väitöskirjani tein neljän peruskoulun luokanopettajan kanssa kehittäen dialogista etnografiaa, jossa feministinen epistemologian ja etiikan kysymysten tarkastelu sekä tiedon tuottamisen subjektin rakentuminen on keskeistä. Kuka omistaa tiedon, kenen nimiin se kirjoitetaan? Väitöskirjan jälkeen olen tehnyt tutkimusta yhteiskuntatieteellisen vammaistutkimuksen näkökulmasta kehitysvammaapalveluiden käyttäjien kanssa kymmenen vuoden aikana Kehitysvammaliiton tutkijana. Vammaistutkimuksessa on pitkään kehitetty inklusiivisen tutkimuksen metodologiaa ja pyritty saamaan palvelujärjestelmän tutkimukseen ja kehittämiseen mukaan palveluiden

käyttäjien kokemusasiantuntijoiden näkökulma korkeasti koulutettujen professioiden asiantunijänäkökulmien rinnalle – ja myös edelle, onhan palvelut tarkoitettu vammaisten ihmisten henkilökohtaisen hyvän elämän mahdollistamiseen. Esityksessäni käyn läpi aiemmat tutkimukseni ja niissä tehdyt tutkimuskumppaneiden anonymiteetin neuvottelut ja tehdyt ratkaisut ja kuvaan niiden pohjalta rakennettua tutkimukseen ja yhdessä tutkimiseen perustuvaa pedagogista orientaatiota, jota olen toteuttanut nykyisessä työssäni Tampereen ammattikorkeakoulussa

Kanssatutkimus ja tutkimuseettiset periaatteet: Hierteisestä suhteesta dynaamisuuteen ja dialogisuuteen

Sanna Spišák, Turun yliopisto

Ihmistieteiden tradition demokratisoituspyrkimysten myötä tiedon yhteistuotanto on yleistymässä. Tutkimusorientaatiot, joissa hyödynnetään erilaisia osallistavia ja osallisuutta tukevia laadullisia menetelmiä (ks. esim. Best 2007; Pyyry 2012; Higginbottom ja Liamputtong 2015; Coyne ja Carter 2018; Atkins ja Duckworth 2019), ovat varsin käytettyjä muun muassa nuorisotyön ja -tutkimuksen kentällä (GroundwaterSmith, Dockett ja Bottrell 2015; Goessling 2020). Erityisesti innovointiin ja ‘luoviin’ tutkimusmenetelmiin (Stuart, Maynard ja Rouncefield 2015) kannustetaan rahoittajatahoilta. Mutta kuinka sovittaa yhteen kanssatutkimuksen top down -asetelmia haastava ja valtaa jakava eetos tiedon tuottamisessa ja kansalliset ohjeet hyvistä tutkimuseettisistä periaatteista ja käytännöistä (Kohonen, I., Kuula-Luumi, A. ja Spoof, S.-K. 2019) alaikäisiä koskevassa tutkimuksessa?

Esitelmässäni nostan esille kolme haastetta, joita Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ajantasaistetut ohjeet ja EU:n tietosuoja-asetus (GDPR) asettavat tiedon yhteistuotannolle alaikäisten kanssa:

1. Eettiset periaatteet tietoon perustuvasta suostumuksesta koskien alaikäisten kanssa tehtävää tutkimusta
2. Eettisen ennakkoarvioinnin top down -asetelman tuottamat haasteet tutkimushankkeissa, jossa tutkimukseen osallistuvat pääsevät luomaan tutkimusprosessia aina suunnitteluvaiheesta lähtien
3. Eettisen ennakkoarvioinnin supistuminen tietosuojajärjestelyihin ja tietosuojan vaikutustenarvointiin (DPIA)

Vaikka ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisillä periaatteilla ja ihmistieteiden eettisellä ennakkoarvioinnilla tähdätään hyvään, saattaa eettisten periaatteiden “rasti ruutuun” -tapaisella noudattamisella olla epäedullisia seurauksia niin alaikäisille kanssatutkijoille kuin -tutkimukselle itselleenkin (ks. esim. Markham 2018). Väitän, että tällä hetkellä erityisesti alle 15-vuotiaiden kanssa yhdessä toteutettavat, sensitiivisiksi luonnehdittuja aiheita käsittelevät tutkimushankkeet ovat hierteisessä suhteessa tutkimuseettisten periaatteiden kanssa. Vaarana on, että nuoruus, nuoren arkipäivän kokemukset ja nuorena oleminen tyhjenevät aikuisten näkökulmista laadittuihin, vaikkakin tärkeisiin, tutkimuskysymyksiin (Mubeen ja Tokola 2020; Pyyry 2012). Ratkaisuksi ehdotan, että tutkimuseettiset toimikunnat a) tunnistaisivat paremmin kanssatutkimukseen liittyviä tiedon demokratisointiin liittyviä pyrkimyksiä, b) tutustuisivat tiedon yhteistuotannon erityiseen luonteeseen dynaamisena, dialogisena ja tulevaisuuteen suuntautuneena tutkimusorientaationa ja c) kehittäisivät one off -tyyppisen ennakkoarvioinnin sijaan tapoja, joilla kanssatutkimuksellisia tutkimushankkeita voisi arvioida koko tutkimusprosessin ajan in situ -tilanteiden ratkaisemiseksi.

Esitys kanssatutkijutena ja toivon käytäntönä

Satu Olkkonen, Taideyliopisto

Suomessa tehdään vuosittain yli 100 000 lastensuojeluilmoitusta. ”Suomi on maailman turvallisim maa, jossa asuu Euroopan toiseksi vaarallisimmat perheet” (HS 15.8.2018). Halusin kanssatutkijoideni, 27 peruskoululaisen, kanssa käsitellä aihetta. Kunnassa huostaanottoja oli väkimäärään nähden paljon. Aiheen arkaluonteisuuden vuoksi tarinat oli tultava muualta.

Ainekset sain Punaisen Ristin Nuorten turvataloilta apua saaneilta. Taiteellisen tutkimukseni kenttätöyövaiheessa käydyt keskustelut siirtyivät terveisinä oppilaskollektiivin tulkittaviksi. Litteroin haastattelumateriaalia, kirjoitin käsikirjoitusversioita ja tein säveltäjien kanssa yhteistyötä. Oppilaat itse sävelsivät oman vastauslaulunsa, jonka nimeksi tuli Mä välitän.

Käsittelen puheenvuorossani jakamista sivistystietämisenä, kanssatutkijuutta ja taiteen tuottamaa tietoa. Aktivismiakin se (saa)ttaa olla. Koulua laajemmassa kehyksessä taiteellinen, yleisöesitykseen tähtäävä toiminta tunnustaa nuorten osallisuuden yhteiskunnan jäsenenä, yhteiskuntavaikuttajina ja kuuntelee heitä. Työ on kansalaistiedettä, se tuo esiin moraalisia kysymyksiä ja ymmärrystä.

Esityksessä nuoret puhuivat asioista, joista voi myös ajatella, että ei pitäisi. Siksi sosiaalinen palkinto oli esitykselle tavallista merkittävämpi. Siinä katsoja tuli osaksi tietoa. Tämä pinnan alle jäävä tieto tukee muutosta. Se tukee luontaista yhteisöllisyyttä, yhteisvastuuta ja solidaarisuutta.

”Siitä oli alle puoli vuotta, kun iskä oli heittänyt meidät ulos ja me oltiin muutettu kerrostaloon. Kun menin tupareihin tonne mun entiseen kotiin, kun tää uus vaimo oli muuttanu sinne, niin siinä tuli sitten jotain sanaharkkaa. Mä sanoin, että mä en kattele tätä touhuu. Siinä se valinta tuli. Kun mä olisin sitte kyselly mun tavaroita sieltä, niin iskä vastas, että kaikki mikä muistuttaa teistä tai on teidän, on pistetty lavalle.” (Esitystaltiointi Niinku mun asioista 2019)

Taiteen tuottama tieto on samanaikaisesti sekä positiivista että toiveikasta, kriittistä ja epäkohtiin puuttuvaa toivon pedagogiikkaa. Siksi voin sanoa olleeni kasvatusfilosofi Paulo Freiren (1921–1997) jäljillä. Hannulan (2000,7) esiintuoma subjektikansalaisuuden käsite Freiren työstä on yksi omaa työtäni ohjaavista avainkäsitteistä.

15. Kasvatuksen ja koulutuksen kulttuurit / Cultures of Education and Schooling

Koordinaattorit / Coordinators:

Katja Hiltunen, Itä-Suomen yliopisto

Sirpa Lappalainen, Itä-Suomen yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

Koulumyönteisyys ja nuorten vertaiskulttuuristen statushierarkioiden kontekstuaalinen vaihtelu Helsingin metropolialueen yläkouluissa

Joonas Luukkonen & al.

Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on runsaasti viitteitä vertaisryhmän, naapuruston, ja yleisemmin kontekstin vaikutuksista muun muassa nuorten koulutusasenteisiin, oppimistuloksiin ja jatkokoulutusvalintoihin. Yhtäältä havaittujen vaikutusten luotettavuutta on kyseenalaistettu muun muassa valikoitumiseffektien epätarkalla kontrolloinnilla. Toisaalta vaikutusten havaitsemiseen keskittyvä kirjallisuus ei ole kyennyt muodostamaan empiirisesti – saati teoreettisesti – kattavaa kuvaa yhteyksien taustalla olevista tai yhteyksiä välittävistä tekijöistä.

Tässä tutkimuksessa etsitään hienosyisempää ymmärrystä myös suomalaisessa kontekstissa raportoiduille koulu- ja naapurustovaikutuksille. Sosiaalis-interaktiivisten kontekstuaalivaikutusten ymmärtämiseksi on tärkeää huomioida nuorten pyrkimykset symbolisen tunnustuksen saavuttamiseen koulun epävirallisten statushierarkioiden eli vertaissuhteiden kentällä. Kentän kulttuuriset rakenteet voivat vaihdella koulun sosioekonomisten rakennetekijöiden tai muiden kouluun ja ympäristöön liittyvien tekijöiden perusteella heijastellen esimerkiksi koulujen oppilaaksiottoalueiden välistä sosioekonomista segregaatiota. Vertaissuhteiden kentän rakenteet määrittävät, millaista symbolista arvoa erilaiset kulttuuriset elementit, kuten kouluun liittyvät asenteet, kentällä kantavat. Näin tavoitetaan vertaiskulttuurin normatiivinen ulottuvuus, joka jää usein etenkin empiirisessä (tilastollisessa) tutkimuksessa katveeseen.

Tutkimusaineistona käytetään Helsingin metropolialueen yläkouluista kerättyä kattavaa kyselyaineistoa, joka tarkastelee yhdeksäsluokkalaisten kouluun ja oppimiseen liittyviä asenteita, tapoja ja käyttäytymismalleja sekä hyvinvointia. Analyysimetodina käytetään kaksitasoista lineaarista regressioanalyysia. Tulokset viittaavat koulumyönteisyyden symbolisen arvon vaihteluun koulujen välillä. Mitä korkeammin koulutettu alueen aikuisväestö on, sitä suurempaa positiivista symbolista arvoa koulumyönteisyys koulun vertaissuhteiden kentällä näyttää kantavan. Tämä koskee kuitenkin ainoastaan poikia. Tuloksia tarkastellaan segregaatiotutkimuksen, (ala)kulttuurintutkimuksen ja Bourdieu-vaikutteisen yhteiskuntateorian viitoittamana.

Musiikkioppilaitoskulttuurit muutoksessa

Heidi Elmgren, Taideyliopisto

Taiteen perusopetusjärjestelmän kautta järjestettävää musiikkikasvatusta lapsille ja nuorille on miltei koko olemassaolonsa ajan sävyttänyt tietty hankaus sen toiminnan perusteissa: koulutetaanko harrastajia vai ammattilaisia? Yhtäältä on pyritty tarjoamaan, kuten laissa säädetään, tasolta toiselle etenevää korkeatasoista musiikinopetusta, joka viimekädessä mahdollistaa jatko-opintoihin hakeutumisen. Toisaalta jo 1980-luvulla on kritisoitu, että mikäli vain vähäinen prosentti järjestelmän läpikäyvistä jatkaa ammattiopintoihin, tuntuu opetuksen perustaminen tämän joukon intresseihin kummalliselta.

Tämä hankaus on näkynyt myös musiikkioppilaitosten oppilaiden kokemuksissa. Olen tutkimuksessani analysoinut vuosina 1995–2015 musiikkiopistossa opiskelleiden kertomia kokemuksia ulossulkemisista ja mukaan ottamisista musiikkiopistosta. Vastauksissa nousivat esiin esimerkiksi positiiviset yhteismusisointikokemukset mutta myös joidenkin oppilaitosten tietty hierarkkisuus. Sitten olen analysoinut vastauksia tunnustussuhdeteorian näkökulmasta ja pystyin osoittamaan, että oppilaiden kunnioitus ja yhdenvertainen kohtelu ei aina ole toteutunut. Oppilaita ei välttämättä kohdella yhdenvertaisesti: edistyneemmille tarjotaan pidempiä oppitunteja tai esiintymismahdollisuuksia. Edistyneempien oppilaiden erityiskohtelu voi tuottaa osaamis- ja motivaatioeroja, vaikka käytäntöjen ymmärretään mahdollisesti vain heijastelevan näitä eroja.

Toisaalta joskus oppilasta arvostetaan ja hänen taidoilleen annetaan tunnustusta, mutta hänen omat mielipiteensä esimerkiksi musiikkiopintojen intensiivisyydestä sivuutetaan. Oppilas tullaan tavallaan välineellistäneeksi musiikkikasvatuksen sisällöllisille tavoitteille eikä häntä oteta mukaan neuvotteluihin harrastuksen roolista omassa elämässään. Myös musiikkiopiston toimintatavat ja toiminnan standardit voivat olla ennalta määriteltynä niin, että oppilaat eivät ole voineet vaikuttaa niihin vaan ainoastaan mukautua niihin.

Pyrkimys ratkaista vain taidolliseen edistymiseen keskittymisen luomia hankauksia ja lisätä opintojen joustavuutta näkyy vahvasti uusimmissa taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Käyn esityksessäni läpi musiikkiopistolaisaineistostani analysoimiani ongelmia, jotka liittyvät musiikkioppilaitosten hierarkkisuuteen ja tunnustuksen myöntämiseen, ja tuon esiin myös tapoja, joilla näitä ongelmia on ratkaistu musiikkioppilaitoksissa viime vuosina perustuen tuoreisiin (syksy 2020 ja talvi 2021) soiton- ja laulunopettajien sekä musiikkioppilaitosten rehtoreiden haastatteluihin.

Lines of flight and wander lines in Finnish secondary schools

Katja Hiltunen, Itä-Suomen yliopisto

My research focuses on everyday life in secondary schools which offer selective subjects, such as art and sports. In my analysis I follow student wander lines in the actual physical space of a school as well as the more figurative lines of flight presented to me in student interviews and classroom/corridor/dining hall observations.

My analysis draws heavily on the work of Gilles Deleuze and Felix Guattari in general and utilises their concepts of bodies without organs and desiring-machines, in particular. In the spirit of Deleuze and Guattari, I do not take these concepts as fixed. Instead, I play around with them and watch them metamorphose from one thing to another. Thus, the body without organs may at one point be the school as an institution on whose surface the desiring-machine students crisscross, looking for cracks that would provide opportunities for new becomings. At other times the desiring-machine of a tired

student backside is looking to break free from the discomfort of a hard classroom chair forced on her by the geography of a classroom and its behaviour policy.

In my analysis I explore the extent to which students are/feel able to follow their lines of flight and at which points directions change either by choice or by necessity. Initial analysis suggests that students in general groups (as opposed to selective groups) feel that their physical wander lines are often blocked through restrictions placed on their use of physical space. Mobile phones provide opportunities to pursue lines of flight outside the classroom. For selective groups (in this instance students with art emphasis) there was less evidence of blocked wander lines or clipped lines of flights as through art they could move more freely both physically and in imaginations. This allowed for numerous joyous becomings, be it becoming-SaaraReetta, becoming-shoe or becoming-paint brush.

Kerrottu toimijuus lapsen tuen tarpeesta käydyissä neuvotteluissa

Sirpa Lappalainen, Itä-Suomen yliopisto

Heidi Huilla, Helsingin yliopisto

Esityksessä tarkastelemme kasvatusinstituution ja vanhempien välisiä neuvotteluja erityisestä tuesta ja sen tarpeesta. Analyysimme perustuu 2017-2018 pääkaupunkiseudulla toteutettuun kouluetnografiaan, jossa seurattiin esiopetusryhmää sekä kuudensia luokkia. Olemme ottaneet analyysin kohteeksi kolmen erityistä tukea tarvitsevan lapsen vanhemman haastattelut, joita peilaamme kenttämuistiinpanoihin sekä opettajien haastatteluihin.

Analyysimme kohdistuu niihin kerronnan osiin, joissa vanhempi puhuu lapsesta, hänen tarpeistaan ja kasvatusinstituution toiminnasta. Analyysimme vaikutteet tulevat Michael Bambergin ja Alexandra Georgakopouloun kehittämästä ”pienten kertomusten” metodologiasta. Olemme kiinnostuneita siitä millaisena vanhempien toimijuus näyttäytyy tuen tarpeesta käytävissä neuvotteluissa.

Alustava analyysimme valottaa vanhemmille mahdollisia erilaisia toimijuuksia suhteessa kasvatusinstituutioon, ts. asemoinnin ja rakenteellisen asemoiduksi tulemisen välistä dynamiikkaa. Taistelevaksi toimijuudeksi kutsumme Pilvikin tapaa asemoida itsensä kuusivuotiaan Roopen tarpeiden parhaaksi tuntijaksi. Perheen elämä jäsentyy sen mukaan minkä Pilvikki kokee Roopelle parhaaksi, ”*erityisyys ei oo mikään vika, joka pitäis korjata*”, mikä asettuu usein ristiriitaan esiopetuksen tavoitteiden kanssa. Kuudesluokkalaisten Vapun äidin Marjon kerronnassa vanhemman toimijuus näyttäytyy tallattuna, kun massiivinen moniammatillinen koneisto tulee ohittaneeksi sekä äidin että lapsen: ”*et siellä ne asiantuntijat alkaa vyöryttää sitä omaa informaatiota, (...) sit se siellä saattaa jopa lapsi ja jopa aikuinen huoltajakin jäädä niitten asiantuntijoiden jalkoihin*”. Olavin äiti, Jonna, jakaa toimijuutensa kasvatusinstituutioiden (koulun ja esiopetuksen) kanssa. Kannateltu toimijuus mahdollistaa paitsi lapsen tukemisen myös perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin: ”*päiväkodin ja koulun rooli ja niitten ihmisten, (...) et joku yks asia jonka joku sanoo tai on läsnä vaik siin jossain keskusteluhetkessä, ni se voi olla ihan hirveen tärkeitä. (...) et okei, mä en oo yksin ja et elämä kantaa, (...) mun lapsella on muitaki ihmisiä tässä*”.

16. Kasvatussosiologia ja koulutuspolitiikka

Koordinaattorit / Coordinators:

Mira Kalalahti, Turun yliopisto

Janne Varjo, Helsingin yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16.30 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4.30pm

Does Finnish society really need Social scientists to overcome highly skilled labor shortage?

Jawaria Khan, University of Helsinki

Quivine Ndomo, University of Jyväskylä

Finland faces an urgent demographic challenge of an ageing population and an unsustainable dependency ratio, both leading to potentially substantial socio-economic impact. As such, to meet its socio-economic demands, Finland needs to attract and retain international skills and labour. However, the Finnish Ministry of Education and Culture is proactively filling this labor gap implicitly through discipline specific programmes like Talent Boost programme for highly skilled individuals working in digital technology and natural sciences. On the other hand, voluntary Social scientists who raise multifaceted societal phenomena in the society are majorly overlooked. Grounded in this backdrop, this paper will investigate the question: does the Finnish society still need Social scientists in the 21st century?

The career trajectory of a social science scholar with migrant background in Finland will be qualitatively analyzed using a five-dimensional thematic framework as follows. First, the scarcity or lack of funding opportunities will be examined. Second, the article will study the tenure track positions or contracts. Third, the role of Finnish language as an obstacle in the career advancement will be investigated. Fourth, the job satisfaction and job insecurity of scholars will be probed. Lastly, the role of top down higher education policies confining the work of social scientists to mere metrics will be evaluated. The data will be collected through semi structured interviews of early career academic scholars working in three different universities of Finland.

This study is based on our recent work done under FIER which critically examined the higher education policies. It identified the gap in knowledge about the future of Social scientists in the Finnish society. It will be a multidisciplinary study challenging the general concept of social justice as addressed in policy documents and especially as implemented in practice. The article will contribute to the existing research on the challenges of social scientist in the global world.

Drawing the Line(s). Mapping the Trajectories of Precision Education Governance in Youth Education.

Katariina Mertanen

The role of education in society is changing. At current education policy discourses education is becoming learning, knowledge is becoming skills, and teaching is changing towards mentoring and coaching. Digital platforms and AI, combined with psychology and neuroscience promises more precise and individualised learning. Education is shifting into precision education, at least in international organisations', such as the OECD and the EU, visions. In short, precision education

refers to personalised learning with ideals borrowed from precision medicine, where the critical ambition is to find individualised education paths tailored for students neurological, biological and genetic fabric.

One way of capturing and analysing these changes is the conceptualisation of *Precision Education Governance (PEG)*. PEG is an umbrella concept that enables analysing changing education governance from four possible directions or *lines*: i) global networks of education, ii) decontextualisation and de-politicisation of education, iii) growing usage of neuro- and psy-sciences in education, and iv) digitalisation of education.

This paper will present a research-plan for my post-doc-project examining the changes mentioned earlier, focusing on youth education. With youth education, I refer to education, guidance, and training targeting young people 16-30 years of age. In this research, I use *assemblage ethnography* as a methodology. In practice, assemblage ethnography includes following and mapping how previously mentioned lines of PEG run through youth education assemblages by analysing policy documents, web-pages, observations and interviews. This 2-year post-doc project aims to explore and map how education (formal and informal) for young people is arranged in Finland in multiple assemblages in PEG framework. The overall aim in this research is to analyse from a novel point of view how i) young people's formal and informal education is assembled, and ii) how precision education governance forms these assemblages of youth education.

Ääniä opinto- ja uraohjauksen kansallisella kentällä – ohjauksen kehittämistä koskeva argumenttien analyysi

Samira Harjula

Koulutuksesta työelämään siirtyminen on muuttunut viime vuosikymmeninä. Koulutusmahdollisuuksien lisääntyessä ja koulutustason noustessa matalasti koulutettujen nuorten asema on heikentynyt. Koulutus- ja työurat ovat epävarmoja työllisyyden ja syrjäytymisen näkökulmasta. Opinto- ja uraohjaus nähdään ratkaisuna osallisuuteen ja työelämän siirtymien sujuvoittamiseen. Ohjauksen tavoitteista käytävä poliittinen kamppailu liikkuu sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja taloudellisen tehokkuuden välillä. Tuloksena syntyneet vakiintuneet ylikansalliset ohjausdiskurssit koskevat työmarkkinapolitiikkaa, elinikäistä oppimista ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Artikkelissamme tarkastelemme ylikansallisten ohjausdiskurssien muotoutumista suomalaisen ohjauksen kehittämisen rationaliteeteiksi. Kysymme, mitä ohjauksella tavoitellaan ja miten ohjausta tulee kehittää. Aineisto koostuu ohjauspolitiikan viranomaisen julkaisuista. Analyysin kohteena on julkaisujen koulutus- tai työvoimapolitiittiset ongelmat ja näihin ehdotetut ohjaukselliset toimenpiteet.

Tuloksena suomalainen ohjauspolitiikka mukailee ylikansallisia ohjausdiskursseja ongelmanasetteluissaan, vaikkakin eri rationaliteetit ja toimenpide-ehdotukset painottuvat hieman eri tavoin. Moniaisuudesta huolimatta ohjauspolitiikka korostaa yksinäisesti tulevaisuuden yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaamista. Uudenlaiset työn, koulutuksen ja osaamisen tarpeet tarvitsevat rinnalleen jatkuvasti kehittyvää, moniammatillista ohjausta, joilla voidaan tukea muutosten kuohunnassa painivia yksilöitä. Ohjauksen kehityssuunta muodostuu tietoyhteiskunnan ja työmarkkinapolitiikan vaatimuksia seuraavaksi, sujuvia siirtymiä tukevaksi sekä yksilöitä huomioivaksi palveluksi.

“Good places for racism to grow” – Finnish vocational education and training experts’ reflections on multiculturalism

Antti Seitamaa, Helsinki University

This paper examines how Finnish vocational education and training (VET) experts understand and reflect on multiculturalism. The research material consists of interviews with educational policy experts in Finnish VET: principals, government officials and lobbyists (N=11). Three distinct modes of talk are identified in the analysis: 1) local 2) interpersonal and 3) systemic, along with five central themes: competence, rules, racism, economics, and hierarchy. The experts see that VET plays a key role in the social integration of migrants and students with a migrant background into society and that VET helps maintain social stability. However, there is disagreement amongst experts about how this role can and should be recognized in educational policy. Some of the experts argue that a broader social curriculum must urgently be developed for VET, with more emphasis on socialization and citizenship preparation. Some of the experts were not as worried and put their hope in the recently reformed Finnish VET system, which seeks to achieve social integration mainly by providing students with high-quality technical skills and professional competences needed in working life. Multiculturalism is re-animating a long-standing historical debate over the correct balance between delivering working life skills and broader social competences needed to participate in a pluralist democratic society.

Koulutusta, työtä ja hyvää elämää tavoittelemassa – Suomalais- ja maahanmuuttotaustaisten nuorten koulutuspolkujen aktantiaalinen analyysi

Janne Varjo, Helsingin yliopisto

Mira Kalalahti, Turun yliopisto

Myöhäismodernissa yhteiskunnassa nuorten koulutukselliset siirtymät koulutusjärjestelmän tasolta toiselle sekä 'koulunpenkiltä palkkatyöhön' ovat aikaisempaa moninaisempia ja vähemmän säännönmukaisia. Esityksessä tarkastellaan suomalais- ja maahanmuuttotaustaisten nuorten koulutuspolkuja koskevia narratiiveja analysoimalla niihin kytkeytyvää toimijuutta osana suomalaista mahdollisuuksien rakennetta (*opportunity structure*). Tutkimusmenetelmänä käytetty aktantiaalinen analyysi keskittyy erityisesti maahanmuuttotaustaisten nuorten koulutuspolkuihin. Esityksessä käytetty seuranta-aineisto koostuu 31 parista teemahaastatteluja, joista 18 kappaletta oli maahanmuuttotaustaiselta nuorelta. Haastattelut toteutettiin kahdessa erässä: ensimmäiset yhdeksännellä luokalla ja jälkimmäiset kolme vuotta myöhemmin, kun valtaosa haastelevista oli päättämässä opintojaan toisella asteella. Analyysin tulokset osoittavat yhtäältä kokonaisen kirjon erilaisia aktantiasemia, mutta toisaalta paljastavat lukuisia aktantiaalisia säännönmukaisuuksia, jotka painottavat maahanmuuttotaustaisten nuorten toimijuuden sekä heidän kohtaamiensa mahdollisuuksien rakenteiden ominaispiirteitä. Aktantiaalinen analyysi osoittaa tapoja, joilla ihmiset, asiat ja olosuhteet toimivat koulutuspolkuja kuvaavien narratiivien rakennusaineina. Aktantit ja niiden väliset suhteet osoittautuvat keskeisiksi rakenteelliseksi tekijöiksi, joiden avulla nuoret sanoittavat koulutuspolkujaan.

Lukiolaisten hyvinvoinnin ulottuvuudet ja oppimisen tuki: nuorten näkökulma

Nelli Saarelainen, Merilahden peruskoulu

Markku Jahnukainen, Helsingin yliopisto

Minna Saarinen, Helsingin yliopisto

Sonja Ojala, Helsingin yliopisto

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten lukiolaiset määrittelevät oman hyvinvointinsa – mistä osa-alueista se koostuu ja millaista tukea lukiolta tarvitaan. Lukion säädöspohjaan on tullut muutoksia syksyllä 2019. Lukiouudistuksen myötä opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimisen tukeen tulisi kiinnittää entistä paremmin huomiota, joka näkyy esimerkiksi siinä, että erityisopetuksen tarjoaminen lukioissa tulee lakisääteiseksi. Lukiolaisten hyvinvointi ja jaksaminen on viime aikoina ollut paljon esillä julkisessa keskustelussa. Aikaisemmassa tutkimuksessa koulu-uupumus on ollut keskeisessä asemassa liittyen lukiolaisten jaksamiseen. Tässä tutkimuksessa pyrkimys oli lähestyä aihetta hyvinvoinnin näkökulmasta.

Tutkimuksen keskiössä on lukiolaisten omat kokemukset. Tutkimus perustuu kvalitatiiviseen tutkimusotteeseen, jossa kohderyhmänä on 29 lukiolaista kolmesta eri lukiosta. Tutkimusaineisto kerättiin kuudella fokusryhmähaastattelulla ja sähköisellä kyselyllä. Lukiolaiset pääsivät tutkimuksessa kertomaan omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan liittyen oppimisen tukeen, hyvinvointiin ja jaksamiseen. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tutkimuksen tulosten perusteella rakentui lukiolaisten hyvinvointimalli, jonka perusteella lukiolaisten hyvinvointi koostuu kolmesta ulottuvuudesta: elämänhallinnasta, koulun olosuhteista ja sosiaalisista suhteista. Jokainen osa-alue jakautuu useampaan alakohtaan. Elämänhallintaan kuuluu lukiolaisen oman elämän ohjaus, elämäntavat ja terveys. Koulun olosuhteisiin puolestaan linkittyvät opinnot, itsensä toteuttamisen mahdollisuus ja koulun fyysiset olosuhteet. Sosiaaliset suhteet koostuvat lukiolaisten omasta tukiverkostosta ja lukion yleisestä ilmapiiristä. Jotta lukiolainen voi hyvin, jokaisen hyvinvointimallin osa-alueen tulee olla tasapainossa. Tutkimustuloksissa korostui lukiolaisten oma toimijuus, mutta tukea lukiolta kaivataan.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12

Kansallisesta yhdenmukaisuudesta kunnallisiin perusopetuksen järjestämisen malleihin

Mira Kalalahti, Turun yliopisto

Janne Varjo, Helsingin yliopisto

Oppivelvollisuuskoulun hallinta Suomessa on historiallisesti muotoutunut kansallisen ja paikallisen (kunnallisen) päätäntävällän yhdistelmäksi. Suomalaisessa koulutuspolitiikassa on toteutettu universalismin ideologiaa koulutuksen alueellisen saavutettavuuden, progressiivisen rahoituspohjan, olosuhteita tasoittavan resurssien jaon sekä yksityiskohtaisen sääntelyn avulla. 1990-luvulta alkaen aikaisempi ja yhtenäisempi kansallinen universalismi on muuntunut useiksi paikallisiksi universalismeiksi, jotka ovat aikaisempaa herkempiä taloudellisille ja väestöllisille reunaehdoille.

Tarkastelemme kolmen tapauskunnan kautta paikallisia perusopetuksen järjestämisen muuttuvia reunaehtoja. Tulkitsemme muuttuvia paikallisia politiikkoja ja käytäntöjä yhtenäisen peruskoulun universalististen periaatteiden avulla. Aluksi esitämme koulutuksen ohjausjärjestelmän yleisiä muutoksia 1980-luvulta 2020-luvulle asti. Kuvaamme valtion ja kuntien välisen ohjaussuhteen kehityslinjoja sekä perusopetuksen järjestämisen muutoksia. Olemme harkinnanvaraisesti valinneet kolme tapauskuntaa, jotka toimivat esimerkkeinä tapahtuneista muutoksista. Tapauskunnat eivät ole analyysin perusteella muodostettuja tyyppitapauksia, vaan ne edustavat maantieteellisesti, väestöllisesti ja kouluverkon muutostarpeen osalta mahdollisimman erilaisia kuntia. Kuvaamme paikallisten universalismien muotoutumista erityisesti Tilastokeskuksen, Opetushallituksen ja Kuntaliiton rekistereiden sekä kuntien www-sivujen avulla.

Lukiokoulutuksen markkina ja lukioden eriytyvät kehityspolut

Anu Railasto-Moran, Oulun yliopisto

Lukiokoulutuksessa toimitaan koulumarkkinoilla, joissa lukioden alueellinen sijainti, opintotarjonta tai niiden tarjoamat ilmaiset edut ja ylioppilaskirjoitustulosten tuottamat laatumielikuvat jakavat lukioita voittajiin ja häviäjiin. Esityksessäni tarkastelen suomalaista lukiokoulutuksen markkinaa, ja sen mekanismien yhteyttä lukioden eriytymiskehitykseen. Aineistona käytän olemassa olevia tutkimuksia, valtion ja kuntien tilastoja ja selvityksiä, ja intressiryhmien (esim. Kuntaliitto, EKK) julkaisuja ja lausuntoja, sekä uutisointia. Esitys taustoittaa väitöstutkimustani, jossa tarkastelen marketisaation ilmiötä paikallisilla koulumarkkinoilla Pohjois-Suomessa.

Markkinateorian mukaan kouluvalinta, koulujen erikoistuminen ja kilpailu parantavat koulujen tehokkuutta ja laatua. Lukiokoulutuksen markkina kuitenkin näyttäytyy jännitteisessä suhteessa koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteen kanssa. Lukioden välillä on jo isoja eroja oppimistuloksissa ja oppilaspohjassa, mm. opiskelijoiden sosioekonomisessa taustan suhteen. Erot korostuvat isoimmissa kaupungeissa. (Tervonen, Kortelainen ja Kanninen, 2018; Pursiainen, Kortelainen ja Pääkkönen, 2014.) Koulutuksen eriytymistä edesauttavat lukioden sisäänpääsyraajat, jotka saattavat olla pienissä lukioissa matalat, ja vastaavasti kaupunkien suosituissa lukioissa korkeat. Lukioden 'erikoistuminen' ja julkinen ranking-listaus kiristävät kilpailua niihin pyrkivien opiskelijoiden välillä, erityisesti kaupungeissa. Kilpailussa opiskelijoista lukioden täytyy muuttua yritysten kaltaiseksi, profiloitua ja markkinoida itseään. Marketisaatio näkyy erityisen voimakkaasti pienten lukioden toiminnassa. Ne kilpailevat saman alueen opiskelijoista tarjoamalla tuhansien eurojen arvoisia etuja. Valtiovarainministeriö (2020, 191) myöntää, että kuntien ja niiden lukioden välillä on *'osittain epäterveitä piirteitä saanut kilpailu'* rahoituksesta ja opiskelijoista. Kunnille hajautetun toimi- ja päätäntävällän vuoksi paikalliset ratkaisut ovat niitä, jotka mahdollistavat järjestäjätasolla eriytyvän panostuksen koulutukseen ja vievät lukioita eri suuntiin. Lukioden eriytyvät kehityspolut niiden laadun, saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden suhteen pitävät sisällään mahdollisuuksia ja uhkia, jotka eivät kosketa kaikkia opiskelijoita tasapuolisesti.

Miten PIAAC-tutkimuksessa osoitettu osaaminen luku- ja numerotaidoissa näkyy kansainvälisissä tutkimuksissa?

Tiina Parviainen, Helsingin yliopisto

Aikuiskoulutus on uusien haasteiden edessä. Muuttuvat työelämän tarpeet edellyttävät elinikäistä oppimista digitalisaation muuttaessa työn rakennetta ja osaamistarvetta (OECD 2016a). Aikuiskoulutusjärjestelmä luo edellytykset työelämässä tarvittavien taitojen kehittämiseen ja koulutukselliseen tasa-arvoon ja sen vaikuttavuutta pohditaan suhteessa tuleviin linjauksiin (Meierkord 2019; OECD 2019). Riittävien perustaitojen avulla työntekijät voivat reagoida työelämän tarpeisiin ja oppia muutoksessa vaadittavia taitoja (OECD 2016b; Autor, 2015.)

Aikuisväestön (16-65-vuotiaat) perustaitoja mittaava kansainvälinen PIAAC-tutkimus (Program for International Assessment of Adult Competencies) jakaa perustaidot lukutaitoon (Literacy), numerotaitoon (Numeracy) sekä tietotekniikkaa soveltavaan ongelmanratkaisutaitoon (Problem solving in technology-rich environments) (OECD 2012.) Tässä tutkimuksessa perustaidot rajataan luku- ja numerotaitoihin. Vuosina 2011-2012 Suomessa toteutetun PIAAC-tutkimuksen mukaan 11 prosentilla 16-65-vuotiaista aikuisista on suuria puutteita lukutaidossa sekä 13 prosentilla 16-65-vuotiaista on suuria vaikeuksia matematiikan perustaidoissa. (Malin ym.2013; OECD 2016b.)

PIAAC-tutkimus määrittää lukutaidon taidoksi ymmärtää, arvioida ja käyttää tekstejä yhteiskuntaan osallistumiseen sekä omien tavoitteiden, tietojen ja potentiaalin saavuttamisen välineenä. Numerotaidoilla tarkoitetaan kykyä saavuttaa, käyttää ja tulkita matemaattista tietoa ja ideoita yhteiskunnan eri tilanteissa selviämässä. (OECD 2009a; OECD 2009b.).

Perustaitojen puute haittaa uusien taitojen omaksumista. Tutkimuksessa on erityispedagogisen otteen ja elinikäisen oppimisen lisäksi vahva yhteiskunnallinen viitekehys, jossa tarkastellaan perustaitojen vahvistamisen ja koulutustason nousun vaikutuksia työelämään sijoittumiseen ja yhteiskuntaan integroitumiseen. Samalla seuraavissa tutkimuskysymyksissä etsitään malleja toimivan ja tehokkaan aikuiskoulutuksen toteuttamiseen. Tutkimus tuottaa myös tietoa ammatillista tutkintoa opiskelevien aikuisten luku- ja numerotaitojen nykytilasta ja keinoista niiden vahvistamiseen erityispedagogiikan menetelmien ja ohjauksen keinoin.

Tässä esiteltävässä tutkimuskysymyksessä kartoitetaan tutkimustietoa luku- ja numerotaidoista ja niiden yhteyksistä PIAAC-tutkimuksessa saatuihin tietoihin. Menetelmänä on systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jonka avulla pyritään kartoittamaan tutkimusalueen selittäviä tekijöitä ja näkökulmia. Aineistoa käsitellään laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Esitelmän tarkoituksena on esitellä PIAAC-tutkimuksen kansainvälistä kenttää luku- ja numerotaidoista ja tehdä alustavia luokitteluja eri viitekehyksissä.

17. Kohti dataohjautuvaa yhteiskuntaa: odotuksia, jännitteitä ja ehtoja / Towards a data-driven society: expectations, tensions and prerequisites

Koordinaattorit / Coordinators:

Marta Choroszewicz, Itä-Suomen yliopisto

Marja Alastalo, Itä-Suomen yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16

Byrokraattiset rutiinit ja virheenhallinta algoritmisissa järjestelmissä

Juho Pääkkönen, Helsingin yliopisto & Aalto-yliopisto

Viimeaikainen algoritmisia järjestelmiä käsittelevä kirjallisuus on hyödyntänyt julkishallinnon ja organisaatiotutkimuksen teorioita analysoidakseen automatisoitua päätöksentekoa. Automaation on esitetty johtavan epäoikeudenmukaisiin tai muuten virheellisiin pidettyihin päätöksiin etenkin monimutkaisissa tilanteissa, joissa tapausten käsittely on perinteisesti nojannut ihmisharkintaan – kuten esimerkiksi rikosoikeudellisessa päätöksenteossa tai verkkosisältöjen moderoinnissa (Alkhatib & Bernstein 2019). Toisaalta tutkimukset ovat osoittaneet, että monissa konteksteissa päätökset syntyvät pikemminkin ihmisten ja algoritmien yhteistoiminnan kuin täysautomatisoitujen prosessien tuloksena (esim. Christin 2017). Algoritmeja onkin verrattu byrokraattisiin hallintamekanismeihin, joiden tavoitteena on päätöksenteon tehostaminen ja tasapäistäminen, mutta jotka samalla voivat johtaa toimintakäytäntöjen ja roolien uudellenjärjestymiseen työpaikoilla (Kellogg et al. 2020). Tämä byrokratiatutkimukseen pohjaava näkökulma tarjoaa lupaavan lähtökohdan automaation vaikutusten tutkimukselle työympäristöissä, mutta sen merkityksestä automatisoidun päätöksenteon virheiden analyysille ei ole vielä laajalti keskusteltu.

Tässä esitelmässä tarkastelen käsitystä algoritmeista byrokraattisina hallintamekanismeina ja kysyn, mitä tästä ajatuksesta seuraa automatisoidun päätöksenteon virheiden analyysille. Argumentoin, että toimintaa järjestävinä mekanismeina algoritmeilla on merkittäviä yhtäläisyyksiä byrokratiatutkimuksessa käsiteltyihin työrutiineihin (Crozier 1964; Lipsky 1980). Kuten tarkkaan määritellyt työrutiinit, päätöksenteon automatisoiminen mahdollistaa suurten tapausmäärien nopean käsittelyn, mutta samalla se voi johtaa tapausten pelkistämiseen ja niitä koskevan relevantin informaation ylenkatsomiseen. Näiden virhelähteiden käsittely edellyttää, että organisaation muut työkäytännöt järjestetään tukemaan automaattisia prosesseja, mikä voi osaltaan vaikuttaa tehtyihin päätöksiin (Pääkkönen et al. 2020). Tämän toiminnan uudelleenjärjestymisen tutkiminen on siten keskeistä myös algoritmisissa järjestelmissä tehtyjen, virheellisinä pidettyjen päätösten ymmärtämiseksi. Esitänkin, että käsitys algoritmeista byrokraattisina hallintamekanismeina auttaa muuttamaan automaatioon kohdistuvan kritiikin kiinnostaviksi algoritmisten järjestelmien virheenhallintaa koskeviksi empiiriksiksi tutkimuskysymyksiksi.

Havainnollistan argumenttiani tunnetuilla tapausesimerkeillä (esim. Eubanks 2018) ja esitän niitä hyväksi käyttäen, että virnehallinnan analyysi algoritmisissa järjestelmissä hyötyisi teknologisten järjestelmien tapaturmia tutkineen sosiologian käsitteistä (Perrow 1984). Tämä kirjallisuus liittää teknologisten järjestelmien virnehallinnan haasteet järjestelmien monimutkaisuuteen ja niiden sisältämien prosessien välisiin kytköksiin. Algoritmit toimintaa järjestävinä mekanismeina voivat vaikuttaa kumpaankin piirteeseen organisaatioissa. Näin ollen hedelmällinen lähtökohta virnehallinnan analyysille algoritmisissa järjestelmissä on kuvata toimintakäytäntöjen muutosta monimutkaisuuden ja prosessien kytkösten kannalta.

Innovatiivista datan käyttöä vai perinteistä mittaamista? Kokemuksia laskennallisten työkalujen käytöstä Iso-Britannian kolmannella sektorilla

Ville Aula, London School of Economics and Political Science

Dataohjautuvuuden nähdään usein perustuvan uusien, digitaalisten laskennallisten teknologioiden käytölle ja suurten datamassojen hyödyntämiselle. Tämä esitelmä haastaa dataohjautuvien palveluihin liittyvää ajatusta uutuudesta ja vertailee digitaalisen dataohjautuvuuden ja perinteisempien mittaamiseen perustuvien kvantitatiivisten työkalujen käyttöä. Esitelmä perustuu etnografiseen ja haastattelututkimukseen Iso-Britannian voitto- tavoittelemattomalta ja hyväntekeväisyyssektorilta, erityisesti sosiaalialalta, jolle on viimeisten vuosikymmenten aikana muodostunut merkittävä rooli sekä julkisten palveluiden toimittajana että itsenäisinä palveluntarjoajina. Esitelmä argumentoi dataa ottaneen puheen tasolla keskeisen roolin kolmannella sektorilla, mutta varsinaisten digitaalisten teknologisten käytänteiden olevan vain pienessä roolissa verrattuna aiempien mittaamistekniikoiden käyttöön. Toisin sanoen, aiemmat tilastolliset ja numeeriseen mittaamiseen perustuvat menetelmät ovat pitkälti säilyttäneet asemansa, vaikka keskustelu on kääntynyt digitaalisen ja algoritmisten työskentelytapojen suuntaan. Monet uusina ja innovatiivisina esitetyt datakäytännöt paljastuvatkin tarkemmassa analyysissä varsin perinteisiksi numeeristen aineistojen käytöksi, jotka Iso-Britanniassa ovat levinneet jo vuosikymmenten ajan. Sen sijaan että digitaalinen data olisi perinpohjaisesti muuttanut kvantitatiivisia käytänteitä Iso-Britannian kolmannella sektorilla, se on lähinnä tuonut uusia välineitä jo ennestään laajaan mittaamisen työkalupakkiin. Olennaista on, että uudet datakäytännöt ovat mahdollisia lähinnä suurille toimijoille, eikä pienemmällä kolmannen sektorin toimijoilla ole mahdollisuutta hyödyntää niitä täysimääräisesti. Erolla on suoria vaikutuksia toimijoiden tulevaisuudennäkymiin.

Tekoälyanalyysit ja tietoaisteistojen yhdistäminen liikunnan edistämisen tiedolla johtamiseksi

Salla Turpeinen

Virpi Inkinen

Kaarlo Laine

Esittelemme tutkimussuunnitelmaa ja ensimmäisiä havaintoja tutkimuksesta, jossa tavoitteena on kehittää tekoälypohjaista tekstianalytiikkaa liikunnan edistämisen aineistoissa sekä yhdistää saatuja tuloksia valtakunnalliseen terveysdataan ja kuntien tilastotietoihin. Aineistojen yhdistämisen avulla

pyritään muodostamaan kokonaiskuvaa liikunnan edistämisen osa-alueista, kuten harrastamisesta, resursseista ja ohjelmien toteutuksesta.

Tutkimushankkeen aineistona käytetään kuntien hyvinvointikertomuksia vuosilta 2013–2020, kuntien (n=193) ja järjestöjen (n=400) tekemiä valtion erityisavustushakemuksia vuosina 2017–2021, Tilastokeskuksen kuntien demografiatietoja sekä valtakunnallisten terveystieteiden tutkimuskeskusten liikuntakysymysten aineistoja. Aineistosta etsitään tekoälypohjaisen tekstianalytiikan keinoin liikunnan edistämistä koskevia ilmaisuja ja teemoja, tehdään ryhmittelyjä ja etsitään samankaltaisuuksia.

Tutkimushanke toteutetaan vuoden 2021 aikana. Esityksessä tuomme esille ongelmia ja haasteita, joita liittyy datan kokoamiseen, analyysiin ja käyttöön. Pohdimme myös, minkälaisia ehtoja ja odotuksia liittyy tietojen yhdistämiseen ja data-analytiikan kehittämiseen liikunnan edistämisen tiedolla johtamisessa niin paikallisesti kuin valtakunnallisesti. Käytännön tapaustutkimuksen avulla yhdistämme havaintoja kuntien tiedolla johtamisen todellisuuksiin.

Viimesijaisen turvan yhdenvertaisuus palveluiden digitalisoituessa

Paula Saikkonen, THL

Minna van Gerven, Helsingin yliopisto

Toimeentulotuki on tarkoitettu tilapäiseksi taloudelliseksi tueksi ja se on osa viimesijaista turvaa, johon myös palvelut olennaisesti kuuluvat. Vuoden 2017 toimeentulotukiuudistuksessa perustoimeentulotuki siirrettiin Kelaan. Uudistuksen myötä edellytykset toimeentulotuen sähköiseen hakemiseen paranivat ja yhdenmukaistuivat valtakunnallisesti, kun kuntien tai kuntayhtymien omien järjestelmien sijaan käyttöön otettiin Kelan valtakunnallinen tietojärjestelmä. Toimeentulotukiuudistusta perusteltiin hakijoiden yhdenvertaisuuden lisäämisellä. Valtakunnallisen toimeentulotukiohjeistuksen ja yhden käsittelyjärjestelmän ajateltiin tarjoavan yhtäläiset mahdollisuudet perustoimeentulotuen hakemiseen ja saamiseen. Tulkitsemme toimeentulotukiuudistusta sosiaaliturvan yhden osan digitalisoimisena, sillä merkittävimmät muutokset olivat siirtyminen kansalliseen ohjeistukseen, yhteen tietojärjestelmään ja asiakkaiden ohjaaminen toimeentulotuen sähköiseen hakemiseen. Kysymme, minkälaisia ennakoituja ja ennakoimattomia seurauksia viimesijaiseen turvaan perustoimeentulotuen digitalisoinnilla oli?

Tavoitteena on selvittää, miten uudistukselle esitetty odotukset ja toisaalta toteutunut toimeenpano vastaavat toisiaan ja minkälaisia seurauksia tällä on ollut toimeentulotuen saajille. Aineistomme koostuu kahdesta osasta: Hallituksen esitykset ja niihin liittyvät asiakirjat kuvaavat lähtötilannetta, jossa vain vähän kiinnitettiin huomiota toimeentulotuen digitalisoinnin mukanaan tuomaan muutokseen. Toisena aineistona hyödynnämme toimeentulotuesta vuosina 2017–2020 tehtyjä empiirisiä tutkimuksia ja selvityksiä, jotka kertovat toimeentulotuesta uudistuksen jälkeen. Vertamme lähtötilanteen odotuksia toteutuneeseen tilanteeseen.

Hallituksen esitykset käsitelivät varsin niukasti muuttuvia tietojärjestelmiä vaikka toimeentulotuen hallinnon kustannusten odotettiin pienenevän. Uudistus näyttää hyödyttäneen niiden toimeentulotuen hakijoiden tilannetta, joilla on osaamista ja välineet toimeentulotuen sähköiseen hakemiseen, eikä suoranaista tarvetta sosiaalipalveluihin. Tutkimuksissa on kuitenkin tunnistettu myös sellaisia asiakasryhmiä, jotka uhkaavat jäädä vaille tarvitsemaansa viimesijaista turvaa tai saavat sen liian myöhään. Valtakunnallisen ohjeistuksen ja perustoimeentulotuen sähköisen käsittelyjärjestelmän voi

nähdä lisännen *muodollista* yhdenvertaisuutta. Epäselvää sen sijaan on, miten toteutuu *tosiasiallinen* yhdenvertaisuus, jota viimesijaisella turvalla tavoitellaan tai minkälaiset edellytykset yhdenvertaisuuden parantamiselle ovat. Toimeentulotuen digitalisointi näyttää merkittävästi muokanneen toimeentulotukea ja sosiaalipalveluita, osin ennakoimattomalla tavalla.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12 noon

Myth and mess: Ambiguity in the construction of datafied wellbeing services

Santeri Räisänen

This talk presents preliminary findings and promising questions rising from the building of the Finnish National Artificial Intelligence Programme, or AuroraAI. Based on semi-structured interviews as well as a wealth of published documents and communications, I trace how AI came to be the central narrative for the distribution of wellbeing services, and how it manifests in the project.

The AuroraAI project is marked by multiplicity and ambiguity. While outspoken aims of the project are grandiose and transformative, the social problems to be solved are flexible and underspecified. This ambiguity draws AI as a cornucopia of dreams. My analysis shows that the narrative of AI leaves space for actors to find their own meanings in the technology: as amelioration for limited customer service resources, as a market device, as a tool for self-reflection or oracle for individual life trajectories. Here, technology works both at the level of technics and desire, by way of a kind of mythologizing. At the same time, AuroraIAI is centrally concerned with demystifying AI: rationalising away the magic which non-experts associate with the technology, and which manifests confused expectations about the project.

The question of “what is AuroraAI”, is not then something only posed from the outside, but also a puzzle which the actors within the Aurora project continually work with. This leads me to my main question: is there order to the ambiguity? I propose that ambiguity and de/mythologizing serve an important function in AuroraAI, as a tool for the organising of public services around a logic of datafication.

Top-down and bottom-up AI imaginaries in social care

Tuukka Lehtiniemi, University of Helsinki

Minna Ruckenstein, University of Helsinki

How to explore and practice AI imaginaries that are compatible with social care? We suggest that AI imaginaries need to exercise a “bottom-up” rather than “top-down” approach. We ground this presentation by differentiating between the two, using our ongoing research on an AI application under development in the social care sector as an example. Our preliminary empirical findings are based on interviews with social work professionals.

The AI application is an early warning system for detecting risks of exclusion and marginalization. Machine learning models identify individuals at risk, and a feedback system raises risk alarms.

What should be made of, and with, the application? Two imaginaries are readily available for responding to these questions. A technological imaginary treats AI as a ‘one size fits all’ solution. In terms of risk analysis, AI is a corrective measure, easily transferable to new application fields. Uncovering risk indicators is expected to lead to new insights and new means of intervention, aligning with beliefs about data as a necessary and cost-effective means of objective understanding. As a reaction to this, a critically informed imaginary questions the desirability of AI. An expanding literature on AI applications in the policing, financial and healthcare sectors offers examples of problematic prediction and profiling, arbitrary punitive outcomes, surveillance-based logics, and reinforced inequalities. From this standpoint, risk indicators are dubious and biased tools to begin with.

We argue that both imaginaries – the technological and the reactive – are external to the Finnish field of social care, and as such, both are top-down in nature. AI solutionism fails to account for the social care context. AI critiques can be equally distorting: they offer rallying cries and focal points for attention, but fail to provide proper contextual guidance.

Based on the interviews, we offer the bottom-up imaginary as a more contextual and empirically robust way forward, suggesting that ultimately the embedding of technologies to care practices is not a question of technology. Technologies can both offer support and undermine, depending on the arrangements of care.

Power dynamics inscribed into a collaborative building of data analytics product for public healthcare and social services in Finland

Marta Choroszewicz, University of Eastern Finland

Marja Alastalo, University of Eastern Finland

The recent developments in data-driven healthcare and social services have increasingly shifted attention to the data analytics industry and public-private partnerships in which data analytics products for the public sector are built. We draw on a two year-long ethnographic study to examine a case of a data management system (DMS) developed in a multi-professional public-private partnership involving IT experts, medical experts, software developers, social workers, and project managers among others. In our study, we ask how does DMS provide conditions and space for collaboration among experts from different organizations, and how do these experts draw on power relations to influence the negotiation of the meanings of DMS toward their own interests? Theoretically we bring together science and technology studies (STS) and sociology of professions (Abbott, 1988) to situate our study on DMS as a boundary object (Star and Griesemer, 1989; Bowker and Star, 1999) within a broader context of professional work and power dynamics among experts. The study provides insights into the enactment of different versions of the DMS that satisfy the informational requirements of both organizations engaged in the collaboration. Furthermore, the study demonstrates how different types of boundaries—access boundaries, spatial and communication boundaries, and knowledge boundaries—impact on the acts of translation and

mediate knowledge sharing and production embedded in shaping of DMS. Our study extends the previous analysis of power dynamics in the collaboration on boundary objects by capturing how the organisational and professional hierarchies are materialised into the technical systems and thus impact the data-driven future that is built in the public-private partnership.

18. Kulutuksen ja kulttuurin sosiologia

Koordinaattorit / Coordinators:

Jarmo Kallunki, Tampereen yliopisto

Taru Lindblom, Tampereen yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

Kulutuksen rituaalit ja käytännöt. Teatterissa käyminen ritualistisena käytäntönä

Jani Varpa, Helsingin yliopisto

Visa Heinonen, Helsingin yliopisto

Tutkimushankkeemme tavoitteena on verrata kahta kulutustutkimuksen tutkimusperinnettä: käytäntöjen teorioita sekä kulutusrituaalien tutkimusta. Tarkastelemme teatterikäyntejä kulutusrituaaleina. Aiemmassa tutkimuksessa käytäntöteoreetikot ovat keskittyneet pääosin arkipäiväisen kulutuksen analysointiin vastareaktionä kulttuurisen käänteen korostamalle symbolismille, kun taas rituaalit on useammin yhdistetty juhlavampaan ja symbolisempaan kulutukseen. Rituaalit ovat käytäntöjä. Ne koostuvat elementeistä, jotka haastatteluaineistomme analyysin perusteella menevät osittain päällekkäin muuntyyppisten käytäntöjen elementtien kanssa. Tutkimuksessa on haastateltu teatterissakävijöitä. Analysoituamme aineistoa yhdymmekin käytäntöteoreetikoiden parissa hiljattain heränneeseen ajatukseen, että käytäntöjen teorioita kulutukseen sovellettaessa kulttuuri ja kulutuksella viestiminen tulisi ottaa nykyistä voimakkaammin osaksi teoreettista tulkintaa.

Arkielämä älyteknologian kanssa: millaisia käytäntöjen repertuaareja suomalaiset digimedit ovat ehdottaneet kuluttajille, ja mihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ne liittyvät

Daria Morozova, Aalborg University

Älyteknologia tai puettava elektroniikka on uutta teknologiaa, joka puetaan päälle, kuten älykello tai ultraviolettitasen mittaava uimapuku. Alun perin, älyteknologian uutuudet toivat mukanaan paljon toivoa, koska niitä katsottiin monien sosiaalisten ongelmien ratkaisuksi: esimerkiksi, terveysapulaisena, jonka kautta terveydenhuollon menot laskisivat. Toisaalta, nykytrendi osoittaa, että monet kuluttajat lopettavat älyvempaiden käytön hyvin nopeasti. Samalla, pelkästään rannelaitteet pystyivät löytämään itselleen markkinat, kun monet muut älyvaatteet katosivat löytämättä omaa käyttäjää.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, millaisia käytäntöjen malleja älyteknologian kanssa on levitetty suomalaisessa digimediassa. Kysytään, kuka näihin käytäntöihin osallistuu, millainen merkitys niihin liittyy, ja mitä tarvitaan osallistumiseen. Käytetään käytäntöjen teoriaa, joka fokusoi arkielämään eli päivittäisiin rutiineihin, joiden toteuttamiseen tarvitaan eri elementtejä: materiaaleja, kykyä ja merkityksiä. Katsotaan, että älyteknologia on materiaali, joka tulee käytäntöjen osaksi, mutta joka pitää harmonisesti yhdistää muihin elementteihin. Python koodin avulla olemme keränneet kaikki Ylen ja Helsingin Sanomien artikkelit, joilla on olemassa älyteknologiaan liittyviä hakusanoja, ja olemme analysoineet tämän datan toistuvien käytäntöjen löytämiseen.

Keskitytään digimediaan, koska se on vahva työkalu mielipiteen muokkaamiseen, ja monet kuluttajat tutustuvat teknologian uutuuksiin median kautta. Edellisten tutkimusten mukaan, on tyypillistä, että uusi teknologia herättää hyvin ristiriitaista keskustelua mediassa: sitä katsotaan sekä ongelmien ratkaisuksi, että pahaksi, josta syntyy yhteiskunnalle uusia ongelmia. Tässä tutkimuksessa älyteknologia ymmärretään osana arkielämää, joka pystyy monipuolisesti vaikuttamaan käytäntöjen muihin elementteihin - esimerkiksi merkitykseen - ja sillä tavalla aiheuttaa monia yhteiskunnallisia kysymyksiä.

Suomi on mielenkiintoinen tutkimuksen ympäristö, koska sen digimedia on muihin maihin verrattuna hyvin suosittu: lehden nettisivu tai sovellus on monille suomalaisille uutisten päälähte, ja luottamus mediaan on Euroopan korkein. Lisäksi, tarkastellaan kahta luetuinta digimediata (Yle ja HS), jotka ovat olleet maan luotetuimmat uutisbrändit, vaikka toinen on ilmainen ja valtion omistama yhtiö, ja toinen maksullinen kaupallinen digipäivälehti.

Pojat ja miehet ulkonäkömurroksen eturintamassa? - Nuorten miesten käsitykset ulkonäön tärkeydestä 2000-luvulla

Kirsti Sippel, Turun yliopisto

Erica Åberg, Turun yliopisto

Outi Sarpila, Turun yliopisto

Kulttuurin hypervisualisoitumisen ja erityisesti sosiaalisen median murroksen myötä yhteiskunnan oletetaan ulkonäkökeskeistyneen merkittävästi 2000-luvun aikana. Muutoksen ajatellaan usein koskevan erityisesti nuoria, jotka elävät diginatiiveina murroksen eturintamassa. Ulkonäön arvostuksen varsinaista muutosta on tutkittu lopulta varsin vähän. Muutamat Suomessa tehdyt koko väestöä koskevat tarkastelut ovat osoittaneet, että ulkonäön arvostus on aikuisväestön keskuudessa hienoisesti lisääntynyt 2000-luvulla. Nuoria yhteiskunnan ulkonäkökeskeistymisen koskettaa todennäköisesti kuitenkin selvemmin. Samanaikaisesti aikaisemmista tutkimuksista tiedetään, että nuorten ulkonäkösuhte on sidoksissa esimerkiksi sukupuoleen, ikään ja vanhempien luokkasemaan. Näin ollen mahdollisen muutoksen ei voida olettaa koskevan yhtäläisesti kaikkia nuoria. Haemme tällä tutkimuksella vastausta siihen, miten ulkonäön tärkeys on muuttunut suomalaisten 15-29-vuotiaiden nuorten keskuudessa 2000-luvulla. Kysymme lisäksi, keitä ulkonäön tärkeyden muutos erityisesti koskee ja yhdistyvätkö ulkonäön arvostuksen muutokset vaihteluun muissa elämänarvoissa.

Tutkimus tuottaa uutta tietoa siitä, miten ulkonäön tärkeys liittyy erityisesti sukupuoleen, mutta myös ikään ja vanhempien koulutukseen ja miten se suhteutuu muihin elämänarvoihin erityisesti nuorilla miehillä. On erityisen tärkeää tarkastella ulkonäön arvostusta miesten näkökulmasta, sillä miehiä on aiemmin totuttu analysoimaan lähinnä naisten verrokkiluokkana. Eriarvoistavan tutkimusperinteen takia emme juurikaan tunne miesten ulkonäköasenteiden taustoja.

Käytämme aineistonaamme Nuorisotutkimusseuran ja Nuorisoverkoston keräämää Nuorisobarometri-aineistoa vuosilta 2005, 2013 ja 2019, joissa on kysytty ulkonäön tärkeydestä osana laajempaa arvopatteria. Vaikka julkinen keskustelu miesten ulkonäön merkityksen korostumisesta ja ulkonäköpaineiden kasvamisesta on lisääntynyt, alustavien tulosten mukaan ulkonäön merkitys ei ole lisääntynyt miesten keskuudessa tutkimusvuosien aikana.

Pumppaan ku Mentula, diskoon ineen aivan Arnoldina - kvantitatiivinen tutkimus suomalaisten asenteista ulkonäköurheilua kohtaan

Anna Grahn, Turun yliopisto

Urheilu ja liikunta ovat sosiaalisesti rakentuneita ilmiöitä. Suomalaisessa yhteiskunnassa liikunta on normitettu vahvasti kulttuuriseksi käytännöksi ja siitä on tullut enemmän jo elämäntapa, kuin tutkimuksen kohteena oleva kulutuksen osa-alue. Etenkin urheileminen hyvän ulkonäön takia on vähemmän, jos ollenkaan, tutkittu aihe Suomessa. Ulkonäön takia urheileminen on kauneustyötä, joka on sekä sukupuolittunut että normatiivinen ilmiö. Yhtäältä korostetaan sen olevan hyväksyttyä ulkonäkötyötä ja toisaalta sitä kuitenkin paheksutaan. Tässä tutkimuksessa ulkonäkökeskeistä urheilua kutsutaan *ulkonäköurheiluksi*.

Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida suomalaisten asenteita ulkonäön takia urheilemista kohtaan. Tutkin sitä, miten eri yksilön taustatekijät vaikuttavat ulkonäköurheilun hyväksymiseen. Aineistona minulla on Turun yliopiston taloussosiologian oppiaineen vuonna 2016 keräämä kyselyaineisto 'Arkielämä ja ulkonäkö'. Kyselylomakkeessa esitettiin väittämiä ulkonäön merkityksestä yhteiskunnassa. Tarkastelen hyväksymiseen liittyviä tekijöitä, kuten sukupuolta, koulutusta, harrastuneisuutta sekä vastaajan omaa urheilua ulkonäön vuoksi. Näiden lisäksi tarkastelen sitä, kumman sukupuolen ulkonäköurheilua vastaaja arvioi. Tutkin aineistoa hyödyntämällä lineaarista todennäköisyysmallia, jonka ansioista mallien kertoimet voidaan tulkita suoraan todennäköisyyksinä.

Tuloksien mukaan sekä miesten että naisten ulkonäköurheilun hyväksyivät todennäköisemmin korkeakoulutetut kuin matalammin koulutetut sekä ne vastaajat, jotka itse urheilivat ulkonäön vuoksi. Lisäksi naiset olivat kriittisempiä naisten harjoittamaa ulkonäköurheilua kohtaan kuin miehet.

Tulokset ovat osittain linjassa ulkonäköurheilua koskevien tutkimusten kanssa, joissa ulkonäköurheilevat ihmiset odottavat ulkopuolelta tulevaa hyväksyntää omalle ulkonäölleen. Tämä heijastelee omalta osaltaan sosiaalista kuplaa, jonka sisällä on helpompi hyväksyä samankaltainen toiminta.

On ristiriitaista, että sellaisessa yhteiskunnassa, jossa arvostetaan hyvää ulkonäköä ja vaaditaan työtä sen ylläpitämiseen, ulkonäköurheilua kritisoidaan. Etenkin naisten kriittinen suhtautuminen naisten ulkonäköurheiluun vaatisi jatkotarkastelua. Tämä tutkimus ulkonäköurheilun hyväksymisestä on jatkumoa normitutkimuksille, joiden mukaan ulkonäkönormit ovat tiukemmat naisille kuin miehille. Toisin sanoen tutkimus osoittaa niin sanotun tuplastandardin olemassaolon, jonka mukaan samanlaisesta käyttäytymisestä naisia arvioidaan eri lailla kuin miehiä.

Karvan verran kauniimpi? Karvattomuuden normin haastamisen tulkintaa suomalaisessa sosiaalisen median vaikuttajamaailmassa

Erica Åberg, Turun yliopisto
Laura Salonen, Turun yliopisto

Yksi pitkäkestoisimmista ja sitkeimmin mielissä istuvista ulkonäköön ja kauneuteen liittyvistä normeista on karvattoman naiskehon ideaali. Tätä normia on vuosikymmenten ajan pidetty 'viimeisenä linnakkeena' naisten tasa-arvon edessä, mutta yhä tänä päivänä on tavallista ihmetellä naisia, jotka eivät aja ihokarvojaan. Samaan aikaan on ihokarvoista erilaisten sosiaalisen median tempausten, feminististen karvanpoistotuotteiden ja julkkisten myötä tullut myös jonkinlainen nuorten naisten kansainvälinen muoti-ilmiö. Aiempi tutkimus ei kuitenkaan ole paneutunut siihen, kenellä ja millä tavoin yhteiskunnassa laajemmin vallitsevaa karvattomuuden normia on mahdollisuus rikkoa.

Tutkimuksemme tarkoitus on luoda uutta tietoa siitä, kuinka ulkonäköön liittyvät kenttäsidonnaiset normit ovat omanlaisiaan sosiaalisessa mediassa, ja kuinka siellä voi luoda omia, myös erilaisiin etuoikeuksiin kietoutuvia, ulkonäöllisiä kupliaan. Samanaikaisesti kun karvaisuutta paheksutaan, karvainen kauneus on myös kansainvälinen ulkonäkötrendi, johon menestyksekkäästi vastaamisessa vaaditaan erilaisia pääomia. Toisaalta ihokarvat ovat myös kiinnostava esimerkki siitä, kuinka ulkonäkönormit hienovaraisesti muuttuvat erityisesti sosiaalisen median aikakaudella.

Olemme aiemmassa, vielä julkaisemattomassa, tutkimuksessamme keränneet laajan kansainvälisen kuva- ja kommenttiaineiston Instagramista liittyen karvattomuuden normin haastamiseen Januhairy-kampanjassa. Tässä artikkelissa tarkoituksemme on tarkastella karvattomuuden normin haastamisen ilmiötä kansallisesta näkökulmasta, keskittyen kahden suosituksen suomalaisen lifestyle-vaikuttajan kainalokarvoja ja jalkakarvoja sivuavien Instagram-kuvien kommentteihin.

Pyrimme sisällönanalyysin keinoin vastaamaan tutkimuskysymyksiin: 1) miten kommentoijat arvottavat tai normittavat ihokarvoja ja 2) minkälaisia eroja karvoihin suhtautumisessa on havaittavissa kuvien välillä. Lopuksi mietimme, voivatko ihokarvat olla myös jonkinlaista sosiaalista pääomaa erityisesti sosiaalisen median vaikuttajille, ja kuinka erilaiset ulkonäölliset kuriositeetit tulevat tulkituksi, mutta myös estetisoiduksi, sosiaalisessa mediassa.

The space of lifestyles in Finland, 2007 and 2018: Continuity and change

Ossi Sirkka, Tampere University

Semi Purhonen, Tampere University

Have the ways in which cultural practices are socially structured changed over the last 10–15 years, a period marked by digitization of cultural consumption and production? Are the conventional ways of trying to capture the structure of cultural practices incomplete in terms of covering mundane practices measuring “everyday participation” to the degree it makes the results biased? This paper tackles these questions by analyzing two repeated nationally representative surveys, collected in Finland in 2007 (N=1,388) and 2018 (N=1,425), allowing comparisons over time and including a wide set of indicators of cultural practices. Applying Specific Multiple Correspondence Analysis (SpeMCA), the paper sets out to construct the space of lifestyles – or, “cultural map” – in Finland in both 2007 and 2018. The analysis carried out, inspired by the few studies having used MCA in analyzing temporal changes, includes three steps. First, the space of lifestyles is constructed individually for 2007 and 2018 using an identical set of more than 100 lifestyle indicators. The second step is to include observations from 2018 to the SpeMCA model of 2007 as supplementary individuals, and examine the change happened during 11 years in the space of lifestyles, both in the scale of the whole cultural map and individual lifestyle indicators. The third step is to build a more comprehensive space of lifestyles for 2018 data, using additional indicators of social media and other online and offline everyday activities, making it possible to assess the degree to which new digital activities and everyday practices impact the structure of the space. The results are discussed in the light of other recent research focusing on the temporal dynamics of cultural stratification in different national contexts.

I’d rather not: Suomalaista kulttuuriosallistumattomuutta kartoittamassa

Riie Heikkilä, Tampere University

Kulttuuriharrasteiden hyvinvointivaikutukset tunnetaan hyvin, ja kulttuurin aktiivikuluttajat ovat lukuisten tutkimusten mukaan paremmin koulutettuja ja hyvätuloisempia kuin kulttuurisesti passiiviset. Samaan aikaan kulttuuria, erityisesti erilaisia korkeakulttuurin muotoja, subventoidaan julkisten tahojen suunnalta avokätisesti. Usein ”keskiluokkaiseksi” mielletyssä Suomessa, samoin kuin käytännössä kaikissa muissakin länsimaissa, kulttuuriosallistuminen kuitenkin järjestyy pitkälti sosiaalisten hierarkioiden mukaan, eikä kulttuuripolitiikka tavoita tasaisesti kaikkia. Tämän paperin (ja laajemman tutkimusprojektin) tavoitteena on avata sitä, miksi suuri osa suomalaisista kaikesta huolimatta jää kulttuuriosallistumisen ulottumattomiin. Mitä kulttuurinen osallistumattomuus merkitsee nykypäivän Suomessa? Mistä asioista kulttuurisesti ”passiivisten” suomalaisten vapaa-aika koostuu, ja miten he motivoivat tai jopa tarinallistavat sitä? Aineistoni koostuu 49 kulttuurista makua, tietämystä ja osallistumista laajasti käsitelleestä haastattelusta (40 yksilöhaastattelua, 9 fokusryhmähaastattelua). Teoreettisen otannan muodostavat haastateltavat valittiin sillä perusteella, että heidän taustassaan yhdistyy mahdollisimman monta tekijää, jotka aiempien tutkimusten mukaan ennustavat kulttuurista passiivisuutta (mm. matala koulutus, asuinpaikka kaukana kaupungista sekä fyysinen työ). Alustava analyysi, jossa puhetapoina erottuvat ainakin ”arkipäivän kulttuurinen hyvä tahto”, ”pako arjesta” sekä ”vastarinta”, erittelee osin päällekkäisiä teemoja, joiden avulla kulttuurista osallistumattomuutta voi lähestyä niin teoreettisesti kuin empiirisesti.

Perjantaina 12.3.2021 klo 9.30 – 12 / Friday 12th March 2021 at 9.30am – 12noon

Social mobility and cultural stratification in contemporary Finland

Jarmo Kallunki, Tampere University

The question of whether an individual’s social origin or destination is more important for their cultural practices – and, consequently, for the society’s cultural stratification – has been under debate for a while in cultural sociology. Researchers focusing on early socialisation emphasise that cultural dispositions acquired during childhood and youth carry on long into adulthood, amounting to relatively robust cultural reproduction. Conversely, researchers studying socially mobile individuals have shown that mobile people exhibit more dissonant sets of cultural dispositions, combining practices from both early (primary) and subsequent (secondary) socialisation, thus suggesting that social mobility is associated with cultural mobility.

We address this theme using two nationally representative cross-sectional survey data from Finland, collected in 2007 (N=1388) and in 2018 (N=1425). Finland offers an intriguing context for this analysis: the country has historically and comparably had high rates of social mobility, but the cultural stratification seems to have remained surprisingly stable over the latter half of the 20th century, despite the simultaneous major social and economic changes the country has experienced. We focus on middle-class Finns and define social mobility in terms of both level of education and occupational position. Our research question is whether and how the patterns of cultural practices differ between socially mobile and socially immobile middle-class individuals in contemporary Finland.

Violence of the instant loan market: hope, despair and other affects in debtors’ narratives

Ella Lillqvist, Helsingin yliopisto

Päivi Timonen, Helsingin yliopisto

The Finnish “instant loan” market, operating since 2005, has been criticised for lax criteria for loan approval, very high interest rates and costs, aggressive marketing, as well as targeting vulnerable groups. In this paper, we argue that this kind of credit market can be understood as involving *market violence*, circumstances on the market that lead to unequal life chances and below-potential health and wellbeing for certain marginalised people and groups. Market violence takes place through an assemblage of various inter-connected aspects of the market environment, including business practices, laws, social relations and affective dynamics. Previous research has shown that there is a particularly strong connection between debt and negative emotional and mental health outcomes such as anxiety and depression, but, at least provisionally, also optimism and relief. Rather than simply focusing on individuals’ sentiments, however, we turn attention to how these intimate aspects of debt are made use of on a market level and how they work together with other aspects of the context.

We analyse debtors’ anonymous narratives from Suomi24 in order to explain the nature of market violence, particularly the role of affect. The narratives tend to describe an initial change in life circumstances that brings about an affective state, an intense present. The digitally mediated instant loan market, where loans are quickly and easily available, is able to respond to the demand of this intense present, while also avoiding the embarrassment of asking for help from friends or family members. In the intense present, sense of time is blurred, and even exorbitant costs may seem acceptable as payback seems far away—things can change for the better between now and then. This is a case of “cruel optimism” (Berlant 2011): entertaining hope that actually leads to the consumer being worse off. The debtors quickly find themselves stuck in a spiral of debt, suffering from anxiety and depression as well as economic scarcity.

Koronarajoitukset ja ruokatyön käytännöt kotitalouksissa

Laura Salmivaara, Helsingin yliopisto

Kaisa Torkkeli, Helsingin yliopisto

Mari Niva, Helsingin yliopisto

Johanna Mäkelä, Helsingin yliopisto

Annukka Vainio, Helsingin yliopisto

COVID-19-pandemia vaikutti eri tavoin suomalaisten arkeen keväällä 2020. Monet ruokaan liittyvät arkirutiinit muuttuivat, kun laajojen rajoitusten myötä koulut siirtyivät etäopetukseen, lähes 60 prosenttia suomalaisista palkansaajista etätyöhön ja suuri osa päiväkotikiikarilapsista kotihoitoon. Tavallisesti kodin ulkopuolella nautitut työ- ja opiskeluaikaiset ateriat jouduttiin järjestämään kotona. Toisaalta harrastustoiminnan keskeytyminen ja matkustamisen vähentyminen lisäsivät vapaa-aikaa. Rajoitusten seurauksena kotitalouksien ruokatyön käytännöt, kuten ruoanlaitto ja ruoan ostaminen muuttuivat. Tutkimuksessamme tarkastelemme käytäntöjen teorian avulla, miten rajoitukset muuttivat ruoanlaiton ja -ostamisen toimintatapoja, osaamisen kokemusta sekä käytäntöihin liitettyjä tunteita erilaisissa kotitalouksissa.

Aineistona käytämme kansainvälisessä Corona Cooking Survey -hankkeessa (<https://coronacookingsurvey.com/>) kerättyä suomalaisten syömistä ja ruoanlaittoa tarkastelevaa kyselyaineistoa. Kyselyyn vastasi touko-kesäkuussa 2020 yhteensä 744 Suomessa asuvaa 19–85-vuotiasta. Vastaajien mediaani-ikä oli 43 vuotta. Suurin osa vastaajista oli naisia (91 %) ja alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita (81 %). Analysoimme vastaajien raportoimia ruokatyön muutoksia yhteensä 36 muuttujalla, jotka käsittelevät ruoanlaiton ja -ostamisen toimintatapoja, osaamista sekä niihin liittyviä tunteita. Muutoksien suuntaa ja voimakkuutta tarkastellaan toistuvien mittauksen varianssianalyysillä (ANOVA) kolmessa vastaajaryhmässä:

lapsiperheet (n=266), kahden tai useamman aikuisen taloudet (n=330) ja yhden aikuisen taloudet (n=148).

Alustavien tulosten perusteella kaikissa vastaajaryhmissä muutokset ruoanlaiton ja -ostamisen toimintatavoissa ja osaamisessa olivat samansuuntaisia: rajoitusten aikana ruokaa laitettiin enemmän, ruokaostosten tekeminen verkossa lisääntyi ja osaamisen koettiin parantuneen. Sitä vastoin ryhmät erosivat toisistaan etenkin ruoanlaittoon liittyvien tunteiden osalta. Lapsiperheissä ilmeni muita enemmän ruoanlaittoon liittyvää turhautumista ja stressiä sekä epävarmuutta ajan ja rahan riittävydestä. Kahden tai useamman aikuisen talouksista 17 % ja yhden aikuisen talouksista 21 % raportoi ruoanlaiton olevan jokseenkin tai hyvin turhauttavaa rajoitusten aikana, kun lapsiperhevastaajista näin tunsu 41 %. Puolisoiden välillä työnjaossa ei raportoitu muutosta, mutta lasten osallistuminen ruoanlaittoon lisääntyi 24 %:sta (ennen rajoituksia) 39 %:in (rajoitusten aikana). Ruokatyön käytännöissä tapahtui samansuuntaisia muutoksia kaikissa tarkastelluissa kotitaloustyypeissä, mutta ruokatyön kuormittavuus lisääntyi vain lapsiperheissä, kun aikuisten tuli oman työn ohella hoitaa opettajan, varhaiskasvattajan ja kokin tehtäviä.

Sosioekonomisen aseman eri ulottuvuuksien yhteys syömisen rajoittamiseen ja tunnesyömiseen 42-vuotiailla naisilla ja miehillä

Elena Reinistö

Olli Kiviruusu

Hanna Konttinen

THL & Helsingin yliopisto

Syömisen rajoittaminen ja tunnesyöminen ovat psykologisia syömistapoja. Syömisen rajoittamisella tarkoitetaan syömisen kognitiivista rajoittamista painonhallinnan vuoksi, ja tunnesyömisellä tarkoitetaan syömistä reaktiona negatiivisiin tunnetiloihin. Modernissa länsimaisessa yhteiskunnassa vallitseva hoikkuusnormi voi kannustaa yksilöä rajoittamaan syömistään, mutta samalla runsas ruokaympäristö altistaa tunnesyömiselle. Matalan sosioekonomisen aseman (SES) on laajasti tunnustettu olevan yhteydessä esimerkiksi epäterveellisempään ruokavalioon ja syömiskulttuuriin sekä ylipainoon. Sen sijaan syömisen rajoittamisen ja tunnesyöminen sosioekonomisista kytköksistä on olemassa varsin vähän tutkimustietoa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan SES:in eri ulottuvuuksien yhteyksiä syömisen rajoittamiseen ja tunnesyömiseen 42-vuotiailla naisilla ja miehillä.

Tutkimus perustui kyselylomakkeilla kerättyyn aineistoon 42-vuotiaista naisista (N = 734) ja miehistä (N = 600), jotka osallistuivat suomalaiseen kohorttitutkimukseen (Stressi, kehitys ja mielenterveys-tutkimus, THL). Syömisen rajoittamisen ja tunnesyöminen yhteyksiä SES:iin tarkasteltiin käyttämällä analyysimenetelmänä binääristä logistista regressioanalyysia. SES:iä tarkasteltiin neljän eri ulottuvuuden kautta, jotka olivat koulutusaste, ammattiasema, tulot sekä subjektiivinen kokemus tulojen riittävydestä suhteessa menoihin. Ylipaino, alkoholinkäyttö, päivittäinen tupakointi ja liikunnan harrastaminen vakioitiin. Analyysit tehtiin erikseen naisille ja miehille.

Sekä syömisen rajoittaminen että tunnesyöminen olivat selvästi yleisempiä naisilla kuin miehillä. Naisilla syömisen rajoittaminen oli yhteydessä korkeampaan tulotasoon ja miehillä korkeampaan ammattiasemaan. Naisilla sekä syömisen rajoittaminen että tunnesyöminen olivat yhteydessä koettuihin vaikeuksiin kattaa menoja tuloilla. Miehillä tunnesyöminen ei ollut merkitsevästi yhteydessä yhteenkään SES-muuttujista, mikä saattoi johtua myös siitä, että aineistossa miesten joukossa esiintyi hyvin vähän tunnesyömistä.

Tuloksemme viittaavat syömisen rajoittamisen liittyvän erityisesti korkeaan sosioekonomiseen asemaan, naisilla tulojen ja miehillä ammattiaseman kautta. Tunnesyöminen puolestaan näyttäisi olla

perinteisten SES-mittareiden sijasta selkeämmin yhteydessä kokemukseen tulojen riittävydestä, luultavasti taloudellisen stressin kautta. Miesten vähäinen tunnesyöminen on itsessään kiinnostava löydös, jota olisi syytä tutkia lisää, samoin kuin syömistapojen ja SES:in yhteyden kehittymistä keski-
iän aikana. Tutkimustulostemme huomioiminen on tärkeää, kun syömiseen liittyviä terveysinterventioita kohdennetaan eri SES-ryhmiin.

Crushing Modernity: Big Stories of Wines, Grapes and Groups

David Inglis, University of Helsinki

Sociology has been remarkably reluctant to deal with wine, leaving the analysis of this multi-million Dollar industry, which employs hundreds of thousands of people across the world, and which has multiple forms of socio-cultural significance, to anthropologists, geographers and economists. The task of constructing a multi-level, synoptic and global sociology of wine has barely begun. To that end, this paper sets out the elementary forms of the emergent sociology of wine. It does so by identifying both the major macro-level processes which have been involved in the social shaping of wine, and their interplay with each other, considered in very long-term perspective but especially from the 1970s until now. The paper identifies the following clusters of processes, which have both more ideological and more practice-oriented characteristics: 1) the **“modernization”** of wine (involving more specific dynamics of industrialization, capitalization and speculation, massification, branding trends, migration of people, plants and processes, multi-dimensional globalization, technoscience, bureaucratization); 2) the **“late modernization”** of wine (encompassing neo-liberalization, simultaneous democratization and de-democratization, Disneyfication, and Parkerization); 3) the (apparent) **“de-modernization”** of wine (containing anti-neo-liberalization, counter-globalization, anti-bureaucratization, de-massification, further rounds of simultaneous democratization and de-democratization, and “naturalization”); 4) the **“neo-modernization”** of wine (involving the rise of new wine producing and consuming regions of the world, as well as crisis-ridden tendencies involving climate change and environment degradation, which help create new wine-related winners and losers). The model of wine dynamics created here stresses the highly conflictual, politicized and controversial nature of wine production across the world today. This stands in stark contrast to the symbolism of the peaceful, harmonious, bucolically idyllic and pleasure-making facets of wine and winemaking, which globalized marketing rhetorics aim to promote both to elite and more humble consumers across the Developed World and now beyond it too.

Kulinaarinen kosmopolitanismi, kaikkiruokaisuus ja toleranssin rajat: ruokapuhetta Suomessa

Taru Lindblom, Helsingin yliopisto

Kulttuurisosiologiset tutkimukset ovat korostaneet syömiseen liittyvää löytämisen eetosta, jossa toleranssi erilaisuudelle ja vieraudelle, avoimuus kulttuuriselle moninaisuudelle (Ollivier 2008), sekä eksoottisen, autenttisuuden ja kultivoinnin tavoittelu (Johnston & Baumann 2010; Cappelier & Johnston 2014; Koponen & Niva 2020) on keskeistä. Toisaalta epäluulo vierasta ja eksoottista kohtaan on liitetty konservatiivisten poliittisten asenteiden lisäksi hyvin suoraviivaisesti kulttuuristen

ja taloudellisten resurssien vähäisyyteen (Lindblom & Mustonen 2019; DellaPosta et al. 2015; Warde 2011).

Millä tavoin suomalaisten ruokaan kohdistuvassa puheessa kuuluu ymmärrys erilaisuuden sietämisestä, ja mikä merkitys tässä on kulttuuripääomalla 2010-luvun loppupuolen Suomessa? Tutkimus etsii vastauksia siihen, leimaako avoimuuden eetos ruokaan kohdistuvaa puhetta ylipäättään, vai onko kaikkiruokaisuus ja toleranssi keskittynyt erityisesti sosiaalisesti hyväosaisten ja potentiaalisesti paljon kulttuuripääomaa kerryttäneiden pariin.

Tutkimuksen aineiston muodostavat 28 vuonna 2019–2020 kerättyä vapaa-ajan viettoa, kulttuuriharrastuksia ja ruokamakua käsittelevää yksilöhaastattelua. Haastateltavat on poimittu kansallisesti edustavaan kyselyyn (Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa 2018) vastanneiden joukosta. Esityksessäni ääneen pääsevät niin kulttuuripääomaansa heijastelevat ruokakonossöörin, syömisessään pragmaattisesti orientoituneet syöjät kuin kulinaaristen resurssiensa suhteen haparoivat syöjät. Avoimuuden eetos ymmärretään kautta linjan, ja ruoka tunnistetaan kulttuurin kenttänä, jonka tunteminen ja josta puhuminen noudattelee kulttuuripääomaan liittyviä lainalaisuuksia. Suomalaisten ruokapuheessa kuuluu tyypillisten kytkösten lisäksi yllättäviäkin rajanylityksiä ja toleranssin osoituksia.

19. Läheissuhteiden tutkimus toivoa luomassa?

Koordinaattorit:

Aino Luotonen, Helsingin yliopisto

Vaula Tuomaala, Itä-Suomen yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13–15

Tutkijan rooli rodullistuneen yhteiskunnan tutkimisessa läheissuhteiden kautta

Ella Alin, Helsingin yliopisto

Ylirajaisia läheissuhteita ”värirajan” (Du Bois 1903) yli, eli sellaisten henkilöiden välillä, jotka rodullistuvat valkoisiksi ja ei-valkoisiksi, on tutkittu Suomessa jonkin verran, erityisesti kansainvälisen adoption kontekstissa (ks. mm. Koskinen, Sarkkinen, Svala 2014, toim.). Värirajan ylittävät parisuhteet ovat myös olleet tutkimuskohteena, usein valkoisen puolison näkökulmasta, vaikkakaan näissä tutkimuksissa ei usein puhuta ’rodusta’, vaan esimerkiksi uskonnosta (Nissi 2017), ”monikulttuurisuudesta” (Anglé 2014) tai ”ylirajaisuudesta” (Urponen 2010).

Väitöstutkimuksessani tarkastelen miten erilaiset ”rodun kulttuuriset arkistot” (Wekker 2016) näkyvät ja tuntuvat ylirajaisen parisuhteiden elämässä, ja mitä suomessa asuvien ylirajaisen pariskuntien kokemukset kertovat suomalaisesta rodun kulttuurisesta arkistosta. Yksi aineisto, mitä kautta tätä tarkastelen, on eri sukupuolia olevien ja eri tavoin rodullistetuiksi tulevien kumppaneiden haastattelut heidän näkemyksistään ja kokemuksistaan rodullisuudesta, rasismista ja suomalaisuudesta parisuhteensa viitekehyksessä. Tutkimuksessani pyrin ymmärtämään ’rodun’, sukupuolen, ja luokan historiallista, paikallista ja globaalia yhteenkietoutuneisuutta valkonormatiivisuudesta poikkeavien pariskuntien kautta.

Tässä esityksessä pohdin tutkijan roolia läheissuhteita koskevan tiedon tuottajana tutkimuksessa, johon osallistuminen saattaa edesauttaa epämiellyttävien keskustelujen syntymistä kumppaneiden välille, ja jossa toisaalta laajoja rakenteellisia ilmiöitä pyritään ymmärtämään läheissuhteiden kautta.

Parisuhde peliongelman varjossa

Johanna Huttu, Helsingin yliopisto & Itä-Suomen yliopisto

Rahapeliongelma muuttaa merkittävästi pelaajan ja läheisten yhteistä elämää. Rahapeliongelmaisten läheissuhteita on tutkittu eri näkökulmista, mutta syvällistä paneutumista esim. parisuhteeseen ei ole juuri tehty.

Parisuhde joutuu kriisiin rahapeliongelman aiheuttamien ongelmien vuoksi. Elämä muuttuu, kun puolisolle paljastuu pelaajan toiminta ja siitä aiheutuneet velat ja rahamäärä, joka on käytetty

pelaamiseen. Usein turvaudutaan velkajärjestelyyn, asunto tai auto myydään ja perheen taloudellinen tilanne heikkenee huomattavasti. Arki muuttuu, kun puoliso joutuu usein ottamaan vastuun perheen arjesta ja taloudesta pelaajan romahduksen myötä.

Parisuhteen syvimmät perustat, kuten luottamus ja läheisyys murtuvat. Puoliso joutuu kohtaamaan tilanteen, jossa hänelle paljastuu pelaajan salattu elämä (pelaaminen, sen salaaminen, siihen käytetty raha ja aika). Puolison on usein shokissa ja tilanne aiheuttaa sekä pelaajalle että puolisolle ahdistusta ja elämänhallinnan horjumista. Parisuhde kohtaa haasteita, joista luottamuspulla, vuorovaikutushaasteet ja läheisyyden kokemuksen häviäminen ovat merkittävimpiä.

Rahapeliongelma selviytyminen on hidas prosessi, jossa pelaaja ja puoliso kulkevat eri aikaisesti eri vaiheissa. Parisuhde on koetuksella ja päättyy usein eroon. Puolisot tarvitsevat ainakin jonkinlaista tukea tai terapiaa voidakseen selvitä yhdessä.

Väitöskirjatutkimuksessani tuon esille sekä pelaajan että puolison äänen. Tutkimus on sosiaalipsykologian alan narratiivinen tutkimus siitä, kuinka puolisot kokevat rahapeliongelman vaikutukset parisuhteeseen ja yhteiseen elämään. Tutkimuksessa käytän aineistona puolisojen ja pariskuntien narratiivisia haastatteluja ja kirjoitettuja kertomuksia. Tavoitteena on tuoda esille molempien kokemus ja lisää tietoa siitä, kuinka parisuhdetta voitaisiin tukea tai kuinka parisuhde voi tukea molempia selviytymisprosessissa. Läheissuhteet nähdään merkittävänä sosiaalisen tuen lähteenä, erityisesti kriisitilanteissa. Yhteisen tulevaisuuden näkeminen ja toivon kokemus on kuitenkin haastavaa tilanteessa, jossa rahapeliongelma on murentanut sekä arkisen yhteiselämän että parisuhteen perustan. Tutkimuksesta on julkaistu artikkeli Janus-lehdessä (Marttinen, J: 2014) ja toinen artikkeli on työn alla.

Työryhmässä esittelisin toisen artikkelin luonnosta, jossa käsittelen yhden pariskunnan elämäntarinaa peliongelman varjossa. Artikkelissa tuon esille puolison ja pelaajan tarinat, jotka kuvaavat yhteistä selviytymistä erilaisten tarinapolkujen kautta. Pariskunnan tarinoista tulee selkeästi esille toivo ja kumppanuus, vaikka yhteinen elämäntie muuttuikin radikaalisti peliongelman myötä.

Uusi parisuhde “kolmannessa iässä”: perhesidokset, itsenäisyys ja hoiva

Sini Järnström, Helsingin yliopisto

Terveet ja aktiiviset vuodet ovat tutkimusten mukaan keskimäärin lisääntyneet keski-ikä jälkeen. Perhesuhteet ovat jo pitkään olleet muutoksessa avioerojen määrän kasvun ja perhemuotojen moninaistumisen myötä, ja nämä muutokset ovat vaikuttaneet koko väestöön. Vuoden 2019 lopussa kaikista yli 60-vuotiaista noin 34 prosenttia oli eronneita tai leskiä. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa puhutaan jopa “harmaasta perhevallankumouksesta”, mutta aiheesta ei ole juurikaan tehty Suomessa tutkimusta, etenkin perhesuhteiden näkökulmasta.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten uusi parisuhde on vaikuttanut nyt yli 70-vuotiaiden, uuden parisuhteen yli 50-vuotiaana aloittaneiden perhesidoksiin. Tutkielmassa tarkastellaan myös sitä, miten haastateltavat jäsentävät ja esittävät perhesidoksiaan haastattelutilanteessa. Ikää lähestytään kolmannen iän käsitteen kautta, ja huomio kiinnittyy siihen, miten “kolmas ikä” liittyy tutkittavien uusiin parisuhteisiin ja perhesidoksiin. Kolmas ikä käsitetään tutkielmassa kronologisena iänä ja toisaalta kulttuurisia merkityksiä sisältävänä ikävaiheena.

Tutkielman aineisto koostuu kymmenestä puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, jotka tehtiin osana Väestöliiton Love Age -hanketta. 50 ikävuoden alaraja parisuhteen aloittamiselle on hankkeen määrittämä. Sidoksen ja kolmannen iän lisäksi keskeisiä käsitteitä ovat perheen esittäminen ja ambivalenssi. Analyysiosio jakaantuu sosiaalisiin, materiaalsiin sekä hoivaan ja tulevaisuuteen liittyviin sidoksiin.

Tutkielman sosiaalisia sidoksia käsittelevä osa tarkastelee aihetta kolmen ikkunan kautta: lapset ja lapsenlapset, juhlapyhien vietto ja haavoittavat elämäntapahtumat. Näiden teemojen kautta haastateltavat jäsentävät ja havainnollistavat perhesuhteitaan. Perhesuhteet sisälsivät avunantoa puolin ja toisin esimerkiksi lastenlasten hoitamisessa. Perhemäisiä suhteita esitettiin pääasiassa kertomalla konkreettisesta toiminnasta tai avainhetkistä sidosten muodostumisessa sekä korostamalla biologisen sukulaisuuden rajat ylittäviä sidoksia.

Tutkittavien ja heidän puolisoitensa materiaaliset sidokset kytkeytyvät omaisuuteen, perintöön, avioehtoon ja asumiseen liittyviin kysymyksiin. Merkillepantavaa on se, että suurimmalla osalla haastateltavista ja heidän puolisoistaan oli käytössä kaksi kotia ja osa heistä asui erillään. Erityisesti naiset nostivat esiin itsenäisyyden ja ambivalenssin teemat, jotka liittyivät haluttomuuteen muuttaa yhteen ja tasapainoiluun sukupuoleen liittyvien rooliodotusten kanssa uudessa parisuhteessa. Nämä teemat toistuvat myös aihetta käsittelevissä kansainvälisissä tutkimuksissa.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10–12

Pakkomuuttojen ja perheen erossaolon jälkimuisti: Miten tutkia nonverbaalisesti ilmaistua tietoa läheissuhteista?

Outi Kähäri, Oulun yliopisto

Elina Turjanmaa, Oulun yliopisto

Marianne Hirsch on kuvannut holokaustia koskevissa tutkimuksissaan *jälkimuistin* (*postmemory*) käsitteen avulla omien vanhempien ja isovanhempien kokemien tapahtumien siirtymistä jälkipolville. Hirschin mukaan vanhempien ja isovanhempien kokemukset menetetyistä paikoista ja perheenjäsenistä tuntuvat jälkipolvista usein omakohtaisilta perheessä tapahtuvan muistelun kautta. Hirschin mukaan vanhempien kokemukset siirtyvät usein seuraavalle sukupolvelle tunnetasolla niiden traumaattisuuden vuoksi. Näin ollen vanhempien kokemat tapahtumat tulevat myös jälkipolvien käsiteltäväksi.

Tutkimuksessamme pakkomuutoista ja perheen hajaantumisista inkeriläistaustaisissa perheissä, olemme haastatelleet henkilöitä, joiden toinen vanhemmista tai vähintään yksi isovanhemmista on kokenut pakkomuuttoa ja/tai vainoja Venäjän vallankumouksen jälkeen, erityisesti Stalinin valtakaudella ja/tai toisen maailmansodan aikana. Haastatellut henkilöt ovat yllirajaisen pakkomuuton kokeneiden ihmisten jälkeläisiä Suomesta, Ruotsista ja Virossa.

Inkeriläistaustaisten perheiden kokemat perheenjäsenten menetykset ja poliittinen vaino eivät rajoittuneet Neuvostoliittoon, vaan yllirajainen suvun taustan piilottelu ja vaikeneminen jatkuivat monissa perheissä eri maissa vuosikymmeniä sotien jälkeen. Tutkimushankkeessa kysymme, mitä tapahtuu, kun pakkomuutot ja perheiden hajaantuminen sekä historiallisepoliittiset olosuhteet vaikeuttavat perheessä tapahtuvaa muistelua eri maissa.

Ymmärrämme jälkimuistin rakentuvan omaelämäkerrallisen ja kollektiivisen muistelun yhtymäkohdassa. Perheessä tapahtuvan muistelun ymmärrämme kollektiivisen muistin muotona, joka rakentuu perheenjäsenten välisessä vuorovaikutuksessa ylisukupolisesti. Olemme kiinnostuneita tarinallisesta perhemuistelusta, mutta myös fragmentaarista muistoista, muistelun katkoksista ja tunnemuistoista, joita pakkomuutot, perheiden hajaantuminen ja 1900-luvun poliittiset olosuhteet ovat perheisiin tuoneet.

Tässä esityksessä kerromme elämäkerrallisen haastatteluaineiston analyysin alustavista tuloksista. Käytämme aineistona haastatteluiden yhteydessä kirjoitettuja tutkimuspäiväkirjoja. Kuvaamme käyttämiämme menetelmiä, joiden avulla olemme tuottaneet tietoa läheissuhteista ja sellaisista ydinkokemuksista, joita on ollut vaikeaa tai mahdotonta kuvailla tutkimushaastattelussa sanallisesti. Analysoimme, miten nonverbaalista viestintää on mahdollista tarkastella (perhe)muistoja sisältävien elämäkerrallisten haastatteluiden kontekstissa. Pohdimme tutkijan roolia ja mahdollisuuksia tuottaa tietoa läheissuhteista tilanteissa, joissa osa sukupolvisuhteisiin liitetystä kokemuksista jaetaan hiljaisuuksina, kehonkielellä ja tunneilmaisuna ilman sanoja. Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa *Perheen erossaolon ylisukupolvinen muistaminen* -tutkimusprojektia.

Yhden vanhemman perhettä rakentamassa: mies ja isä itsellisten äitien puheessa

Vaula Tuomaala, Itä-Suomen yliopisto

Isättömät lapsiperheet ovat aina olleet osa perheiden monimuotoisuutta. Nykyisin nainen voi lisääntymisteknologioiden ansiosta hankkia lapsen ilman satunnaista tai vakituista miespuolista kumppania.

Olen haastatellut väitöstutkimustani varten äitejä (n=15), jotka ovat juuri saaneet lapsen yksin. Haastattelemani äidit refleктоivat omia valintojaan ja perhemuotoaan suhteessa normatiiviseen elämäntapaan sekä kulttuuriseen oletukseen heterodyninperheestä. Äidit pohtivat myös suhdettaan sperman luovuttajaan tai vahinkoraskauden alulle saattaneeseen satunnaiseen partneriin, henkilöön, jonka perimää heidän lapsensa kantaa.

Analysoin haastattelupuhetta toimintana, jossa toteutetaan sosiaalista ja moraalista järjestystä ja neuvotellaan siitä sosiaalisia kategorisointeja hyödyntäen. Tutkimuksessani olen kiinnostunut erityisesti siitä, millä tavoin miehen tai lapsen isän kategoria rakentuu tutkittavien äitien puheessa. Miten haastateltavat kutsuvat esiin ja kommentoivat näitä sukupuolittuneita kategorioita? Entä millaisia merkityksiä nämä kategoriat äitien puheessa kantavat?

Analyysini osoittaa, että miehen tai lapsen isän kategoria nousee esiin äitien puheessa esimerkiksi silloin, kun puhutaan lapsen edusta tai riittävän hyvästä äitiydestä. Kategoriasidonnainen puhe ei ole ristiriidatonta: siihen voi liittyä suuria, täyttymättömiä odotuksia, joiden lähteenä näyttäytyvät sekä haastateltavat itse että ympäröivä yhteiskunta. Samaan aikaan perhemallista puuttuva mies/isä voi näyttäytyä asiana, jonka ansiosta äidin ja lapsen muodostama perhe koetaan riittävänä ja juuri oikeanlaisena.

Esityksessäni kuvailen keskeneräisen tutkimukseni tuloksia. Lisäksi pohdin tulosten raportoinnin hankaluutta. Miten puhua itsellisten äitien lapsiperheistä luomatta narratiivia perhemallista, josta puuttuu jotain (mies/isä)?

Monitasoinen läheisyys aikuisten sisaruussuhteissa

Aino Luotonen, Helsingin yliopisto

Esitelmä perustuu käynnissä olevaan tutkimukseeni perheen perustamisen elämänvaiheessa olevien pariskuntien sisaruussuhteista. Sisaruussuhteiden sosiologinen tutkimus on keskittynyt enimmäkseen lasten ja nuorten suhteisiin ja toisaalta vanhuusiän sisaruussuhteisiin. Tutkimukseni tuo keskusteluun uuden näkökulman tarkastelemalla aikuisten sisaruussuhteita osana laajempaa läheissuhteiden verkostoa, johon kuuluu usein oman tai puolison lapsuudenperheen jäseniä puolisoineen sekä omia ystäviä.

Sisaruussuhde kiinnittyy yhtäältä sukulaisuuden rakenteeseen, jolloin sitä säätelevät kulttuuriset käsitykset sukulaisuussuhteiden pysyvyydestä ja velvoittavuudesta. Toisaalta aikuisten sisaruussuhteissa on tilaa yksilöllisille valinnoille esimerkiksi yhteydenpidon tavoista. Tutkimuksessani kysyn ensinnäkin, millaista läheisyyttä sisaruussuhteissa esiintyy. Toiseksi kysyn, miten sisaruussuhteet asetetaan osaksi pariskunnan yhteistä läheissuhteiden verkostoa.

Pääaineistoni koostuu 32 tutkimushaastattelusta, joihin osallistui 16 naista ja 16 miestä, jotka puolestaan muodostivat 16 pariskuntaa. Sivuaineistona on pariskuntien sosiaalisia verkostoja kartoittava lomakeaineisto. Näkökulmani sisaruussuhteiden läheisyyteen rakentuu useiden teoreettisten käsitteiden kautta, joita ovat mm. Georg Simmelin ajatus dyadisessa suhteessa syntyvästä läheisyydestä, Lynn Jamiesonin käsite läheisyyttä tuottavista käytännöistä sekä Jennifer Masonin ajatus läheisyydestä joka syntyy lyhyissä, samankaltaisuutta ja yhteyttä korostavissa hetkissä.

Tulokseni osoittavat, että sisaruussuhteissa läheisyyden perustana voi olla esimerkiksi laajempaan sukuun kuulumisen tunne, jaetut arkielämän käytännöt tai kahdenvälinen ystävyyskaltaisen sidoksen. Sisaruussuhteet kiinnittyvät tiiviisti laajempaan sukuverkostoon ja toisinaan myös ystävien verkostoon, ja muutos toisaalla läheissuhteiden muodostelmassa voi aiheuttaa muutoksia myös sisaruussuhteen läheisyyteen. Työryhmän teeman hengessä pohdin, missä määrin jännitteitäkin sisältävät sisaruussuhteet muuttuvat ja elävät siten, että uudenlaiset läheisyyden muodot tulevat sisaruussuhteissa mahdollisiksi.

20. Mielenterveys/sairaus ja toivo

Koordinaattorit:

Elina Ikävalko, Helsingin yliopisto

Tuuli Kurki, Helsingin yliopisto

Sanna Rikala, Tampereen yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16

Työolot ja mielenterveys nuorilla julkisen sektorin työntekijöillä

Jaakko Harkko, Helsingin yliopisto

Tausta: Haitalliset työolot vaikuttavat mielenterveyshäiriöiden esiintyvyyteen. Haitallisten työolojen ja mielenterveyden toimintakyvyn välinen yhteys on kuitenkin vähemmän tutkittu alue. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan haitallisten työolojen ja mielenterveyden toimintakyvyn välistä yhteyttä Helsingin kaupungin nuorempien työntekijöiden keskuudessa.

Menetelmät: Käytämme Young Helsinki Health -tutkimuksen aineistoja. Käytettävissä oli edustava otos helsingin kaupungin 18–39-vuotiaista ($n = 4\,217$) työntekijöistä. Mielenterveyden toimintakykyä mitattiin Mental Composite Summary (MCS) -mittarilla. Työolot sisälsivät tekijöitä, jotka liittyivät sekä psykososiaalisiin (työn hallinta ja työvaatimukset) että fyysiseen työympäristöön (fyysinen työ määrä). Käytimme logistisia regressiomalleja, joissa vakioitiin sosiodemografiset tekijät, muut työolot ja terveyteen liittyviä muuttujia.

Tulokset: Sosiodemografisten ominaisuuksien, terveydentilan ja muun työperäisen altistumisen vakioimisen jälkeen korkea työn vaativuus ($OR = 1,69$; 95% CI = 1,45-1,97) ja matala työn hallinta ($OR = 1,65$; 95% CI = 1,40-1,94) olivat yhteydessä huonoon mielenterveyden toimintakykyyn. Korkea fyysinen kuormitus ei ollut yhteydessä huonoon mielenterveyden toimintakykyyn ($OR = 0,87$; 95%: n luottamusväli = 0,72-1,05) vakiointien jälkeen.

Johtopäätökset: Haitalliset psykososiaaliset työolot olivat yhteydessä huonoon mielenterveyden toimintakykyyn nuorilla kunnan työntekijöillä, kun taas fyysiset työolot vastaavasti eivät olleet. Psykososiaalisten työolojen parantaminen todennäköisesti edistäisi mielenterveyden toimintakykyä nuorilla työntekijöillä.

Affektiiviset strategiat mielenterveysaktivismissa

Elina Ikävalko, Helsingin yliopisto

Mielenterveysaktivismi on vahvistunut ja saanut erilaisia muotoja Suomessa viime vuosina. Aktivismi on ruohonjuuritason poliittista kansalaisvaikuttamista, jolla pyritään muun muassa muokkaamaan suhtautumista mielenterveyden vaikeuksiin, kiinnittämään huomiota tuki- ja palvelujärjestelmän ongelmiin ja vahvistamaan mielenterveyden vaikeuksia kokeneiden ihmisten osallisuutta. (Lewis 2017.) Siinä saattaa olla antipsykiatrisia piirteitä (esim. Burstow 2013), mutta suhtautuminen psykiatriseen hoitoon voi olla myös reformistista, myönteiseen muutokseen pyrkivää (Cresswell & Spandler 2016).

Tärkeitä vaikuttamisen keinoja ovat kokemuksellisuus ja mielenterveyden vaikeuksia kohdanneiden ihmisten asiantuntijuus (esim. Costa ym. 2012). Kysyn esityksessäni, millaisia kokemuksellisia ja

affektiivisiä vaikuttamisen keinoja mielenterveysaktivismissa käytetään? Esityksen aineisto koostuu aktivistien ryhmähaastatteluista, aktivistiryhmien tuottamasta visuaalisesta materiaalista (kuvat ja videot) sekä kannanotoista.

Affektiivisuus ja kokemuksellisuus tarkoittavat tässä yhteydessä, että aktivismi pyrkii tuomaan ongelmia esiin, saamaan näkyvyyttä ja herättämään keskustelua tavoilla, jotka hyödyntävät mielenterveyden hankaluuksia kokeneiden ihmisten tarinoita. Näitä tuodaan esiin esimerkiksi erilaisin taiteellisen ilmaisun keinoin, jolloin yleisö kutsutaan osallistumaan ja affektiivisesti eli kehollisesti tuntien samaistumaan mielenterveyden vaikeuksia kohdanneiden kokemuksiin, saamaan niistä niin sanotusti tuntua (vrt. Ahmed 2018). Affektien tarkastelu viittaa myös yhteisöön kuulumisen tai kuulumattomuuden kokemuksen syntyyn, ihmisiä toisiinsa liittäviin ja erottaviin kehollisiin tuntemuksiin (Juvonen & Kolehmainen 2016; Hemmings 2015.) Sosiaalisen median myötä aktivismia toteuttavien yhteisöjen rajat ovat häilyviä, mutta samalla aktivistien hyödyntämät, erilaiset kuvallisen ilmaisun tavat tavoittavat suurempia ihmisjoukkoja.

Vertaisuus ja vertaistuki ovat aktivismissa tärkeitä ja sitä tehdään paljon meiltä meille –periaatteella (LeFrançois ym. 2013). Aktivismi voi osin muistuttaa perinteistä kokemusasiantuntijuutta, mutta se ei välttämättä ole samaan tapaan kehittämisorientoitunutta tai integroidu olemassa oleviin rakenteisiin vaan voi pitää sisällään psykiatrisen palvelujärjestelmän radikaaliakin kritiikkiä ja mielenterveyttä koskevien ajattelutapojen kyseenalaistamista. (Costa ym. 2012; Voronka 2019).

Tutkimus on osa Suomen Akatemian (2017–2021) rahoittamaa Nuorten tukijärjestelmät haavoittuvuuden eetoksessa -tutkimushanketta.

Nuorten mielenterveyden verkkopalvelut valkoisuuden tiloina

Tuuli Kurki, Soc&Kom, HY

Kansallisessa mielenterveysstrategiassa todetaan, että mielenterveyspalveluiden tulee noudattaa yhdenvertaisuusperiaatetta eli sitä, että ”palvelujen suunnittelussa otetaan erityisesti huomioon ryhmät, jotka muuten olisivat vaarassa jäädä eriarvoiseen asemaan” (STM 2020, 29). Tutkimukseeni (RaMePOC-tutkimushanke, SA 2020-2023) osallistuvien nuorten mielenterveysjärjestöjen toiminnassa yhdenvertaisuusperiaatteen on todettu tarkoittavan saavutettavuuden lisäksi esimerkiksi sitä, että palvelut ovat ”houkuttelevia kaikille nuorille ja toiminnassa arvostetaan ja vaalitaan moninaisuutta”. Yhdenvertaisuusperiaatteen tulisi ulottua myös järjestöjen kuvalliseen viestintään ja ihannetapauksessa representoida nuorten moninaisuutta.

Kuten Sara Ahmed (2012) on todennut, pelkkä julkinen sitoutuminen yhdenvertaisuuteen ei kuitenkaan vielä takaa yhdenvertaisuutta käytännössä eikä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat yksin poista rasismia ja valkoisuuden normatiivisuutta instituutioista. Tässä esityksessä – ja esitykseen perustuvassa tekeillä olevassa artikkelissa – tarkastelen nuorten mielenterveyden verkkopalvelujen kuvastoja representaation käsitteen avulla. Kysyn, millaista kuvastoa nuorten mielenterveyden verkkopalveluissa esitetään ja millaisia samastumismahdollisuuksia kuvastot tarjoavat ei-valkoisille nuorille. Näkyvyyden lisäksi viitataan representaatiolla myös ei-valkoisten nuorten äänen puuttumiseen nuorten mielenterveyspalveluissa.

Vaikka keskityn esityksessä nuorten mielenterveyden verkkopalveluiden kuvastoihin, laajempi kysymykseni on miten normatiivinen valkoisuus hallitsee erilaisia yhteiskunnallisia tiloja, ml. mielenterveyttä. Ajattelen, että kuvastot heijastavat yhteiskunnassa vallalla olevia normeja ja

määrittelevät sitä, kenelle nuorten mielenterveyspalvelut kuuluvat. Kuvastoilla voi olla suuri merkitys nuorten etsiessä mielenterveyden palveluja.

Analysoitava aineisto koostuu kuvista, joita olen kerännyt nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia edistävilta verkkosivuilta. Kuvista olen valinnut analyysiin vain ne, joissa on ihmisiä tai kuvitettuja ihmishahmoja. Alustavan analyysin perusteella nuorten mielenterveyden verkkosivustojen kuvissa nuoret näyttäytyvät pääosin valkoisina ja hyvinvoivina eli niiden representaatio on hyvin kapea. Kun mielenterveyspalveluiden ”tiloja” hallitsee valkoisuus, voivat ei-valkoiset nuoret kokea olevansa ”sopimattomia” tai ”kuulumattomia” näihin tiloihin, jonka seurauksena tilat eivät myöskään tunnu mukaanottavilta tai turvallisilta (ks. myös Reay ym. 2005). Ahmedin (2007, 158, 160) analyysia mukaillen, kyseenalaistamattomana valkoisuus voi rajoittaa ei-valkoisten nuorten osallisuuden mahdollisuuksia mikä voi edellyttää heiltä sulautumista valkoisuuteen voidakseen tulla osaksi normia. Näkymättömyys on poissulkemista, jonka kautta ei-valkoisia nuoria marginalisoidaan (ks. Seppänen 2001, 44). Jos mielenterveyden verkkopalveluiden kuvastoissa ei näy ei-valkoisia nuoria, eivät palvelut myöskään tarjoa samastumispintaa ei-valkoisille nuorille.

Taakasta työntekijäksi – nuorten mielenterveyskuntoutujien työllistymisen mahdollisuuksista työnantajien näkökulmasta

Jarkko Salminen, Tampereen yliopisto

Suomessa yhä useampi jää työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveyden häiriöiden vuoksi. Toisaalta tiedetään kuitenkin, että yhä useampi vakaviakin mielenterveyshäiriöitä kokenut kykenee työskentelemään avoimilla työmarkkinoilla esimerkiksi kehittyneiden hoitomuotojen vuoksi.

Tarkastelen esityksessäni työnantajien edustajien näkökulmasta nuorten mielenterveyskuntoutujien työllistymisen mahdollisuuksia. Olen haastatellut kahdeksaa esimiestä tai rekrytoijaa, jotka toimivat kaupanalalla, rakennusallalla, ravintola- ja catering-alalla tai hoiva-alalla.

Työnantajien edustajilla on käsitys työelämän vaatimuksista mutta myös mahdollisuuksista. He myös tekevät työllistämiseen liittyviä päätöksiä. Työnantajien näkökulmasta on tutkittu yleensä kuntoutujien työllistämisen kustannuksia ja negatiivisia asenteita – toisin sanoen kuntoutujat on nähty taakaksi. Esityksessäni pohdin sitä, millaista tukea esimerkiksi esimiehet tarvitsisivat nuorten kuntoutujien tukemiseksi ja mitä kuntoutujat voivat tarjota työnantajille ja -yhteisöille. Tiedetään, että työnantajat kokevat, ettei heillä ole aina keinoja kohdata ja tukea työntekijöitä, joilla on psyykkisiä vaikeuksia.

Keskeinen haaste haastattelemieni esimiesten näkökulmasta on kuntoutujien työllistämiseen liittyvä taloudellinen riski, josta he kantavat vastuun. Esimiesten on kyettävä luottamaan siihen, että kaikki työntekijät tekevät suunnitelmien mukaisesti työnsä. Toinen haaste ovat kuntoutujan omat lähtökohdat työn tekemiselle. Esimiesten mukaan heillä ei ole aina tarvittavaa sisäistä motivaatiota tai heillä voi olla liian positiivinen käsitys kiireisestä ja rasittavasta työstä ravintolassa tai kaupassa. Kolmas haaste esimiesten näkökulmasta on se, riittävätkö heidän omat taitonsa esimiehinä tarjoamaan mahdollista tukea kuntoutujalle. He voivat esimerkiksi pelätä palautteen antamista herkältä vaikuttaville nuorille. Neljäs haaste on se, tukeeko sosiaalinen ja fyysinen ympäristö kuntoutujia. Esimerkiksi työyhteisöllä voi olla ennakkoluuloja tai fyysinen ympäristö voi olla vaarallinen, jos keskittymiskyky vaihtelee.

Esimiehet ovat pohtineet ratkaisuja näihin haasteisiin. Ensinnäkin osa kaipaa lisää tietoa palkkatuista ja muista mahdollisista tukikeinoista. Lisäksi esimiehet ovat itse kehittäneet erityisiä strategioita, joiden avulla he pehmentävät kritiikkiä tai saavat työntekijät rentoutumaan vaikeissa tilanteissa. Osa esimiehistä ehdottaa erilaisten harjoitteluiden pidentämistä niin, että työyhteisöllä ja nuorella kuntoutujalla olisi aikaa tutustua toisiinsa.

Esimiesten mukaan parhaimmillaan kuntoutujat voivat näyttää olevansa taitavia työntekijöitä, joilla on myös keskeinen rooli työyhteisössä.

Uusliberaalin ihanneopiskelijan haamu – Opiskelijasubjektin ja kyvykkyyshanteiden tuottaminen mielenterveyttä koskevissa kirjoituksissa

Janina da Silva Gonçalves, Helsingin yliopisto

Elina Ikävalko, Helsingin yliopisto

Esittelemme paperissamme tekeillä olevaa artikkelikäsikirjoitusta, joka pohjautuu toisen kirjoittajan, Janina da Silva Gonçalvesin, kasvatustieteelliseen pro gradu -tutkielmaan. Tarkastelemme artikkelissa korkeakouluopiskelun ableismia ja opiskelijoiden subjektifikaatiota korkeakouluopiskelijoiden mielenterveyttä ja hyvinvointia käsittelevissä kirjoituksissa. Tutkimuksen aineisto koostuu opiskelijoiden mielen hyvinvoinnin edistämiseen erikoistuneen Nyyti ry:n verkkosivujen Tarinat-osiosta, jossa opiskelijat ovat kirjoittaneet kertomuksia arjestaan. Tarina-aineistoa on täydennetty Janinan autoetnografisilla otteilla ja pohdinnoilla. Lähestymme metodologiaa post-suuntausten avulla, joka tarkoittaa tässä työssä kuljeskelevaa otetta suhteessa aineistoon sekä kirjoittamiseen.

Luemme aineistoamme diskursiivisesti vallan ja subjektin käsitteiden kanssa ja olemme ottaneet inspiraatiota foucault'laisesta vallan analytiikasta sekä hallinnan tutkimuksesta. Käytämme subjektifikaation, subjektiviteetin ja ableismin käsitteitä tarkastellaksemme sitä, miten opiskelijat jäsentävät opiskeluun liittyviä ongelmia ja ratkaisuja sekä tekevät itseään ymmärrettäväksi psy-diskurssin puitteissa ja avulla.

Tutkimuksen kontekstina toimivat uusliberalistinen korkeakoulutus sekä psy-tieto, sillä nämä yhdessä muodostavat ne puitteet ja tarjoavat ne diskurssit, joista opiskelija ammentaa hahmotellessaan elämänsä mahdollisuuksia ja rajoitteita. Kysymme, miten opiskelijan ihannesubjektia tuotetaan kertomuksissa ja millaisia kyvykkyyshanteita ihannesubjektiin liitetään? Pohdimme myös, miten psy-diskurssi toimii yhdessä uusliberalismin kanssa ja miten opiskelijat ottavat sen käyttöön.

Tarkastelemme mielenterveyden itseapua uusliberalistisen ja psykologisen hallinnan muotona, joka ohjaa subjekteja työstämään itseään, ja luemme opiskelijoiden tarinoista aktiivisen ja yrittäjähenkisen työntekijäkansalaisuuden kyvykkyyshanteiden tuottamista ja kyseenalaistamista. Opiskelijat eivät purematta niele uusliberalismin ihannetta. Osa tunnistaa yhteiskunnan roolin paineiden tuottajana sekä kyseenalaistaa suorituskeskeisyyttä. Kyvykkyyshanteita haastetaan psy-diskurssin tarjoamin keinoin ja näin se laitetaan palvelemaan omia tarkoitusperiä. Ratkaisut kuitenkin jäävät pääasiassa yksilötasolle.

Kysymme lopuksi, miten voisimme rakentaa opiskeluympäristöstä sellaisen, että se tarjoaisi pärjäämisen ja jopa kukoistamisen puitteet erilaiset tarpeet omaaville ihmisille, ja esitämme, että

tähän tarvitaan sekä ihanteiden kriittistä tarkastelua että yhteiskunnallisten ja institutionaalisten puitteiden uudelleenjärjestelyä. Artikkelini tuottaa uutta tietoa ableismiin kytkeytyvistä eriarvoistavista ja ulossulkevista ihanteista korkeakoulukontekstissa sekä opiskelijoiden subjektifikaatiosta suhteessa kyvykkyyshanteisiin.

Toisin näkeminen ja tekeminen etnisten ja rodullistettujen vähemmistöjen parissa tehdyssä uraohjauksessa

Anne-Mari Souto, Itä-Suomen yliopisto

Sosiaaliin ja kulttuuriin eroihin sekä yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen liittyvät kysymykset ovat teemoja, joista usein vaietaan koulutus- ja työelämäsiirtymiä tukevassa uraohjauksessa (esim. Kurki 2018; Souto 2020). Koulujen opinto-ohjausta tarkastelevassa tutkimuksessani olen aiemmin osoittanut, että rasismien ohella myös Suomeen muuttaneiden nuorten transnationaalinen elämäntilanne sekä perhesuhteet oletetaan usein jo ennalta ohjauksessa väisteltäviksi teemoiksi, joita ei nosteta keskusteluun ilman nuoren aloitetta. Olen myös esittänyt huoleni siitä, että mikä yhteys tällä nuoren vastuullistamisella on siihen, että tämä kohderyhmä käyttää vähän opiskeluhuollon palveluita ja että rasismia ei näissä yhteyksissä juurikaan käsitellä.

Sitten olen haastatellut uraohjaustyötä tekeviä ammattilaisia (11hlöä), jotka omassa ohjaustyössään pyrkivät lähtökohtaisesti tekemään toisin: paitsi huomioimaan ohjattaviensa arjen yhteiskunnallisen todellisuuden sellaisena kuin se milloinkin näyttäytyy, myös tarttumaan näissä konteksteissa konkretisoituvaan eriarvoisuuteen. Analyysini yhtenä keskeisenä tutkintakehyksenä on Ronald Sultanan (2018) jäsenyydet uraohjauksen kilpailevista diskursseista, joista olennaisin tutkimuksessani on toivokeskeinen, emansipatorinen diskurssi, joka kriittisyydessään pyrkii pikemminkin yhteiskunnallisesti voimaannuttamaan kuin mukauttamaan yksilöitä koulutus- ja työmarkkinasiirtymissä. Tämän ohella peilaan tulkintojani myös maahanmuuttoa kriittisesti tarkastelemaan post-kolonialistiseen rasismien tutkimukseen.

Alustavien tulkintojeni mukaan toisin näkeminen näyttää kohdistuvan ennen kaikkea sekä ohjaajan oman että ohjattavan yhteiskunnallisen ja intersektionaalisen positioitumisen hahmottamiseen ja tiedostamiseen osana ohjausta. Tämä toisin näkeminen toimii toisin tekemisen pohjana: ohjattavan mahdollisuuden valita (mahdollisuuksien mukaan) itselleen ohjauksen antaja, paikka ja muoto (yksilö/ perhe/ vertaisryhmä). Toiseksi toisin tekeminen näyttää korostavan uraohjaajan roolia ohjattaviensa asianajajana yhteiskunnallisen eriarvoisuuden edessä – etenkin arjen rasismien ja maahanmuuttobyrokratian kohtaamisessa ja käsittelemisessä. Samalla ohjaajat koettelevat ja jopa kyseenalaistavat työtänsä määritteleviä sekä institutionaalisia reunaehdotuksia vakiintuneita ja varsinkin yksilökeskeisiä, länsimaisia uraohjauksen käyttöteorioita. Vaikka olisi liian kunnianhimoista nimittää näitä tunnistamiani toisin näkemisen ja tekemisen tapoja esimerkiksi anti-rasistiseksi työotteeksi, sisältää aineistoni joitain liikkahduksia uraohjauksen toimenpiteiden suuntaamisesta yksilöiden koulutus- ja työmarkkinakelpoisuuden sparrauksesta kohti niitä yhteiskunnallisia olosuhteita, joissa sekä yksilöiden kohtamat koulutus- ja työmarkkinasiirtymiin liittyvät ongelmat ja ratkaisut ehkä pikemminkin sijaitsevat (Brunila 2021).

Toivo sairaanhoidossa ja sosiaalityössä asiakkaan kohtaamisessa

Mari Turja, Tampereen yliopisto

Toivo voi olla sopivia sanoja tiettyyn tilanteeseen, mutta ennen kaikkea toivo syntyy hyvästä yhteydestä asiakkaaseen, se tulee läsnäolevaksi vuorovaikutukseen. Toivo elää nimenomaan yhteydessä, joka on side ihmisten välillä ja jossa tapahtuu tasavertainen kohtaaminen, hyväksyntä ja asiakkaan olemassaolon näkyväksi tuleminen ja kuuleminen. Tilanteeseen liittyy luottamuksen syntyminen ja usko siihen, että tulee autetuksi ja kuulluksi myös omista lähtökohdistaan käsin ilman valta-aseman kuljettamista tilanteeseen. Toivon syntyminen edellyttää siis, että asiakkaalle itselleen tulee tunne ja luottamus omaan hyvään tulevaisuuteen, myös esim. lasten kanssa ja yli sen hetkisten vaikeuksien ja nähdään elämän kääntymistä hyvään suuntaan.

Toivo on yksilön itsensä oma aktiivinen tunne, joka voi syntyä yhteydessä (sairaanhoidossa ja sosiaalityössä), myös konkreettisten asioiden kautta ja yhteisenä tekemisenä. Soten ammattilaisten lisäksi kokemusasiantuntijoiden toiminnalla palveluissa on suuri merkitys toivon luomisessa potilaalle. Vertaisen kanssa usein luottamus ja ymmärretyksi tuleminen syntyy helposti.

21. Miten tiedettä kuvitellaan?

Koordinaattorit:

Kia Andell, Turun yliopisto

Marja-Liisa Honkasalo, Turun yliopisto & Taideyliopisto

Aatu Poutanen, Turun yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16

Kuviteltu vaikuttavuus tutkimuslöydösten kaupallistamisprosesseissa

Terhi Esko, Tampereen yliopisto

Tutkimuslöydösten kaupallistamisprosessia on tarkasteltu usein sen taloudellisten tuotosten kautta. Viime aikoina itse kaupallistamisprosessi on nähty keinona laajempien yhteiskunnallisten vaikutusten saavuttamiseksi, joskaan sitä ei ole tutkittu kattavasti tästä näkökulmasta (Fini et al. 2018). Lisäksi on esitetty, että yhdessä luodut odotukset muokkaavat tutkimuslöydöksen kaupallistamista ja muutosta markkinoitavaksi tuotteeksi sellaisten kohtaamisten kautta, joissa eri toimijat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Näitä kohtaamisia on luonnehdittu käsitteellä 'kiistanalainen koreografia' (contested choreography, Mason et al. 2019). Niissä innovaatio kuvitellaan ja tehdään näkyväksi erilaisten arvottamiskäytäntöjen ja -välineiden avulla. Kaupallisen ulottuvuuden ohella näissä kohtaamisissa kuvitellaan innovaation ja tutkimuksen vaikuttavuutta yhteiskunnalle. Samalla tulevaisuuteen suuntautuva reflektio tutkimuksen mahdollisista vaikutuksista sisältää myös epävarmuutta ja riskejä.

Esitys pohjautuu käynnissä olevaan tutkimukseen akateemisista yrittäjistä ja siinä seurataan tutkimuslähtöisten innovaatioiden kaupallistamisprosesseja terveysteknologian sekä biolääketieteen aloilla. Näiden alojen oletetaan vastaavan yhteiskunnan laajoihin haasteisiin terveyden, ympäristön ja hyvinvoinnin osalta sekä tuottavan taloudellista hyötyä. Tutkittavat on valittu innovaatio-ohjelman kautta, jonka tarkoitus on edistää tutkimustulosten kaupallistamista ja vuorovaikutusta eri toimijoiden välillä. Suurin osa innovaatioista on alkuvaiheessa, mikä tekee niiden vaikuttavuuden ennakkoinnin haastavaksi ja monimuotoiseksi. Olemme kiinnostuneita siitä, miten vaikuttavuus kuvitellaan, minkälaisia tarinoita siitä tuotetaan ja miten vaikuttavuuden nähdään syntyvän vuorovaikutuksessa erilaisten toimijoiden kanssa. Osaltaan nämä narratiivit tuottavat kuvaa siitä, miten tieteen ajatellaan vastaavan yhteiskunnan tarpeisiin ja mitä siltä odotetaan.

Liikkeessä: ruumiillinen kuvittelu tiedon tuottamisen tapana

Kirsi Heimonen, Taideyliopisto

Esitän yhden taiteellisen tutkimuksen lähestymisen mielisairaalamuistoihin, jossa ruumiillinen altistuminen (kirjoitetuille) muistoille on tuottanut taidetekoja ja kirjoitusta osana monialaista tutkimushanketta. Viitataan tässä kuvittelulla tilan antamista ruumiillisuudelle, joka on somaattisen liiketekniikan, Skinner Releasing -tekniikan läpäisemä, ja jossa uppoutuminen erilaisten mielikuvien todellisuuteen on muuttanut ruumiillisuutta: ruumiin huokoisuus on elettyä todellisuutta, jossa tilalliset mielikuvat luoneet yhteyden itsen ja toisen, ulkoisten ja sisäisten todellisuuksien sekä inhimillisen ja ei-inhimillisen välille. Näin muistojen tilallisuudet ja ajallisuudet ovat kietoutuneet

taiteilija-tutkijan ruumiillisuuteen(i), joka toimii väylänä jonkin ilmenemiseen mielisairaalamuistoista. Luentani on intensiteettien jäljittämistä, jatkuvaa liikettä ja muutosta, kun yksilö tarkkarajaisena on kadonnut ja yhteydet tilallisuuksineen avautuneet. Menetelmällisesti ruumiillinen altistuminen muistoille tarjoaa niistä yhden ehdotuksen taiteellisissa teoissa ja kirjoituksissa, jotka ovat jatkuvassa prosessissa ja keskeneräisiä: niiltä puuttuu lopullinen merkitys (Harpin 2018). Tämä ruumiillinen lähestyminen, jossa muistoja ei tarkastella ulkopuolisena kohteena, on vienyt vierauteen, joka on myös oman ruumiillisuuden vierautta. Upottautuminen toisten eri vuosikymmenten mielisairaalamuistoihin on mahdollistanut uusien (toivon) suuntien etsimisen, sillä ne ovat vaatineet tekoja (Ahmed 2006). Taiteelliset teot, kuten *Kävelyhäkki* (2019) tai lyhtyfilmi *Täällä, jotenkin* (2021) sekä kirjoittaminen eivät ole representaatiota muistoista, vaan kyse on niiden kanssa elämisestä tai ”lihallistamisesta liikkeeksi” kussakin ennakoimattomassa hetkessä.

Ruumiillisuuteen nojaava luentani mielisairaalamuistoista kietoutuu mm. fenomenologiseen lähestymiseen ja affekteihin (esim. Blackman 2014, 2008; Ahmed 2006; Stewart 2007) taiteellisen praktiikan lisäksi.

Kuvitteelliset kenttämatkat ja utopiat – puheenvuoro kentän tuottamisesta osana toivon horisonttia

Elina Niiranen, Itä-Suomen yliopisto

Musiikintutkija professori Heikki Laitinen (2003, 333) on kirjoittanut kuvitteellisista kenttämatkoista, joiden avulla voisi saada tietoa viime vuosisadan kansankulttuurista. Kuvitteelliset kenttämatkat tehdään arkistoaineistojen varassa, mutta mielikuvitusta käyttäen. Keskeistä on eläytyminen tutkittavan maailmaan, tässä tapauksessa siihen sisältyvän musiikillisen materiaalin avulla, mutta myös laajemmin, eli metodiin liittyy eräänlainen näkökulman vaihdos tutkijasta tutkittavaksi. Tätä kuvittelun kykyä ”mahdollisista kentistä” ovat käyttäneet useat kenttätutkijat harjoittaneet kulttuurintutkijat, joilla on ennen kenttätutkimukseen ryhtymistään ollut jonkinlainen tai jonkinlaisia esioletuksia kentästä. Kentällä työskentelemiseen liittyykin paljon kuviteltua ja ”todeksi osoittautuvaa” siltä osin, että jotkin paikan päällä tehdyt havainnot kyseenalaistavat ennakkonäkemyksiä siitä, mitä kenttä on ja mistä se muodostuu.

Omassa puheenvuorossani kysyn, miten Neuvosto-Karjala paikantuu osana kielentutkija Pertti Virtarannan tekemää kenttätutkimusta. Karjalaa koskevat utopiat ovat olleet aiemman tutkimuksen kohteena muun muassa folkloristiikassa (Fingerroos 2010). Omassa tutkimuksessani katson Karjalaa paikkana, joka saa ristiriitaisia sävyjä suhteessa siihen, että se ei paikkana lunasta siihen liitettyjä odotuksia. Virtaranta hahmotti kentän ennen kaikkea kielen elinympäristönä, vaikka oli kielenkäyttöä laajemmin kiinnostunut Karjalasta. Käsitys kielestä selvärajaisena ja staattisena ilmiönä rajoitti hänen näkemystään kenttätutkimuksen luonteesta. Paikatakseen tätä aukkoa todellisuuden ja oman teoreettisen hahmottelunsa välillä, hän kuvitteli Karjalan. Tutkimuksessani kysyn, miten utopia Karjalasta on läsnä Virtarannan tutkimustyössä? Väitän että kuviteltu Karjala matkusti Virtarannan mukanaan kenttätutkimukseen ja vaikutti siellä käytyihin keskusteluihin. Kerätty aineisto suodattuu utopiasen Karjalakuvan kautta. Sisälsikö utopiasen Karjala kuva enemmän toivoa, kuin kentällä vastaan tullut todellisuus?

Miten ajattelua voi kuvitella?

Marja-Liisa Honkasalo, Turun yliopisto & Taideyliopisto

Yliopistolla ja koulutuspolitiikan piirissä käydyissä keskusteluissa on esitetty huoli tieteen ja opetuksen kapeutumisesta ja muuttumisesta pirstoutuneeksi, tottelevaiseksi ja suorituskeskeiseksi. On kysytty miten tutkijoiden ja tieteen käy ja oppivatko koululaisetkaan ajattelemaan. Esitykseni kysymykset pohjautuvat kolmeen ajattelua koskevaan ajankohtaiseen keskusteluun joita käsittelen kuvittelun valossa. Viimeaikaisessa sosiologisessa keskustelussa kuvittelu ja mielikuvitus on noussut keskeiseen asemaan. Toivon kuvittelemisen on Sosiologipäivien teemana. Mietin puheenvuorossani onko ajattelulla toivoa. Millaiset ehdot ajattelemisen toivolla voi olla?

Kuvittelu käsitteellistetään usein yksilöllisenä ja mentaalisenä prosessina, taiteeseen, luovuuteen tai lahjakkuuteen kuuluvana terminä. Myös ajattelu ymmärretään useimmiten yksilöiden – viime aikoina yhä enemmän yksilöiden aivojen – tuotteena. Yhteiskuntatieteessä kuvittelua on Cecil Mills’iä seuraten jäsennetty yhteisöllisenä ja sosiologian pitkässä perinteessä mielikuvitus on ymmärretty sosiologian metodologiana.

Tiedeyhteisö, jossa Mills toimi ja julkaisi työnsä 1950-luvun lopulla, eroaa keskeisesti siitä missä me toimimme nykyisin. Myös kuvittelun ehdot samoin kuin kuvittelu yhteiskunnallisena käytäntönä ovat muuttuneet. Tärkeitä tekijöitä muutosprosessissa ovat käsityksemme siitä mitä tiede ja yliopisto voivat olla.

Tieteellisessä työssä samoin kuin kuvittelemisessäkin tarvitaan kolmas termi: ajattelu. Mitä ajattelulla voidaan tarkoittaa? Useissa yliopiston intellektuaalista muutosta koskevissa kriittisissä puheenvuoroissa korostetaan tutkimuksen ja opetuksen muuttumista sellaiseksi johon ei ehdi mahdollistaa ajattelun ajattelemista puhumattakaan sellaisen opettamisesta opiskelijoille. Mills’iä lukiessa tänään voi tavoittaa sen, miten kuvittelun ohella myös kyky ajatella on vahvasti sidottu aikaan samoin kuin maailmaan jossa toimimme, suhteessa konkreettisiin tapahtumiin ja niistä saatuun poliittiseen ja moraaliseen kokemukseen. Puheenvuorossani kysyn millä tavoin ajattelun ehtona on julkinen tila ja ihmisten moninaisuus ja miten ajattelun lähtökohtana on nykyhetken kokemus, jota pyritään tulkitsemaan ja merkityksellistämään kuvittelun avulla –kuvittelun, joka suuntautuu sekä historiaan että tulevaisuuteen.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12

Mitä seuraavaksi, tiede?

Juha Kuvajainen, Jyväskylän yliopisto

Tulen tarkastelemaan sosiologian väitöskirjatutkimuksessani sitä, millaisia uudistamis- ja laajentamisyrittämyksiä tieteentekijöillä on. Tutkimus toteutetaan teema/syvähaastatteluina, ja informanteiksi valitaan sellaisia aktiivisia tieteentekijöitä tai tutkijakoulutuksen omaavia henkilöitä, jotka syystä tai toisesta joko a) ajattelevat, että tieteellinen toiminta ja maailmankuva kaipaavat jonkinlaista uudistamista ja/tai laajentamista, tai b) jotka ovat jotenkin kokeneet toimimisen tiedeyhteisössä rajalliseksi tai rajoitetuksi.

Tutkimus on sosiologinen maailmankuvatutkimus, jonka pohjana käytetään belgialaisen filosofi Leo Apostelin (2007) johdolla muovattua maailmankuvamallia. Haastatteluissa kartoitetaan tieteentekijän sielunmaisemaa ja keskitytään ensisijaisesti seuraaviin aiheisiin:

- 1) Millä tavoin tieteellinen käytäntö ja/tai maailmankuva koetaan rajalliseksi. Millaisia asioita pidetään hankalasti tieteellisesti tutkittavina mutta silti merkittävänä?
- 2) Miten tutkimisen vapaus käytännössä toteutuu?
- 3) Millä tavoin tieteen vahva materialistinen onto-epistemologia koetaan?
- 4) Millaista painetta tiedeyhteisö luo epäsovinnaisesti ajattelevalle tieteentekijälle?
- 5) Millaisena tieteen tulevaisuus, seuraava askel, nähdään?

Ontologinen materialismi on osoittautunut vajavaiseksi ratkaisemaan monia perustavanlaatuisia todellisuutta ja eritoten ihmistä koskevia kysymyksiä, kuten tietoisuuden luonne, ensimmäisen persoonan kokemus, merkityksellisyys, intentionaalisuus ja normaaliaistit ylittävät kokemukset. Materialismin rinnalle tarvitaan rohkeaa ajattelua ja lisää sellaista tutkimusta, jonka ontologiset lähtökohdat eivät ole ennalta lukittuja.

Tulevaisuuden tieteen on myös edistytävä tiedon fragmentoitumisen eheyttämisessä, esimerkiksi monitieteisyyden ja laajemman eri tieteenalojen välisen vuoropuhelun avulla, sekä subjektiivisen kokemustiedon hyödyntämisessä ja integroimisessa tieteelliseen tutkimukseen.

Tutkimuksen taustateorianäkökulmaksi käytetään Pierre Bourdieun (1993) kenttäteoriaa sen valaisemiseksi, miten tietynlainen tieto- ja todellisuuskäsitys nostetaan tiedeyhteisössä hegemoniseen asemaan muunlaisten tulkintojen joutuessa kilpailemaan legitimiyydestään. Tämä asetelma on hyvin näkyvissä nykyisessä terveysdiskurssissa, jossa virallinen lääketiede ja ihmisten omat tervehtymiskokemukset kilpailevat keskenään. Erwin Goffmanin (1959) draamasosiologisen asetelman avulla tarkastellaan myös sitä, millaisia tieteentekijän näyttämö (julkinen toiminta ja maailmankuva) ja takahuone (yksityinen toiminta ja maailmankuva) ovat.

Esityksessäni tulen tarkastelemaan lähemmin niitä haasteita, joita materialistisella tieteellisellä maailmankuvalla on keskittyen tutkimukseni taustaoletuksiin, sillä tutkimusaineisto on vielä keräämättä. Tutkimukseni tarkoitus on edesauttaa moniäänisen tieteellisen kulttuurin kehitystä ja edistää erilaisten tutkimusasetelmien ja -lähtökohtien toteutumista käytännössä. Tutkimus sijoittuu tiedon- ja tieteesosiologian alueille.

Lääketieteen kuvittelu täydentävissä ja vaihtoehtoisissa hoitomuodoissa

Pia Vuolanto, Tampereen yliopisto

Linda Pitkänen, Tampereen yliopisto

Täydentävät ja vaihtoehtoiset hoitomuodot, kuten homeopatia, vyöhyketerapia ja kiinalainen lääkehoito, ovat terveyden hoitamista, oireiden lievittämistä ja sairauksien ennaltaehkäisyä, joka tapahtuu tavanomaisen lääketieteen käytäntöjen ulkopuolella. Näitä hoitomuotoja antavien ammattilaisten ja hoitoja käyttävien verkostoissa keskustellaan paljon siitä, millaista lääketieteen pitäisi olla. Esityksemme käsittelee tieteen, erityisesti lääketieteen kuvitteluälyä täydentävien ja vaihtoehtoisten hoitojen piirissä. Tieteen kuvittelu tällä kentällä kytkeytyy laajempaan lääketiedekritiikkiin, joka sisältää niin tieteellisen tiedontuotannon, tiedepohjaisten hoitokäytäntöjen kuin käypä hoito -suositustenkin kritiikkiä. Kritiikki kumpuaa kansalaisten ja vaihtoehtoalan terapeuttien toiveista päästä vaikuttamaan nykymuotoiseen lääketieteelliseen hoitoon ja tieteentekemisen perustaan. (Vuolanto, Bergroth, Nurmi & Salmenniemi 2020).

Käytämme aineistoina haastatteluja ja etnografistyyppistä havainnointia täydentävien ja vaihtoehtoisten hoitomuotojen verkostoissa ja esitelmässämme tuomme esiin alustavia tuloksia aineistojen analyysistä. Teoreettisesti kiinnitymme Thomas Gierynin (1999) rajatyön lähestymistapaan. Kysymme, millaisia ideaaleja, utopioita ja kuvitelmia (lääke)tieteestä täydentävien ja vaihtoehtoisten hoitojen piirissä rakennetaan ja ylläpidetään rajatyössä.

Täydentävien ja vaihtoehtoisten hoitomuotojen rajatyössä kuvitellaan tulevaisuuden potilaslähtöisempää lääketiedettä, jossa kokeellisten asetelmien ja eläinkokeiden sijaan käytettäisiin todellisen elämän tilanteita ja aitoja klinisiä olosuhteita. Tällä kentällä unelmoidaan laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntävästä lääketieteestä, jotka pystyisi käyttämään kokemustietoa lääketieteellisen hoidon perustana. Pohdimme esityksessämme lääketieteen kuvittelua osana laajempaa tieteentutkimuksen keskustelua kansalaistieteestä sekä kansalaisten osallistumisesta ja mahdollisuuksista vaikuttaa lääketieteen kysymyksenasetteluihin ja eettiseen ja epistemologiseen perustaan.

Miten kuvitella kriittisiä tieteen yleisöjä? Kummat kokemukset tieteen ja kokemustiedon välisenä kiistakysymyksenä

Kia Andell, Turun yliopisto

Huoli tieteen asemasta sekä erilaisten tieteen kanssa kilpailevien, kokemuseräisten tietomuotojen lisääntymisestä on johtanut jännitteisiin tieteen ja kokemustiedon välillä julkisessa keskustelussa sekä tieteen tekijöiden kuvitelmissa kriittisistä yleisöistä. Yleisöjä koskevissa kuvitelmissa tieteen yleisöt ovat viime vuosikymmenten aikana muuttuneet näkymättömistä massoista aktiivisiksi osallistujiksi, ja erityisesti 2000-luvulla tiedettä haastavat yleisöt on alettu kuvitella yhä tyypillisemmin tieteen vastaisiksi ja uhkaksi tieteelle (Welsh & Wynne 2013). Toisaalta tutkimukset erilaisten kriittisten yleisöjen parissa ovat osoittaneet, miten arkikokemuksen ja tieteen suhde voi muodostua monin tavoin kompleksiseksi tällaisten yleisöjen näkemyksissä, ja tieteeseen saatetaan suhtautua myös varsin myönteisesti ja innostuneesti. Miten meidän tulisi siis kuvitella yleisöjä, jotka haastavat tiedettä kokemustensa pohjalta?

Esityksessä pohdin tätä kysymystä tarkastelemalla kansalaisten osallistumista tieteeseen ja vuorovaikutusta tieteen kanssa ('public engagement with science') tapauksessa, jossa ihmiset ottivat yhteyttä Suomen Akatemian rahoittamaan Mieli ja toinen -hankkeeseen kertoakseen kummista kokemuksistaan. Kummat kokemukset voivat olla esimerkiksi ääniaistimuksia ilman havaittavaa lähdettä, voimakkaita intuitiivisia ajatuksia, tuntemuksia jonkin näkymättömän läsnäolosta, rakkaan vainajan kohtaamisia, ennaltatietämisiä tai telepaattisia kokemuksia, mutta niihin voidaan liittää myös monenlaiset kivun, sairauden ja parantumisen kokemukset, joille ei löydy lääketieteellistä näyttöä. Kumma siis laajenee koskettamaan elettyjä kokemuksia myös yleisemmin, kuten esimerkiksi terveyden ja sairauden kokemuksen kohdalla. Esityksessä lähestyn kummien kokemusten kertomista tutkijoille politisoituneena toimintana, jossa tieteen kanssa vuorovaikuttamalla kokijat pyrkivät löytämään selityksiä ja legitimaatiota kokemuksille, jotka usein tavataan asettaa ristiriitaan luonnontieteellisen maailmankuvan ja virallisen lääketieteellisen tiedon kanssa. Tarkastelen Mieli ja toinen -hankkeeseen lähetettyjä kirjallisia kokemuskertomuksia ja selontekoja julkisten kiistakysymysten ('public issue') artikuloinnin näkökulmasta (Marres 2007) ja analysoin sitä, missä mielessä kumma kokemus näyttäytyy kokijoille ongelmana, millaisten tieteen ja kokemuksen välisten ristiriitojen perusteella siitä muodostetaan kiistakysymys kokijoiden kirjoituksissa, ja millaisen kriittisen yleisön suomalaisten kumman kokijoiden voi kuvitella muodostavan. Laajemmin esitys pyrkii hahmottelemaan sitä, miten tieteen kanssa mahdollisesti ristiriitainen kokemus voi toimia

tieteeseen kohdistuvaa kritiikkiä muodostavana sekä kriittisiä yleisöjä organisoivana lähtökohtana ja siinä mielessä erilaisten tieteen ja kokemustiedon välisten kiistojen “ytimenä”.

22. Muuttuvat työt, tilat ja materiat

Koordinaattorit:

Kirsti Lempiäinen, Lapin Yliopisto

Virve Peteri, Tampereen yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16.30

Leikillisyydestä työtilaksi—tapaustutkimus luovan monitilan tarjoumista

Katriina Heljakka, Turun yliopisto

Annika Blomberg, Tampereen yliopisto

Leikki, luovuus ja taide ovat nousseet keskeiseen asemaan tietotaloudessa niin taloudellisen arvonmuodostuksen kuin työvoiman organisoinnin kannalta (Harni, 2015; Kavanagh, 2011). Tämä esitys lähestyy leikillisyyttä fyysisen työympäristön näkökulmasta (Koeners & Francis, 2020): käsittelemme leikin merkityksiä työelämässä tarkastelemalla akateemisten aikuisten käsityksiä leikistä ja osoitamme, miten leikillistä asenneilmapiiriä voidaan hyödyntää luovan monitilan tarjoumien suunnittelussa. Tarjoumilla viittaamme Gibsonin (1979) affordansseihin, eli toiminnan mahdollisuuksiin.

Leikillistä asenneilmapiiriä ja leikin merkityksiä aikuisten elämässä selvittävän laadullisen kyselytutkimuksen aineisto kerättiin kahden viikon aikana helmikuussa 2019 Porin yliopistokeskuksen työntekijöiltä ja opiskelijoilta entiseen sisäleikkipuistoon järjestetyssä tilassa. Osallistujilta kysyttiin ajatuksia leikistä ja leikin välineistä, esimerkiksi pyytämällä heitä kertomaan mikä olisi leikin vastakohta, miten aikuiset leikkivät ja mitä leikkivälineillä tarkoitetaan. Osallistujia pyydettiin myös täydentämään lause ”Jotta olisimme leikkimielisempiä, meidän pitäisi...”. Tutkimuksessa tiedusteltiin lisäksi osallistujien toiveita leikilliseen yliopiston monitilaan liittyen pyytäen osallistujia jatkamaan lausetta: ”Mikäli yliopistokeskuksessa olisi aikuisille tarkoitettu leikkitila siellä pitäisi ehdottomasti olla...”.

Kyselytutkimus käsittää 68 lomakevastausta. Vastauksissaan osallistujat liittivät leikin merkitykset mielikuvitukseen, itseilmaisuun, hauskanpitoon ja viihtymiseen, terveyteen ja hyvinvointiin, kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä oppimiseen. Leikin vastakohtat oli vastausten perusteella mahdollista kategorisoida mielentiloja, asioita ja ihmisiä kuvaaviin ominaisuuksiin (apatia, tylsyys, ilottomuus, vakavuus, jäykkyys, asiallisuus, tosikkomaisuus), toimettomuuteen (joutenolo, tekemättömyys, passiivisuus, makoilu, nukkuminen) toiminnallisuuteen (kirjan lukeminen, tv:n katselu), toimintaa arvottaviin tekijöihin (rutiininomainen ja rationaalinen toiminta) sekä opiskeluun ja työelämään (pänttäminen, suorittaminen, kaavamainen/mekaaninen/monotoninen (arki)työ). Leikillistä ilmapiiriä selvittävät vastaukset analysoitiin ja kytkettiin tutkijoiden toimesta luovan monitilan kalusteiden ja sisustuksen leikillisiin tarjoumiin, joiden pohjalta luotiin viihtymiseen, rentoutumiseen, mielikuvitukseen ja inspiraatioon tukeutuva teorettinen malli. Malli tarkastelee leikillisyyttä visuaalisesta, taktillisesta, liikunnallisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta. Kyselytutkimuksen vastauksia hyödynnettiin vuoden 2019 aikana luovan monitilan suunnittelussa ja toteutuksessa tuomalla tilaan visuaalisia, taktillisia, liikunnallisia, sosiaalista leikkiä tukevia,

moniaistisesti avautuvia tarjoumia eri pintamateriaalien, kalustuksen ja leikkivälineiden muodossa. Yksi tutkimuksemme kontribuutioista on huomioida tilan ja mahdollisuuksien luominen stressittömälle ja kuvitteelliselle leikille, jota ilmapiiritutkimuksessa peräänkuulutettiin ja jota ei perinteisesti huomioida aikuisten leikkitoimintaan kuuluvaksi.

Kadonneita kollegoita ja vallattuja vastaanottohuoneita – tilat hierarkioiden uudelleenrakentajina ja yhteisöjen erottajina

Freja Harjunheimo, Tampereen yliopisto

Pro gradu -tutkielmaani perustuvassa esityksessä tarkastellaan tilan representaatioita ja elettyä tilaa suomalaisen avoterveydenhuollon kontekstissa.

Parhaillaan ollaan luomassa uusia käytäntöjä sille ketkä terveystalvveluita Suomessa tuottavat, miten ja keille, sekä määrittelemässä kulujen jakautumista eri tahojen kesken. Lisäksi ratkaistavaksi tulee myös kysymyksiä palveluiden tuottamisen paikoista ja uusien toimintaympäristöjen suunnitteluperiaatteista. Siinä missä erilaiset avokonttorit ja monitilatoimistot ovat jo tuttuja niin yksityisen kuin julkisenkin sektorin toimistotyössä, on toimintaperusteisen suunnittelun malli yleistymässä myös terveydenhuollon tiloissa. Yhtenä ohjenuorana suunnittelussa on, että asiakas pysyy paikoillaan ja työntekijät liikkuvat tehtäviensä mukaan.

Tutkielmassa analysoimani aineisto on osa Tampereen yliopiston ja Työterveyslaitoksen yhteisen ”Terveystenhuollon työntekijät digimurroksessa: Yhteistyön ja asiakaslähtöisyyden uudet haasteet” -tutkimushankkeen aineistoa. Haastatteluaineisto on kerätty terveydenhuollon avohoidossa työskenteleviltä ihmisiltä. Heidän työpaikallaan on luovuttu omista vastaanottohuoneista ja työskentelypisteistä, sekä ohjattu tekemään muut kuin potilaiden/asiakkaiden tapaamisia sisältävät työtehtävät yhteisessä monitilatoimistossa. Olen kiinnostunut siitä, millaista on tehdä erilaisia laitteita sekä mittaus- ja tutkimusvälineitä edellyttävää ja herkkyyttä vaativaa työtä jatkuvasti vaihtuvissa ja eri tavoin varustelluissa työtiloissa. Minkälaisia merkityksiä työympäristölle annetaan ja miten tilaa tuotetaan? Minkälaista työntekijyyttä uudistetut terveydenhuollon tilat tuottavat?

Näyttelijöiden digitaalinen työ affektiivisena tilana

Anne Soronen, Tampereen yliopisto

Anu Koivunen, Tampereen yliopisto

Digitaaliset alustat muokkaavat ja luovat kokonaan uusia työkäytäntöjä. Ne ovat datan kierron ja suhteiden ylläpitämisen tiloja, joissa ammatilliset ja henkilökohtaiset suhteet osin sekoittuvat. Sosiaalisen median profiileista on tullut monille luovien alojen työntekijöille tiloja, joissa hallitaan julkisuutta ja promotoidaan omaa työtä. Digitaalinen työ eri muodoissaan on tullut osaksi luovien alojen ammattilaisten työnkuvaa, mutta on vain vähän tietoa siitä, miten siihen suhtaudutaan ja miten se vaikuttaa ammatilliseen identiteettiin ja työyhteisöjen dynamiikkaan. Tässä esitelmässä tarkastelemme suomalaisten ammattinäyttelijöiden käsityksiä ja kokemuksia omista toiminnan mahdollisuuksistaan digitaalisilla alustoilla. Esitelmässämme kysymme: millaisena materiaalisena, sosiaalisena ja affektiivisena tilana näyttelijät digitaalisen työn hahmottavat? Esittelemme alustavia

havaintoja aineistosta, jota on kerätty yhdistäen haastattelua ja osallistujien pitämää päiväkirjaa digitaalisesta arjestaan. Aineistonkeruu toteutettiin ajanjaksolla toukokuu 2020 – tammikuu 2021. Analysoimme aineistoa hyödyntäen teorioita intiimiydestä ja affekteista sekä luovien alojen tutkimusta.

Näyttelijöiden suhtautumisessa digitaaliseen työhön ovat läsnä epävarmuus näkyvyyden ja algoritmien merkityksestä digitaalisilla alustoilla ja suhteessa työllistymismahdollisuuksiin, itsen promotointiin sisältyvät jännitteet sekä erilaiset sosiaalisen median jakamiskulttuurin herättämät tunteet. Digitaalisissa ympäristöissä tapahtuvan työn luonne kytkeytyy siihen, miten näyttelijät ymmärtävät työnsä erityisyyden sekä tietyn digitaalisen alustan merkityksen kulloisellekin työryhmälle, kollegoille, yleisölle ja potentiaalisille työnantajille. Sosiaalisen median alustoilla tehtävä työ näyttäytyy sekä kuormittavana että koukuttavana itsen toteuttamisen käytäntönä, ja siinä voidaan nähdä niin emotionaalisen työn, affektiivisen työn kuin esteettisen työn piirteitä. Aineistossa korostuu ambivalentti suhtautuminen digitaaliseen työhön ja aktiivinen reflektio siitä, millaisena näyttäydyn oman sometoimintani valossa, millaisiin läsnäolon ja katsomisen tapoihin sosiaalisen median kanavat ohjaavat ja miten sosiaalisen median julkaisuissa puretaan tai tuotetaan näyttelijyyteen liittyvää mystifiointia.

Työttömyyden affektit palkkatyön yhteiskunnan murroksessa

Ilkka Levä

Tarkastelen alustuksessani työttömyyden affekteja palkkatyön yhteiskunnan murroksessa. Nykyistä työelämää on Suomen 1990-luvun lamasta lähtien käsitteellistetty kilpailukyky-yhteisöksi. Kyseisen Pauli Kettusen (2002) esittämän tulkinnan mukaan yhteiskunta työelämän suhteen on eräällä tavalla kuollut, koska kyse on globalisaation tuottamasta yhteisöstä, joka on yksilöinyt jokaisen työtä tekevän tai tekemättömän yksittäisen inhimillisen ruumiin kokemuksen (Levä 2021a, 2021b, 2021c tulossa). 1970-luvulla rakentunut palkkatyön yhteiskunta on murroksessa, jossa sen rooli muuttuu jo esimerkiksi pelkän robotisaation kautta työttömien määrän lisääntyessä. Esitän, että työttömät on yhtäältä syrjäytetty tästä yhteisöstä, mutta toisaalta imetään siihen takaisin kiinni a) varalla olevana työvoimareservinä nollatuntisopimuksin ja sovitellun päivärahan kautta sekä b) kuluttajakansalaisina, jotka kuluttamisellaan toteuttavat kulutusyhteiskunnan logiikkaa uusintaen samalla fundamentilla tavalla kapitalistisen kulutusjärjestelmän pysyvyyttä ja tuottaen näin koko järjestelmän jatkuvuutta yhteisöksi muuttuneessa globaalin ympäristön lokaalissa osasessa pelkällä omalla osallistumisellaan. Pohdin alustuksessani, millaisia vastarinnan muotoja työttömillä ruumiilla nykytilanteessa voisi olla Deleuzen ja Guattarin Spinozaa koskevan luennan sekä Thierry Bardinin yhteiskuntateorioiden kautta.

Lääkärin asema muutoksessa: Potilaskeskeisyys ja toimijuus yleislääketieteeseen erikoistuvien lääkäreiden ammatillisissa diskursseissa

Inka

Laisi,

Helsingin

yliopisto

Lääkärit ovat olleet sosiologisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteena pitkään. Professiososiologinen tutkimus on esittänyt yleislääkärin aseman erityisenä sen monipuolisen potilasväestön ja ennalta luokittelemattomien vaivojen vuoksi. Yhdysvalloissa laajojen muutosten, kuten terveydenhuollon yksityistämisen ja uusien terveys- ja hyvinvointiammattien lisääntymisen, seurauksena yleislääkärien on ennustettu vähenevän radikaalisti, tai jopa katoavan tulevaisuudessa. Yleislääkärin työ ei näyttäydy houkuttelevana alana kotimaassakaan. Suomessa terveyskeskusten lääkärivaje on kasvanut ja lääkärit suuntautuvat muille erikoisaloille. Lääkärin työtä leimaa jatkuva kiire ja henkilöresurssien riittämättömyys – samalla heidän tulisi vastata näyttöön perustuvan lääketieteen ja potilaslähtöisyyden asettamiin vaatimuksiin. Erityisesti terveyskeskuslääkärit ovat edellä mainittujen vaatimusten ristipaineessa. Yleislääketieteen erikoistumisohjelma pyrkii vastaamaan lääkäreiden osaamistarpeista ja koulutuksessa on käynnissä valtakunnallinen kehitystyö osaamisperusteisuuden vahvistamiseksi. Lääkäriprofession on selvästi muutoksessa.

Tutkimuksessani olen kiinnostunut yleislääketieteeseen erikoistuvien lääkäreiden työtään ja ammattiaan koskevista käsityksistä. Miten lääkärit neuvottelevat, tulkitsevat tai rajaavat ammatillista toimijuuttaan? Miten koulutuksessa tuotetaan yleislääkärin ammatillista toimijuutta ja millaisin tavoin erikoistumiskoulutuksessa aktivoidaan lääkäreitä reflektioon? Olen kiinnostunut myös siitä, kuinka potilaslähtöisyys ja käsitykset potilaista liittyvät lääkäreiden toimijuuteen. Diskursiivisten positioiden lisäksi kiinnitän huomiota lääkärien työn ”käsillä tekemisen” ulottuvuuksiin, kuten ruumiillisen ja hiljaisen tiedon kuvailuihin lääkäreiden puheessa. Sosiologinen tutkimus on tuonut esille, että nykyinen mittaamisen ja tulostavastiisuuden kulttuuri terveydenhuollossa on muuttanut lääkärinä olemista ja lääkäriksi oppimista.

Tutkimukseni tuottaa tietoa yleislääkärikoulutuksesta, lääkäriprofession nykytilasta ja siihen kohdistuvista uhista yleislääketieteeseen erikoistuvien lääkäreiden näkökulmasta. Tutkimukseni osallistuu akateemisiin keskusteluihin lääkäreiden ammatillisuudesta ja terveydenhuollon kehityksestä. Tutkimuksen aineisto koostuu lääkäreiden haastatteluista, osallistuvasta havainnoinnista yleislääketieteen erikoistumiskoulutuksessa ja dokumenteista, joita tehdään koulutusta varten.

“Vanhan” työn uusi tila ja aika: Hotellisiivouksen arvo ja arvottaminen

Ville Savolainen, Tampereen yliopisto

Tässä esityksessä tarkastelen hotellisiivoojien työtä ja sen jännitteisiä muutoksia ulkoistamisen ja hotellien välisen kilpailun ristiaallokossa. Esitelmä perustuu väitöskirjatutkimukseeni, jota varten tein etnografista kenttättyötä kahdessa Helsingissä vuosina 2017-2019. Hotellisiivous on muun siivousalan tapaan ollut ulkoistamisen kohteena ympäri maailmaa (ks. esim. Aguiar & Herod 2006; Eskelinen et. al. 2017). Toisaalta myös hotellien toimintaa ja tiloja on muutettu vastaamaan yhä monipuolisempien ja vaativimpien asiakkaiden makuun, mikä on myös lisännyt kerroshoitajien työtaakkaa. (ks. Bernhardt et. al. 2003).

Nämä kaksi erillistä, mutta yhteen linkittyvää kehityskulkua ovat luoneet uusia vaatimuksia ja standardeja siivoojien työhön. Työn ulkoistaminen siivousyrityksille on pakottanut kyseiset yritykset kehittämään tapaa arvottaa siivoojien työtä irrallaan huoneiden ja muiden tilojen muusta arvosta.

Esityksessäni kuvaan näitä arvottamiskäytäntöjä pragmatistisen arvottamisteorian näkökulmasta, jossa huomio kiinnittyy jokapäiväisiin käytäntöihin, jotka mahdollistavat arvon luomisen. Nämä käytännöt eivät ole neutraaleja, vaan ne myös alkavat järjestää työpaikan suhteita uusilla tavoilla. Ne ovat myös aina osittaisia, epätäydelliseen tietoon perustuvia käytäntöjä, jotka väistämättä jättävät jotain ulkopuolelle. Hotellisiivouksen tapauksessa ongelmaksi muodostuu ennen kaikkea se, että arvottamiskäytännöissä huomio kiinnittyy tilaan sellaisena, kuin se luovutetaan vieraille eikä niinkään siihen tilaan minkä kerroshoitajat päivittäin kohtaavat. Näkemys tilasta paikallaan pysyvänä ja muuttumattomana mahdollistaa tavoiteajan laskemisen jokaisen tilan siivoamiselle, mikä puolestaan mahdollistaa palkkakulujen arvioimisen näiden aikojen pohjalta. Samalla se luo uuden aikastandardin, jonka mukaan hotellisiivoojien onnistumista arvioidaan.

Nämä kaksi toisiinsa linkittyvää kehityskulkua ovat muuttaneet työtä merkittävästi, tehden siitä epävarmempaa, huonommin palkattua ja haavoittuvaisessa työmarkkina-asemassa olevien ihmisten tekemää. Nämä ristiriidat linkittyvät myös ympäristökysymyksiin, sillä esimerkiksi kierrättäminen ammattisiivouksessa jää usein tekemättä. Tulenkin esitykseni pohjalta hahmottelemaan siivoustyön ja sen arvottamisen ristiriitoja hoivan näkökulmasta, jossa työn epämääräisyys, sotkuisuus ja pandemian myötä entisestään korostunut tärkeys elinkelpoisten ympäristöjen luojana nostetaan keskiöön asiakastyytyväisyyden ja taloudellisten voittojen rinnalle.

Muuttuva aistityö kaupallisessa kaupunkiaänitilassa

Meri Kytö, Itä-Suomen yliopisto

Tässä esitelmässä tutkin, miten taustamusiikin kanssa kaupallisessa tilassa työskentelevät kokevat ja ymmärtävät äänellisen työskentely-ympäristönsä. Pohdin ja vertailen aistityöstä käytettyä ruumiillista tiedontuottamista painottavaa tutkimuskäsitteistöä (sensory labor, sonic labor, sonic skills), ja yhdistän niitä keskusteluun musiikkiteknologian muutoksesta johtuvien käytäntöjen vaikutuksista työntekoon, ostoskeskuksen kontekstissa. Kiinnostavaa tässä muutoksessa on esimerkiksi infrastruktuurallista kerrostumista johtuva musiikillisen toimijuuden ”sirottelu”, muuttuvat käsitykset omasta ja muiden samassa tilassa työskentelevien musiikillisesta toimijuudesta (mausta, jaksamisesta, valinnasta, kohteena olemisesta, karttamisesta, välinpitämättömyydestä, affektiivisista reaktioista muutoksiin äänimaisemassa). Tarkastelen ostoskeskuksessa työaikaansa viettävien henkilöiden arkipäiväistä työtekoa musiikin kanssa.

Pääasiallisena aineistona käytän tamperelaisessa ostoskeskus Koskikeskuksessa maaliskuussa 2020 tehtyjä haastatteluja (67 kpl) sekä niihin liittyviä äänimaisemahavainnointeja ja -äänityksiä. Haastatellut ovat myyjiä, tarjoilijoita, kokkeja, kauppiaita, terveydenhoitajia, vastaanottovirkailijoita, siivoojia, vahtimestareita, varastoapulaisia, ompelijoita, lipunmyyjiä ja elokuvateatterin koneenkäyttäjiä.

Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa hanketta *Kuuntelun kulttuurit, medioidut äänet ja rakennetut tilat* (2019–2022).

23. Oikeussosiologia / Sociology of Law / Rättssociologi

Koordinaattorit:

Kati Rantala, Helsingin yliopisto

Yaira Obstbaum, Helsingin yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4 pm

Rangaistuskäytännön alueellinen vaihtelu ja sen selittäminen

Juha Kääriäinen

Piia Aitta

Oikeusvaltion yksi keskeisimpiä periaatteita on, että kansalaiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Rikoslaisissa yhdenvertaisuusperiaatte tulee esiin sen kuudennessa luvussa: ”Rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys.”

Esityksessä tarkastellaan tuomioiden ankaruuden vaihtelua alueellisesta näkökulmasta: kuinka paljon tuomioiden ankaruus vaihtelee suomalaisten kärjäoikeuksien välillä. Esitys jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa kuvaillaan tuomioiden vaihtelua eräissä vakavissa rikoksissa ehdottoman vankeusrangaistusten osuuksina. Tätä varten Tutkimusaineisto kerättiin Tilastokeskuksen PX-Web – tietokannasta. Tältä osin tuloksena oli, että rangaistusten alueellinen vaihtelu tutkittujen rikosten osalta on huomattavaa. Esimerkiksi ryöstörikoksissa, raiskausrikoksissa ja törkeissä kirjanpitorikoksissa ehdottoman vankeusrangaistuksen todennäköisyyden vaihteluväli kärjäoikeuksittain on yli 30 prosenttiyksikköä.

Kuvailevien tulosten osalta ei etsitty tuomioiden alueellisen vaihtelun syitä eikä edes pyritty varmistumaan siitä, onko vaihtelu aidosti alueellista. Esimerkiksi tekojen vakavuutta tai tuomittujen aikaisempia rikostuomioita ei otettu huomioon. Näihin kysymyksiin palataan esityksen toisessa osassa, jossa esimerkkinä on rattijuopumusten rangaistuskäytännöstä tehdyt havainnot. Havaintojen mukaan alueellinen vaihtelu näyttää aidolta, vaikka teon vakavuutta ja tekijän aikaisempaa rikollisuutta koskevat tiedot huomioidaan.

Lisäksi esityksessä käydään läpi joitakin mahdollisia rangaistuskäytännön alueellisen vaihtelun selityksiä, jotka voivat ohjata jatkotutkimuksia. Erityisesti tuodaan esiin tarve siirtyä rekisteripohjaisista ja kvantitatiivisia menetelmiä hyödyntävistä tutkimusasetelmista kohden laadullisempaa lähestymistapaa, jossa pureudutaan paikallisiin tuomitsemiskulttuureihin.

Seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:5): seksuaalisen autonomian lisäsuojaa vai harhakuva?

Otava Piha

Seksuaalirikoslainsäädäntöä ollaan uudistamassa. Uudistuksessa on tarkoitus vahvistaa seksuaalisen autonomian suojaa. Yhdeksi erimielisyyksiä herättäväksi kysymykseksi on noussut seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan pykälän (RL 20:5) tulevaisuus. Säännöksellä on tarkoitus suojella

haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä valta-asemassa olevan henkilön seksuaaliselta painostukselta (muuta kuin haavoittuvassa asemassa olevia ei suojella painostukselta, ainoastaan uhkailulta). Esitetyn kritiikin mukaan nykyiset seksuaaliset hyväksikäytöt pitäisi kuitenkin tuomita raiskauksina (kun ne sisältävät sukupuoliyhteyden), koska valta-asetelmassa selkeästi heikommissa asemassa oleva ei saavuta tilanteeseen riittävää etäisyyttä voidakseen pätevästi suostua sukupuoliyhteyteen. Säännöstä ei ole kuitenkaan ehdotettu sisällytettäväksi uuteen raiskausta koskevaan pykälään.

Kysymys onkin, millaisen kuvan seksuaalisesta autonomiasta seksuaalisen hyväksikäytön pykälä maala. Kuinka tasa-arvoinen asema osapuolten kesken pitäisi vallita, jotta voidaan puhua seksuaalisen autonomian toteutumisesta? Millaisia tapauksia tutkitaan ja tuomitaan seksuaalisena hyväksikäyttönä tällä hetkellä? Miten niissä käsitellään suostumuksen käsitettä? Millaisia seksuaalisen autonomian loukkauksia tapauksissa on, miten ne vertautuvat raiskauksen kriminalisoinnin toteuttamaan autonomian suojaan? Millaisia oletuksia säännös tekee seksuaalisen hyväksikäytön uhrista: millainen velvollisuus uhrilla on punnita tilannetta "rationaalisesti" taikka ilmaista haluttomuutensa osallistua?

Tutkimusartikkelini vastaa näihin kysymyksiin empiirisen tutkimuksen keinoin. Aineistona on seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia poliisin ei rikosta -päätöksiä, syyttäjän syyttämättäjäättämis- ja esitutinnan rajoittamispäätöksiä sekä käräjäoikeuden tuomioita. Metodeina ovat erityisesti diskurssianalyysi sekä kvantitatiiviset tilastoinnit.

Over 30 years of restorative justice in review: The current state of Victim- Offender Mediation in Finland

Aino Jauhiainen

Victim- offender mediation (VOM) has emerged in Finland as a growing alternative practice within the criminal justice (CJ) system. Essential to VOM is the theory of restorative justice, which proposes that both victims, offenders and communities affected by crime should have the opportunity to be actively involved in the criminal procedures (Moore, 2003; Ness & Strong, 2002, p. 4-6).

Both the process and impact of VOM have been actively studied since its implementation in Finland in the 1980s. Varying from observational studies on mediation sessions and interviews with both mediation officials and parties involved in mediation, to quantitative studies assessing its impact on recidivism, the following questions have been continuously asked: in what ways does VOM operate in practice, and is it effective?

Focusing on both the process and outcome, I will present a systematic review of the current research-based evidence on the “what works- and how?” of Finnish VOM. My presentation will cover the following questions: 1) What is the current research-based evidence on the process of VOM in practice?, 2) what does research tell us about the effectivity of VOM on victim satisfaction and recidivism? Finally, I discuss the methodological and practical challenges that need to be overcome in order to conduct further research on these topics.

Laki ja sen sosiaaliset ulottuvuudet jokapäiväisissä rajatarkastuksissa

Nora Fabritius

Tämä esitelmä pohjautuu väitöskirjasuunnitelmani kirjallisuuskatsaukseen. Väitöskirjatutkimukseni aiheena on rajavartijoiden jokapäiväisen päätöksenteon käytännöt rajatarkastuksissa Suomessa. Väitöskirjassani on tarkoitus selvittää millainen rooli päätöksenteossa sellaisilla sosiaalisilla ja yhteiskunnallisilla tekijöillä on, jotka eivät ole suoraan laista johdettavissa. Päätöksenteko rajalla kietoutuu yhteen lakiin, yhteiskunnallisiin suhteisiin, jokaisen omiin käsityksiin tehtävästään ja roolistaan sekä rajavartiolaitoksen ja rajanylityspaikkojen organisaatiokulttuureihin. Lisäksi teknologialla, tietokannoilla ja tiedonvälityksellä on tänä päivänä yhä merkittävämpi rooli rajavalvonnassa.

Väitöskirjatutkimuksen pääaineistona on tarkoitus käyttää rajavartiolaitoksen rajavartioilta ja yhteistyötahoilta kerättyjä viranomaishaastatteluja. Aineisto analysoidaan laadullisin menetelmin, ensisijaisesti aihekohtaisella analyysillä ja diskurssianalyysiin lukeutuvien menetelmin. Aineistonkeruuta ei ole vielä aloitettu, ja siten tämä esitelmä pyrkii kirjallisuuskatsaukseen nojautuen esittämään keskeisiä teoreettisia näkökulmia siihen, miten sosiaalisten ulottuvuuksien ja lain yhteen kietoutuminen rajanylityspaikoilla voidaan lähtökohtaisesti ymmärtää.

Rajavalvonta ja liikkumiseen liittyvien lakien toimeenpano rajoilla kietoutuvat yhteen sosiologisiin peruskysymyksiin kansallisvaltiosta, meistä ja heistä, turvallisuudesta ja uhasta. Nämä käsitteet ja ilmiöt uudelleenmuotoutuvat yhteiskunnassa jatkuvasti kertomuksina. Miten nämä kertomukset näkyvät rajavartijan jokapäiväisessä työssä, jossa ohikiitävissä tilanteissa tehdään päätöksiä siitä, kuka rajan yli pääsee ja kuka ei ja mihin toimenpiteisiin missäkin tilanteessa turvaudutaan? Entä mikä on lain, teknologian ja datan rooli päätösten ja yhteiskunnallisten kertomusten suhteessa? Koronapandemia toi viime vuonna mukaansa nopeita muutoksia rajavalvontatehtäviin ja toi rajavalvonnan kysymykset yhteiskunnallisen keskustelun päänäyttämöille. Siten pyrin esitelmässäni myös luonnehtimaan, miten tämänhetkistä poikkeustilannetta rajoilla voitaisiin ymmärtää aikaisempien oikeussosiologian ja -antropologian rajavalvontaan liittyvien teorioiden valossa, joissa harkintavalta on käsitteenä keskeisessä asemassa. On sekä rajaturvallisuuden että yhteiskunnan yhdenvertaisuuden kannalta tärkeää ymmärtää, millä tavoin erilaiset inhimilliset ja yhteiskunnalliset seikat vaikuttavat ihmisten liikkumiseen valtiorajojen yli.

Rangaistuskäytännön yhtenäisyys lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa - tutkimussuunnitelma

Tiina Malin

Rangaistuskäytännön yhtenäisyys pohjautuu rikoslain (6 luku 3 §) ohessa perustuslakiin (6 §). Yhtenäisyyttä on mahdollista mitata eri ulottuvuuksissa esimerkiksi rikosnimikkeen tai rangaistuslajin valinnan taikka tuomion pituuden osalta. Lisäksi yhtenäisyys voi ilmetä suhteessa rikoksesta tuomittavan tai tuomarin ominaisuuksiin tai esimerkiksi alueellisiin eroavaisuuksiin.

Esitekseni kuvaa juuri käynnistyneen väitöskirjaprosessini tutkimussuunnitelmaa. Väitöskirjassa rangaistuskäytännön vaihtelua tarkastellaan lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta. Tavoitteena on tutkia yhtenäisyyttä ja siihen vaikuttavia tekijöitä yhteiskuntatieteellisiä menetelmiä soveltaen. Tutkimuksen aineisto koostuu tuomioistuinmateriaaleista sekä tuomitsemisprosessissa keskeisten toimijoiden kuten asianajajien, syyttäjien ja tuomareiden haastatteluista.

Tutkimuksen ensimmäisenä kysymyksenä on selvittää, miten kotimaisessa tutkimuksessa havaittu epäyhtenäisyys ilmenee lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa tuomioistuinten välisinä ja tuomarikohtaisina eroina rangaistusten ankaruudessa sekä miten näitä eroja selittävät mahdolliset legaaliset ja non-legaaliset tekijät, jotka voidaan jäljittää tuomioasiakirjoista ja muusta

rekisteridatasta. Tutkimuksen toisena tavoitteena on selvittää rangaistuskäytännön non-legaalisen vaihtelun syitä tuomari- ja tuomioistuintasolla. Tätä kysymystä lähestytään oikeudellisille toimijoille toteutettavilla haastatteluilla. Aiemmassa tutkimuksessa jonkinasteista vaihtelua on havaittu olevan, mutta sen taustaa ei olla tarkasteltu syvemmin ja tähän tarkasteluun on toivottu yhteiskuntatieteellisten menetelmien soveltamista.

Oikeudelliseen päätöksentekoon kohdistuvaa empiiristä tarkastelua ei juurikaan esiinny kotimaisessa oikeus- tai yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Kuitenkin tutkimuksen, joka tarkastelee päätöksentekoprosesseja osana oikeudellisen yhteisön toimintaa ja normeja, tarve on tiedostettu alan kirjallisuudessa. Tutkimuksen tavoitteena onkin valmistuttuaan herättää yhteiskunnallista keskustelua aiheen ympärillä.

Voisiko bisnessuunnittelumallit tarjota jotain oikeustieteelle?

Matti Muukkonen

Alexander Osterwalderin kauppätieteiden saralla kehittämä ”Liiketoimintamallitaulu” (”The Business Model Canvas”) on räjähdysmäisesti vallannut markkinoita liiketoimintasuunnittelun keskeisenä työkaluna. Sen avulla on pystytty yksinkertaisesti kuvaamaan se, miten organisaatio tekee tai pyrkii tekemään rahaa liiketoiminnallaan. Taulussa perusidea on liittää yhteen asiakkaan tarpeet sekä erilaisten toimintojen ja hyödynnettävien resurssien mukanaan tuomat mahdollisuudet. Mallin keskiössä on annettu arvolupaus, joka toimii yhdistävänä tekijänä sen osalta, mistä asiakas on valmis maksamaan ja jonka tuottamiseen sitoutuu erilaisia resurssien käytöstä aiheutuvia kustannuksia. Perusajatus on, että asiakas on valmis maksamaan ainoastaan siitä arvosta, jonka erilaisia tuotannontekijöitä yhdistelmällä liiketoimintamallin omistaja pystyy saamaan aikaan. Kun tiedossa on, että tulot ja menot sekä taas asiakkaan tarpeet ja asiakkuuden hoitaminen että tarpeiden hoitamiseen tarvittavat toiminnot ja resurssit liittyvät yhteen, on Osterwalderin keskeinen tavoite ollut kuvata nämä suhteet kokonaisuutena.

Esityksessäni tarkastelen sitä, miten oikeustiede voisi mallista hyötyä. Yksinkertainen ajatukseni liittyy tässä vaiheessa lähinnä lainsäädäntötyöhön. Kun tiedossa on, että lainsäädännön tehtävänä on toisaalta ohjata ihmisiä toimimaan halutulla tavalla ja toisaalta antaa malliratkaisuja potentiaalisesti esiintyviin ongelmiin, voisi ajatella, että pohjimmiltaan *kysymys on ”asiakasarvon” tuottamisesta*. Ehkä osuvammin sitä voisi kuvata *normien asettamiseksi ”adressanteille”*. Tässä tapauksessa arvoksi voitaisiin ymmärtää se, että norminannon avulla saavutetaan aikaan tilanne, joka on normin intresanteille jollain tavoin hyödyllinen. Mikäli näin ei olisi, voisi kysyä, miksi normi on ylipäättään asetettu, jos siitä ei synny kenellekään, mitään arvoa. Esityksessäni tarkastelen erityisesti kysymystä siitä miten kyseinen malli olisi sovellettavissa lainvalmisteluun.

Perjantaina 12.3.2021 klo 9.30 – 12.30 / Friday 12th March 2021 at 9.30am – 12.30noon

Ikääntyvien oikeudensaantimahdollisuudet

Kaijus Ervasti

Anna Mäki-Petäjä-Leinonen

Helsingin yliopiston, Itä-Suomen yliopiston, Tampereen yliopiston ja Ihmisoikeuskeskuksen yhteistyönä käynnistettiin loppuvuodesta 2020 ikääntyvien (65 +) oikeudensaantimahdollisuuksiin keskittyvä tutkimusprojekti. Yhteiskunnallisessa oikeustutkimuksessa (*Law & Society*) oikeudensaantimahdollisuuksiin keskittyvällä tutkimuksella (*Access to Justice*) on pitkät perinteet. Tutkimussuuntauksessa on korostettu, etteivät pelkät lain takaamat oikeudet ole riittäviä, vaan ihmisten on päästävä myös tosiasiasa oikeuksiinsa. Tarvitaan myös yhteiskunnallista ja taloudellista analyysia oikeuteen pääsystä, eikä pelkkä oikeudellinen lähestymistapa ole riittävä.

Ikääntyvän väestön määrä lisääntyy niin Suomessa kuin muissakin länsimaissa. Samalla ikääntyneiden oikeudelliset ongelmat lisääntyvät. Ongelmat voivat liittyä esimerkiksi asumiseen, tavaroiden ja palveluiden hankintaan, kaltoinkohteluun sekä erilaisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Ei ole tietoa, kuinka laajasti ikääntyvillä on erilaisia ongelmia ja millaisiin keinoihin he ovat turvautuneet ongelmiansa ratkaisemiseksi. Tyypillisiä esteitä avun saamiseen ovat esimerkiksi taloudelliset ja menettelylliset esteet. Ikääntyvillä voivat painottua myös erilaiset sosiaaliset, teknologiset ja informaatioon liittyvät esteet. Tällöin henkilö ei kykene hankkimaan apua eikä pääse tosiasiallisesti oikeuksiinsa.

Ensi vaiheessa (112/2020 – 2/2021) ikääntyviltä ja heidän läheisiltään on pyydetty kertomuksia oikeusongelmistaan ja niiden ratkaisemisesta lehti-ilmoituksilla (esim. HS, AL, Kaleva, HBL, ET) sekä sosiaalisen median ja kansalaisjärjestöjen kautta. Pyyntöä on jaettu suomeksi, ruotsiksi, kolmella saamen kielellä sekä romaniksi. Kertomuksia on pyydetty helmikuun 2021 loppuun mennessä. Tammikuun 2021 loppuun mennessä tutkimusryhmä on saanut noin 100 kertomusta sähköpostitse ja noin 50 käsin kirjoitettuna. Kokonaisuineen tulee olemaan noin 200 tapauksen luokkaa. Laadulliseksi aineistoksi se on sangen suuri. Aineistossa esiintyy monenlaisia ongelmia esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluissa, sosiaalietuuksissa, asumisessa, verotuksessa, perhe- ja perintöoikeudellisissa asioissa sekä kaltoinkohtelua.

Keväällä 2021 aineisto järjestään ja koodataan Atlas ti:llä ja analyysiin ryhdytään kesän ja syksyn kuluessa. Aineisto on tarkoitettu analysoida sisällönanalyysilla. Aineistosta huokuu vahva kokemuksellisuus ja yksi mahdollisuus on tarkastella aineistoa koetun yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Jatkossa tutkimusta on tarkoitus syventää haastatteluilla. Hankkeessa on mukana sosiaalipolitiikan, sosiologian ja oikeustieteen tutkijoita.

Paremmen sääntelyn paradigma, osallistamisen politiikat ja kulutusluottoja koskeva sääntely

(It's not about us – Consumer debt, inclusive decision making and the paradigm of better regulation)

Kati Nieminen

Esitys sijoittuu SILE-hankkeeseen (*Silent agents affected by legislation: from an insufficient knowledge base to inclusive solutions; Suomen Akatemia, strateginen tutkimus*) ja siinä erityisesti osioon, jossa keskitytään ”psykososiaalisesti haavoittuviin” (*psychosocially vulnerable*) toimijoihin; tässä esityksessä huomion kohteena ovat kulutusluotoista johtuvat velkaongelmat ja kulutusluottoihin kohdistuva sääntely. Tarkastelun kohteena eivät kuitenkaan ole suoraan sen enempää lainsäädännön sisältö kuin velkaongelmatkaan. Sen sijaan tarkastelen, miksi kulutusluottoja koskevassa lainvalmistelussa kuluttajien / velallisten ja velkaongelmiin joutuneiden henkilöiden ääni ei tunnu pääsevän kuuluviin. Alustavan analyysin perusteella vaikuttaa siltä, että luottoa koskevassa sääntelyssä ei itse asiassa ole kyse luottoa hakevasta henkilöstä tai kuluttajansuojasta, vaan luotonantajan ja valtion välisestä suhteesta, jossa yksityishenkilöillä on ainoastaan sivurooli. Lisäksi

tarkastelen, millaista yhteiskunnallista ja taloudellista kontekstia kulutusluottoihin liittyvässä lainvalmisteluaineistossa tuotetaan; millainen taloudellinen toimijuus näyttäytyy itsestäänselvänä ja kyseenalaistamattomana? Kysymys koskee myös sitä, millaisia ideologisia lähtökohtia niin sanottuun parempaan sääntelyyn on sisäänrakennettu. Koska hanke on vasta aluillaan, pyrin tässä vaiheessa lähinnä muotoilemaan tutkimukseni teoreettista viitekehystä ja kartoittamaan mahdollisia tutkimuksellisia lähtökohtia.

Oikeuden velkaantunut subjekti

Laura Sarasoja

Yksityishenkilöiden velkaongelmat ovat lisääntyneet Suomessa voimakkaasti 2000-luvulla. Erityisesti viimeisen vuosikymmenen aikana velkaantumiseen liittyvää lainsäädäntöä on uudistettu aktiivisesti. Esityksessäni pyrin tarkastelemaan sitä, minkälaiseksi hahmoksi tai kokoelmaksi hahmoja velalliset tai ”velkaongelmaiset” yksityishenkilöt rakentuvat lainvalmisteluteksteissä. Analyysi kohdistuu velkaantumista koskevien lainsäädäntöuudistusten hallituksen esityksen perusteluihin ja valiokuntalausuntoihin.

Minkälaisia oikeudellisia oletuksia velkaongelmaisen hahmo ilmentää? Tutkimukseni kiinnittyy keskusteluun oikeuden *normatiivisesta yksilöllistämisestä* (mm. Rautiainen & Koivisto, 2008; Ewald, 2003) ja tavoista, joilla oikeus sekä ilmaisee olemassa olevia normeja että luo niitä. Lähestyn tätä avaamalla velkaongelmaisen toimijuutta kahdessa ajallisessa pisteessä. Ensiksi tarkastelen muutosta kuluttajasta velalliseksi; toimintakykyisestä ja aktiivisesta subjektista passiiviseksi, muiden toiminnan tai suojelun kohteeksi. Toiseksi pyrin avaamaan velkaantuneen subjektin toimijuutta suhteessa jo syntyneen velkaongelman hallinnointiin nähden.

Teemahaastattelut terveydenhuollon priorisointia koskevan sääntelyn tutkimuksessa

Kaisa-Maria Kimmel

Tutkin väitöskirjassani priorisointia sääntelevien normien merkitystä terveydenhuollon eri tasoilla tehtävissä valinnoissa. Terveydenhuollon lainsäädäntö määrittelee perustuslain 19.3 §:n mukaista terveyspalvelujen riittävää tasoa esimerkiksi hoitotakuun ja palveluvalikoiman kautta. Suurin osa priorisoinnin sisältökriteereistä kuitenkin perustuu lääketieteelliseen ammattiosaamiseen sekä terveydenhuollossa sovellettaviin oikeusperiaatteisiin ja eettisiin periaatteisiin. Koska priorisointi on poliittisesti ja eettisesti haastava sekä asiantuntijatietoon sidottu asia, lainsäätäjä on jättänyt lääkärikunnalle merkittävää harkintavaltaa terveydenhuollon prioriteettien määrittelyssä. Siten lainsäädännön ohella terveydenhuollon ammattilaisten itsesääntely, terveydenhuoltopalveluja tuottavien organisaatioiden sisäiset käytänteet sekä ammattihenkilön omat näkemykset ovat tärkeitä priorisointiratkaisujen lopputuloksen kannalta. Näiden priorisoinnin ohjaukseen liittyvien keskeisten tekijöiden ymmärtämiseksi on tarpeen tehdä empiiristä tutkimusta priorisoinnista.

Väitöskirjaani varten haastattelen erikoislääkäreitä kolmessa yliopistollisessa sairaalassa ja kolmessa alueellisessa keskussairaalassa. Tavoitteena on tuottaa tietoa sääntelykeinojen vaikuttavuudesta terveydenhuollon ammattihenkilöiden priorisointia koskevassa harkinnassa. Rajaan tarkastelun erikoissairaanhoidon hallinto- ja kliinisissä tehtävissä työskentelevien lääkäreiden näkemyksiin ja kokemuksiin priorisoinnista, sen haasteista ja sen ohjauksesta. Haastattelujen osallistujiin kuuluu

muun muassa johtajaylilääkäreitä, hallintoylilääkäreitä, arviointiyllilääkäreitä, tulosaluejohtajia sekä sisätautien erikoislääkäreitä. Toteutan haastattelut puolistrukturoituina teemahaastatteluina, jotka analysoin abduktiivisen sisällönanalyysin keinoin. Teemahaastattelut mahdollistavat tiedon tuottamisen priorisointia koskevan harkinnan luonteesta sekä nykysääntelyn toimivuudesta päätöksentekijöiden näkökulmasta. Hyödynnän tietoa priorisointia toteuttavien ammattihenkilöiden näkemyksistä oikeudellisen ohjauksen kehittämistarpeiden ja sääntelyn keinovalikoiman analysoinnissa. Tavoitteena on tunnistaa tekijöitä ja näkökohtia, jotka tulee ottaa huomioon priorisointia koskevan harkinnan oikeudellisessa ohjauksessa ja lainsäädännön kehittämisessä.

Yhdenvertaisuuslaki ohjauskeinona työelämän yhdenvertaisuuden edistämiseen ja työsyryjintään puuttumiseen

Laura Jauhola

Lainsäädännön keinoin on haluttu ennaltaehkäistä syrjintää, helpottaa siihen puuttumista ja parantaa oikeussuojan toteutumista. Vuonna 2015 voimaan tullessa uudistuneessa yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) päivitettiin syrjinnän muodot ja syrjintäperusteet ja säädettiin työelämän yhdenvertaisuuden edistämistehtävästä. Syksyllä 2020 julkaistun lain arvioinnin perusteella vain suhteellisen pieni osa työpaikkojen edustajista näkee, että erityisesti yhdenvertaisuussuunnittelu ja siihen kuuluva prosessi on parantanut yhdenvertaisuuden tilaa työpaikolla. Lain ns. yleisten tavoitteiden hyväksyntä voi olla suurta, mutta työnantajien ja työyhteisöjen käytännöt, joivat silti olla ristiriidassa tavoitteiden kanssa.

Esityksessä käsittelen lähtökohtia yhdenvertaisuuslain säädännön ja sen toimeenpanon valmisteluun ja vaikutusmekanismia työelämän suuntaan. Yhdenvertaisuuslain arviointitutkimuksen pohjalta käynnistyneessä väitöskirjatutkimuksessa tarkastelen sitä, kuinka laissa määritelty (työ)syrjintä ja siihen vaikuttaminen määrittyy, ja kuinka (realistisesti) lainsäädäntö pyrkii tavoitteissaan ehkäisemään ja vähentämään työsyryjintää. Tällöin peilaan toimenpiteitä ja toteutumista työelämän näkökulmaan siitä, kuinka lailla ja sen toimeenpanolla vastataan yhdenvertaisuuden edistämisen, syrjintään puuttumisen ja syrjinnän vähenemisen tavoitteisiin. Diskursiiviseen lähestymistapaan liittyy muun muassa se, miten yksilöiden, viranomaisten ja työnantajien vastuunjako määrittyy ongelmiin puuttumiseksi ja miten laissa asetetut velvoitteet ja niiden toimeenpano vastaavat työelämän realiteetteihin.

The meaning(s) of human oversight over AI

Frida Alizadeh Westerling

This presentation deals with the question of human oversight over artificial intelligence (AI) as a legal safeguard. The increasing use of AI and algorithmic decision making (ADM) has created a dire need for further regulation and legal clarity in this new way of operating life and law. Immigration and asylum law practice is one sector of legal decision making where so called high risk decisions are being taken increasingly with the help of algorithms. Lack of transparency, fairness and accountability are common fears related to ADM and so one way of addressing these fears is by incorporating human oversight over AI into the processes. This is, among others, EU's view in its policy for the upcoming regulatory framework on AI. The problem however is that according to earlier research humans lack in their ability to control and oversee automation. I will discuss the

meaning(s) of the notion of human oversight and my ongoing doctoral research on the topic. As the scope of AI regulation should be highly contextualised I have decided to study human oversight from a socio-legal perspective and how it translates into the daily work of asylum decision makers. The main question is whether human oversight is *de facto* a viable legal safeguard? And how should the use of ADM in the asylum process be regulated in light of this? Knowing the answers to these questions will be of value for future policy making and law draftings.

Tiedustelu ja yhteiskunta

Joonas Widlund

Väitöskirjatutkimukseni on julkisoikeudellinen tutkimus tiedusteluun liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä. Kokonaisuutena tutkimukseni sijoittuu pääasiassa valtiosääntöoikeuden alalle keskittyen tiedustelun legitimizeettiin sekä perus- ja ihmisoikeusajattelun ja tiedustelun välisen suhteen tarkasteluun. Tämän esityksen tarkoituksena ei ole kytkeytyä suoraan mihinkään yksittäiseen väitöskirjani artikkeliin, vaan tässä esityksessä aion keskittyä muutamaa tiedusteluun liitännäiseen, yhteiskunnan ja oikeudellisen kehityksen kannalta kiinnostavaan teemaan. Esitykseni tarkoitus on toimia alustuksena näihin teemoihin, joiden pohjalta käytävän keskustelun uskon tukevan väitöskirjatutkimukseni työstämistä.

Valtiollisen tiedustelun tehtävä on salaisen tiedonhankinnan avulla hankkia ja käsitellä tietoa julkisen vallan toimijoiden, erityisesti kansallisesta turvallisuudesta vastaavien viranomaisten ja valtion ylimmän johdon, päätöksenteon tueksi. Tiedonhankinnan ja päätöksentekoen (decision advantage) saavuttamisen merkityksen katsotaan korostuneen nykyisessä globaalissa tilanteessa, jota väreittää epävakaus ja jossa valtioiden välisten konfliktien lisäksi lukuisten ei-valtiollisten toimijoiden muodostama uhka koetaan verrattain korkeaksi.

Kansallinen turvallisuus on samanaikaisesti käsitteenä epämääräinen ja tulkinnanvarainen, mutta poliittisesti erittäin latautunut ja voimakas. Oikeusvaltiolliset periaatteet toimivat oikeudellisena rajoittimena käsitteen poliittiselle ulottuvuudelle. Tiedustelu on vahvasti kytkeytynyt kansalliseen turvallisuuteen ja tästä kytköksestä seuraa näkemykseni mukaan se, että myös tiedustelun vaikuttimien on katsottava tulevan kahdesta suunnasta, oikeudesta ja politiikasta. Tiedustelun oikeudellinen tarkastelu ilman sen poliittisen ulottuvuuden huomioimista on tämän välttämättömän yhteyden seurauksena haastavaa.

Tiedustelun ja yhteiskunnan välisestä suhteesta nostan esiin erityisesti kolme teemaa: 1) luottamus yhteiskunnassa, 2) turvallistuminen ja pysyvän hätätilan käsite sekä 3) yksilön oikeuden yksityisyyteen muuttuminen.

Yhteiskunnallinen luottamus kytkeytyy tiedustelun kahdella päinvastaisella tavalla. Ensinnäkin, tiedustelun voidaan väittää lisäävän luottamusta yhteiskunnassa valtion johtoa kohtaan, koska päätöksenteon voidaan katsoa tapahtuvan laajemman tietopohjan tukemana. Valtiollisen tiedustelun keskeinen tehtävä on tuottaa tietoa valtion johdolle ja viranomaisille päätöksenteon tueksi. Samanaikaisesti tiedustelu voi kuitenkin heikentää luottamusta johtuen sen ydinpiirteistä, salaisuudesta ja itsenäisyydestä.

Turvallistaminen on Kööpenhaminan koulukunnan käyttämässä merkityksessä ensisijaisesti poliittinen ilmiö, jossa jotain yhteiskunnallista ilmiötä lähestytään turvallisuuskysymyksenä. Äärimmilleen vietynä turvallistumiskehityksen voidaan nähdä johtavan niin sanottuun pysyvän

hätätilan tilaan, jossa turvallisuusdiskurssit hallitsevat yhteiskunnallista keskustelua ja oikeudellista kehitystä.

Kolmantena teemana tiedustelu kytkeytyy mahdollisuuden yksityisyyden muutokseen. Tällä tarkoitan sitä, että hallitseva käsitys oikeudesta yksityisyyteen ja yksityisyyden käsitteen sisällöstä tulee haastetuksi teknologisen kehityksen, turvallistamisen ja muiden kehityskulkujen myötä, joihin tiedustelu läheisesti liittyy.

24. Poliittinen mielikuvitus, arkipäivän utopiat ja toivon politiikka

Koordinaattorit:

Suvi Salmenniemi, Turun yliopisto

Harley Bergroth, Turun yliopisto

Hanna Ylöstalo, Turun yliopisto

Pilvi Porkola, Turun yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16

F*ed but still fighting for a better future: Concrete utopias and their actualization in the present for youth in climate movements**

Johannes Anttila, Demos Helsinki

In a time where the window of sufficient climate action is closing, what kind of futures do youth participating in current climate movements hope to see? How are these desirable images of the future formed for the youth in the movements? In what ways are these desirable futures and actualized in the present?

Building on a notion of youth in climate movements as actors consciously engaged in emancipatory action, this study seeks to answer these questions by examining the experiences of 10 young climate justice activists from around Europe. The study focuses on the youth as individuals and as part of multileveled movements that have stratified strategies and tactics of their own. Using a grounded theory approach informed by critical realism, the research interweaves the notions of desirable futures of the interviewed youth with the varying conceptions of Ernst Bloch, Roy Bhaskar and Erik Olin Wright of utopia not as a blueprint out of time and place, but as “concrete” visions of a desirable, realizable future.

This article shows that the youth involved in climate justice movements build their ideas of desirable futures on a critique of the current system level failures and possible alternatives to, for example, capitalism, colonialism and racism. While there was no single shared “concrete utopia” between the youth, their visions of the future outlined ideas of climate justice, a newfound connection between people and nature, democracy and community. A further examination showed that these ideas are not merely shared at an individual level to inform action, but that concrete utopian tendencies are constructed within the movement through communication processes and relation building between the movement groups on local, national and global levels. Finally, it was found that these concrete utopias are actualized in the present in two different manners: *strategies based in raising awareness* of the issues central to the concrete utopias and *prefigurative action* – living the ideas of utopia in the present.

Originally published as a Master’s thesis in December 2020, the research is in the process of being developed into a journal article.

Ilmastomobilisaatio

Juho Karvinen, Tampereen yliopisto

Ekologisten rakennemuutosohjelmien (erilaisten Green New Dealien, ilmastomobilisaatiosuunnitelmien ja esimerkiksi BIOS-tutkimusyksikön ekologisen jälleenrakennuksen ohjelman) esiinmarssi kertoo poliittisen mielikuvituksen uudesta heräämisestä, mutta taustalla on myös tutkijayhteisön aktivoituminen kestävyys siirtymän tekemisessä. Luonnontieteellinen tieto ekologisten järjestelmien kestävydestä ja planetaarisista rajoista asettaa kestävyys siirtymien tutkimukselle normatiivisen lähtökohdan ja päämäärän. Tutkimuskysymykset koskevat sitten siirtymän eri aspekteja, kuten sosioteknisten järjestelmien, kuten energijärjestelmän, asumisen, liikkumisen ja ruoantuotannon luonnetta, niiden polkuriippuvuuksia ja muutosta, eri toimijoiden rooleja muutoksessa, intressejä ja poliittisia konflikteja sekä epävarmuustekijöitä. Kestävyys siirtymien tutkimuksen näkökulmat ovat peräisin monelta yhteiskuntatieteelliseltä alalta, mutta siinä korostuvat innovaatioiden ja teknologian tutkimus sekä johtamisen ja politiikan tutkimus.

Tämä esitelmä on katsaus kestävyys siirtymien tutkimus kenttään ja liittyy alkavaan väitöskirjatutkimukseen. Yleisen katsauksen sijaan tarkasteluun nousee erityisesti kaksi kysymystä. Ensinnäkin nostan esiin erityisen kestävyys siirtymien muodon, niin sanotun ilmastomobilisaation. Se tarkoittaa nopeaa valtiojohtoista ja teolliseen massatuotantoon perustuvaa siirtymää, jossa huomattava osa talouden toiminnasta suunnataan kestävä infrastruktuurin tuottamiseen. Toiseksi nostan esiin kysymyksen siitä, mikä on sosiologian ja sosiologien rooli kestävyys siirtymässä ja sen tutkimuksessa.

Konkreettien utopioiden pedagogiikka: Nuorten toimijuus ja ilmastoaktivismi osana kouluopetusta

Antti Rajala, Oulun yliopisto

Rikka Suhonen, Helsingin yliopisto

Tämän teoreettisen tutkimuksen tavoite on tarkastella 'konkreettinen utopia' käsitteen pedagogista potentiaalia nuorten toimijuuden ja ilmastoaktivismiin edistämässä osana lukioden ja ammattikoulujen opetusta. Argumenttimme perustuu utopioiden metodologiaan (Levitas, 2013; Brown & Cole, 2002), jolla tarkoitetaan vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kuvittelua ja toteuttamista nykyhetkessä prefiguratiivisissa muodossa. Konkreetit utopiat eroavat olennaisesti siitä, miten utopiat yleensä ymmärretään epäkäytännöllisinä kuvitelmina, joita voidaan luonnehtia myös abstrakteiksi utopioiksi (Bloch, 1986). Konkreettien utopioiden idea on tarttua nykytilanteeseen sisältyviin muutoksen mahdollisuuksiin. Pedagogisena käsitteenä konkreetit utopiat viittavaat projekteihin, joita opiskelijat suunnittelevat ja toteuttavat yhdessä opettajiensa, nuorten ilmastoaktivistien, kansalaisjärjestöjen ja päättäjien kanssa. Näitä projekteja voidaan pitää konkreettisina utopioina, jos niihin sisältyy pyrkimys kuvitella ja vaikuttaa muutokseen nykyisissä elintavoissa ja toiminnan järjestämisen tavoissa. Esimerkiksi nuoret aktivistit ovat pyrkineet vaikuttamaan nuorisomuotiin ja haastaneet ympäristön kannalta kestävämpiä kulutustottumuksia, kuten esimerkiksi turhien vaatteiden tilaamista internetistä. Nuorten ei välttämättä tarvitse keksiä kaikkea itse, vaan he voivat liittyä muiden aloitteisiin ja laajempiin liikkeisiin (esim. autoton kaupunki). Esityksessämme esitämme pedagogisen mallin, jonka avulla voidaan edistää ja tutkia nuorten toimijuuden kehittymistä. Esityksessämme havainnollistamme teoreettista argumenttiämme empiirisillä esimerkeillä etnografisesta tutkimuksesta, joka koskee nuorten pyöräilyyn liittyvää ilmastoaktivismia Espoolaisessa lukiossa.

Toimeentulon utopioita omakätisen ruoantuotannon tutkimuksessa

Pieta Hyvärinen, Tampereen yliopisto

Tutkin väitöskirjassani omakätistä ruoantuotantoa feministisen talousmaantieteen ja postantroposentrisen feministisen tutkimuksen välineillä. Kolmesta aineistokokonaisuudesta olen tarkastellut pienimuotoisen viljelyn, mehiläishoidon ja sienestyksen arkisia käytäntöjä ja niissä muotoutuvaa ei-vain-inhimillistä taloutta ja toimijuutta. Esitelmässäni tarkastelen tämän muotoutumisen utooppisia ulottuvuuksia ja kysyn, *miten ja millaisia tulevaisuuksia omakätisessä ruoantuotannossa tehdään*. Ihmiskeskeisyyttä kyseenalaistaen en lähesty ruoantuotannon utooppisia ulottuvuuksia ruokaa tuottavien ihmisten tulevaisuuden suunnitelmina tai visioina, vaikka niissäkin utopiat elävät. Sen sijaan tulkiten utooppisuutta ruoantuotannon materiaalis-semioottisissa järjestyksissä muotoutuvana ja niitä muokkaavana piirteenä.

Jaottelen ruoantuotannon tulevaisuuksien tekemisen tapoja toimeentulon tuottamisen ja toimeen tulemisen käytäntöihin. Omakätinen ruoantuotanto on yhtäältä sinnikästä ja arkista elämän jatkuvuuksien todeksi tekemistä ja elinehtojen uusintamisen keinojen haltuunottoa, vaalimista ja kehittämistä. Toisaalta ruoantuotannossa tehdään tulevaisuuksia tulemalla toimeen toiminnassa läsnä olevien eettisten, episteemisten ja eksistentiaalistenkin hankaluuksien kanssa. Omakätisen ruoantuotannon käytäntöjen sopeutuminen, selviytyminen ja jopa kukoistaminen eettisesti monitulkintaisissa, episteemisesti epävakaisissa ja ajoittain eksistentiaalisen haurautensa paljastavissa olosuhteissa tuottaa tulevaisuutta, jota ei tarvitse ennalta määritellä, tietää tai hallita.

Omakätisen ruoantuotannon arkisissa käytännöissä toimeentulon tuottaminen ja siihen liittyvien hankaluuksien kanssa toimeen tuleminen kietoutuvat vaihtelevilla tavoilla yhteen. Hetkittäin ja osittain käytännöissä toteutetaan keskinäiseksi toimeentuloksi nimeämäni yhteiseloa, jossa elinehtoja uusinnetaan herkästi ja valppaasti keskinäisriippuvuuksien etiikasta neuvotellen, tilanteista tietoa tuottaen ja olemisen rajat tunnistaen. Tulkitsemani utooppiset ulottuvuudet ovat siis jo tässä hetkessä pilkahtelevia mahdollisuuksia, jotka läsnäolollaan muistuttavat ei-vielä-olevasta. Näiden mahdollisuuksien tunnistamisen ja esiin tuomisen kautta pyrin tutkimuksessani performatiivisesti vahvistamaan ja suuntaamaan omakätisen ruoantuotannon utooppista impulsia.

Arkinen liikkuminen: pyöräily ja toivo paremmasta

Vappu Susi, Tampereen yliopisto

”Se semmonen vapaus, ihanaa, ku pääsee vappaasti menemään minne vaan, minkä reitin haluaaki valita. Mutta täytyy sanoa, että en mä kyllä käy pyöräilemässä. En mä käy ihan pyöräretkellä hulin vuoks koskaan.”

Kysyin arkipyöräilijöiltä, mikä pyöräilyssä on parasta. Vapaus, joka kuitenkin jää lupaukseksi, toivoksi paremmasta. Vapaus tarkoittaa kulttuurintutkimuksellisessa väitöskirjatutkimuksessa haastattelemilleni pyöräilijöille vaivattomuutta, jonka pyöräilyn ketteryys mahdollistaa. Pyörätien loppuessa kuin seinään pyöräilylle ominaiset estetiikat toteutuvat liikenneympäristössä luovina käytäntöinä. Tällaisissa tilanteissa pyöräilyn arki ja unelmat lähestyvät toisiaan poukkoilevasti sääntöjä soveltaen. Toivo paremmasta viittaa tällöin arkisen liikkumisen ja liikenteen yhteismitattomuuteen.

Pyrkimys vapauteen voi näyttäytyä toisille häiriönä, kun pyöräilijälle itselleen kyse voi olla päinvastoin sujuvuuden ja yhteisen sävelen luonnostelusta. Liikkujien moninaisuuksissa piilee utopian siemen: liikenteessä tarvitaan vapautta, jotta se toimii pehmeästi tilanteiden muuttuessa. Pehmeä vuorovaikutus ja liikkumisen estetiikka ylittävät liikenteen kontekstin ja riitauttavat siten liikenteen käsitteen. Erityisesti pyöräily törmää kapitalistisen maailmanjärjestyksen ymmärrykseen ihanneliikenteestä, jossa kaikki toimii kuin kauko-ohjattuna. Polkupyörä ei mahdu säröittä ohjauksen piiriin ja poukkoilun voi ymmärtää murtumina normatiivisesta liikenteen käsityksestä.

Pyörällä liikkuja toteuttaa toivettaan paremmasta liikennekulttuurista ruumiillisilla käytännöillään ja tilallisilla ratkaisullaan. Suomalaisissa kaupungeissa tunnettu poukkoileva pyöräily ei välttämättä ole vain pahaksi. Kun liikennettä kehitetään, pyöräilyn vapautta ei tarvitse taltuttaa vaan poukkoilusta voi ottaa oppia. Poukkoilu opettaa luovaa ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja toimintakykyä alati vaihtelevissa tilanteissa. Tällaiset kyvyt voivat rikastuttaa muitakin elämänalueita sekä edistää myötätuntoisia kohtaamisia toisten kanssa. Pyöräily voi auttaa meitä arvostamaan erilaisuutta ja käsittämään liikenteen uudella tavalla. Ja ennen kaikkea pyöräilystä kaupunkiliikenteessä voi tulla ihana liikkumisen tapa vailla pelkoa ”että joku huutaa sulle”.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12

Arjen utopiat: Akateemiset naiset tulevaisuuden tekijöinä -hankkeen tutkimussuunnitelman esittely

Anna Sofia Salonen Tampereen yliopisto

Marjukka Laiho Itä-Suomen yliopisto

Riikka Myllys Helsingin yliopisto

Anu Lainio University of Surrey

Naiset ovat yhä näkyvämmiin esillä monilla yhteiskunnan aloilla. Tämän kehityskulun voi ennakoida jatkuvan, koska valtaa ja vastuuta sisältäviin tehtäviin kouluttautuvista korkeakouluopiskelijoista suuri osa on naisia. Toisaalta tasa-arvokehitys on joutunut Euroopassa yhä useammin haastetuksi, eikä ole selvää, minkä suunnan kehitys saa tulevaisuudessa.

Nuorten naisten esiinmarssi tapahtuu ajassa, joka kutsuu esiin utopioita. Suurten yhteiskunnallisten huoltien ja ongelmien ratkaiseminen riippuu paitsi ongelmien itsensä luonteesta, myös siitä, millaisia ratkaisuvaihtoehtoja näihin ongelmiin voimme kuvitella mahdollisiksi, toivottaviksi ja toteuttamiskelpoisiksi. Arjen utopiat -tutkimushankkeessa kysymme, miten nuoret, koulutetut, tulevaisuudessa potentiaalisesti vaikutusvaltaiset naiset näkevät tulevaisuuden ja miten he elävät sitä todeksi arjessaan. Kohdejoukkona ovat korkeakouluopintoja politiikan, talouden, tekniikan ja uskonnotutkimuksen aloilla suorittavat naiset, eli naiset jotka suuntaavat sellaisille aloille ja yhteiskunnan kentille, joille akuutteihin yhteiskunnallisiin kriiseihin liittyvä huoli ja toimintapaine näyttävät erityisesti heijastuvan.

Hankkeessa tutkimme sekä tulevaisuuden kuvittelua että sitä arkea, jossa kuvittelu tapahtuu. Lähestymme utopioita paremman yhteiskunnan ajattelemisen menetelmänä, joka ei ilmene vain ajatuksissa ja ihanteissa, vaan myös arjen toiminnassa. Hahmotamme tutkimuksen osallistujat tulevaisuuden tekijöiksi kahdella tasolla: sillä miten he näkevät tulevaisuuden ja miten jo aktiivisesti elävät sitä todeksi arjessaan. Tutkimus toteutetaan neljässä osahankkeessa, jotka kukin vastaavat yhteen ajankohtaiseen tutkimuksessa ja yhteiskunnassa vallitsevaan tiedontarpeeseen liittyen vapaa-aikaan, koulutukseen, politiikkaan ja maailmankatsomuksiin. Osahankkeet perustuvat yhteiseen aineistoon, jota tutkitaan kunkin osahankkeen näkökulmasta ja tutkimustehtävästä käsin. Aineisto kerätään neljästä yliopistosta ryhmä- ja yksilöhaastatteluin.

Osana hankkeen toteuttamista tuotamme myös autoetnografista aineistoa. Sovellamme autoetnografista menetelmää laajentaen sitä kollektiivisesti koko tutkimusryhmän toimintaan kysyen, kuinka tutkimuksemme prosessi, tutkimuskysymykset ja tulokset resonoivat omassa työssämme. Autoetnografisen työskentelyn avulla voimme sekä reflektoida kriittisesti omien käsitystemme ja toiveidemme mahdollista vaikutusta tulosten tulkintaan, että tuottaa tietoa akateemisen työn tulevaisuuden kuvittelemisen mahdollisuuksista, reunaehdoista ja rajoista.

Esitelmässä esittelemme alkuvaiheessa olevan Arjen utopiat -tutkimushankkeemme tutkimusasetelmaa ja kutsumme osallistujat pohtimaan kanssamme teoreettisia, metodologisia ja käytännön toteuttamiseen liittyviä avoimia kysymyksiä.

Tottelematon tieto ja hallinnolliset rajakamppailut

Minna Seikkula Helsingin yliopisto

Käsittelen esityksessä kriittisen tutkimuksen ja akateemisen tiedontuotannon roolia meneillään olevissa poliittisissa kamppailuissa. Kriittinen tutkimus pyrkii usein analysoimaan ulossulkevien ja riistävien rakenteiden vaikutusta ja erilaisia sorron mekanismeja –siirtolaisuuden tutkimuksen kontekstissa tämä on tarkoittanut analyysia rajajärjestelmään sisältyvän byrokratian väkivaltaisuudesta sekä sen tuottamista prekaareista asemista. Samaan aikaan rajajärjestelmä muiden hallinnan käytäntöjen lailla on myös erilaisten vastarinnan käytäntöjen kohde. Pohdin tapoja, joiden kautta akateeminen tiedontuotanto voi kontribuoida rajakamppailuihin, rajoja koskeviin vaihtoehtoihin ymmärryksiin ja niiden elämiseen arjen käytännöissä sekä kamppailujen yhteisöllisiin tiloihin. Tätä näkökulmaa tematisoin tottelemattoman tiedon käsitteellistymisen kautta.

Esitys perustuu hallinnollisia rajakamppailuja ja solidaarisuusaktivismia käsittelevään tutkimushankkeeseen. Hallinnolliset rajakamppailut viittaavat oleskeluoikeutta ja lupakäytäntöjä koskeviin kamppailuihin – kuten kriittisessä siirtolaisuudentutkimuksessa on todettu, maantieteellisten rajojen ylittäminen on vain yksi osa rajajärjestelmien muotoilemia siirtolaisuuden kontroleja. Vuoden 2015 rajakriisin aikaan Suomeen tulleista turvapaikkaa hakeneista ihmisistä osa kamppailee edelleen vuonna 2021 oleskelunsa laillistamiseksi. Samaan aikaan yksi 2015 rajakriisin vaikutuksista oli se, että aiempaa laajempi joukko yksityishenkilöitä mobilisoitui erilaisten ryhmien kautta tukemaan juuri maahan saapuneita siirtolaisia. Hanke tarkastelee hallinnollisia rajakamppailuja, joihin osallistuvat paitsi oleskeluoikeutensa laillistamaan pyrkivät siirtolaiset myös heidän tukijansa solidaarisuusaktivismin kautta.

Voiko monogamianormin horjumisella olla vallankumouksellisia seurauksia?

Kitti Suoranta Itä-Suomen yliopisto

Avoimet suhteet ponkaisivat viime vuonna suomalaisten tietoisuuteen romaanin, tietokirjojen ja mediajuttujen myötä. Heteroparisuhteiden seksuaalista monogamiaa koskevat normit ovat jo jonkin aikaa väljentyneet: Seksien harrastaminen sovitusti parisuhteen ulkopuolisten ihmisten kanssa on aiempaa hyväksyttävämpää (Finsex, 2007 & 2015). 18-34-vuotiaista parisuhteissa olevista melkein puolet on kiinnostunut seksistä muun kuin oman puolison kanssa (Iltalehden seksitutkimus, 2019). Samaan aikaan nuoret aikuiset ovat seksin suhteen vapaamielisempiä ja uteliaampia kuin koskaan. Suomalaisista nuorista naisista joksikin muuksi kuin heteroiksi identifioituu 40 prosenttia, miehistä viidesosa (Finsex, 2015). Britanniassa yksinomaan heteroiksi identifioituu enää kolmasosa parikymppisistä (Gay Times/YouGov, 2019).

Parisuhdenormien muuntuminen ja nuorten queerisoituminen voidaan nähdä osana laajempaa maallistumisen, yksilöllistymisen ja tasa-arvokehityksen jatkumoa (ks. Weeks, 2007). Monogamianormin löystyminen ei silti välttämättä tarkoita parisuhteen ensisijaisuuden murtumista vaan voi pönkittää sen asemaa keskeisenä läheissuhteena. Avoin suhde saattaa helpottaa pitkässä parisuhteessa elämistä, ja tätä näkökulmaa alkaa näkyä erityisesti seksuaaliterapeuttien puheenvuoroissa. Tässä kaikessa voi kuitenkin itää laajemman kulttuurisen muutoksen siemeniä: yksilötasolla minän ruumiillisten rajojen venyminen ja ryhmätasolla uudet (ryhmä)seksin ympärille kokoontuneet yhteisöt.

Mikrotasolla seksuaalinen avoimuus voi vuosien edetessä vaiivihkaa muuttaa yksilöiden ja pariskuntien intiimiyden rajoja ja kokonaisvaltaista olemista suhteessa muihin ihmisiin. Avoimesta suhteesta saatetaan edetä polyamoriaan ja monenkeskisiin rakkaussuhteisiin, polyamoriasta taas suhdeanarkismiin. Jos nämä suhdemuodot vakiintuvat, parisuhteen ensisijaisuus kulttuurisena muotona voi horjua. Avointen suhteiden rinnalla kiinnostus monenkeskiseen seksiin on lisääntynyt. Melkein puolet alle kolmikymppisistä parisuhteessa olevista haaveilee kolmenkimpasta. Mediajuttujen perusteella myös swingaus eli parinvaihto kokee renessanssia nuorten keskuudessa. Siihen kuuluu usein ryhmäseksiä.

Viime vuosina on myös perustettu sekä professionaaleja että kotikutoisia (ryhmä)seksitapahtumia. Niille on yhteistä mm. suostumuksen ja turvallisten tilojen korostaminen, tietoinen ja artikuloitu lähestymistapa seksiin (vetäjät, käytännön harjoitteet ennen toimintaa) sekä ”rakkaudellisuuden” ja vaniljaseksin painottuminen (verrattuna aiempiin kinky-tapahtumiin). Näissä seksin ja ruumiillisen intiimiyden rajat venyvät ja käsitys seksistä yksityisenä toimintana rikkoutuu konsensuaalisessa ryhmätilanteessa. Niissä luodaan ainakin hetkellisiä yhteisöjä, jotka saattavat muuttua pysyvämmiksi, kun samat ihmiset käyvät tapahtumissa yhä uudelleen. Kenties näissä yhteenliittymisen muodoissa ja käytännöissä rakentuu uudenlaista ruumiillista relationaalisuutta, joka hajottaa totuttuja emotionaalisen ja seksuaalisen intiimiyden muotoja.

25. Political sociology workgroup: Politics of hope and despair

Coordinators:

Eeva Luhtakallio, University of Helsinki

Veikko Eranti, University of Helsinki

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday March 11th 2021 at 1 – 4pm

Democratic Education for Hope – Contesting the Neoliberal common sense

Katariina Tiainen, University of Helsinki

This theoretical paper provides a reinterpretation of Paulo Freire's *philosophy of hope* and suggests that this interpretation may function as a fruitful ground for democratic education that aims to contest the prevailing neoliberal 'common sense'. Hope is defined as a democratic virtue that is required for resisting the discursive practises and affective mechanisms associated with the contemporary neoliberal ethos those, which Lauren Berlant characterizes as "cruel optimism". It is suggested that Freirean notion of *false hope* can be further elaborated by this concept of "cruel optimism". Freire formulated his philosophy of hope as a response to the ideological operations of capitalist societies, which he recognized as causing political inaction and impeding collective endeavours of transformative political struggle for *democratization*. Through her notion of "cruel optimism" Berlant has characterized the way the neoliberal culture directs individual hopes and dreams towards goals that serve neoliberal economy rather than collective political transformation. For Freire, hope is an essential human quality that enables resisting the "culture of silence" and cynical discourses that the neoliberal ideology entails. From a Berlantian perspective, even more than the hopelessness and *despair* that Freire witnessed in the society of his time, the antithesis of hope in late-capitalist societies is the false form of hope associated with unattainable objects to which people become affectively attached, but which are not realistically within their reach. The paper outlines principles of democratic education, the purpose of which is to replace the individualizing educational discourses and policies with practices that centre on the idea of democratization as a form of collective hoping. These principles – *history as possibility, ethics of intervention, and democratization* – bring the political dimensions of education into focus and are particularly aimed at resisting the all-immersive presentism and individualism that neoliberal common sense gives rise to in contemporary educational institutions and practices.

Is there hope for resistance among the eyes of Big Other? An immanent critique of Shoshana Zuboff's The Age of Surveillance Capitalism

Rosa Aaron Dufva, Tampere University

Shoshana Zuboff's (2019) theory of a new, distinctive logic of capitalism claims that human experience is currently being captured and rendered data for the use of others' profit. In this process, experience takes new meaning as behavior, something to be surveilled and modified in order to produce more certainty. The evolution of surveillance capitalism is to move from computer screens to occupy our every thought, feeling and action through the ubiquitous *Big Other*, the unescapable net of machine intelligence. In this dystopic future, social relations break down to make way for automated behavior.

Surveillance capitalists ensure the continuity of access to the *means of behavioral modification* by capturing and holding the division of learning in society hostage, by ensuring that their methods surpass consciousness, and by employing antidemocratic practices. The democratic State's role has been, on the one hand, to stand-by and blink as the incredible velocity of the new logic of capitalism exploits contemporary socio-political conditions and the slow pace of democratic institutions. On the other, politicians and state intelligence have colluded with market forces.

This presentation is based on my on-going master's thesis project and asks whether there is room for hope in the theoretical framework that Zuboff builds in her masterwork. Will hope prevail, is resistance possible, and what does revolution mean in the context of surveillance capitalism? First, I examine how the author understands hope for what she calls *a human future*, after which I shall offer a humble critique. The purpose of this presentation is to engage in collective thinking and as such, is a call for a dialogue on what hope is amid digital surveillance by market and state forces.

Forest values in public and semi-public debates

Maarit Laihonon, Aalto University School of Business

Merja Porttikivi, Aalto University School of Business

In this project, we study manifestations of forest values within contemporary Finnish politics. We look at several settings such as news and social media, forest- and natural resources centered media, and finally events materials, such as education and forest-specific events. We study the forest discourse from the cultural premise of confronting ecological and economical values (see Cabbage et al. 2007, Kant & Lee 2004, Gritten et al. 2012). We unpack this dichotomy by analyzing the ways in which the values are legitimated by the speakers and to which other values they refer to.

In Finland, the question of *use* of forests is currently tightly linked to so-called bioeconomy - a thinking and policy framework in which biobased sources could replace Bioeconomy is among the those policy frameworks during last ten-twenty years, that has been offered top-to-bottom from national, European Union (COM/2019/640 final), and global policymaker levels to actors of societies. They, in addition to the Green New Deal and circular economy (Palahi et al. 2020), are economy- and growth-driven ideological constructs, presented as coherent pathways to sustainable societal development. Since the European Commission and the government are striving for extensive civic commitment to promote the future actions in industries and on natural resource use following the

current policy strategies, it is important to investigate the materials beyond official statements and legislation, in order to deepen the understanding of the process of legitimation of complex and confronting values.

Socio-material construction of the regime of plan. The case of carbon compensation schemes

Tomi Lehtimäki, University of Helsinki

This presentation examines Laurent Thévenot's sociology of engagements, focusing specifically on the so-called regime of plan. Thévenot's pragmatic sociology provides a perspective on how different conventions, based on a distinct form of good, are connected to a formatted environment that support action. Even though material surroundings and different kinds of objects have been a key aspect in the development of Thévenot's approach, this part has not yet received much attention in the theoretical development of the regime of plan. I argue that materiality can nevertheless be viewed as crucial in understanding how the coordination of action operates within this regime as well. This operates through the formatting a smoothly-functioning environment, suited for an actor "engaged in a plan." Through the design and planning of such environments, actors can be mobilized into various political projects, while still maintaining the integrity of individual decision-makers, that is central for this form of action. To illustrate and develop this perspective, I will examine the case of carbon compensation schemes. Assessing the climate impacts of consumption, and how to deal with them, present consumers with complex political, scientific and economic questions. Carbon compensation schemes aim to produce solutions where these complexities are reduced to a single payment that is incorporated into the transaction. At the same time, these services are connected to a conception of individual responsibility that is used to justify the mobilization of actors as users for these services. The case therefore offers an useful example of how functioning environment that supports planned action is connected to a conception of individualistic morality.

What the hell, now they've taken the benches! From a resident to a suburban activist

Minni Haanpää, University of Lapland

Maria Hakkarainen, University of Lapland

Anu Harju-Myllyaho, University of Lapland

In this presentation we reflect on our path on becoming suburban activists. The headline of the presentation illuminates the feelings of disbelief and despair that acted as a driving force for the action. All of us authors live in Korkalovaara suburb in the city of Rovaniemi, the capital of Lapland. Korkalovaara as is a copy of a typical Finnish suburb, in a miniature size: it's an after WW II built, blockhouse intensive area separated from the city centre (e.g. Roivainen, 1999) where there are around 6 000 residents. The few remaining services in the area are to be found from the shopping centre.

Following the national development currents of the suburbs, Korkalovaara has been on the path of decline during the recent decade(s). One of the biggest influences affecting this development has been the closing of the school because of the indoor air problems in 2016. This has resulted to lessening of other public services, e.g. sports grounds, in the area. Also, many private services have been shut down because of general societal developments. These developments have at least partly resulted to people (who can) moving away from the neighborhood and lowering prices the prizes of apartments.

According to the headline, the demolishing of the school yard facilities was “the straw that broke the camel’s back” and made us begin to engage in suburban activism. This activism has resulted in for example media engagement, event organizing, participating in different city organized hearings and working groups and finally re-establishing the residents’ association of the area. This action has resulted us to personally reflect on what are our premises and motives to act as suburban activists? What is the community we act for? How can activism influence the city decision making, and does it create hope and for whom?

Mobility in the city: Pandemic and pedestrians’ political agency

Annaliina Niitamo, University of Helsinki

This paper explores young adults’ given meanings to walking in eastern downtown Helsinki, a (semi-)lockdown city amidst the first wave of the COVID-19 pandemic in spring 2020. Mobility in the city is seen as an inherent characteristic of liberty and freedom of the modern citizen who is granted the right to move at will in the bounds of the nation-state. However, in spring 2020 across the world the COVID-19 pandemic introduced a sudden reorganizing of the way in which public space can be used in a safe way. Municipalities have reacted in differing ways depending on their levels of virus spread and governance styles. Although Helsinki has not introduced sanctionable restrictions concerning mobility within the city, social norms and official recommendations have dictated and created patterns concerning walking. Although temporary expanded walking routes - a highly politicized topic in local municipal politics - were barely introduced in Helsinki in spring 2020, hope for new pedestrian experiments are present in public discussion for the upcoming, new pandemic spring.

I use the concept of *affordances* (Gibson 1979) as an analytical tool to explore what material and social opportunities urban public space provides pedestrian mobility and regulation of everyday life. By exploring affordances, I attempt at operationalizing the concept of everyday life (Lefebvre 1947, 1961, 1981; de Certeau 1980) by looking at pedestrians’ political agency in their perceived chances to shape environmental affordances of walking. The concept of participation is an underlying theme which I wish to develop in relation to pedestrian mobility.

Data consists of survey responses, discussion in a formed group chat and walk-along interviews. Data is analysed using thematic analysis. This paper presentation discusses central themes and issues from the point of view of critical urban studies, and urban communication research.

Learning to participate: styles and outcomes of institutional youth participation

Georg Boldt, University of Helsinki

Participatory democracy is everywhere these days. From daycare to zoning decisions, popular inclusion has become a paradigm of public governance. These policies have been built on the assumption that participation increases the vitality of democracy by bringing a plurality of voices to political negotiations, while also transforming the capacities of individuals, turning them into active citizens.

However, does popular inclusion in political processes really produce better citizens, does it meet the expectations of those participating and do these structures offer participants opportunities to realize their objectives?

Based on more than 200 hours of participant observation of municipal processes for youth participation in the metropolitan area of Helsinki during the years 2015-2018, this study identified four outcomes of engagement in institutional youth participation: transformation, accumulation, externality, and exit. Where some participants found a safe haven for their burgeoning interest in civic action, transforming them into engaged citizens or strengthening their privileged social position, others found these scenes and the corresponding styles of engagement less useful, opting to leave the participatory process, either with a strengthened sense of externality or in search of a more resonant scene of engagement.

These outcomes were contingent on the ‘style of interaction’ on one hand and the ‘resonance of the scene of participation’ on the other. Although participatory opportunities in this research were designed by public authorities to be easily accessible spaces for the political participation of young people, it emerged that participation was curtailed by barriers affecting whose voices were heard and which ideas were put forward. Two corresponding scene styles, empowerment and individualism, were recognized, highlighting the limited utility of implementing a specific style of participation on a citywide scale without accounting for differences in the desires and needs of the target group.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12.30 / Friday March 12th 2021 at 10am – 12.30noon

Trans citizenship struggles and livability in Finland

Mona Heimonen, University of Helsinki

Anu A. Harju, University of Helsinki

Gender recognition legislation remains largely tied to medical perspectives and binary notions of gender. Thus, only ‘claims to citizenship’ of some trans people may be facilitated while those not conforming to the gender binary remain on the margins of citizenship (Hines, 2007). Trans citizenship struggles are in this paper approached from the perspective of trans livability as explored through the everyday lived experiences and oppressions of gender minorities in Finland. Perhaps the most contested issue today in relation to trans livability is the gender recognition law in Finland, which subjects trans individuals to the requirement of sterilisation; furthermore, trans individuals are forced to navigate a lengthy, bureaucratic, and often medicalised gender recognition process, while those with non-binary gender identities are denied access to accurate gender recognition or even medical transition.

The analysis is based on in-depth interviews with 18 trans and gender non-conforming individuals. Recognition of diversity within the trans subject provides the outset of the analysis: interviewees identify as women, men, non-binary, transvestite, gender queer and agender. Furthermore, the qualitative analysis is informed by the intersecting nature of multiple sites of socio-political and cultural oppression.

The analysis suggests that trans citizenship struggles are inherently tied to the gatekeeping of gendered citizenship, exemplified by binary and cis-centric notions of gender. Such gatekeeping

results in various tactics deployed by trans individuals in order to navigate not only social, legislative and medical transition, but also socio-cultural marginalisation that manifests in different ways. Although participants' unique life situations and identities reflected their differing hopes, these were nevertheless closely tied to the politics of despair emerging from the lived experiences in the margins of political life. Yet, the findings underline a collective desire for a future where trans livability, predicated on trans self-determination, becomes realised on the levels of legislation, social policy and medical care.

Social movements in the digital age – persuasion and authority in transnational mobilization discourse: A case study of #MeToo as appearing in online newspapers.

Heba Sigurdardottir, Tampere University

Communication tools such as Facebook and Twitter have brought about a new group of social movements that are intrinsically tied to social media tools and networks, thus facilitating mobilization on a grander scale than before.

A significant development in mobilization efforts is how protest and activism space now include digital spaces as well enabling an easy transition between different media platforms. The protest ecology itself has therefore expanded, which affords new means to attempt to bring about social change. What inspires interest in this context is hashtag activism and its persuasive rhetoric and how mobilization transcends geographical borders primarily via discourse. In this study, the #MeToo movement is taken as a case example as it appears in five prominent and mainstream online newspapers in Finland, Iceland, India, S-Africa and in the United States. Newspapers were chosen as data, as they are one of the key elements in how movements attract, gain and sustain attention from the public.

The goal of the paper is to examine how #MeToo is described and conceptualized in these media as a force for social change. Using the method of discourse analysis, the paper addresses the question of how a hashtag movement becomes perceived as influential and “powerful”. To understand how influence is accomplished the #MeToo discourse is viewed through a Foucauldian understanding of the concept of power and authority. Hence, I aim to analyse the language of persuasion in the context of #MeToo, a discourse marked by moral evaluations, involving specific categories of actors and concepts that together form a compelling argument for a cause.

The paper fills a gap in scholarship on #MeToo, which has concentrated more on the outcomes of the movement empowering women and less on the process by which it gained authoritative status in public.

Parody accounts as symbolic sanctioning of institutional actors during the Covid19 pandemic

Joonas Koivukoski, University of Helsinki

Salla-Maaria Laaksonen, University of Helsinki

Legitimacy, the general perception of the appropriateness of the actions of an entity, is considered to be a prerequisite for the existence of an organization (Suchman, 1995). Legitimacy is evaluated by individual stakeholders (Bitektine, 2011), but through social processes and communication, the judgments become social and collective—and finally institutionalized (Berger & Luckmann, 1966; Tost, 2011; Van Leeuwen, 2007). Traditionally certain entities, such as regulators, courts, and the media, are considered to have an authoritative role to make and validate legitimacy judgments. However, actors with no clear position of authority, such as regular citizens, can also use discursive and symbolic strategies to sanction organizations they deem illegitimate (Bitektine & Haack, 2015). These delegitimization tactics are increasingly enacted through social media (Ojala et al., 2019; Ross & Rivers, 2017).

During the Covid-19 pandemic, citizens have used social media to share concerns and opinions considering the pandemic and the government responses to it. Some voices are supportive, some critical—and some humoristic. In 2020, a number of parody accounts emerged in the Finnish Twittersphere with names pointing to the actors responsible for communicating the coronavirus situation. Research has contextualized such parody accounts as forms of irreverent participatory culture of the internet (Denisova, 2017; Wilson, 2011). They typically mimic public figures, fictional characters, stereotypes of people, organizations, or non-human entities (Highfield, 2015).

This study investigates the parody accounts' communication as legitimacy judgments that aim to delegitimize the targeted government institutions. The three accounts selected for the analysis (parodying The Finnish Institute of Health and Welfare, Health Security Director Salminen, and Minister of Social Affairs and Health Pekonen) form a dataset of almost 10.000 tweets. Our empirical analysis uses digital methods combined with qualitative frame analysis to explore how these accounts use verbal and visual online communication to undermine the trustworthiness and legitimacy of the institutions through their performance. The preliminary results reveal a combination of ambivalent online humor, delegitimizing discourse, and political critique targeted towards those in power, with an overall aim to promote stricter corona measures.

Mobilizing for the future online and offline. Practices of visual participation in Extinction Rebellion: a look at Finland and Germany

Jenni Kettunen, University of Helsinki

The worldwide mobilisation of the environmental movement, which has been hard to miss, can be viewed as a quest for hope and a better future. One of the latest examples of this mobilisation include Extinction Rebellion (XR), an environmental movement established in the UK in 2018, and nowadays active in 45 countries. This mobilisation is closely linked to social media channels, which, in turn, make increasing use of visual practices. Because the public sphere of today's youth is increasingly dominated by visual content, it becomes vital to investigate how it shapes the political action and imaginaries of the youth.

In this presentation I introduce my ongoing doctoral research. It takes the idea of connection between the online and offline spheres of public action and the increasing significance of the visual character of the lives of young people as a starting point to study visual participation among XR in a comparative research setting in Finland and Germany. XR offers a topical and versatile example of doing visual politics due to their action's strong visual impact and performative element, embodied in the die-in protest.

What are the repertoires of visual participation of the youth like online and offline alike? To answer this the research connects the tools of pragmatist and cultural sociology with tools of visual sociology. To grasp the cultural tools and repertoires of action that shape the practices of visual participation I use the concept of cultural toolkits (Swidler 1986). The research makes use of ethnographic methods, most importantly snap-along ethnography (developed in the *ImagiDem* project), which looks at visual engagements online and offline. The research aims at providing a way of better understanding the role and content of the visual participation among young people as well as local political cultures of visual political engagement and their interconnectedness to the inherently transnational visual culture.

Deradicalisation of Jobbik and its consequences – a visual ethnographic analysis of the symbolic and ritual change of a Hungarian radical right party

Anniina Hyttinen, University of Helsinki

This paper analyses Hungarian populist radical right party Jobbik's deradicalisation process and its manifestations in the symbolic and ritual sphere. It contrasts visual ethnographic material collected during national day commemorations in Budapest in 2013–2014 with new material collected in 2017–2019. Jobbik's controlled top-down led moderation aimed at widening the voter base and moved the party from a strict ideological nativism towards a more flexible right-wing populism. Jobbik's shift towards the centre and mainstream made it necessary to distance the official image of the party from its paramilitary roots and other more radical elements. In the end, the radical nationalist subculture could provide the party only a limited number of supporters and was therefore a dead end for a party that aimed at forming the new government.

However, stripping the party from its radicalism meant loss of the rich nationalist symbolism, rituals and the power and solidarity connected to them. Jobbik's transformation led to emptiness in the symbolic and ritual sphere, which used to be crucial for the radical right subculture that surrounded the party and its core supporters' self-identification. The Hungarian example shows the importance of an emotionally appealing story about 'us' and 'them' which is created and maintained through the use of symbols and rituals.

The deradicalisation process led also to the emergence of a radical right splinter party Mi Hazánk, which quickly appropriated the nationalist and revisionist symbols earlier used by Jobbik. The instant reappearance and flourishing of radical national symbols and related products from T-shirts to music and the cooperation with paramilitary organizations shows how the essence of the Hungarian radical right is largely about renewing the radical nationalist rituals and symbols.

26. Riskidiskurssien asema yhteiskunta- ja terveystieteissä

Koordinaattorit / Coordinators:

Johanna Järvinen-Tassopoulos, THL

Virve Marionneau, Helsingin yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

Rahapelaamiseen kytkeytyvät riskit koronapandemian aikana

Virve Marionneau, Helsingin yliopisto

Rahapelaaminen voi muodostaa henkilökohtaisen taloudellisen ja terveydellisen riskin, mutta myös laajemman riskin kansanterveydelle. Koronapandemia ja siihen liittynyt poikkeustila ja rajoitukset ovat laajentaneet rahapelaamiseen liittyviä riskejä myös infektioriskin myötä. Lisäksi rajoitusten myötä tapahtuneet muutokset pelitarjonnassa ovat luoneet riskejä pelikulutuksen siirtymisestä yhä enemmän verkkoon ja regulaation ulottumattomiin.

Puheenvuorossa esittelen tutkimustuloksia artikkelista, jossa perehdytään siihen, kuinka rahapelaajat ovat kokivat koronapandemian aiheuttaman poikkeustilanteen keväällä 2020, ja millaisia riskejä he ovat yhdistäneet tilanteeseen. Tutkimusaineistona käytetään Helsingin yliopiston ja Ehkäisevä päihdetyö ry:n toteuttamien verkkokyselyjen avulla kerättyjä pelaajien kokemuksia rahapelien pelaamisesta, pelitarjonnan muutoksista sekä riskien hallinnasta pandemian aikana. Tulokset osoittavat, että koronaepidemian osa riskeistä on realisoitunut, kun taas osa ei. Rahapelaamisen kokonaiskulutus on vähentynyt, mikä on vähentänyt myös haittariskiä. Myöskään infektion pelko ei näyttäydy voimakkaana aineistossa. Yhteiskunnallisella tasolla koronavirus vaikuttaa olevan vakavampi riski kuin rahapelaamisen aiheuttamat haitat.

Vastuullisen rahapelipolitiikan ”uudet” riskidiskurssit: riskirahapelaajat ja haavoittuvassa asemassa olevat

Riitta Matilainen, EHYT ry

Miksi ja miten rahapelipolitiikassa ja rahapelitutkimuksessa puhutaan nykyään riskirahapelaajista? Ketä ovat rahapelijärjestelmän ”haavoittuvassa asemassa olevat” ihmiset? Onko näissä riskidiskursseissa jotain yhteiskunnallisesti ja historiallisesti uutta? Mitä näillä riskidiskursseilla pyritään saavuttamaan? Millaisia vaikutuksia näillä riskidiskursseilla saattaa olla riskidiskurssien ja -käytäntöjen kohteisiin?

THL:n vuoden 2019 Suomalaisten rahapelaaminen -väestökyselyn mukaan noin 11 prosenttia suomalaisista oli 12 viime kuukauden aikana pelannut rahapelejä riskitasolla. Riskitason pelaaminen on määritelty rahapelaamiseksi, josta aiheutuu yksittäisiä rahapelihaittoja, ja joka useimmiten edeltää rahapeliongelman kehittymistä. Hallituksen esityksessä uudeksi arpajaislaiksi (SM051:00/2019) puolestaan haavoittuvassa asemassa olevia halutaan suojella rahapelihaitoilta hajasijoitettujen rahapeliautomaattien sijoittelun ja rahapelien markkinoinnin tiukentamisen avulla. Hallituksen esityksessä haavoittuvassa asemassa olevat määritellään seuraavasti: ”Tällaisina haavoittuvassa asemassa olevina henkilöinä voidaan pitää sellaisia täysi-ikäisiä, joiden mahdollisuus objektiivisesti arvioida rahapelaamisen ja sen markkinoinnin vaikutuksia rahapelaamiseen on selkeästi alentunut

esimerkiksi rahapelaamisesta aiheutuvien ongelmien johdosta tai jos henkilön kyky hallita rahapelaamistaan voi muutoin olla alentunut.”

Onko näissä diskursseissa kyse toivotusta siirtymästä rahapelihaittojen ja -ongelmien vastuuttamisesta pelkästään yksilön harteilta ylemmäs yhteisön ja koko yhteiskunnan tasolle? Mitä vaaroja näihin diskursseihin voi liittyä? Luodaanko näiden diskurssien avulla uusia ihmiskategorioita, joilta ollaan valmiita (kuvitellun) haavoittuvaisuuden varjolla viemään toimijuutta ja yhteiskunnallista itsenäisyyttä? Vaikuttavatko luokka, sukupuoli, etnisyys tai asuinpaikka siihen, kuka määritellään riskirahapelaajaksi tai haavoittuvassa asemassa olevaksi? Onko rahapelaamiseen liittyvä ilo ja sosiaalisuus kokonaan pannassa näissä riskidiskursseissa? Kiinnostavaa on myös verrata näitä diskursseja aiempiin historiallisiin diskursseihin esimerkiksi lasten ja työväenluokan rahapelaamisesta.

Esitys perustuu koti- ja ulkomaiseen tutkimuskirjallisuuteen riskirahapelaamisesta ja haavoittuvuus-käsitteestä (engl. vulnerability) sekä THL:n, eri ministeriöiden ja järjestöjen viimeaikaisiin rahapelitutkimus- ja -politiikkadokumentteihin, joita esittäjä itse on myös ollut mukana kirjoittamassa.

The brain in science communication on the prevention of addiction

Michael Egerer, University of Helsinki

Background

The neuroscience-informed model of addiction has taken a key-role in addiction research. Instead of evaluating the pros and cons of this approach, I direct my attention in this paper to the role that conceptions of the brain play in scientific communication about dealing with the risk of addiction.

Method and data

A small-scale literature review was conducted by using the search engine Google Scholar with the search terms “addiction neuroscience prevention education”. The results of the hits of the first two search result pages were complemented with publications from my own knowledge. This strategy resulted in 19 articles to be analysed. The analysis, informed by systems theory, aimed at identifying the resonance of neuroscience in the system of prevention.

Results

Neuroscience plays a role in the prevention programs specifically in two dimensions: a) it is incorporated in the program materials; and b) it plays a role in evaluating the effectiveness of the intervention and the identification of risk populations.

Conclusions

Neuroscientific knowledge on addiction constitutes a powerful framework in reducing the complexity around the phenomenon of addiction offering a clear-cut communicative solution to control and prevent addiction. It has become in prevention practice a form of symbolic value, while ‘real’ implementations of neuroscientific addiction research in prevention have remained so far rare.

Towards a Conceptualisation of the Experience of Health Risk

Mikko Jauho, University of Helsinki

Starting from the premise that risk represents a specific medical rationality with singular characteristics, I will argue, first, that we need to disentangle the notion of the experience of health

risk from categories adopted from studies on chronic illness and patienthood, which have dominated the research on the subject. Second, building on a case concerning the everyday management of elevated cholesterol, I will propose three elements of the risk rationality that are central to the experience of health risk: the invisibility of risk, the probabilistic nature of risk estimates, and the ambivalent status of risk in terms of health and illness. Participants in the case study reflected on health risk through these three elements both on a general and personal level, i.e., they were deciphering the intangible, navigating probability, and negotiating health and illness. As elevated cholesterol is a specific health risk, discursively connected to lifestyle choices and treatable with a medication regime, conditions with less clear-cut behavioural pathways or effective medications might elicit other kinds of response. In the third part of the presentation, I will start to address this question by looking at research on other health risks, thus assessing the extent to which the three elements can be generalised to a model concerning the experience of health risk.

Rahapelitoiminnan hyödyt, haitat ja riskit

Janne Nikkinen, Helsingin yliopisto

Rahapelaaminen aiheuttaa monenlaisia haittoja sekä yksilö- että yhteisötasolla (Sulkunen ym. 2019). Tästä huolimatta valtiot ympäri maailman paitsi sallivat rahapelaamisen, myös edistävät sitä omien monopoliyhtiöidensä avulla, samalla ylläpitäen rahapelikulutusta. Samalla oletetaan, että rahapelitoiminnan kautta voidaan kustannustehokkaasti kerätä varoja erilaisiin yhteisöllisiin tarkoituksiin ("hyviin tarkoituksiin"), etenkin mikäli kustannuksia ei ymmärretä ja/tai lasketa (Grinols, 2011).

Eurooppalaisissa yhteiskunnissa onkin tilanne, jossa esimerkiksi tupakoinnin haittoihin puututaan ja tupakkayhtiöiden mainontaa rajoitetaan, mutta tilalle tulevat rahapeliyhtiöt (Nikkinen, 2019). Valtioiden enenevässä määrin riippuvaisia rahapelituotoista (Egerer ym. (toim.) 2018). Samalla valtio kannustaa tarpeettomaan riskinottoon ja velkaantumiseen rahapeliä kautta, säästämisen ja sijoittamisen sijaan. Rahapelitoiminnassa valtio toimii siten väistämättä osaa kansalaisiaan vastaan (Orford, 2011). Mikäli valtio myös omistaa rahapelitoimintaa harjoittavat yhtiöt, tehokas sääntely todennäköisesti vaikeutuu (Adams 2008, KKV 2019, Orford 2020).

Vastuu haitoista on Suomessakin pitkälti siirretty yksilölle (ns. "responsible gambling"). Ilman rahapelaamisen sääntelyä yhteiskunnan tasolla haittojen määrää ei ole kuitenkaan mahdollista vähentää riittävällä tavalla (Livingstone et al. 2019). Huomattavia summia yhteiskunnallisiin tarkoituksiin tuottavien rahapeliyhtiöiden, poliittisesti vaikutusvaltaisten sidosryhmien ja laajan edunsaajien joukon takia valtio ei välttämättä ole Suomessakaan halukas käyttämään tehokkaiksi havaittuja keinoja rahapeliongelmien ehkäisemiseksi (Nikkinen 2008, Orford 2013, Adams 2016). Esimerkiksi valtionyhtiön (Veikkauksen ylläpitämien rahapeliautomaattien laaja saatavuus Suomessa aiheuttaa ko. pelimuodossa huomattavasti suuremman pelaajajoukon (30% aikuisväestöstä) verrattuna moniin muihin Euroopan maihin (tasoa 3-6%, Heiskanen ym. 2020). Valtionkaan ylläpitämä lotto ei ole haitaton (Beckert & Lutter, 2013; Hendricks & Embrick, 2016). Rahapelituotot ovat samalla myös regressiivisen verotuksen muoto (Kotakorpi et al., 2016).

Tässä esityksessä kyseenalaistetaan ensiksi rahapelitoiminnan taustalla olevia oletuksia mm. siitä, että rahapelituottojen kerääminen olisi erityisen kustannustahokas tapa rahoittaa yhteiskunnallisia hankkeita. Perustuen 10 eurooppalaisesta rahapeliyhtiöstä kerättyyn tilinpäätösmateriaali-aineistoon, valtionkin monopoleihin perustuva rahapelitoiminta saattaa vaikeuttaa rahapeliongelmien vähentämistä (Marionneau & Nikkinen, 2020). Toiseksi pohditaan käynnissä olevan Arpajaislain uudistuksen valossa, kasvaako vai väheneekö rahapelaamiseen liittyvä riski Suomessa

tulevaisuudessa. Lopuksi pohditaan vaihtoehtoa, jossa valtio vetäytyisi rahapelitoiminnasta, erottaen näin rahapelaamisen liittyvät hyödyt toimintaan liittyvien riskien hallinnasta.

Riskiyhteiskuntateoria ja rahapelitutkimus

Johanna Järvinen-Tassopoulos, THL

Koronapandemian myötä riskien ehkäisy ja torjuminen ovat tulleet ajankohtaisiksi. Koronaviruksen leviäminen koetaan ensisijaisesti kansanterveyttä uhkaavaksi riskiksi, mutta sillä on myös yhteiskunnallisia ulottuvuuksia (esim. etätyö ja -opiskelu, lomautukset ja irtisanomiset). Riskin käsite yhdistetään usein kielteisiin ja epämieluisiin seurauksiin, mutta sillä viitataan myös erilaisiin epävarmuuksiin, kuten mahdollisuuksiin, sattumiin, todennäköisiin tapahtumiin sekä jonkin toiminnan tai politiikan seurauksiin (van Loon 2002; Lupton 2013; Taylor-Gooby & Zinn 2006).

Kansainvälisessä rahapelitutkimuksessa on sovellettu riskin käsitettä ja riskiyhteiskuntateoriaa aina 2000-luvulta lähtien (Kingma 2004, 2008; Cosgrave 2006). Riski on olennainen osa rahapelaamista, mutta käsitteellä voidaan viitata myös erilaisiin riskinoton muotoihin, riskien hallintaan ja ongelmallisen rahapelaamisen kehittymiseen (Cosgrave 2006). Riskiyhteiskuntateoriaan puolestaan pohjautuu esimerkiksi erilaisten rahapelijärjestelmien ja rahapelitoiminnan sääntelyn tutkiminen (Myllymaa 2017; Matilainen 2017; Littler & Järvinen-Tassopoulos 2018).

Esityksessäni kysyn, miksi rahapelitutkimus tarvitsee yhteiskunta- ja terveystieteellistä riskiteoriaa, ja miten riskiyhteiskuntateoriaa voisi soveltaa laajemmin rahapelitutkimukseen.

27. Science, technology and society

Coordinators

Marianne Mäkelin, University of Helsinki

Vera Raivola, University of Eastern Finland

Jose A. Cañada, University of Helsinki

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4 pm

Expectations of safety in the discourse of autonomous vehicles

Tuisku Salonen, VTT Technical Research Centre of Finland

Mika Nieminen, VTT

Nina Rilla, VTT

“Expectations are high. These vehicles can bring down road fatalities to near zero”. With these words begins the European Commission's (2020) factsheet of their report for ethics of autonomous vehicles, portraying well the expectations on the field of technology in question. In scientific and public discussions there seems to prevail an assumption, and high expectations, that autonomous vehicles will be safer than human driven vehicles. Our main premise, and simultaneously a concern, is that future perceptions of technologies are taken for granted. As there are still no fleets of fully autonomous vehicles on the roads due to immaturity of technology, we were interested to study what kinds of technological expectations prevail for improved safety. To better understand the future oriented safety discussion around autonomous vehicles, we approached this question from the sociology of expectations' lens (van Lente, 2012), and conducted a literature review to study how the issue is addressed in scientific academic literature and selected media.

Our findings on the safety discourse indicate that it is too early to reliably evaluate the actual safety of autonomous vehicles as there are still several issues unsolved. Nevertheless, safety is claimed to be one of the most promising impacts of autonomous vehicles. We discovered that in several studies the argument is premised on a heuristic conclusion: if 94 % of the accidents are due to human error, and human drivers are replaced with technology, then traffic will causatively turn significantly safer. We argue that the human error -argument is merely used as a rhetorical justification for the research and development of autonomous vehicles, driven by the expectations in the field of technology and science.

The Powers of Uncertainty in Telecare

Joni Jaakola, University of Turku

In recent years, technologically mediated ‘telecare’ solutions have been a popular way of making care more efficient, productive, and targeted in times of economic austerity and care deficit in ageing populations. While telecare has been implemented into care work, caring has increasingly become a practice of managing risks. This article draws from ethnographic research on the telecare solution

Elsi in a care home setting and illuminates the properties of telecare as a form of risk management. The argument is that telecare practices deal in many ways with ‘uncertainty work’ that produces epistemological, ontological and ethical uncertainties: uncertain knowledge, uncertain entities, and uncertain values. These uncertainties produce paradoxical outcomes such as ‘a productivity trap’, which accomplishes the care worker as an entrepreneur while diminishing the responsibilities of care organizations and institutions.

Care within everyday practices of meat eating

Outi Koskinen, University of Helsinki

Lately, care as an analytical and theoretical approach has started to flourish within STS research, bringing forth the sociomaterial, affective, and ethico-political dimensions of care. In this presentation, I ask what kinds of insights can be gained from approaching everyday practices of meat eating as an intersection of various, sometimes conflicting care relations. This focus on meat provides a rich terrain to explore through care, as meat eating connects simultaneously to various harms and benefits that are enacted in the course of its consumption. Negative environmental impacts, detrimental health effects, and questions of animal welfare and rights have to be navigated alongside the benefits of meat as a convenient, common, and valued foodstuff with nutritional advantages. Utilising interview and observation data from Finnish consumers with a wide variety of meat relations, I map out caring as relational doings in situated, specific practices, wherein the goods and bads of meat eating are defined in connection to various materialities, affects, and embodied dimensions. I suggest that this approach enables a nuanced understanding of the complex ethico-political questions surrounding meat eating, as it highlights not only caring through meat but also how meat is cared for. This is fleshed out by analysing the affectively charged relations around meat, ranging from excitement and pleasure to disgust, as well as the multiple materialities of meat. To conclude, I will discuss the importance of engaging carefully with contentious yet common food practices in these times of ecological distress.

Following Cellular Journeys: Morality and Ethics of Biogenetics in Tissue Donation

Ronja Tammi, University of Helsinki & Tampere University

This paper is based on my PhD research that will take place from 2021 to 2025. The research stems from my master’s thesis where I studied the agency of ova in the context of commercialised and marketized Finnish egg donation practices.

In my PhD research I am interested in the morality transmitted by the biogenetic material of the donated human tissue. The research examines empirically tissue donation and transplantation in the context of Finnish healthcare by following the journeys of these donated tissues. The journeys of the human tissues are shaped by various corporal relations, transitions and transformations: the donated tissue is taken out of a body of a human individual, handled, manipulated, stored and eventually transferred either into another individuals’ body, a tissue-preserving biobank, or as coded into big data resources.

The purpose of the study is to follow the material-discursive journeys and paths of these tissues, analysing the moral and ethical practices, assumptions, decisions, and questions related to the

biogenetics of the tissues that are mediated along the journey. The focus of this study is on Finnish tissue donation, from which I have chosen three empirical cases under my careful observations: 1) gamete donation at private fertility clinics, 2) blood donation for the needs of healthcare at the Finnish Blood Service, and 3) cornea donation at University or municipal hospitals.

The main research method of this research is feminist multi-sited ethnography. The tradition of STS plays a key role in my ethnography: the most important ethnographic influencers in my work are the works of Bruno Latour, Annemarie Mol, and Anna Tsing. Following the journeys and different paths of the donated tissues I am enabled to grasp the ethical labour involved in the normalisation of biogenetic materials and the values transmitted by the genetic human matter.

The deficiency of human reproductive biology in fertility treatment practices

Elina Helosvuori, Tampere University

In a glossary definition, infertility is defined by ‘failure’ to achieve a clinical pregnancy within a certain time frame. Fertility treatments are conducted to enable otherwise unlikely or impossible pregnancies. As shown by previous reproductive studies, especially in vitro fertilization (IVF) has established its place as a hope technology par excellence in the field of reproductive desires. Although infertility may be caused, for example, by the aggressive treatment of actual diseases such as cancer, or by chromosomal characteristics that are classified as exceptional, infertility is not pathological in the sense of being a disease; nor does it need treatment per se, apart from some hormonal imbalances that cause disturbing symptoms. However, a paradoxical feature of the broadening possibilities of human reproduction is that when healthy people take part in clinical practices of procreative interventions, their reproductive systems become classified according to medical professionals’ perception of them as either normal or deviant. In this presentation, I explore the ‘fragmentation of the body’ that is characteristic of current biomedicine, as discussed by Nikolas Rose. I argue that through developments in biomedicine and the transnational fertility industry: through clinical and laboratory practices, the biological markers of (in)fertility and the deficiency of human reproductive biology become increasingly numerous and specific. Deepening the analysis of the process of fragmentation in the case of assisted reproduction, I suggest that as the deficiency of human reproductive biology becomes multiplied and fragmented, the categories of normal and pathological also become manifested in fertility treatments. This manifestation takes place regardless of the special characteristic of fertility treatments qua treatment – that is, that fertility disruptors are not a medical condition requiring treatment as such.

When craft kicks back: Embryo culture as knowledge production in the context of the transnational fertility industry

Riikka Homanen, Tampere University

Elina Helosvuori, Tampere University

The multibillion-dollar fertility industry promotes standardisation in in vitro fertilisation laboratories. Transnational pharmaceutical and biotechnological giants distribute a wide range of fertility products, from embryo culture mediums and incubator technologies to add-ons such as time-lapse embryo monitoring. These technologies are designed to standardise and automate knowledge production regarding embryonic viability. More effective knowledge production enables the more effective

selection of embryos for transfer, which in turn leads to more future babies and enables economic scaling-up. Drawing on two multi-sited ethnographic studies at eight fertility clinics in Finland during 2013–2020, this article discusses how knowledge about embryos is produced in the processes and practices of embryo culture. The analysis shows that through embryo culture technologies it is possible to observe and even predict embryo morphology and embryogenesis, as well as to know about embryo epigenetics. These possibilities are affected by global and local bioindustrial and economic interests and logics regarding standardisation and automation. We argue that automation and standardisation in clinical practice are not always perceived as economically desirable; nor do they threaten skilled, hands-on and experience-based local practice, although they may somewhat transform it. Sometimes the possibilities of knowing through standard technologies are seen not as replacing or standardising hands-on knowledge production, but as modifying it – and the object of knowledge itself – in undesired or unnecessary ways. In such cases, concerns are raised regarding the best interests of patients, embryos and future babies, who might be better served by masterful laboratory craftwork. We conclude that embryo culture is not only a site of knowledge production – one that aims to make babies and parents through standard and craftwork knowledge practices – but also a site of multiple bio-economies of assisted reproduction, some of which resist automation and standardisation.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12.30 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12.30noon

Conceptualizations of gender and hormone-associated chronic pain in endometriosis and migraine

Maria Temmes, Asian University for Women

Venla Oikkonen, Tampere University

Our paper examines the conceptualizations of gender and hormones in endometriosis and migraine to show how assumptions about gender are shaping the treatment of chronic pain. These diseases provide an illuminating comparison as they materialize in episodes of pain that may range from moderate to debilitating, yet are associated with gender differently. Endometriosis is typically (though not exclusively) linked to female bodies, as cells similar to those in the uterine lining grow outside the uterus and respond to hormones. The connection between migraine and gender is statistically significant but not exclusive (being two to three times more common in women), and while some migraine subtypes respond to changes in hormonal levels, its gendered causative mechanisms are an object of continuing investigation. As many gendered chronic diseases are managed with hormonal products (such as oral contraceptives) or drugs responding to hormonal processes in the body, critical investigation of conceptualizations of gender in the treatment of chronic pain is needed. In our presentation, we compare and contrast the descriptions of hormonal processes and hormone-based treatments in the biomedical research literature and clinical care guidelines to those by patient organizations. Through these comparisons, we show how gender and hormones operate as productive yet fundamentally blurry categories through which multiple visions of chronic pain, hormonal causation and treatment, and good care are enacted.

The SAGA for the sustainable development – intersectional gender advancement in STEM

Mervi Heikkinen, University of Oulu

Technologies appear as foundational to our contemporary lives. Also, in the 2030 Sustainable Development Agenda STEM and innovation are means to achieve other SDGs, such as ending hunger and tackling climate change. Globally women are clear minority in the most traditional forms of research and innovation which is strongly focused on technology transfer and building futures including the definition of democracy in an increasingly digitalized world. However, SDG 4, on inclusive and equitable quality education and lifelong learning, and SDG 5, on gender equality and girls' and women's empowerment include specific targets for countries to enhance access to STEM education and technologies, and to reduce gender disparities.

Our paper introduces one of the recent global actions and policy that is aimed to influence gender equality in STEM fields - science, technology, engineering, and mathematics. We share the insights of the global gender equality promotion instrument in Science, Technology, and Innovation (STI) that UNESCO has developed in collaboration with Swedish International Development Cooperation Agency SIDA. The SAGA tool was designed for governments and it consists of policy analysis and indicator identification influencing gender equality in STEM.

The area of technology and design can be crucial in the expansion of human capabilities as it contributes in the identities of what and who emerges in knowledge-making processes in technologized environments. Intersectional and gender-responsible (Heikkinen et al. 2020) approach addresses the diversity of people, equally attracting them, providing an access to, and creating opportunities for progress in co-design of sustainable and responsible technological futures. On the paper, we will elaborate the SAGA as an alternative stance - an expression of hope - where social and human scientists, indigenous people and women in technoscience are not considered as exceptions, but equally contributing researchers, innovators and research group leaders for sustainable futures.

The boundary-work of impact

Olli Tiikkainen, University of Helsinki

What does "impact" as a concept mean and perform? On the most general level of definition it has to do with a "major effect or impression of one thing on another", as defined by Merriam-Webster. Usually the concept of impact is, however, further defined by an adjective. For example, a study may have scientific impact and a practice may generate societal or environmental impacts. And while even these concepts still remain quite vague, on the other hand very central to the use of the concept is the intent of accurate assessing what kind of impact something might have had and valuing the impact-producing action accordingly.

In this presentation impact is re-examined through the notions connected to boundary, as portrayed in the influential writing of the STS scholar Susan Leigh Star and her colleagues. Concepts like the boundary object (Star & Griesemer 1989) make it possible to showcase how assessing impact works in the back-and-forth flow of categorical work. Here, at times it is important to standardize and categorize what impact specifically is, while at times it serves information needs better as less specified: as a boundary object, with a lot of interpretive flexibility that allows different groups to work together without consensus (Star 2010).

As a case example the presentation examines impact investing, an investing practice that seeks to achieve both economic gains and measured societal or ecological impacts. As recent research

(Barman 2020) has suggested, impact in the context of impact investing might be useful to be analyzed as a boundary object. In my presentation I elaborate on this view by expanding the focus to boundary infrastructure (Bowker & Star 1999, Silvast & Virtanen 2019) and boundary-work (Gieryn 1983, Chiapello & Godefroy 2017, Doganova & Laurent 2019) more broadly.

Faces of masking – an experimental take on metaphorical story telling in the pandemic process

Annerose Böhrer, University of Erlangen-Nürnberg

Marie-Kristin-Döbler, University of Tübingen

Heta Tarkkala, University of Helsinki

Almost a year ago, facemasks of different shapes, material and colour were introduced to daily life in many places all over the globe. Even in most European cities, where the use of protective masks in public places had been quite unusual until then, they became a common sight due to the ongoing COVID-19 pandemic and the so-called ‘community masks’ turned out to be much more than mere objects of medical purpose.

What we often refer to as ‘the mask’ seems to have changing faces and phases throughout the pandemic: Although most people seem to agree with the idea that wearing masks would keep infection rates low, or helps to protect others and perhaps oneself, there is also resistance. While in the beginning people wearing masks were often considered hypercautious or selfish hoarders, not wearing a mask is now widely perceived as a lack of solidarity or even liable to legal prosecution. Hopes and doubts regarding material, quality and effectiveness of facemasks became part of daily conversations and news reports. Thus, telling ‘stories’ about masks, especially observing and judging other people’s masking practices, soon established as a crucial part processing the constantly changing conditions and epistemic struggles.

Drawing on ideas of metaphor theory (Lakoff/Johnson), we would like to explore ‘mask stories’ from newspapers, social media posts and ethnographic notes as metaphorical concepts and give insights to an ongoing experimental research project that approaches the complex processes (re-)structuring the social world of the pandemic by combining scientific with artistic research and professional illustration.

SARS-COV 2 and the probiotic turn

Giampietro Gobo, Università degli studi di Milano

The SARS-COV 2 virus, like many other viruses and bacteria, has been portrayed as an ‘enemy’. What if the metaphors as ‘enemy’, ‘aggression’, ‘war’, used to explain the virus’ agency and the recent pandemic, were misleading?

Recently, is emerging a “probiotic turn” (Lorimer 2020) in contrast to the “antibiotic approach”, delivered by Big Pharma, extreme hygiene, and industrial agriculture. It frames viruses and bacteria as partners in our evolution: human beings would be “symbionts”, living through a myriad of viruses and bacteria that they have in the organism, and which even affect their way of thinking. For instance, some bacteria produce γ -aminobutyric acid, which conditions the activation of brain centers. Therefore, living beings only in appearance are a worm, a deer, a human; in reality they are a

population, a sociality. Hence, viruses do not “attack”, but they come and go in/from the host's body and many of them are absolutely beneficial.

According to it, in the 1800's Bernard (1813-1878) and Béchamp (1816-1908) opposed Pasteur (1822-1895), who hypothesized that the diseases were due to germs. They thought that the disease developed only when it found the "fertile" cellular soil (in the sense of a sick body). In other words, the real cause of the disease was not the pathogens (which are always around) but the host (the environment) who became vulnerable due to an inappropriate diet and lifestyle. Hence, the pathogens are not the cause, but the result of the disease; denying that bacteria could attack a healthy animal and cause disease.

This position envisions hopeful alternative narratives of the current pandemic, according to the *Anthropocene* and *multispecies ethnography* (Eben and Helmreich 2010), whose aim is to re-imagine the relationship between humans and other living beings. Beyond apocalyptic narratives, the lives of other living beings provide examples of biocultural hope (Paxson 2008, Raffles 2010, Haraway 2013, Tsing 2015).

Other creatures teach us alternative ways of being in the world, to decentralize the *anthropos* and imagine the *Chthulucene* (Haraway 2016), an age constituted by new networks of relationships, adaptability, acceptance and cohabitation.

28. Sociology of Migration / Muuttoliikkeiden sosiologia

Koordinaattorit / Coordinators:

Olivia Maury, University of Helsinki

Paula Merikoski, University of Helsinki

Lena Näre, University of Helsinki

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

How right-wing populist communication on migration loses its strength during a “tangible” crisis: the case of the Covid-19 pandemic in Italy

Dr. Luca Serafini, Lumsa University

In Europe, the topic of immigration is highly divisive, and immigrants are often framed in terms of risk to the society by right-wing populist communication. In this presentation, I explore how the narrative on immigration changes when society is threatened by ‘real’ risks, i.e., during the COVID-19 health crisis. I compare the salience and engagement of a high number of posts published on Facebook between December 2019 and November 2020 by politicians and by the Italian news media; post selection used a dictionary related to immigration. Along prior research on anti-immigration narratives, I also operationalized risk narratives on immigration by constructing a second dictionary for post selection. I further identified two ‘waves’ of ‘tangible crisis’, related to growing cases of COVID-19 in Italy, assuming that in these two periods the risk stemming from COVID-19 was strongly perceived by the Italian population, and I contrasted my observations to the period between the two waves. My findings suggest that the political discourse and risk narratives on immigration decreased during times of ‘tangible crisis’ for right-wing populist parties and news media. Surprisingly, this happened also at a time when key policies regarding immigration and regularization of migrants were discussed and decided by the Italian government, receiving unexpectedly low reactions. Drawing on prior theories on risk perception and crisis discourses, this leads me to theorize that anti-immigrant communication loses its strength during times of tangible crisis.

Diversity in Finnish Tech Industry: Case of Southwest Finland

Eva Ievgeniia Babenko, Åbo Akademi University

As the result of the recent global economic boost, Finland reached one of the top positions among high-tech countries in the world. The Southwest region became a significant hub for domestic and international tech companies, hence faced with the need for engagement of increasingly diversified working forces.

The question of diversity, engagement, and inclusion (DEI) became part of today’s agenda in many companies in the region. In the aim to take an advantage of the new global market and to accommodate changes in business, more and more companies are increasing their pool of candidates, and shifting towards more inclusive employment practices (e.g., introducing English as the first

language, offering language courses, family packages) to be able identify, attract, and retain most talented people to the companies. Such strategical changes need special management and research, therefore the demand for comprehensive studies on DEI among high-skilled professionals in the companies located in Southwest Finland is rising.

The goal of the research is to examine the at-work experience of professionals with mental and physical impairments, of different ethnic backgrounds and gender employed in software, marine, medical data analytics, and digital consulting companies. The research seeks to adjust the companies' diversity and inclusion management, tracking changes and challenges in the decision-making process related to embedding DEI.

The research is currently in the initial phase. We plan to conduct a series of semi-structured interviews, in order to find out the perception of DEI among managers and employees, as well as the different ways of adoption and implementation of inclusive practices, and the way they are integrated into the companies' employment and HR policies.

Ukrainian migrant workers in Warsaw and the paperwork market: “bluffing out” and escaping control

Daria Krivonos, University of Helsinki

Drawing on exploratory fieldwork on Ukrainian migrant labour in Warsaw in early 2020, I trace the acts of subversion of the regime of labour and immigration control by analysing young Ukrainian migrant workers' use of the informal economy of the paperwork market. Ukrainian migration is the largest of all post-USSR migratory movements to the EU, and Poland is the country that issues the highest number of residence permits based on work. While Poland's labour migration regime is one of the most liberal in the EU, it legally ties workers to employers and hinders workers' social mobility. Ukrainian migrants' subversion of this control and the regime of labour includes buying bank certificates, job invitations, address registrations, acquiring visas that do not reflect the 'purpose' of staying in the country or getting enrolled in professional schools where no teaching takes place. I analyse how Ukrainian migrants understand “authenticity” (Reeves, 2013) of these documents and actions, negotiate the blurred boundary between legal and illegal, and navigate social relations to the state. Using the analytical toolkit of the literature on autonomy of migration, I analyse these practices as modes of escape from national sovereignty. These are the attempts to overthrow dependence on employers for their visas that is structurally produced by the border regime. While borders and immigration controls aim at reconstituting migrant bodies as disciplined, dependent and productive, Ukrainian migrants' acts of subversion draw attention to the instances and spaces where sovereignty loses its totalizing grip.

Soviet Exile, Stigma, and Hope for Healing: Silenced Ingrian Finnish Voices Talked about the Deportation

Anni Reuter, University of Helsinki

This paper discusses the experiences of ethnic deportations, silence, and stigma of being Finnish in the Soviet during Stalin's time. I will analyse 20 oral life history interviews of deported Ingrian Finns.

From the year 1935 onwards, mass-deportations of Finns from the historical Ingria located around St. Petersburg (Leningrad) became ethnically rather than socially motivated in the Soviet Union. Ingrian Finns were forced to live and work in remote exile areas, in poverty, repressed, and silenced. For decades they lived under strict surveillance and regular pass control of NKVD (later KGB), which organized Gulag administration and political terror in the country. Over 50 years survivors risked severe punishment and various problems if they talked about their experiences in public. Oral histories of living in the Gulag as a deportee were shared only among the most trusted persons, if any, and Ingrian Finnish culture was a hidden memory culture until recently. Ingrian Finnish deportation narratives were often counter narratives, including jokes and oral poetry, against the Soviet power. Sharing painful and often traumatic narratives with the researcher and others gave hope for recognition of their history and healing from the traumatic past.

Experiences of despair, hope and trust of quota refugees in the liminal stages

Katja Päällysaho, Diaconia University of Applied Sciences

Ulla Siirto, National Church Council

Finland is one of the 29 countries receiving quota refugees. Every year, the Finnish Parliament decides about the amount of quota refugees arriving in Finland. During the last 20 years the annual number of quota refugees has varied between 750-1050.

Quota refugee is a person who has been forced to leave one's home country due to war, conflict, or persecution but who cannot stay in the country from which one has first sought protection. The person has also been considered a refugee by UNHCR. UNHCR helps resettle the person in a third country.

The journey of a refugee is rarely a direct transition from one place to another. It often consists of several consecutive routes and journeys with periods of stasis of different lengths. Waiting for a resettlement to a third country is one of these periods of stasis.

We are interested in the experiences of despair, hope and trust of quota refugees in the liminal stages. We focus on a limited period of that stage ranging from the time the refugees wait for information on the resettlement decision to the end of their first year in Finland.

Our presentation is based on 12 semi-structured interviews with quota refugees. The interviews were carried out with interpreters in the autumn 2018. We have analysed the interviews using qualitative content analysis.

The life before the resettlement decision is described by despair, hopelessness and waiting. However, waiting is not passive. Refugees are actively trying to organize and structure their lives in these uncertain circumstances. Hopelessness and despair are turned into hope once the resettlement decision is received. Entry into a new home country is marked by a fulfillment of that hope. Parallel with the feeling of hope exists a feeling of trust towards the new home country.

What crisis, whose crisis? A gendered perspective to the productiveness and multiplicity of the asylum crisis

Lena Näre, University of Helsinki

Olivia Maury, University of Helsinki

Paula Merikoski, University of Helsinki

Elina Paju, University of Helsinki

Anna-Maria Tapaninen, University of Helsinki

While the world is facing a new crisis in the form of a global pandemic, the asylum crisis of 2015 was the most severe humanitarian crisis in Europe since the Second World War until this point, and its effects continue to be felt today. We use the notion of asylum crisis rather than 'refugee crisis' to emphasise that especially since 2015, but also before, a core human right, the right to seek asylum, has been seriously questioned. In our analysis, crisis in itself is understood as multiple and productive. Hence, we track the outcomes and effects that crises produce throughout the refugee journeys.

In our presentation, we analyse the diverse meanings of the events of 2015 and its outcomes for Afghan refugees. Drawing on multi-sited ethnographic research among Afghan women and men in Finland, Turkey and Greece in 2018-2019, we explore the productiveness of crises from the viewpoint of the refugees: how the protagonists of the 'crisis' themselves lived and experienced it and how it changed their lives. We focus particularly on the gendered perspective analysing how the crises produced different outcomes for different genders and illustrating the multiplicity of the crisis.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 - 12 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12noon

Family, food and the familiar: what migrants miss when living abroad

Saara Koikkalainen, University of Eastern Finland

International migration forges new ties between countries of origin and destination. This presentation discusses how migrants talk about what they miss from their original home country based on a qualitative survey of Brits living in Europe (n= 745)*. The responses show, how people understand home and belonging and reveal how they maintain transnational ties while negotiating their everyday lives in a new context. A clear majority of the survey respondents (82%) state that they feel at home where they now live. Yet, while some state that they 'miss nothing' (14%), many write at length about the kinds of things, people, places, and situations that they remember and long for. I propose that these fall into four partly overlapping categories, here listed in order of their frequency: 1) Intimate relationships with family and friends, 2) Culture both as ideas, customs and behaviour and as arts and popular culture, 3) Things linked with childhood socialisation, and 4) Being native in the local context and not feeling like a foreigner. Some of the concrete things (like Marmite or Cadbury's chocolate) can be bought online, while others can be enjoyed also in one's current country (like bacon, draught beer or curry), even though they may not be 'proper' or 'decent'. One may also visit family and important places on holidays and Skype with loved ones that live in the UK. The more intangible things may be impossible to fully acquire as is 'having the automatic right to belong', 'conversations with random strangers with shared background', or 'being able to easily pop in to see family'. What unites these categories is a longing for the language and way of life in which one grew up in. (*) This research is done in collaboration with Peter Holley and Nicol Savinett

'I Do Not Trust Any of Them Anymore': Institutional Distrust in Pro-Asylum Activism in Finland

Päivi Pirkkalainen, University of Jyväskylä
Lena Näre, University of Helsinki
Eveliina Lyytinen, The Migration Institute of Finland

If trust in institutions is a prerequisite for political participation, what happens when citizens start losing their trust in institutions? Drawing on qualitative research on Finnish citizens who have engaged in pro-asylum activism, we examine how institutional distrusting evolves as a process. We argue that it is possible to analytically distinguish three dimensions in this process of distrusting: the relationality of institutional distrust, which reveals the objects of distrust; the practices of distrusting, which build on the evaluative aspects of distrusting; and the emotional dimension of distrusting. Our findings suggest that losing trust in institutions is an important initial impetus for citizens to become politically active in the field of pro-asylum activism. Moreover, we argue that the activism generated by distrust in institutions can have negative consequences for activists, such as psychological and financial problems. It can also have an impact on their motivation and capacity to continue their activism. However, if trust in the Finnish political system's ability to adapt to the activists' demands prevails and activists receive support from their networks, their pro-asylum activism is likely to continue.

Mapping the role of migration and related diversity in social work education and educational literature in Finland

Anna-Leena Riitaola, University of Helsinki
Maija Jäppinen, University of Helsinki
Hanna Kara, Åbo Akademi University, Vasa
Camilla Nordberg, Åbo Akademi University, Vasa

Our presentation is about the role of migration in the social work knowledge base, as expressed in social work education and in social work literature. The presentation is bolstered by two article manuscripts, one is approved for publication. The second one is in manuscript form. The key question is, what is the role and discourses of migration and how do the discourses on migration intertwine with power asymmetries and processes of citizenisation?

One theme of note concerns migration and diversity in official curricular descriptions of university social work and UAS social services education in Finland in 2017–2018. The conclusions are that migration is not presented in light of human and societal diversity but as a special question pertaining to “others.” Moreover, courses on migration are usually optional. This delimits recognition of structural inequalities in social service systems.

The investigations expanded into analysis of social work course literature. To posit the question, what is the role and understanding of migration in texts, and how does such understanding relate to conceptions of society, welfare services and social work professionalism? We analysed 11 commonly assigned textbooks. Analysis includes qualitative content analysis with abductive discourse analytic techniques. Preliminary findings show that migration is ordinarily framed in a special area of social work focusing on “immigrants”. The relation of migration to the field of social work is disregarded. Diversity is recognised as merely related to social class and gender. While some chapters introduce critical, structural, transnational or anti-racist perspectives, the understanding of migration remains

limited and its role marginal. We suggest that greater emphasis be given to global, transnational, structural and critical approaches in introductory literature, early in students' programs.

Gerontologisen tutkimuksen sokeita pisteitä muuttoliikkeiden ristiaallokossa

Eva Rönkkö, Jyväskylän yliopisto

Susanna Lehtovaara, Käpyrinne ry

Globaali muuttoliike ja kansainvälinen liikkuvuus kasvattavat ulkomaalaistaustaisten iäkkäiden määrä Suomen vanhusväestössä kiihtyvästi. Tästä huolimatta heidän yhteiskunnallinen asemansa on edelleen marginaalinen. Vieraskielisen ikäväestön hyvinvoinnin ja osallisuuden tueksi tarvitaan gerontologian ja muiden vanhusväestöä koskevien alojen tutkimusta. Iäkkäät vähemmistöön kuuluvat ihmiset jäävät tutkimuskenttien välimaastoon.

Tätä väestönosaa luonnehtii näkymättömyys, sillä etnisyyden ja ikääntymisen intersektio ei sovi nykyisiin palvelurakenteisiin eikä asetu gerontologiseen tai muuttoliikkeiden tutkimuskenttiin. Iäkkäät eivät itse kamppaile asemansa ja oikeuksiensa puolesta, eivätkä viranomaiset ole heränneet vanhusväestön moninaisuuteen. Yhteiskunnassamme veloitetaan herkästi ihmisiä kantamaan vastuunsa integroitumisesta, muttei käännetä katsetta palvelujärjestelmän eriarvoisuutta synnyttäviin rakenteisiin. Koronapandemian tuoma kriisi osoitti, kuinka haavoittuvassa asemassa ulkomaalaistaustaiset iäkkäät ovat, kun palvelujärjestelmä ei pysty tarjoamaan apua epätyypillisille asiakkaille (Buchert 2015).

Meitä kiinnostaa, miten nykyinen tutkimustraditio vastaa tai ei vastaa ikääntyvän väestön etnisen moninaisuuden kasvuun ja iäkkäiden palvelutarpeisiin. Väitämme, että nykyinen tapa tuottaa tutkittua tietoa ei palvele moninkertaisia vähemmistöjä, koska tutkimusalat eivät kommunikoi tarpeeksi keskenään. Esityksemme tarkoitus on osallistua omalta osaltamme keskusteluun siitä, miten eri tutkimuskentät kulkevat rinnakkain kohtaamatta tuottaen näin yhä uudelleen rajallista tai jopa vääristynyttä tietoa.

Perustamme ajatuksemme siihen, että ”maahanmuuttaja”-linsseillä katsottuna iäkkäitä tulkitaan kapeasti kulttuuristen, etnisten ja muuttoon liittyvien stereotyyppien kautta. Tämänkaltaiseen luokitteluun pohjautuva ajatusmalli vaikuttaa siihen, minkälainen sosiaalinen asema ”toiseutetuille” iäkkäille rakentuu. Käytämme argumentoinnissa dekoloniaalista lähestymistapaa sekä Wekkerin (2016) *valkoisen viattomuuden* käsitettä, tehdäksemme näkyväksi sosiaalisia kerrostumia sekä neutraalina ja universaalina pidettyjen ajatusmallien hierarkkista olemusta.

Esityksemme koostuu kahdesta osasta, jossa ensimmäisessä tarkastelemme muutamien viimeaikaisten tutkimusten kautta (Berdai et al. 2020, Torres 2020) nykyisen gerontologisen tutkimuksen sokeita pisteitä vastata moninaistuvan vanhusväestön kysymyksiin. Toisessa osassa peilaamme eurooppalaisten tutkijoiden ajattelua suomalaiseen liikuntapolitiikkaan ja -tutkimukseen, joka uudelleen tuottaa eriarvoisuutta ”maahanmuuttajuuden” perusteella.

29. Subjektiiivinen hyvinvointi / Subjective well-being

Koordinaattorit / Coordinators:

Minna Tuominen, Turun yliopisto

Leena Haanpää, Turun yliopisto

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12noon

Koettu hyvinvointi ja hyvinvoinnin murtumat maaseudun naisten arjessa

Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto

Ymmärrys hyvinvoinnista on vaihdellut eri aikoina kulloinkin vallalla olevasta ajattelutavasta ja sovelletusta tutkimusperinteestä riippuen. Erityisesti viimeisen vuosikymmenen aikana hyvinvoinnin määrittämisen ja mittaamisen painopiste on siirtynyt aiempaa monimuotoisempaan ja hyvinvoinnin erilaisten ulottuvuuksien tasapainoa tavoittelevaan tarkasteluun. Hyvinvointia ulkoisin kriteerein arvioivan tutkimusperinteen rinnalla on vahvistunut ihmisten omia kokemuksia eli subjektiivista hyvinvointia painottava tutkimuslinja.

Tarkastelemme esityksessä erityisesti harvaan asutulla maaseudulla asuvien naisten paikalliseen elämäntilanteeseen ja arjen toimintoihin kytkeytyviä hyvinvointikokemuksia. Aineistomme on vuonna 2018 toteutetun valtakunnallisen Maaseudun arki -kirjoituskilpailun kertomukset. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi nostaa esiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, paikallisiin elinolosuhteisiin sekä yksilöllisiin ja yhteisöllisiin resursseihin ja toimintamahdollisuuksiin kytkeytyviä hyvinvoinnin lähteitä ja murtumia. Subjektiiivista hyvinvointia vahvistavina tekijöinä näyttäytyvät luonnonympäristö, yhteisöllisyys, paikan merkitys ja mahdollisuudet itsensä toteuttamiseen. Hyvinvoinnin murtumat kytkeytyvät puolestaan elinoloja, eriarvoisuutta ja yhteiskunnallista osallisuutta koskeviin kysymyksiin. Tutkimus osoittaa, että tilanteessa, jossa ihmiset saavat itse määrittää hyvinvointinsa kannalta merkityksellisiä asioita määrittäen hyvinvointi indikaattoripohjaista hyvinvointitietoa monimuotoisemmaksi. Esiin nousee yhtäältä uusia hyvinvointiulottuvuuksia ja toisaalta erilaisia näkökulmia esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin, osallisuuteen sekä luonto- ja paikkasuhteeseen liittyen.

Ammattiin opiskelevien nuorten kokonaisvaltainen hyvinvointi: relationaalisia ja temporaalisia näkökulmia

Elina Nurmikari

Ammatillista opiskelua on viime vuosina lähestytty palkkatyökeskeisestä näkökulmasta, jossa on korostettu opiskelijoiden itseohjautuvuutta ja työelämäkykyisyyttä. Näkemys heijastelee kulutuskeskeiselle yhteiskunnalle tyypillistä resurssipohjaista käsitystä hyvinvoinnista. Siinä

hyvinvointi kytketään vahvasti materiaaliseen elintasoon. Resurssipohjainen lähestymistapa kuitenkin ohittaa nuoruuden ja hyvinvoinnin moniulotteisuuden. Tässä esityksessä määrittelen hyvinvoinnin kokonaisvaltaisesti Tuuli Hirvilammin ja Tuula Helneen HDLB-mallia noudattaen. Malli pohjautuu Erik Allardtin having, loving, being -jaotteluun. HDLB-mallissa hyvinvointi nähdään kohtuullisen elintason (having), merkityksellisen toiminnan (doing), sosiaalisten suhteiden (loving) ja elävän läsnäolon (being) muodostamana kokonaisuutena. Esitykseni näkökulma hyvinvointiin on relationaalinen: hyvinvointi rakentuu ammatillisen opiskelun ekosysteemiin paikantuvissa dynaamisissa vuorovaikutussuhteissa. Käsittelen erityisesti hyvinvoinnin temporaalisia eli aikaulottuvuuteen liittyviä suhteita.

Esityksessäni luon katsauksen ammatillisen opiskelun kontekstiin kehittämäni kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin HDLB-malliin. Käyn myös läpi keskeisiä tuloksia ammattiin opiskelevien nuorten hyvinvoinnista having-, doing-, loving- ja being-ulottuvuuksilla. Esittelen HDLB-mallin perusteella muodostamani neljä erilaista kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ryhmää ammattiin opiskelevien nuorten joukossa. Lopuksi käsittelen lyhyesti hyvinvointieroja selittäviä temporaalisia suhteita. Tulokset pohjautuvat Amisbarometri 2015 -kyselyaineistolla tekemiini monimuuttuja-analyysseihin.

Esityksessä tekemieni johtopäätösten tavoitteena on rakentaa suuntaviivoja sosiaalisesti ja ekologisesti kestävää ja kokonaisvaltaista hyvinvointia käsittelevälle väitöstutkimukselleni.

Young people's well-being and the association with social capital, i.e. social networks, trust and reciprocity

Minna Tuominen, University of Turku

Leena Haanpää, University of Turku

The study background

Young people's social capital has stimulated much research and it has been associated with many positive outcomes, such as better school performance, pro-social behaviour, and well-being. Although most researchers have found a positive relationship between social capital and well-being, the evidence is fragmented as most studies have interpreted social capital narrowly, often equalling it to mere social relationships.

Objectives and research questions

This research explores the association between the social capital of young people at 12-13 years and their subjective well-being (SWB) in Finland. The work relies on Robert Putnam's theory and definition of social capital, which he understands as a combination of social networks, trust, and norms of reciprocity. The research seeks to answer: (i) to what extent does social capital, i.e. social networks, trust and reciprocity, relate to young people's subjective well-being, and (ii) does the importance of these three dimensions vary at different points of the SWB distribution.

Data and methods

Finland's sub-sample of the third wave of the International Survey of Children's Well-Being. The analyses are done with linear and unconditional quantile regression.

Results

All three dimensions of social capital are strongly related to young people's well-being, and they jointly explain 38-47% of the variance in well-being. Overall, intra-family relationships outweigh all other types of relationships in the sample. Of the three social capital dimensions, trust is the strongest predictor explaining over 30% of the variance. Quantile regression suggests that while social capital is important for young people across the quantiles, trustful relations with family members are particularly important for those who fare poorly otherwise.

30. Sukupuolen ja seksuaalisuuden sosiologiaa / Sociology of gender and sexuality

Koordinaattorit / Coordinators:

Leena-Maija Rossi, Helsingin yliopisto

Sofia Kari, Lapin yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

Oikeus ja identiteetti

Iiris Kestilä, Lapin yliopisto

Identiteetti määritellään ihmisen yksilölliseksi käsitykseksi itsestään. Identiteetti on kuitenkin myös paljon muuta. Esimerkiksi Stuart Hall, kenties tunnetuin identiteetin teoreetikko, on todennut että identiteetti on jotain jatkuvasti muuttuvaa, kulttuurisesti ja historiallisesti rakentunutta. Parhaimmillaan identiteetti vastaa merkityksellisellä tavalla kysymykseen: kuka minä olen? Se on myös tärkeä työkalu, kun vastustetaan eri ryhmien kokemaa sortoa. Tällöin identiteetti on jotain, jonka ympärille kokoontua ja joka auttaa järjestäytymään. Identiteetti voi vapauttaa ja auttaa ymmärtämään omaa kokemusta siinä yhteiskunnallisessa todellisuudessa, jossa toimimme. Identiteetti voi kuitenkin myös kahlita ja rajoittaa, erityisesti silloin kun se toimii perusteena tiettyihin oikeuksiin pääsyle. Oikeus, joka toimii aina tiettyjen ennalta määriteltyjen käsitteiden varassa, voi muodostua myös väkivaltaiseksi prosessiksi, kun identiteetit pyritään kääntämään sen kielelle.

Tutkimuksen keskiössä on kysymys siitä, millä tavalla oikeus suhteutuu seksuaali- ja sukupuoli-identiteetteihin. Identiteetti on usein tärkeä osa yksilöllistä kokemusta. Esitän kuitenkin, että kysymystä identiteetistä ja oikeudesta tulee tarkastella myös ajallisesti ja tilallisesti. Kuten Wendy Brown on todennut, oikeuksista puhuminen ilman puhetta historiallisista olosuhteista, vallasta ja politiikasta on mieletöntä. Tällöin voimme esittää kysymyksen, käytetäänkö oikeuksia identiteettien luomiseen oikeudellisten mekanismien avulla vai yksilöiden itsensä välineinä. Toisin sanoen, käytetäänkö identiteetin avulla valtaa yksilöihin vai voivatko yksilöt käyttää identiteetin avulla valtaa esimerkiksi oikeusjärjestelmän piirissä?

Pyrimme hahmottamaan toisaalta niitä tapoja, joilla identiteettiä voidaan oikeusjärjestelmän puitteissa hyödyntää myös strategisesti ja toisaalta niitä kriittisiä ulottuvuuksia, joita identiteettien oikeudellistumiseen liittyy. Lähestyn näitä kysymyksiä feministisen identiteetin kritiikin ja queer-teorian näkökulmista, käyttäen esimerkkeinä muun muassa transsukupuolisten sukupuolen vahvistamiseen sekä seksuaalivähemmistöjen aseman kehittymiseen liittyviä oikeustapauksia erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimesta.

Seksuaalinen suostumus ja nuorten arkiset neuvottelut

Marja Peltola, Tampereen yliopisto

Timo Aho, Tampereen yliopisto

Seksuaalisen suostumuksen teemat ovat olleet viimeisten vuosien aikana kiivaan julkisen keskustelun aiheena. Muun muassa globaalisti levinnyt #MeToo-liike ja kansallisen lainsäädännön muuttamiseen tähdännyt Suostumus2018-kampanja ovat herätelleet problematisoimaan seksuaalisen häirinnän sukupuolittuneisuutta ja arkisuutta suhteessa ruumiilliseen itsemääräämisoikeuteen sekä pohtimaan hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän (seksuaalisen) käyttäytymisen välisiä rajoja. Vaikka nämä teemat koskevat kaikkia ihmisiä, keskustelussa on ollut toistuvasti esillä erityisesti nuorten intiimisuhteita ja niiden suostumuksellisuutta koskevia huolia, mikä osaltaan kytkeytyy myös sosiaalisen median ja viestintäteknologioiden arkipäiväistyneeseen rooliin nuorten sosiaalisissa suhteissa. Hahmotamme kolme keskeistä piirrettä nuoria ja suostumusta koskevassa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Ensinnäkin, suostumuksesta keskustellaan yleensä sen puutteeseen, eli seksuaaliseen väkivaltaan, liittyvien ilmiöiden yhteydessä. Toiseksi, näissä keskusteluissa nuoret nähdään huolta tai jopa moraalista paniikkia aiheuttavana homogeenisena ryhmänä, joka asetetaan passiivisen uhrin asemaan. Kolmanneksi, silloinkin kun nuorten välisiä eroja tunnistetaan, se tehdään herkästi epäsensitiivisellä tavalla, joka vain uusintaa sukupuolen, etnisyyden, luokan ja seksuaalisuuden ympärille rakentuvia valtasuhteita ja eroja.

Hankkeessa *Kiistelty suostumus – Läheisyyden sosiaalinen ja digitaalinen rajankäynti nuorten romanttisissa suhteissa* onkin herännyt kysymys, mihin muuhun seksuaalinen suostumus voisi käsitteenä ja nuorten(kin) elämää koskevana aihepiirinä venyä kuin keskusteluun seksuaalisesta väkivallasta ja sen rajoista. Tutkimuskirjallisuudessa suostumusta on määritelty vaihtelevin mutta tyypillisesti hetero- ja yhdyntäkeskeisin tavoin. Myös nuoret saattavat ymmärtää suostumuksen käsitteen tähän tapaan, mutta tutkimuskirjallisuuden perusteella käsite ei usein tunnu resonoivan heidän arkisten kokemustensa ja intiimisuhteita koskevan neuvottelun kanssa (Aho 2021). Tässä esityksessä keskustelemme alustavista havainnoista ryhmähaastatteluaineistosta, jota olemme koonneet 15–19-nuorten parissa ja jonka aihepiiri liittyy nuorten *arkisiin* kokemuksiin seksuaalisuuteen liittyvän käytöksen ja sen hyväksyttävien rajojen neuvottelusta fyysisissä ja digitaalisissa ympäristöissä. Aineistomme perusteella nuoret rakentavat aktiivisesti kuvaa itsestään ”kunnollisina”, taidokkaina ja asiantuntevina toimijoina myös suhteessa seksuaalisuuteen. Kunnollisuus, tiedon ja taitojen korostaminen kiinnittyvät sekä omaan päätösvaltaan seksuaalisuutta koskevissa kysymyksissä että toisen osapuolen kunnioittamiseen. Keskustelemme siitä, millaisia kuvia seksuaalisesta suostumuksesta ryhmäkeskusteluissa kollektiivisesti tuotetaan ja minkälaisiin maskuliinisuuksiin ja feminiinisyyksiin ne kiinnittyvät. Lisäksi pohdimme metodologisia haasteita tämän sensitiivisen aihepiirin tutkimisessa.

Seksuaalirikosten tekijät, tekotilanteet ja tekojen ennalta estämisen mahdollisuudet

Teemu Vauhkonen, Nuorisotutkimusseura

Olemassa oleva tutkimustieto seksuaalirikoksista on keskittynyt uhrinäkökulmaan. Seksuaalirikosten ehkäisemiseksi on kuitenkin tutkittava myös seksuaalirikosten tekijöitä. Tutkimuksessa tarkastellaan seksuaalirikosten tekijöitä, heidän taustojaan, tekotilanteita ja tapahtumaketjuja sekä heidän näkemyksiään tekoon johtaneista syistä. Tutkimusaineisto koostuu seksuaalirikoksesta – pääasiassa

raiskauksesta tai lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä - tuomittujen miesten haastatteluista sekä rekisteritiedoista. Tutkimustulokset ovat pian raportoitavissa

Tinder, nuoret naiset ja aikuistuminen

Essi Holopainen, Helsingin yliopisto

Tutkin gradussani täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevien nuorten naisten toimintaa deittisovellus Tinderissä sosiaalisaatioprosessien ja sosiaalisen pääoman kertymisen näkökulmista. Tarkastelin työssä nuorten naisten aikuistumisprosesseja lisäksi suhteessa nuorten toimijuutta vahvistaviin ja rajoittaviin tekijöihin, kuten iän ja sukupuolen konstruktioihin. Näkisinkin, että graduaiheeni sopisi hyvin juuri tähän työryhmään!

Tarkastelin gradussani Tinderiä digitaalisena sosiaalisena maailmana, joka heijastelee yleisiä, sukupuolittuneita ja usein etenkin nuorten naisten seksuaalista toimijuutta rajoittavia sosiokulttuurisia normeja. Samalla sovellus kuitenkin tarjoaa käyttäjilleen yksityisyyttä, jonka avulla nuoret naiskäyttäjät voivat tutustua omaan seksuaalisuuteensa ja viestitellä uusien ihmisten kanssa seksuaalista mainettaan uhkaamatta. Sovelluskonteksti vahvistaa nuorten naisten toimijuutta siten, että he voivat säätää hakukriteereitään, käyttää sosiaalisen median alustoja tiedonetsintätyökaluina, arvioida toisten käyttäjien luotettavuutta jo viestittelyvaiheessa sekä halutessaan poistaa epäilyttäviksi koetut kumppanit kontakteista ilman häirinnän uhkaa.

Selvitin gradussani, että Tinderin käyttö on keskeisessä roolissa haastattemieni yhdeksän nuoren naisen sosiaalisessa arjessa. Sovelluksen yksityinen käyttö nivoutuu kiinteästi osaksi nuorten naisten keskinäisiä ystävyys-suhteita, joiden puitteissa he refleктоivat toimintaansa, odotuksiaan, motiivejaan, arvojaan ja preferenssejään kollektiivisesti. Ystävyys-suhteet toimivat myös tukiverkkona nuorten pyrkiessä suunnistamaan anonyymissä online-ympäristössä tavoitteellisesti ja riskejä välttämällä. Yhdessä oppiminen, vastavuoroinen jakaminen ja kokemusten kollektiivinen reflektointi toimivat prosesseina, jotka sosiaalistavat nuoria vertaisryhmässään jaettuun normeihin ja muodostavat nuorille kollektiivisesti jaettua sosiaalista pääomaa.

Haluaisin työryhmässä esitellä gradun keskeisiä tuloksia etenkin liittyen Tinderin sosiaaliseen selaamiseen ja siitä käytyihin keskusteluihin nuorten naisten lähimmissä ystävyys-suhteissa. Vaikka Tinder-profiilit ovat kunkin käyttäjän henkilökohtaisia toiminta-alustoja, haluaisin herätellä keskustelua nuorten keskenään harjoittamasta sosiaalisesta parinvalinnasta, turvallisuusstrategioiden opettelusta yhdessä kaveriporukalla ja toisaalta tarpeesta päivittää nykyistä seksuaalikasvatusta sovellusten aikakaudelle. Olisi mahtavaa päästä kuulemaan työryhmään osallistuvien mielipiteitä siitä, millaista tietoa nuorten deittailuelämästä tarvittaisiin tulevaisuudessa sekä millä tavoin tutkimuksella voitaisiin edistää nuorten turvallisuutta ja hyvinvointia.

Oikeanlaista seksiä? – Seksuaalikasvatusoppaat ja media rakentavat käsityksiämme seksistä

Siru Kivinen, Jyväskylän yliopisto

Loppukeväästä valmistuva maisterintutkielmani on työnimeltään *Oikeanlaista seksiä? – Seksuaalikasvatusoppaat ja media rakentavat käsityksiämme seksistä* ja se pyrkii löytämään vastauksia siihen miten seksiä määritellään niin seksuaalikasvatusoppaissa kuin median artikkeleissa. Työni tarkoituksena on selvittää miten seksin määritelmät rakentavat kuvaa (normaalista, normatiivisesta, oikeanlaisesta) seksistä. Lisäksi tarkastelen millaisia intersektionaalisia valtasuhteita seksuaalikasvatusoppaissa ja iltapäivä-lehtien artikkeleissa rakennetaan seksin suhteen, tarkastelen tätä erilaisten representaatioiden ja niiden risteymien kautta.

Tutkielmani on saanut alkunsa huomiosta, että seksitutkimus ja etenkin Suomessa FINSEX-tutkimushanke on hyvin heteronormatiivista ja (penis-vagina)yhdyntäkeskeistä vaikka seksi ja seksuaalisuus ovat paljon monipuolisempia. Esimerkiksi seksuaalinen suuntautuminen tai terveydelliset syyt kuten vulvodynia voivat olla esteenä tällaiselle yleisten tutkimusten huomioimalle seksille. Lisäksi koulujen seksuaalikasvatuksen on kartoitettu olevan puutteellista monimuotoisuuden näkökulmasta. Yhdenvertaisuuden ja seksuaalioikeuksien takia tutkimuksellani on tärkeä tehtävä selvittää normaalin ja oikeanlaisen seksin määritelmien rakentumista sekä niihin liittyviä intersektionaalisia valtasuhteita yhteiskunnassamme.

Ihmiset saavat ja etsivät tietoa seksistä niin seksuaalikasvatusoppaista kuin mediasta, joten tutkielmani aineistoksi valikoitui vuonna 2020 julkaistuja tai käytettyjä Hivpointin seksuaalikasvatusoppaita sekä Ilta-Sanomien Seksi & parisuhde -osion seksiä käsitteleviä tekstejä. Aineistoa analysoin diskurssianalyysin avulla hyödyntäen intersektionaalisen analyysin tutkimusperustaa eli huomion erilaiset intersektiot ja keskityn valtasuhteiden, normaaliuden ja normien, mukaanoton ja poissulkemisen muodostamiseen. Aineistosta analysoin tekstit ja kuvat, sillä molemmat ovat tärkeässä osassa määritelmien ja käsityksien rakentamisessa.

Aineistoni on kahdenlaista, toisaalta virallisempia ja vakavampia seksuaalikasvatusoppaita sekä viihteellisempiä iltapäivälehdien artikkeleita, ja myös teoriapohjani jakautuu kahteen. Käsittelen vakavan seksin teoriaosuudessa seksin määritelmiä, yhteiskuntamme ”seksihistoriaa”, seksin tutkimusta, valistusta, kontrollia ja normittavaa seksuaalikasvatusta. Toisessa eli viihteellisen seksin teoriaosuudessa käsittelen seksin ja median suhdetta, representaatioiden valtaa ja normittavaa mediaa sekä intersektionaalisuutta.

Tällä hetkellä teen analyysiä ja seksuaalikasvatusoppaiden analyysin alustavissa tuloksissa on noussut esiin esimerkiksi heteronormatiivinen kumppanuus, sovelias homoseksuaalisuus sekä huolipuhe ehkäisystä. Lisäksi kuvasto on ollut melko kapeaa niin oppaiden kuin media-aineiston osalta. Analyysi on kuitenkin vielä kesken ja työn rakenne ja sisältö hieman elää sen mukana, mutta sosiologipäiviin mennessä analyysi on toivottavasti valmis ja pystyn esittelemään myös tuloksia ja johtopäätöksiä sekä pohdintaa.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12noon

Antiracist Feminism and the Politics of Solidarity in Neoliberal Times

Suvi Keskinen, University of Helsinki

Within both feminist research and critical race studies, the changing conditions of political action under neoliberalism have been the focus of intensive discussions, framed especially around the concepts of postraciality and postfeminism. Expanding on the more general argument of how neoliberalisation has resulted in reduced space for political action, researchers have identified specific challenges to feminist and antiracist activities. The neoliberal political rationality emphasises race, gender, and class-based inequalities as individual failures, resulting in the depoliticising of social and economic powers.

In the context of increasing inequalities and the denial of their structural roots, we are however witnessing the rise of antiracist and feminist activism that repoliticises questions of race and gender, and to some extent class, in new ways. Antiracist feminism has rapidly expanded in the last decade throughout the Nordic region, with new groups, media sites, and public events organised especially in the large cities. This presentation examines antiracist feminist and queer of colour activism, in which the main or sole actors belong to groups racialised as non-white or 'others' in Nordic societies. It investigates how the activists articulate the need for such activism; their views on cooperation and solidarity with other social justice movements; and the development of their political agendas in the context of neoliberal capitalism. A fundamental argument developed in the presentation is the central role and potential of these emerging social movements in the reconfiguring of political agendas and tackling pressing societal issues, due to their capacity to overlap and connect the borders of antiracist, feminist, and (to some extent) class-based politics. The analysis is based on extensive interviews, fieldwork, and text material collected in Denmark, Sweden, and Finland in 2015 to 2019.

Harnessing the power of the menstrual cycle – A discourse analytic exploration of the relationship between menstrual self-help and menstrual activism

Aino Koskeniemi, University of Helsinki

It is widely acknowledged by academics and popular press alike that western culture conceives of menstruation in mostly negative ways. Menstruation is a taboo, an uncomfortable nuisance best dealt with in private with commercial products. In recent years, the tendency to stigmatize the menstruating body has been countered with calls for period positivity fuelled by diverse forms of menstrual activism. Alongside overt activism, a growing number of books, blogs, podcasts, and courses address the menstrual cycle as a vital and wrongfully stigmatized part of the lives of approximately half the world's population. These diverse media products often present menstrual cycle awareness as a source of empowerment and advocate lifestyle changes and self-care practices as means to better periods and better life. This research project utilises discourse analysis to investigate how menstrual self-help books engage in a struggle over the meaning of menstruation. A preliminary examination of seven menstrual self-help books shows the presence of at least two intertwined discourses that challenge the prevailing idea of the menstruating body as dirty, flawed, or shameful. These are: menstruation as a vital bodily process and a signal of health, and menstruation (and menstrual cycle awareness) as an important spiritual practice and source of power. The end goal of the analysis is to understand if or how menstrual self-help may support the goals of menstrual activism and potentially contribute to meaningful social change.

Will Any Body Really Do? Investigating Skills in Commercial Sex

Anastasia Diatlova, University of Helsinki

The paper explores skills in commercial sex, examining the different skill-sets and the process of skill acquisition that are present in different areas of sex work. Commercial sex, far from being a form of labour that anybody with a (gendered) body could do, relies on a complex set of skills. The paper aims to problematize the perception of commercial sex as unskilled or low-skilled labour and to interrogate the hierarchies of skilled and unskilled work more broadly, suggesting that it is the demands of the labour market and the employers that structure the conceptualization of skilled and unskilled labour. While those engaged in commercial sex rely on a variety of skills drawn from formal and informal training, they also differentiate between those suited for commercial sex and those who are not, based on particular innate proclivities for the work and for skill acquisition. The paper is based on interviews conducted with Russian-speaking women and with Finnish and non-Finnish men and non-binary people engaged in different forms of erotic and sexual labour in Finland. The study also draws on data derived from ethnographic research in private shows, erotic dance clubs and sex restaurants in two large cities in Finland.

Queering of Political Assemblages: Belongingness and Intimacy in making of Queer Home

Devika Singh Shekhawat, Ambedkar University Delhi

Through the paper I would like to explore how ideas queerness emerges through the everydayness of belonging. When we talk of queer as citizen we come to look at citizen, as those living and residing in the boundary. The home becomes an important site for what is recognized as our own and a claim to belonging comes in place. Through the paper I wish to unravel this category of belongingness and how it manifests itself in the lives of the queer community. The discourse on belonging brings in multiple spectrums of conversation ranging from the home, the nation, the community, family, kinship, loneliness and togetherness, the idea of being and living in the everyday. I would like to study the dynamics and structure of queer community spaces and how a sense of ownership, care, love, nurture, survival and community emerges in networks of LGBTQIA communities often called Queer people. People belonging to LGBTQIA communities very often find themselves pushed away from the families they are born into. This puts them in a vulnerable position in society as questions of survival, companionship, care and belongingness begin to emerge very sharply. Queer people often form their own community spaces or communes which act as support structures. A need for companionship, comradeship, survival and belongingness leads to formations of an alternate kind of family and kinship structure which comes from within the community space. Queer homes come forth as an interesting sight to study and explore the possibilities for the same. Through this paper I wish to study the dynamics of queer homes, the familial structure of these homes, the circumstances in which they emerge and the challenges they face. Such a study attempts to understand the political assemblages of belonging and queerness and see how the queer community organizes itself as it faces the intimate question of survival.

31. Suomalaisen synnytyskulttuurin murros

Koordinaattorit:

Kaisa Kuurne, Helsingin yliopisto

Johanna Sarlio-Nieminen, Helsingin yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 15.30

Synnyttäjien ja synnytyslääkärien neuvottelut keisarileikkaustoiveesta suomalaisessa äitiyshuollossa

Eeva Itkonen, Helsingin yliopisto

Keisarileikkauksien osuus kaikista synnytyksistä (16,8 % v. 2018 ja 17,4 % v. 2019) on edelleen kansainvälisessä vertailussa matala, mutta diagnosoidun synnytyspelon vuoksi tehtyjen leikkausten määrä kasvaa: vuonna 2009 niiden osuus keisarileikkauksista oli 6,8 % ja vuonna 2019 jo 24,2 %. Toisin kuin suuressa osassa länsimaita Suomessa synnyttäjän ei ole mahdollisuutta valita synnytystapaansa edes yksityisessä terveydenhuollossa. Keisarileikkaus on alatiesynnytyksen normista poikkeava valinta. Suomalaisessa hoitokäytännössä sektiota toivovan odottajan edellytetään osallistuvan synnytyspelon hoitoon synnytyspelkopoliklinikalla ennen lääkärin tekemää leikkauspäätöstä. Synnytyslääkärit eivät yleisesti kannata synnytystavan valinnanvapautta, sillä keisarileikkaukseen liittyy enemmän terveysriskejä ja suuremmat terveydenhuollon kustannukset. Sektiota toivovat naiset haastavat lääketieteen käsityksen riskeistä. He liittävät alatiesynnytyksen synnytysvaurioihin, lapsen vahingoittumiseen, hallinnan menetykseen sekä omaan tai läheisen huonoon alatiesynnytyskokemukseen.

Alustavat havaintoni sosiaalisessa mediassa aiheesta käydyistä keskusteluista osoittavat, että pelko sektioitoiveen toteutumatta jäämisestä lisää naisten kokemaa ahdistusta raskausaikana. Raskauden aikaisella ahdistuksella tiedetään olevan negatiivisia seurauksia syntymättömän lapsen myöhemmälle kehitykselle ja terveydelle. Huonolla synnytyskokemuksella on pitkäaikaisia vaikutuksia naisten hyvinvointiin, synnytyksen jälkeiseen masennukseen, kiintymyssuhteen muodostumiseen ja toivotun lapsiluvun toteutumiseen. Väitöstutkimukseni tarttuu ristiriitaan lääketieteen asiantuntijoiden ja sektiota toivovien synnyttäjien välillä ja kysyy, miten sektioitoive syntyy, miten siitä käytännössä neuvotellaan terveydenhuollossa ja millaisia kulttuurisia neuvotteluja hyvästä äitiydestä näihin prosesseihin kietoutuu. Aineistoni koostuu synnyttäjien ja synnytyslääkärien haastatteluista eri puolilla Suomea sekä terveydenhuollon synnytystavan valintaa käsittelevästä asiakirja-aineistosta. Aineistooni sisältyy myös sosiaalisen median keskusteluja Kamppailu synnytyksestä - tutkimushankkeen aineistonkeruuta varten perustetussa Facebook-keskusteluryhmässä.

Kamppailu synnytyksestä – Synnytyssairaaloiden koronarajoitukset, odottajien liikehdintä ja rajoitusten aikaiset synnytyskokemukset

Kaisa Kuurne, Helsingin yliopisto

Anna Leppo, Helsingin yliopisto

Tässä esityksessä tarkastelemme äitiyshuollossa, erityisesti suomalaisissa synnytyssairaaloissa, toteutettuja koronarajoitustoimenpiteitä keväällä 2020 sekä odottajien niitä vastustavaa liikehdintää. Huhtikuussa 2002 suomalaiset sairaanhoitopiirit rajasivat isän tai muun tukihenkilön osallistumista synnytykseen tavoitteenaan koronaviruksen leviämisen hidastaminen ja terveydenhuollon toimintakyvyn säilyttäminen. Rajoitukset tehtiin potilas- ja työturvallisuuden nimissä, mutta

perheiden kannalta kyse oli poikkeuksellisen rajusta perhe-elämään kohdistuvista rajoituksista. Rajoitusten tultua voimaan isä tai muu synnytyskumppani sai olla alatiesynnytyksissä mukana vain synnytyssalissa. Pääsy keisarinleikkauksiin evättiin kokonaan, mutta joissain sairaaloissa perhe sai viettää hetken yhdessä heräämössä. Synnytyssalin tapahtumat ovat alatiesynnytyksessä vain osa synnytystä, eikä synnytyskumppani saanut osallistua synnytyksen avautumisvaiheeseen sairaalassa, sairaalassa tapahtuvaan käynnistettyyn synnytykseen tai synnytyksen jälkeiseen sairaalahoitoon. Synnytyskumppani ei rajoitusten aikana saanut osallistua myöskään synnytystä edeltäville äitiyspoliklinikkakäynneille sairaalassa. Voimakkaimmat tukihenkilöön kohdistuvat rajoitukset kestivät noin kaksi kuukautta.

Odottajat puolisoineen mobilisoituivat, järjestäytyivät sosiaalisessa mediassa ja haastoivat synnytyksiä koskevat rajoitukset pyrkimyksenään kumota ne. Esityksessä analysoimme tapaustutkimuksen keinoin synnytyksiä koskevaa rajoituspolitiikkaa ja sitä vastustanutta liikehdintää. Rajoitusten vaikutuksia synnytyskokemuksiin tarkastelemme narratiivisin keinoin. Monimenetelmällinen laadullinen analyysi nojaa erilaisiin kvalitatiivisiin aineistoihin: sairaaloiden ja ammattiliittojen julkisiin dokumentteihin, media-keskusteluun, aktivistien (N=2), kättilöiden (N=12) ja lääkärien (N=2) informanttihaastatteluihin sekä synnytyskertomuksiin ja synnyttäjien haastatteluihin (yht. N=62). Esitämme, että rajoitustoimet ja niiden kritiikki saivat aikaan synnytyksen ”omistajuutta” koskevan kiistan, jonka ytimessä on kysymys siitä, kenelle synnytys kuuluu. Vanhempien mielestä synnytyksen tulisi kuulua molemmille vanhemmille myös poikkeusolosuhteissa, kun taas sairaaloiden näkökulmasta niiden on voitava poikkeusoloissa määritellä kuulumisen rajat. Analyysi osoittaa, miten voimakkaasti jaetun vanhemmuuden politiikka ja synnytyskumppanuuden merkitys ovat lyöneet lävitse. Nykysynnyttäjien ymmärryksessä synnyttäjää ei ole vain äiti, vaan kahden puolison tapauksessa pariskunta.

Jatkuvuuden synnyttäminen. Vuoronvaihto synnytyssalikätilöiden kertomuksissa.

Johanna Sarlio-Nieminen, Helsingin yliopisto

Kansainvälinen tutkimus osoittaa, että tuttu kätilö tai kätilötiimi raskauden, synnytyksen ja lapsivuoteen

aikana lisää merkittäväällä tavalla synnyttäjän turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta, vähentää synnytyksen aikaisia toimenpiteitä ja tukee siirtymistä vauvelämään ja imetykseen. Tällainen kokonaisvaltainen jatkuvuus toteutuu kuitenkin harvoissa maissa. Pohjoismaissa, joissa Suomea lukuun ottamatta raskauden seuranta kuuluu kätilölle, raskausaikana ja synnytyksessä synnyttäjää ja perhettä avustavat kätilöt. Suomessa 1973 voimaan tullut kansanterveyslaki irrotti kätilöt neuvoloista ja siirsi heidät erityissairaanhoidon ammattilaisiksi sairaalaan. Suomessa synnyttäjän ensimmäinen kohtaaminen kätilön kanssa syntyy hänen soittaessaan synnytyssairaalaan ja ilmoittaessaan tulostaan tai saadakseen neuvoja kotonaoloon synnytyksen alkuvaiheessa. Synnyttäjän saapuessa sairaalaan, häntä vastaanottamassa on kätilö, joka synnytyksen ja kätilön työvuoron pituudesta riippuen saattaa olla sama lapsen syntymään ja vuodeosastolle siirtymiseen asti. Usein synnyttäjää avustavia kätilöitä ehtii ennen lapsen syntymää olla useita. Muistelumenetelmään pohjaavassa kvalitatiivisessa väitöstutkimuksessani tutkin kätilön paikkaa ja toimijuuden rajapintoja synnytysosastoilla. Aineistoissani hoidon jatkuvuuden tuottamisen haasteet synnyttäjän rinnalla kulkemisessa nousevat tiheästi esiin. Esityksessäni nostan keräämästäni synnytyssalikätilöiden kertomusaineistosta tarkastelun kohteeksi kätilöiden vuoronvaihtoon liittyviä haasteita ja käytäntöjä, joilla salikätilöt pyrkivät tuottamaan hoidon jatkuvuuden tunteen synnyttäjälle sekä omalle ammatilliselle toiminnalleen.

Yleinen keskustelu aiheesta 30 – 40 min

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12

Selviytymistä vai hyvää tuuria?

Jussi Hänninen, Tampereen yliopisto

Suunnittelemattomien sairaalan ulkopuolisten synnytysten määrä on kolminkertaistunut Suomessa kuluneen kahden vuosikymmenen aikana ja synnytysten keskittämisen myötä trendi todennäköisesti jatkuu tulevaisuudessa. Sairaalaympäristöön verrattuna niihin sisältyy merkittäviä riskejä niin synnyttäjän kuin vastasyntyneenkin osalta ja synnytyskokemuksesta saattaa tulla huonompi. Ilmiö haastaa sekä yhteiskunnalliseen keskusteluun että kasvatusta- ja sosiaalitieteelliseen tutkimukseen. On pohdittava koulutuspoliittisia ratkaisuja ja selvitettävä sosiaali- ja terveyspalveluiden tai koulutus- ja työorganisaatioiden mahdollisuuksia kehittää synnytystapahtumien hoidossa tarvittavaa asiantuntijuutta tai tilanteessa käytössä olevia muita valmiuksia yhteiskunnan, instituutioiden ja kulttuurin näkökulmista.

Suunnittelemattomat sairaalan ulkopuoliset synnytykset - tarinoita ensihoitajien ja kätilöiden osaamisesta –tutkimusartikkeli (Hänninen & Pylväs & Wallin & Eskola 2021) tuotti yhteiskunnallisesti merkittävää uutta kasvatustieteellistä tietoa kätilöiden ja ensihoitajien kokemuksista ammatillisesta osaamisestaan ja tarpeista sen kehittämiseksi. Sosiologisesti mielenkiintoisena tuloksena saatiin, että synnytystapahtumien taustalla olevana tekijänä mainittiin haaste järjestää lasten hoitoa, jolloin lähtö synnytysairaalaan oli viivästynyt. Taustalla olevaksi tekijäksi koettiin myös synnytysten keskittämiseen liittyvä potilasruuhka ja suurten synnytysyksikköjen resurssien puute.

Kun tavoitteena on edistää asiakasturvallisuutta, paremman synnytyskokemuksen saavuttamista sekä yhdenvertaisuuden toteutumista kasvatusta- tai sosiaalitieteen keinoin, voidaan ilmiötä lähestyä myös sukupuolisensitiivisemmästä näkökulmasta. Tällöin kasvatusta- ja yhteiskuntatutkimuksellisen tiedon tavoittelun ohella keskiöön nousee sukupuolittuneiden valtasuhteiden vaikutuksen selvittäminen sekä synnytyskokemuksen laadullinen tutkimus. Voiko patriarkaalinen yhteiskunta ajaa alas synnytysairaalamallin ja pakottaa synnyttäjät turvattomampiin olosuhteisiin? Synnytys ei ole sairautta, mutta oikeuttaako sen medikalisointi kohtelevaan synnyttäjää reproduktiivisena koneena? Feministisen terveystutkimuksen kautta voidaan kritikoida joskus sukupuolisokean lääketieteen valtaa, tutkia tahdostaan riippumatta sairaalan ulkopuolella synnyttämään joutuvalle naiselle pakotettua roolia ja tulkita näitä synnytyskokemuksia; millainen on suunnittelemattoman sairaalan ulkopuolisen synnytyksen olemus, kun sitä tutkitaan sukupuolentutkimuksen osana?

Tulevaisuuden Suomessa naisen tulisi voida luottaa synnytystään hoitavan osaamiseen. Kasvatustiedolla voidaan vaikuttaa synnytystapahtumaa hoitavan asiantuntijuuden kehittymiseen, mikä mahdollistaa sekä asiakasturvallisemman synnytyksen että paremman synnytyskokemuksen - syntyvyyttä edistäen ja sukupuolittuneita valtarakenteita purkaen. Monitieteisyyttä kunnioittavalla tutkimusasetelmalla voidaan yhdistää kasvatustiede yhtäältä terveydenhuollon ammatillisen osaamisen- ja toisaalta sukupuolentutkimuksen kysymyksenasetteluihin. Tarvitaan suositus asiantuntijuuden kehittämiseksi ja mittari eri ammattiryhmien osaamisen varmentamiseksi ja arvioimiseksi.

Paneelikeskustelu Suomalaisen synnytyskulttuurin murros: Synnytyskokemukset, synnyttäjien liikehdintä ja äitiyshuollon haasteet

Kaisa Kuurne, VTT, Sosiaalisen hyvinvoinnin tutkimuksen dosentti, Kamppailu synnytyksestä-hankkeen vastuullinen johtaja (Koneen Säätiö 2020-23), Helsingin yliopisto (yhteiskuntapolitiikka)

Sirpa Wrede, VTT, Sosiologian professori, Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikön (CoE AgeCare) varajohtaja, Helsingin yliopisto

Tiina Taka-Eilola, LT, psykiatrian erikoistuva lääkäri, Perinataalimielenterveys ry:n puheenjohtaja, Oulun yliopisto

Paneelin puheenjohtajana toimii VTT Keiju Vihreäsalo

32. Tieteellinen tutkimustieto median ja politiikan kentällä

Koordinaattorit:

Ville Hallikainen, Luke

Suvi Ronkainen, Lapin yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16

Mikä tieteellinen tieto? Minkä tieteenalan tieto? Tapauksena sosiaaliturvauudistus

Paula Saikkonen, THL

Sosiaaliturvauudistusta tehdään poikkeuksellisen pitkällä aikajänteellä. Uudistuksen suunnittelu aloitettiin viime hallituskaudella, varsinainen työ käynnistyi Sanna Marinin hallituksen aikana ja uudistusta valmistelevalle parlamentaariseen komiteaan työ päättyy vuonna 2027. Työn tavoitteena on sosiaaliturvan kokonaisuudistus, jonka myötä suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on entistä kimmoisampi ja tiiviimpi turvaverkko sosiaalisia riskejä vastaan.

Sosiaaliturva suojaa ihmisiä tilanteissa, joissa sosiaalinen riski, kuten sairaus, vanhemmuus, työttömyys tai vanhuus toteutuu. Sosiaaliturvaa uudistetaan, koska tulevaisuudessa järjestelmältä halutaan entistäkin parempi turva. Koronaepidemian aikana sosiaaliturva on helpottanut sopeutumista rajoituksiin, turvannut toimeentuloa kriisitilanteessa ja välillisesti tukenut työnantajayritysten toimintaa, kun lomautukset pystyttiin toteuttamaan poikkeuksellisen nopealla aikataululla. Sosiaaliturvalla on saattanut olla merkitystä myös epidemian hillinnässä, kun esimerkiksi töistä poissaoloon johtanut oma tai lapsen oirehtiminen ei automaattisesti tarkoittanut ansiotulomenetyksiä.

Sosiaaliturva perustuu pitkälti sosiaalivakuutukseen, mistä syystä tarkastelen esityksessäni sosiaaliturvaa riskienhallinnan näkökulmasta. Sosiaalipolitiikassa on jo ainakin parin vuosikymmenen ajan kirjoitettu uusista ja vanhoista riskeistä, mutta ekologisia riskejä vain harvoin yhdistetään sosiaalisten riskien tarkasteluun. Luontokato ja ilmastonmuutos aiheuttavat ekologisia kriisejä ja riskejä, jotka puolestaan lisäävät sosiaalisia riskejä. Aineistona hyödynnän sosiaaliturvauudistuksen dokumentaatiota ja muita asiakirjoja, joissa määritellään

sosiaaliturvauudistuksen tavoitteita, uudistuksen tietopohjaa ja tietopohjan rakentamista. Tutkimuksen tavoitteena on analysoida sitä, miten sosiaaliturvauudistuksessa käsitellään riskejä ja niiden hallinnan mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti se, minkälainen, kenen tai minkä muotoinen tieto edistää hallinnon sektorirajojen ylittymistä tai sekoittumista.

Suomen metsäkeskustelu -käsitteet, mielikuvat ja käytännöt

Ville Hallikainen, Luke

1970- ja vielä 1980-luvullakin metsätaloudesta käytävä diskurssi oli melko selkeää ja yksiaänistä, ”Suomi elää metsästä”. Metsäntutkimuksenkin tavoitteiden asettelukin tuki ennen 1990-lukua metsien puuntuotannon tavoitteita. Metsäntutkimuksen tuottamia tutkimustuloksia käytettiin viriävän suomalaisten elämismaailman kokemuksista ja lähinnä yliopistollisen ekologisen tutkimuksen nostattaman kriittisen ympäristökeskustelun tukahduttamiseen. Habermasin tiedon intressin mukaisesti tekninen tiedon intressi ”isänmaallisen” puuntuottotavoitteiston mukaisesti dominoi.

Käsitteet ovat tärkeä osa tieteellistä ja myös yhteiskunnallista keskustelua. Tämä pätee myös metsien hoidon ja käytön keskusteluun. Käsitteiden määrittely voi olla avoimesti jäsentynyttä tai tiedostamatonta ja jäsentymätöntä tilanteesta ja kontekstista riippuen. Käsitteisiin liittyy mielikuvia. Käsitteet ja niihin liittyvät mielikuvat määrittyvät ja vaihtelevat myös ajallisesti ja alueellisesti. Esimerkkinä avoimesti jäsentyneestä metsiin liittyvästä käsitteestä on erämaan käsite. Sen yksiselitteinen määrittäminen on hankalaa, mutta käsitettä on avattu ajallisesti ja kulttuurisidonnaisesti lukuisissa tieteellisissä julkaisuissa. Jäsentymättömiä käsitteitä ovat esimerkiksi avohakkuun tai luonnonmukaisen metsänhoidon käsitteet. Oman aikansa metsäpoliittista tavoitteen asettelua kuvaavat esimerkiksi käsitteet vedenvaivaamat maat, itsemurhakuusikot ja metsänparannus.

1990-luvulta alkaen myös praktisen (hermeneuttisen) tiedonintressin merkitys metsäkeskustelussa on lisääntynyt. On yhä enemmän korostettu metsän merkityksiä ja kokemista. Metsätieteiden tuottama tekninen tiedon intressi on yhä voimakkaammin haastettu ja tutkimustulokset ja niiden tulkinta kyseenalaistetaan enenevässä määrin.

Emansipatorisen tiedon intressin näkökulmasta on tulevassa metsäntutkimuksessa yhä tärkeämpää metsien käytön yhteiskunnallisia ulottuvuuksia ja keskustelupositioden riippuvuussuhteita, määritellä ja avata käsitteitä sekä lisätä eri keskustelijatahojen keskinäistä ymmärrystä. Ymmärtävä, yhteiskunnalliset kehitysvaiheet ja valtasuhteet huomioiva metsäkeskustelu voisi olla tarpeen metsien käytön yhä ristiriitaisempien paineiden vallitessa ja yksipuolisen, jopa valheellisen informaation saadessa jalansijaa eri keskustelufoorumeilla.

Poliittinen puhe kansalaisuudesta on usein puhetta palvelujärjestelmästä

Anne-Maria Karjalainen, Helsingin yliopisto

Ilkka Pietilä, Helsingin yliopisto

Tuulikki Ukkonen-Mikkola, Jyväskylän yliopisto

Politiikkaa perustellaan tiedolla – tutkimuksemme puolueiden eduskuntavaaliohjelmista tuo esille kuitenkin lähes päinvastaisen näkökulman. Eduskuntavaaliohjelmat reagoivat hitaasti yhteiskunnallisiin muutoksiin, eivätkä puolueiden edustajat nojaa vaaliohjelmissa juurikaan tieteelliseen tietoon, tilastoihin tai muuhun tutkimukseen. Muussa

yhteiskuntapoliittisessatutkimuksessa on tunnistettu 1990-luvun lamasta alkanut hyvinvointivaltion ja -politiikan sekä hyvinvointivaltiokansalaisuuden uudelleen määrittely, sen sijaan eduskuntavaaliohjelmien kansalaisuuspuhe ei ole juuri muuttuneet samassa ajanjaksossa.

Tutkimuksessamme analysoimme hyvinvointivaltiokansalaisuusdiskursseja neljän suurimman suomalaisen puolueen (Kansallinen Kokoomus r.p., Perussuomalaiset r.p., Suomen Keskusta r.p. ja Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p.) eduskuntavaaliohjelmissa vaalivuosina 1991—2019. Valitsimme tutkimuksen viitekehykseksi sosiaalisen konstruktionismin ja menetelmäksi kriittisen diskurssianalyysin.

Sekä perussuomalaiset, SDP, keskusta että kokoomus kannattavat eduskuntavaaliohjelmissaan kansalaisten oikeutta palveluihin ja korostavat julkisen vallan roolia kansalaisten hyvinvoinnin takaajana, minkä voidaan tulkita tuottavan turvallisuutta äänestäjille. Toisaalta kaikki puolueet korostavat myös kansalaisten omatoimisuuden ja aktiivisuuden lisäämistä. Tarvetta tähän ei kuitenkaan yleensä erikseen perustella tai esimerkiksi kerrota, miten tarve on kansalaisista havaittavissa.

Palvelujärjestelmän korostumisen lisäksi vaaliohjelmista oli löydettävissä kansanvallan diskurssi kaikkien tarkasteltavana olleiden puolueiden vaaliohjelmista, mutta se korostuu erityisesti perussuomalaisten ohjelmissa. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmissa esiintyvien kansalaisuusdiskurssien suhde on kuitenkin jännitteinen; yhtäältä kansanvaltaa painotetaan ja toisaalta kansalaisten ei odoteta toimivan itsenäisesti, vaan tiiviisti yhteiskunnan hallinnassa. Joka tapauksessa perussuomalaiset erottuu muista kolmesta puolueesta kansanvallan diskurssillaan: perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmapuhe nimeää edustuksellista valtaa käyttäviä tahoja ”kiusaajiksi” ja kansalaisia näiden tahojen ”uhreiksi”. Vastaavaa puhetapaa ei esiinny SDP:n, keskustan tai kokoomuksen ohjelmissa.

Eduskuntavaaliohjelmissa esiintyvä vankasti palvelujärjestelmäpainotteinen puhe kansalaisuudesta ja samaan aikaan tutkimuksessa esitetty universalismin murtuminen ja palvelujärjestelmän heikkeneminen ovat ristiriidassa keskenään. Näyttääkin siltä, että politiikkaa tehdään Suomessa palvelujärjestelmällä ja puolueet hakevat suosiota vaaleissa ennen muuta palvelujärjestelmää korostamalla ja sen vahvistamisen nimiin vannomalla.

Tieteiden välissä

Marianne Silén, Lapin yliopisto

Tieteiden eriytyminen, osaamisalueiden syventyminen mutta samalla kaventuminen sekä samaan aikaan tutkimuskohteena olevien ilmiöiden monimutkaistuminen ovat synnyttäneet yhä kasvavan tarpeen tieteiden väliselle yhteistyölle. Joe Moran (2002) tuo esiin *interdisciplinarity* -käsitteen kaksijakoisuuden. Alkuosa inter tarkoittaa yhtäältä liittämistä tai yhteyden muodostumista ja toisaalta se tarkoittaa erottamista ja erillään pitämistä. Samalla tavalla tieteidenvälisyyden voi hänen mukaansa nähdä yhteyden luomisena tieteiden välille ja toisaalta se voi luoda myös tieteettömän tyhjiöalueen tieteiden väliin.

Väitöstutkimuksessani tutkin tilastotieteen ja sosiologian yhteistyötä. Tutkimusaiheen tiimoilta olen pohtinut tieteidenvälisyyttä, tieteiden välissä olemista ja tieteettömän tyhjiöalueen olemassaoloa. Esitän tähän liittyen sosiologiseen kvantitatiiviseen tutkimusprosessiin nivoutuvia esimerkkejä, jotka kuvaavat, miten tieteidenvälisyys tai tieteiden välissä oleminen näkyvät aineiston keruussa, analyysissa, tuloksissa ja niiden tulkinnassa. Esimerkkien avulla tuon näkyväksi työryhmän

kuvauksessa esitetyn lauseen: ”Tieteellinen tieto ei ole absoluuttista eikä mustavalkoista, vaan asioihin liittyy olettamuksia, epävarmuutta, ristiriitoja ja vaihtelua”.

Puupellot ja ryteiköt – metsiin liittyvä retoriikka ja mielikuvat

Asta Kietäväinen, Lapin yliopisto

Metsään liittyvä keskustelu on ollut monipuolista, mutta osin johtanut erilaisten näkemysten yhteentörmäykseen. Kiistanalaisista asioista väitellään kiivaastikin lehtikirjoituksissa ja sosiaalisen median alustoilla. Ääripäät eivät kykene vuoropuheluun. Sillä, minkälaisella sanastolla asioista puhutaan, on merkitystä keskustelun vaikuttavuudelle. Tieteessä pyritään yksiselitteiseen käsitteen määrittelyyn, kun taas arkielämän käsitteet voivat olla epätasällisia ja johtaa monimielisiin tulkintoihin.

Miten puhua metsästä – metsiin liittyvä retoriikka ja mielikuvat -tutkimushankkeen tavoitteena on edistää vuorovaikutteisempaa metsäkeskustelua. Tutkimuksen aineisto kerättiin metsäkeskustelun kannalta merkittävistä tiedotusvälineistä. Tutkimusaineistossa ilmastoon liittyvät maininnat ovat yleisimpiä ja niihin liittyen hiilensidonta ja hiilivarastot. Esimerkiksi avohakkuun tai jatkuvan kasvatuksen kannattajat kiistelevät siitä, kumpi tapa on parempi hiilensidonnan ja ilmaston kannalta. Sama asetelma hakkuutavoista toistuu metsän monimuotoisuuden turvaamiseen liittyen.

Tarkastelen tässä esityksessä, kuinka tutkimus -käsitettä käytetään argumentoinnissa. Yli puolessa tutkimusaineiston dokumenteista mainitaan tutkimus ja siihen liittyvä tieto. Tutkimustuloksia myös kiistetään ja niitä epäillään. Tutkimukseen viittaamisella pyritään vaikuttamaan oman argumentoinnin uskottavuuteen. Retorisena keinoa tuodaan esille myös oma asema tutkijana tai metsäalan asiantuntijana. Empiiris-analyttisen metsätutkimuksen teknisen tiedonintressin ohjaaman tiedon päämäärä on viitoittaa kehitystä toivottuun suuntaan strategisin keinoin kuten metsäohjelmin ja -strategioin.

Koska tieto on aina tulkitsijaan ja tulkintatilanteeseen sidotun esiymmärryksen välittämää, metsästä käytävä keskustelu on monipuolista ja monimielistä. Praktinen tiedonintressin tavoittelee tietoa, joka pyrkii inhimillisen toiminnan ymmärtämiseen ja tarvittaessa toimintatapojen muutokseen. Arkikielen käsitteet ja ilmaisut ovat tiedeilmaisuja väljempää värikkäämpiä. Omien näkemysten hyväksyntää haetaan vetoamalla lukijoiden tunteisiin, vähättelemällä toisinajattelijoita, käyttämällä ääri-ilmauksia ja värittäviä sanoja. Puupelto, ryteikkö tai tehometsätalous -ilmaisuja esiintyi aineistossa vähän, ja yleensä ne olivat mielipidekirjoituksissa tai nettikeskusteluissa.

Emansipatorisen tiedonintressin tehtävä on tunnistaa metsiin liittyvien toimintojen lainalaisuudet ja niiden ideologiset riippuvuudet. Emansipaatio edellyttää kriittistä itsereflektiota, jolloin kaikkien osapuolien tulee arvioida omaa argumentointiaan. Ideaalitalanteessa keskustelussa ainakin pyritään yhteisymmärrykseen. Aineistossa oli niitäkin kirjoittajia, jotka nostivat esiin vaihtoehtojen moninaisuuden. Esimerkkinä poiminta Metsälehdessä uutisesta elokuulta 2020: *Luopuminen kokonaan avohakkuista ei sentään ole tutkimuksen mukaan paras vaihtoehto, vaan parhaaseen lopputulokseen useiden tavoitteiden näkökulmasta päästään yhdistelemällä jatkuvaa kasvatusta ja jaksollista metsänhoitoa.*

Hankkeen on rahoittanut Metsämiesten Säätiö. Lahjoitukset ja säätiöfuusiot ovat tärkeä osa Säätiön yleishyödyllisen toiminnan vaikuttavuutta. Lisätietoa www.mmsaatio.fi

33. Toivo ja odotukset vuorovaikutuksessa

Koordinaattorit:

Melisa Stevanovic, Tampereen yliopisto

Taina Valkeapää, Helsingin yliopisto

Elina Weiste, Työterveyslaitos

Torstaina 11.3.2021 klo 13 - 16

Päätöksenteko ja agendan hallinta Sote-palveluiden yhteiskehittämisen etätyöpajoissa: Voiko kuka vain toimia kirjurina?

Melisa Stevanovic, Tampereen yliopisto

Lise-Lotte Uusitalo, Tampereen yliopisto

Elina Weiste, Työterveyslaitos

Sosiaalinen vuorovaikutus etäyhteydellä on vaativaa. Kaikki mielekäs keskusteluun osallistuminen edellyttää laitteiden ja tekniikan hallintaa, näiden vaatimusten kohdistuessa etenkin henkilöihin, joiden tehtävänä on johtaa keskustelun agenda ja vastata sen sujuvuudesta. Toisaalta tutkimus on osoittanut, että henkilö, joka hallitsee tekniikan ja osaa hyödyntää sitä kulloisenkin vuorovaikutustilanteen tavoitteen mukaisesti, voi ulkoisesta asemastaan riippumatta saada aktiivisen roolin keskustelun ohjaamisessa. Vaikka etävuorovaikutus voi tässä mielessä toimia osallistujien välisiä valtasuhteita tasaavasti, muutos ei välttämättä paranna ryhmän suoriutumista tehtävästään. Lisäksi etävuorovaikutuksen on havaittu vaikeuttavan solidaarisuuden, samanmielisyyden ja affektiivisen myötäelämisen ilmaisemista, mikä voi aiheuttaa arvaamattomia haasteita esimerkiksi päätöksenteolle.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme etätyöpajoja, jossa Sote-ammattilaiset ja Sote-palvelujen asiakkaat yhdessä pyrkivät kehittämään keinoja parantaa näissä palveluissa toteutuvaa asiakasosallisuutta. Aineistona on kaksi työpajaa yhdessä Sote-organisaatiossa. Työpajoissa osallistujien tehtävänä on päättää, millaisia asiakasosallisuuden parantamiseen tähtääviä kehittämiskokeiluja organisaatiossa lähdetään seuraavaksi tekemään. Ottaen huomioon työpajojen aihepiirin, on ilmeistä, että jo työpajojen toteuttaminen itsessään ilmentää pyrkimystä vahvistaa Sote-palvelujen asiakkaiden osallisuutta suhteessa omiin palveluihinsa. Niinpä työpajoissa on tärkeää mahdollistaa asiakasosallistujien täysimääräinen osallistuminen myös työpajojen vuorovaikutukseen. Tutkimuksessamme kysymme kuitenkin, mitä seuraamuksia tällä tavoitteella on tilanteessa, joissa työpajat toteutetaan etävuorovaikutuksena. Tarkastelemme tästä näkökulmasta erityisesti tilanteita, joissa työpajan asiakasosallistuja päättyy teknisen osaamisensa vuoksi kirjurin tehtävään ja tätä kautta välillisesti myös vuorovaikutuksen agendan hallinnoijan rooliin. Tutkimuksen menetelmänä on keskustelunanalyysi, jonka avulla tarkastelemme työpajoissa esiintyviä “agendavuoroja” (N=61) ja niiden vuorovaikutuksellisia seuraamuksia.

Työpajojen agendavuorojen muotoilun piirteet vaihtelivat riippuen siitä, onko vuoron esittäjä asiakas vai ammattilainen. Ammattilaisten agendavuorot olivat tyypillisesti ilmoitusmuotoisia (*laitetaan tähän nyt X*), kun taas asiakkaiden agendavuorot olivat yleensä kannanottoja (*voishan olla X*) tai kysymyksiä (*päätetäänkö X*). Kummassakin tapauksessa agendavuoroihin jätettiin usein vastaamatta, mikä liittyy etävuorovaikutuksen erityispiirteisiin. Ilmoitusmuotoisiin agendavuoroihin

vastaamatta jättäminen ei kuitenkaan estänyt päätösten syntymistä, kuten kannanottoihin tai kysymyksiin vastaamatta jättäminen. Niinpä vaikka kirjurin roolin antaminen asiakasjäsenelle voi näyttäytyä optimaalisena asiakasosallistamisen keinona, asiakasjäsenen voi kuitenkin olla sosiaalisesti odotuksenvastaista muotoilla agendavuorojaan siinä määrin ”agentiivisesti”, jotta ryhmä voisi toimia tarkoituksenmukaisella tavalla.

”Hyvän työntekijyyden” tuottaminen työterveysneuvotteluissa

Hanna-Leena Ristimäki, Tampereen yliopisto

Johanna Ruusuvuori, Tampereen yliopisto

Elina Weiste, Työterveyslaitos

Pirjo Juvonen-Posti, Työterveyslaitos

Elizabeth Stokoe, Loughborough’n yliopisto

Esityksessämme tarkastelemme odotuksiin ja toiveisiin suuntautumista videoiduissa työterveysneuvotteluissa ($n = 14$). Työterveysneuvottelu järjestetään silloin, kun työntekijän työkyvyn alenemisen vuoksi tarvitaan yhteisiä ratkaisuja työssä jatkamisen mahdollistamiseksi. Osallisina ovat ainakin työntekijä sekä työterveyshuollon ja työnantajan edustajat. Neuvottelussa päätetään yhdessä työnantajan, työterveyshuollon ja työntekijän kanssa muun muassa työnkuvasta ja työajasta työhön palattaessa sekä uudelleen kouluttautumisen mahdollisuuksista. Yhteisten ratkaisujen kannalta on tärkeää tarkastella, millä tavoin työntekijä sekä työterveyshuollon ja työnantajan edustajat osallistuvat päätöksentekoon ja miten he asemoivat itsensä suhteessa erilaisiin näkökulmiin, odotuksiin ja institutionaalisiin rooleihin. Alustavien tuloksiemme mukaan yksi keskeinen asemointitapa on työntekijäosapuolen kuvaaminen ”hyvänä työntekijänä”, johon liitetään ideaaleja ja arviointeja neuvottelun aikana. Tutkimme keskustelunanalyysia ja jäsenkategoria-analyysia hyödyntämällä: 1) missä kohtaa neuvottelua hyvän työntekijän kategoriaa tuotetaan, 2) minkälaisilla kuvauksilla sitä tuotetaan, 3) ketkä kategoriaa rakentavat ja 4) minkälaisia toimintoja tällainen kategoriatyö mahdollistaa neuvottelijoille.

Aikaisemman tutkimuksen mukaan oikeus nimetä ja luonnehtia ihmisiä on yksi vallan muoto, jota tuottaessa tieto ja sen käyttöoikeudet liittyvät erilaisiin kategoriajäsenyyksiin (Buttny, 1993). Tuloksemme näyttävät, kuinka hyvän työntekijän kategoriaa tuotetaan neuvotteluissa sen jälkeen, kun: a) neuvottelussa on tuotu esiin uudelleen kouluttautumisen tai alan vaihdoksen tarpeellisuus ja b) neuvottelussa pyydetään esihenkilön näkemystä joko työntekijän tilanteesta tai työjärjestelymahdollisuuksista. Kategoriaa tuotetaan kuvailemalla työntekijää mm. ”hyväksi”, ”ammattitaitoiseksi” ja ”ahkeraksi” työntekijäksi samalla kun erilaisista näkökulmista neuvotellaan.

Monitoimijaisessa kohtaamisessa institutionaaliset kategoriat voivat tuoda eri osapuolille erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia toimijoina. Analyysimme näyttää, kuinka kategoriatyöllä voidaan tukea työntekijän päätöksenteko-oikeutta ja osoittaa, ettei esimerkiksi uudelleen kouluttautumisen tarve ole kytköksissä hänen ammattitaitoonsa (tai sen puutteeseen), vaan työkyvyn rajoitteisiin suhteessa nykytyöhön. Toisaalta analyysi näyttää, kuinka kategorian tuottaminen voi myös liittyä työntekijän toiveiden vastaisen päätöksen pohjustamiseen. Esityksessämme havainnollistamme ”hyvän työntekijän” kulttuurisen ideaalin paikallista tuottamista arkaluonteisissa neuvottelukontekstissa, jonka tuloksella on iso vaikutus työntekijän työuraan ja työssä pysymiseen.

Toiveita ja odotuksia Euroopan Unionin tulevaisuudesta: Arvon ”kansoittaminen” suostuttelukeinona Euroopan parlamentin keskustelussa

Hanna Rautajoki, Tampereen yliopisto

Richard Fitzgerald, University of Macau

Artikkelissamme tutkitaan poliittisessa väittelyssä tehtyjen solidaarisuus viittausten strategista muotoilua ja käyttöä Euroopan Unionin kontekstissa. Tarkastelemme Euroopan parlamentissa käytyä yleiskeskustelua Euroopan Unionin tulevaisuudesta ja siihen liittyvistä erilaisista odotuksista. Keskustelun kohteena parlamentissa on Euroopan Komission laatima asiakirja, jota komission puheenjohtaja on tilaisuudessa tuoreeltaan esittelemässä. Asiakirja laadittiin vastauksena ravisuttavaan Brexit-äänestykseen kesäkuussa 2016 ja se julkaistiin keskustelupäivänä maaliskuussa 2017. Tutkimuksessa eritellään solidaarisuus-sanan strategista käyttöä eripuraisen poliittisen väittelyn toimintakontekstissa. Sana solidaarisuus on kiinnostava, koska kaikki keskustelijat arvottavat sen positiiviseksi ja tukemisen arvoiseksi, mikä todentaa sanan retorista käyttöarvoa. Kaikki puhujista toivovat solidaarisuutta. Kuitenkin diskursiivisten muotoilujen tasolla solidaarisuus-viittaukset ovat hyvin joustavia. Eri toimijat voivat merkityksellistää ja ’kansoittaa’ solidaarisuuden hyvin eri tavoin. Artikkelin tarkoituksena on osoittaa, että kulttuuriset arvot, edes laajalti jaetut arvo-odotukset, eivät itsessään ohjaa sosiaalista muutosta. Ne ovat ennemminkin resursseja, joita tilanteiset toimijat voivat mobilisoida käyttöön motivoituneinaan erilaisia poliittisia argumenttejaan. Tutkimuksemme osallistuu keskusteluun ideoiden, uskomusten ja intressien yhteen kietoutumisesta poliittisessa puheessa. Tavoitteemme on havainnollistaa identifikaatioiden, jäsenyysskategorisoinnin ja kerronnallisen asemoinnin käytettävyyttä menetelmällisinä välineinä poliittisen retoriikan analyysissa. Lähestymme poliittisia puheenvuoroja diskursiivisen institutionalismin, episteemisen hallinnan ja etnometodologian teoreettisessa viitekehyksessä.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12

”Puolet joutu saman tien ilmottaa itensä kortistoo” – Toivo ja odotukset Asperger-henkilöiden ja neurotyypillisten välisessä vuorovaikutuksessa

Emmi Koskinen, Helsingin yliopisto

Tässä keskusteluanalyysisessä tutkimuksessa eritellään ja vertaillaan Asperger-henkilöiden (AS) sekä neurotyypillisten henkilöiden (NT) vuorovaikutuksellisia käytänteitä silloin, kun puheenaiheena ovat heidän tulevaisuuden toiveensa ja odotuksensa. Aineisto on asetelmaltaan kokeellinen: kymmenen videoitua 45–60 minuutin keskustelua kahden henkilön välillä, joista toisella on todettu Aspergerin oireyhtymä ja toinen koehenkilö on neurotyypillinen, sekä yhdeksän kontrollikeskustelua, joissa molemmat osallistujat ovat neurotyypillisiä. Osallistujat ovat nuoria, täysi-ikäisiä miehiä. Keskustelun yleisenä aiheena olivat keskustelijoiden oman elämän iloiset tapahtumat ja menetykset. Sosiologipäivien esityksessä tarkastelen erityisesti kokoelmaa, jossa osallistujat keskustelevat odotuksistaan tulevaisuutta kohtaan (esim. opinnot ja työelämä).

Alustavan analyysin perusteella sekä AS- että NT-henkilöiden puheessa korostuu suuri epävarmuus tulevaisuutta kohtaan. NT-henkilöt tyypillisesti kuitenkin myös korostavat sisäisten ominaisuuksien, kuten motivaation, halun sekä ahkeruuden merkitystä, ja pyrkivät yhteistyössä

vuorovaikutuskumppaninsa kanssa rakentamaan keskusteluun toivoa epävarmojen olosuhteiden edessä. AS-henkilöiden puheessa taas ei tyypillisesti esiinny samanlaista tai samantasoista vuorovaikutuksellista työtä optimismin rakentamiseen, vaikka heidän NT-keskustelukumppaninsa siihen pyrkisivätkin. Näitä tuloksia pohditaan AS-henkilöiden kognitiivisten kompetenssien ja vuorovaikutuksellisten taipumusten näkökulmasta, mutta myös suhteessa heidän laajempaan yhteiskunnalliseen asemaansa, sillä AS-henkilöt kyvyistään ja halukkuudestaan huolimatta kohtaavat usein merkittäviä haasteita työmarkkinoilla (ks. esim. Baldwin et al. 2014), mikä voi osaltaan myös heijastua heidän käyttämiinsä keskustelukäytänteisiin.

Toivo ja neuvojen antaminen vuorovaikutuksessa: Tapaustutkimus työpainotteisesta mielenterveyskuntoutuksesta

Taina Valkeapää, Helsingin yliopisto

Melisa Stevanovic, Tampereen yliopisto

Elina Weiste, Työterveyslaitos

Sairastuminen vakavaan mielenterveyden häiriöön muuttaa yksilön työelämäasemaa. Sairaus vaikuttaa yksilön työkykyyn ja näin ollen kaventaa mahdollisten työtehtävien määrää. Myös työnantajien ennakoluulot ja haluttomuus palkata ihmisiä, joilla on mielenterveysongelmia, vaikeuttavat entisestään työllistymistä. Näistä haasteista huolimatta halu työllistyä on todettu olevan merkittävä motivoiva tekijä osallistua mielenterveyskuntoutukseen. Samaan aikaan vakava mielenterveyden häiriö voi vaikeuttaa yksilön kykyä suuntautua tulevaisuuteen.

Tämän päivän mielenterveystyötä kehystävissä ideologioissa, kuten toipumisorientaatiossa, toivon luominen asiakkaalle nimetään yhdeksi keskeiseksi ammattilaisen tehtäväksi. Toivo on tärkeää erityisesti silloin, kun asiakas tarvitsee tukea nähdäkseen mahdollisuuksia ja suunnataksaan toimintaansa kohti tulevaisuuden tavoitteita. Tietoa siitä, mitä toivon luominen tarkoittaa vuorovaikutuskäytäntöjen tasolla, on kuitenkin vähän.

Tässä tutkimuksessa kysytään, miten toivoa luodaan asiakkaan ja ammattilaisten kohtaamisissa. Tutkimuksen aineistona on 26 videoitua kuntoutusryhmän tapaamista ja tutkimusmenetelmänä on keskusteluanalyysi. Tarkastellun kuntoutusryhmän yleisenä tavoitteena on edistää mielenterveyskuntoutujien työllistymistä. Analyysissä keskityimme katkelmiin, joissa asiakkaat ja ammattilaiset suunnittelevat, kuinka ottaa yhteyttä potentiaaliin työnantajiin.

Alustavat tuloksemme avaavat, kuinka toivo kytkeytyy vuoroihin, joissa ammattilaiset antavat neuvoja asiakkaille. Neuvot toimivat vastauksina asiakkaiden ilmaisemiin valituksiin työnhakuun liittyvistä vaikeuksista. Ammattilaisten neuvoissa kuvataan, kuinka asiakkaiden tulisi orientoitua työnhakuprosessin vaikeuksiin sekä ajatuksen että toiminnan tasolla: kun työnantaja torjuu tarjouksen, asiakkaan ei tule provosoitua, vaan pyrkiä säilyttämään yhteys työnantajaan. Neuvojen antaminen rakennetaan tavalla, joka korostaa ammattilaisten asiantuntemusta työnhakuprosessissa. Ammattilaiset perustelevat neuvojaan nimeämällä nykyisen tilanteen myönteisiä elementtejä, jotka heidän aikaisempien kokemustensa perusteella ennustavat tulevaisuudessa toivottuja tuloksia. Toinen, hieman ristiriitainen elementti ammattilaisten neuvoissa on yritys pitää asiakkaiden

odotukset realistisella tasolla määrittämällä myös työnhakuprosessin vaatimattomat tulokset erittäin palkitseviksi ja tyydyttäviksi. Tutkimuksessa analysoimme, kuinka ammattilaiset tasapainoilevat toivon luomisen ja asiakkaiden tavoitteiden realistisuuden välillä.

Mielenterveyskuntoutuksen taustalla olevat ideologiat korostavat tulevaisuuteen suuntautuneita työmenetelmiä, joissa toivon diskursiivinen tuottaminen on keskeistä. Tämä tutkimus osoittaa, kuinka toivo liittyy toimijuuteen ja työnhakuprosessin hallintaan. Pohjaten omaan kokemukseensa ammattilaiset neuvovat asiakkaita, jotka ovat tilanteessa noviiseina, noudattamaan työnhakuprosessin implisiittisiä normeja ja sääntöjä, jotka voivat lopulta johtaa onnistuneisiin tuloksiin.

Toivo ja odotukset välityömarkkinoiden työhaastatteluissa

Sanni Tiitinen, Tampereen yliopisto

Välityömarkkinoilla tarkoitetaan vaikeassa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille suunnattuja, työllistymisen edistämiseen tähtääviä palveluita, joita tarjoavat esimerkiksi kunnat ja järjestöt. Kutsu välityömarkkinoiden tuetun työpaikan rekrytointihaastatteluun voi työnhakijan näkökulmasta tarkoittaa mahdollisuutta (tai pakkoa) askeleeseen kohti avoimia työmarkkinoita tai katkokseen pitkään jatkuneeseen työttömyyteen. Välityömarkkinoiden järjestäjäorganisaation näkökulmasta puolestaan työhaastattelussa punnitaan erilaisia odotuksia liittyen siihen, mitä annettavaa työnhakijalla on organisaatiolle ja organisaatiolla työnhakijalle. Tässä esityksessä tarkastelen näiden risteävien toiveiden ja odotusten rakentumista välityömarkkinoiden työhaastattelutilanteen vuorovaikutuksessa.

Käytän aineistona kuutta ääninauhoitettua työhaastattelua, niihin liittyviä havainnointimuistiinpanoja ja keskusteluita haastattelijoiden kanssa. Menetelmänä hyödynnän jäsenkategorisoinnin analyysia. Tarkastelen katkelmia, joissa haastattelijat suhteuttavat haastateltavan kertomia ominaisuuksia, taitoja ja osaamista tarjolla olevan palkkatuetun työn (ja sen sisältämän yksilövalmennuksen) vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin. Kysyn: Miten haastatteluissa rakennetaan välityömarkkinoille sopivan työntekijän kategoriaa? Miten neuvotellaan siitä, kuuluuko haastateltava tähän kategoriaan?

Esitän, että työhaastattelussa rakennetaan erilaisia, keskenään osittain ristiriitaisia versioita välityömarkkinoille sopivan työntekijän kategoriasta. Välityömarkkinoiden yhtenä institutionaalisenä tavoitteena voisi olla, että jo työhaastattelu voimaannuttaisi hakijaa, eli vahvistaisi tämän uskoa omaan pärjäämiseen, vaikkei hän kyseistä työpaikkaa saisikaan. Tätä ideaalia kuitenkin hankaloittaa työhaastattelutilanteessa rakennettujen kategorisointien ristiriitaisuus.

34. Toivon trendit ja signaalit sekä yksilön kokemus

Koordinaattorit:

Joonas Timonen, Diakonissalaitos

Saara Simonen, Diakonissalaitos

Torstaina 11.3.2021 klo 13 - 16

”Toivossa on hyvä elää”- Tulevaisuususkon hyvän kansanterveyden ja toimivan kansantalouden edellytyksenä

Mika Pantzar

Esitelmässä pohditaan tulevaisuususkon merkitystä yksittäiselle ihmiselle ja kansanterveydelle. Lähdeaineistona käytetään ”Elämä pelissä” televisio-ohjelman laajoja terveystutkimuksia kolmelta eri tuotantokaudelta 2007-2012. Erityisesti kriisioloissa luottamus tulevaisuuteen on tärkeää, koska sen vastakohta epätoivo johtaa usein kaventuvaan toimintahorisonttiin ja sitä kautta pitkän aikavälin haitallisiin hyvinvointi-, terveys- ja myös talousseuraamuksiin.

Miten järjestöt voivat vahvistaa kansalaisten ilmasto-osallisuutta?

Tuuli Vilhunen, Kuntoutussäätiö

Farid Ramadan, Kuntoutussäätiö

Ilmastonmuutos vaikuttaa suomalaisten hyvinvointiin ja mielenterveyteen, joista erityisesti heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa oleviin ihmisiin sekä nuoriin. Lisäksi ilmastonmuutosta hillitsevillä toimenpiteillä on suuri vaikutus pienituloisiin ja matalasti koulutettuihin ihmisiin. Osallistaminen ja osallistumismahdollisuuksien turvaaminen ovat tärkeä osa ilmastotoimia niiden hyväksyttävyyden ja oikeudenmukaisuuden näkökulmista. Sote-järjestöt tavoittavat toiminnassaan heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä, joiden osallisuus yhteiskuntaan on usein heikkoa. Järjestöillä olisi hyvät mahdollisuudet vahvistaa niiden kohderyhmien osallistumista ilmastotoimiin, mutta ne eivät vielä tee juurikaan ruohonjuuritason ilmastotyötä. Kuntoutussäätiö on kolmannen sektorin toimijana edistänyt nuorten ja heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien ilmasto-osallisuutta yhtenä osallisuuden muotona. Mitkä ovat kolmannen sektorin mahdollisuudet edistää niiden kohderyhmien ilmasto-osallisuutta? Puheenvuorossa tarkastellaan nuorten ja heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien ihmisten mahdollisuuksia osallistua ilmastotoimiin järjestöjen näkökulmasta.

Toivon merkitys asunnottomuustyössä - nais erityisen työn näkökulmasta

Sari Rantaniemi

Asunnottomuus on elämäntilanne, joka voi olla seurausta äärimmäisestä syrjäytymisestä, epäonnekkaista tapahtumista tai jotain siltä väliltä. Vuonna 2018-2020 toimineessa NEA nais erityisyys asunnottomuustyössä – hankkeessa kohdattiin asunnottomuutta tai sen uhkaa kokeneita naisia. Vaikka jokaisen naisen tarina oli ainutkertainen, yhteistä oli toivottomuus ja tilanteesta koettu häpeä. Naiset olivat kokeneet elämässään monenlaista osattomuutta, väkivallan eri muotoja ja erityisesti päihdemaailmassa elävien naisten tilanne oli vaikea. Toivottomuus oli työskentelyssä vahvasti läsnä ja se tarttui myös ajoittain työntekijöihin.

Haasteellisista tilanteista huolimatta moni nainen sai kodin, aloitti opiskelun tai työn, perusti perheen ja kuntoutui. Usko omiin kykyihin lisääntyi ja elämä alkoi kantaa. Miten tähän oikein päästiin? Unelmoimalla, joka oli seurausta pienestä toivon kipinästä. Syntyi käsite ”toivotyö” yhtenä nais erityisen asunnottomuustyön työmenetelmänä. Kokemusasiantuntijuudella oli työskentelyssä myös tärkeä merkityksensä. Vertaisuus, jaettu ymmärrys asunnottomuuskokemuksista ja oma selviytymistarina synnyttivät sekä naisissa että ammattilaisissa toivoa.

Tervetuloa kuuntelemaan ja keskustelemaan näistä teemoista hankkeessa toimineen ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan kanssa.

35. Toivo, terveys, sairaus ja hoitaminen

Koordinaattori:

Jari Kylmä, Tampereen yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16

Toivo ja sen merkitys hoitavassa työssä

Jari Kylmä, Tampereen yliopisto

Toivoa on määritelty tutkimuksissa eri tavoin. On myös tunnistettu toivon tarkan määrittelyn vaikeus johtuen toivon ilmiön ja käsitteen abstraktisuudesta. Toisaalta myös erilaisten teoreettisten orientaatioiden takia on ollut mahdotonta päästä konsensukseen toivon määrittelystä. Konsensusta toivon määrittelystä ei ole, ainakaan toistaiseksi. Tämän vuoksi on tärkeää määritellä tutkimuksissa, mitä toivolla tarkoitetaan, ellei ole kyse aineistolähtöisestä laadullisesta tutkimuksesta, jossa toivo halutaan määritellä aineistolähtöisesti tutkimuksen osallistujaryhmän näkökulmasta. Yhdestä ulottuvuudesta tutkijat ovat samaa mieltä: toivo on jotain yksilölle tärkeää.

Aikaisempien tutkimusten perusteella toivossa on esimerkiksi tunnistettavissa kuitenkin ainakin kaksi ulottuvuutta: toivo dynaamisena elämänvoimana ja toivo toiveina, jolloin korostuvat toiveiden kohteet. Toiveet merkitsevät jonkin toivomista eli niillä on joku kohde. Nämä toivon ulottuvuudet ovat läheisessä suhteessa toisiinsa: toiveet ovat merkittäviä toivolle dynaamisena elämänvoimana - toisaalta toivo dynaamisena elämänvoimana suojaa ihmistä silloin, kun toiveet eivät toteudu.

Toivo on ihmiselle tärkeä, koska se on osa ihmisyyttä ja yhteydessä elämäntarkoituksen kokemiseen. Se liittyy myös elämänhaluun ja elämän voimaan. Nämä kytkennät kertovat toivon keskeisestä merkityksestä ihmisen terveydelle ja hyvinvoinnille. Toivo kytkeytyy myös kasvuun trauman, kuten syöpään sairastumisen jälkeen. Lisäksi toivo liitetään hengellisyyteen ja elämäntytyväisyyteen. Toivo on myös yhteydessä terveyteen ja selviytymiseen erilaisten terveysongelmien kanssa sekä elämänlaatuun.

Opioidikorvaushoidossa olevien potilaiden kuvaus toivosta

Heli Kurki, Päihdepalvelukeskus Siun sote

Eija Paavilainen, Tampereen yliopisto

Jari Kylmä, Tampereen yliopisto

Opioidiriippuvaiset potilaat ovat riippuvaisia opioideista fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella tasolla. Opioidien käyttö on pakonomaista ja ilman opioideja oleminen aiheuttaa vieroitusoireita. Riippuvuudessa päihteiden käyttö muodostuu tärkeämmäksi kuin muut toiminnot elämässä. Korvaushoidon avulla potilaat tavoittelevat päihteettömyyttä, kuntoutumista, haittojen vähentämistä ja elämänlaadun kohentumista.

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata toivoa opioidikorvaushoidossa olevien potilaiden näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena oli saadun tiedon avulla laajentaa ymmärrystä opioidikorvaushoidossa olevien potilaiden toivosta ja näin ollen mahdollistaa opioidikorvaushoitotyön kehittämistä edistämään potilaiden toivoa. Teoreettisena lähtökohtana oli

Dufaultin ja Martocchion (1985) kehittämä teoria toivon ulottuvuuksia. He ovat nimenneet toivon rakentuvan seuraavista ulottuvuuksista: kontekstuaalinen, toiminnallinen, kognitiivinen, ajallinen sekä tunne- että suhdeulottuvuus.

Aineisto kerättiin tutkimukseen osallistuvan organisaation luvalla vuoden 2019 aikana kolmelta eri korvaushoitoklinikalta potilailta, joilla oli kokemusta opioidikorvaushoidosta. Riittävän laajan ja monipuolisen aineiston takaamiseksi aineistonkeruussa hyödynnettiin menetelmätriangulaatiota: ryhmähaastattelua, yksilöhaastattelua ja potilaiden kirjoittamia kirjoitelmia. Aineistonkeruuseen osallistui 24 potilasta. Aineiston analyysissä käytettiin sekä deduktiivista että induktiivista sisällönanalyysiä.

Tutkimuksen tulosten mukaan toivo sisälsi positiivista suhtautumista tulevaisuuteen, kuten haaveita ja unelmia, uskoa parempaan tulevaisuuteen sekä mahdollisuutta parempaan. Toivoon liitettiin uskoa asioiden sujumisesta elämässä ilman suurempia vastoinkäymisiä. Tutkimukseen osallistuneet kuvasivat toivon olevan myös positiivista tunnetta ja rakkautta. Toivon ajateltiin olevan myös toimintoja, esimerkiksi töiden saamista tai positiivisesti ajattelemista sekä yhteyttä toisiin, kuten perheeseen tai lapseen.

Toivoa edistivät niin mielekäs asuminen, korvaushoitoklinikalta saatu tuki, itselle sopivan lääkityksen löytyminen kuin turvattu taloudellinen tilanne. Myös hyvät sukulaissuhteet, uusien asioiden oppiminen, mielekkäät harrastukset ja menneisyydestä voimaantuminen edistivät potilaiden toivoa.

Toivoa estivät ongelmat lääkityksessä, heikentynyt arjessa selviytyminen, haasteet työelämässä sekä syrjäytyminen. Ongelmat korvaushoitoklinikan henkilökunnan kanssa, puutteet psyykkisessä hyvinvoinnissa, rikollinen toiminta, ohikäyttö, turhautuminen sekä negatiiviset kokemukset kuvautuivat myös toivoa estävinä tekijöinä.

Oikeuspsykiatrisen potilaan toivo ja sen ylläpitäminen

Saija Turpeinen, Kuopion yliopistollinen keskussairaala

Päivi Åstedt-Kurki, Tampereen yliopisto

Jari Kylmä, Tampereen yliopisto

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata oikeuspsykiatrisen potilaan toivoa ja kehittää substantiivinen teoria oikeuspsykiatrisen potilaan toivon ylläpitämisestä. Oikeuspsykiatrisella potilaalla tarkoitetaan henkilöä, jonka terveyden ja hyvinvoinnin laitos on määrännyt hoitoon. Suomessa oikeuspsykiatrisella statuksella hoidossa olevia potilaita on noin 400. Suurin osa heistä sairastaa skitsofreniaa. Oikeuspsykiatrisilla potilailla on kaksinkertainen häpeäleima sairautensa sekä rikoksen vuoksi tai heillä voi olla kolminkertainen häpeäleima, koska päihteiden käyttökin lisää häpeäleimaa. Häpeäleimalla voi olla merkittävä vaikutus yksilöön ja koettuun toivottomuuteen. Oikeuspsykiatrisen potilas voi kohdata tunteita syyllisyydestä häpeään, ja toivottomuus saattaa helposti vallata skitsofreniapotilaan, kun hän alkaa hahmottaa itseään ja omakuvaansa ainoastaan sairautensa, sen leimaavuuden sekä sairauteensa liitettyjen uskomusten kautta. Perhe ja läheiset ovat tärkeitä potilaan hoidossa. Oikeuspsykiatristen potilaiden läheisten näkökulma hoidossa on tärkeä, koska läheiset ovat oikeuspsykiatrisen potilaan voimavara ja merkittävä osa kuntoutumista

Tutkimusmenetelmänä käytettiin grounded theory -menetelmää. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla potilaita, potilaan läheisiä, hoitajia ja lääkäreitä (n=51). Aineisto kerättiin vuosien

2013–2015 aikana, ja aineisto analysoitiin avoimella, selektiivisellä sekä teoreettisella koodauksella käyttäen jatkuvan vertailun periaatetta.

Oikeuspsykiatrisen potilaan toivo on perusvoimavara, joka on aina olemassa ja joka muuntautuu hoidon aikana. Toivo antaa uskoa paremmasta tulevaisuudesta ja uusista mahdollisuuksista. Tulosten mukaan oikeuspsykiatrisen potilaan toivon ylläpitäminen on kokonaisvaltainen prosessi, johon vaikuttavat potilaan, hoitavien henkilöiden ja läheisten vuorovaikutus sekä heidän toimimisensa hoidon eri vaiheissa. Oikeuspsykiatrisen hoitojärjestelmä mahdollistaa hyvän hoidon lähtökohdan oikeuspsykiatrisille potilaille. Hoitavat henkilöt luovat omalla toiminnallaan perusturvan oikeuspsykiatrisen potilaan hoidolle. Hoidon lähtökohtana on ihmisen hyväksyminen arvokkaana yksilönä. Potilaan hoito etenee yksilöllisten tavoitteiden pohjalta. Hoitavat henkilöt tukevat potilaan toipumista koko hoidon ajan vahvistaen olemassa olevia voimavaroja. Hoitavat henkilöt auttavat ymmärtämään, mikä on potilaalle mahdollista ja mihin potilas kykenee. Merkitykselliset ihmissuhteet hoidon aikana kantavat potilasta eteenpäin. Läheisten ihmisten merkitys on potilaalle korvaamaton hoidon aikana ja hoidon jälkeen. Toipumisorientaatio on merkittävä ideologinen ja käytännöllinen psykiatrian innovaatio, jota tulisi myös integroida toivo- ja toivottomuustutkimuksiin suomalaisessa oikeuspsykiatriassa.

Toivon merkitys psykoterapiassa

Maaret Kallio, kouluttajapsykoterapeutti

Sillä hetkellä, kun asiakas on ensimmäistä kertaa yhteydessä psykoterapeuttiin tai astuu ensimmäisellä käynnillään ovesta sisään, on toivo jo väistämättä läsnä. Toivo on toiminnan ja muutoksen keskeinen ajuri, joka ylläpitää ihmisen uskoa tulevaisuudessa tapahtuvaan hyvään ja auttaa kurottautumaan kohti apua. Ilman pienintäkään toivoa ihminen ei pyri avun piiriin tai etsi vaihtoehtoisia tulevaisuudenkuvia nykyhetken muuttumiseksi. Toivon merkitys on sekä psykoterapeutille, psykoterapeuttiselle muutokselle että potilaan avunsaannille äärimmäisen keskeinen. Voidaan perustellusti sanoa, ettei ole auttamistyötä ilman toivoa, eikä tulevaisuuden näkymiä ilman toivoa.

Tein Helsingin yliopiston kouluttajapsykoterapeutti -koulutuksessa opinnäytetyöni toivon merkityksestä psykoterapiassa, mihin myös abstraktini pohjautuu. Opinnäytetyöni tavoitteena on tarkastella toivon merkitystä aiheen tietoisien jäsentämisen kautta ja toivon konkreettista vahvistamista psykoterapiatyössä sekä potilaan että terapeutin näkökulmasta käsin.

Toivo näyttäytyy niin olemisen kuin tekemisen tasoilla: ihmisen sietokyvyssä sallia omaa avuttomuuttaan, tarvitsevuuttaan ja epätoivonkin tunteja, mutta myös toimijuutena tekojen tasolla pyrkimyksenä rakentaa toiveikkaampaa tulevaisuutta sekä toimijuuden vahvistumisena. Toivottomuuden, epätoivon ja toivon dynamiikka on elävä ja toinen toisiaan ruokkiva. Toivottomuus merkitsee jo sitä, että ihminen ei enää koe lainkaan yhteyttä toivoon ja muutoksen mahdollisuuteen ainakaan subjektiivisesta näkökulmasta käsin.

Ilmiön merkityksellisyydestä huolimatta toivoa käsitellään hämmästyttävän vähän osana psykoterapiaa, muutoksen mahdollistumista ja psykoterapeutin työtä. Toivoa voidaan tietoisesti vahvistaa ja oppia, mutta yhtä lailla sitä vahingoittaa tai vähentää ymmärtämättömyydestä käsin. Toivokeskeisyys on tärkeä tekijä psykoterapeuttisessa muutoksessa sekä psykoterapeutin omassa jaksamisessa vaativassa työssä. Siihen huomion tietoinen kiinnittäminen auttaa sietämään myös

potilaan elämäntilanteisiin tai oireisiin liittyvää toivottomuutta. Toivokeskeisyys kääntää katseen kohti keskeisintä psykoterapeuttisen muutoksen tekijää: hyvää luottamussuhdetta ja turvallisesti kannattelevaa allianssia potilaan ja psykoterapeutin välillä sekä yksilön toimijuuden laajenemista havaitsijaposition kehittyessä ja yhteistoimijuudesta käsin. Keskeistä on myös pysähtyä psykoterapiatyötä tekevän ammattilaisen oman toivon äärelle sekä pyrkiä tietoisesti vahvistamaan sitä niin yksityiselämän kuin työnohjauksen keinoin.

Opinnäytetyöni toivon merkityksestä psykoterapiatyössä syvenyy toivoon ilmiönä, toimintana ja merkityksinä lähdemateriaalin, toivotutkimusten, haastatteluiden ja kirjallisuuteen perehtymisen keinoin.

Toivon edistäminen syöpää sairastavalla miehellä

Teemu Purojärvi, Mehiläinen sosiaalipalvelut

Eeva Harju, Tampereen yliopisto & Tampereen yliopistollinen sairaala

Jari Kylmä, Tampereen yliopisto

Syöpää sairastavan toivoa on tutkittu laajasti. Kokoavaa tutkimusta syöpää sairastavan miehen toivosta ei ole tehty aiemmin. Dufaultin ja Martocchion (1985) mukaan toivolla on kaksi ulottuvuutta. Yleinen toivo tarkoittaa uskomista johonkin tulevaisuudessa tapahtuvaan epävarmaan, mutta mahdolliseen tapahtumaan. Täsmennetty toivo on uskoa jonkin tietyn itselle merkityksellisen asian tapahtumista tulevaisuudessa.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata syöpää sairastavan yli 18 -vuotiaan miehen toivoa edistäviä tekijöitä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin integratiivista kirjallisuuskatsausta. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Syöpää sairastavan miehen toivoa edistää sairastunutta tukeva sosiaalinen ympäristö. Hyvien sosiaalisten suhteiden lisäksi tuen saaminen ja luottamus toiseen ovat tekijöitä, joiden kautta toivoa voidaan edistää. Vahva hengellisyys lisää toivoa.

Toivoa edistää myös toive ja usko siihen, että syövästä voi parantua. Hoidon tehoaminen sairauteen ja korkealaatuisen hoidon saaminen edistävät sairastuneen toivoa. Hoidon tulisi olla yksilöllistä ja aina ei ole väliä sillä onko saatu hoito lääketieteellisesti todistettua, sillä myös vaihtoehtoiset hoidot lisäävät toivoa. Taustalla vaikuttaa syöpää sairastavan usko paranemiseen ja toive paluamisesta sairautta edeltäneeseen tilaan.

Toivoa edistävästi vaikuttavat myös syöpää sairastavan yksilölliset ominaisuudet. Positiiviset luonteenpiirteet sekä sinnikäs luonne ovat toivoa edistäviä yksilöllisiä ominaisuuksia. Myös hyvä henkinen terveys edistää toivoa. Elämästä nauttiminen ja myönteinen tulevaisuudenkuva tukee toivoa. Tulevaisuuteen suuntautuneisuutta kuvastaa kyky suunnitella tulevaisuutta sekä tulevan kuoleman hyväksyminen ja siihen valmistautuminen. Hyvä elämänhallinta, joka syntyy yleisestä hyvinvoinnista ja kyvystä hallita oireita sekä vastata uhkiin, tukee toivoa. Tämä pitää sisällään myös ymmärryksen omasta sairaudesta sekä sairastumisen hyväksymisen. Lisäksi miessukupuoli ja nuoruus ovat toivoa edistäviä tekijöitä.

Toivoa edistävät tukeva sosiaalinen ympäristö, voimakas toive paranemisesta ja vahvat yksilölliset ominaisuudet. Toivo syntyy vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Siihen liittyy henkilön sisäinen motivaatio tavoitella päämäärää. Yksilöllisillä tekijöillä on vaikutusta toivoon. Toivoa voidaan edistää vahvistamalla näitä tekijöitä.

Hoidetuksi tulemisen kokemus täydentävien hoitojen käyttäjillä

Tiina Väänänen, Tampereen yliopisto

Suomalaisista joka kolmannes on käyttänyt terveydenhuollon ulkopuolisia täydentäviä ja vaihtoehtoisia hoitomuotoja. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miksi suomalaiset hakeutuvat täydentäviin hoitomuotoihin ja miten he kuvaavat hoitokokemustaan.

Tutkimuksen aineisto koostui 259 vapaamuotoisesta täydentäviä hoitomuotoja käyttäneiden kirjoituksista. Aineisto kerättiin Voi Hyvin -lehden välityksellä 11.5.-31.8.2016. Lisäksi kirjoituspyyntö levisi sosiaalisessa mediassa. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä.

Vastaajat raportoivat yhteensä 510 kertaa erilaisia syitä hakeutua täydentävään hoitoon. Vaivoista yleisimmin mainittuja olivat tuki- ja liikuntaelinoireet, stressi ja mielenterveysongelmat, allergiat ja autoimmuunisairaudet, infektiot sekä vatsaoireet. Myös terveyden edistäminen, ravitsemuskysymykset, liikunta ja henkinen hyvinvointi mainittiin. Hoitomuotoja olivat homeopatia, hermoratahieronta, akupunktio, jäsenkorjaus, vyöhyketerapia, energiahoidot ja osteopatia. Moni kertoi turvautuneensa useaan hoitomuotoon.

Aineistosta muodostui kolme pääkäyttäjätyyppiä: monikäyttäjät, pettyneet ja luontaishoitoihin kasvaneet. Monikäyttäjät käyttivät useita eri täydentäviä hoitomuotoja. He kuvasivat monia eri oireita, joihin he olivat käyttäneet hoitoja. Pettyneet olivat viralliseen terveydenhuoltoon pettyneitä, jotka olivat siirtyneet virallisesta terveydenhuollosta täydentävien hoitojen käyttäjiksi. Luontaishoitoihin kasvaneilla täydentävät hoitomuodot olivat olleet osa heidän elämäänsä lapsuudesta asti. Kaikki käyttäjätyypit hyödynsivät hoitomuotoja virallisen terveydenhuollon rinnalla. Terveyden edistäminen ja vastuun ottaminen omasta terveydestä olivat yleisimmät syyt hoitojen käyttöön.

Vastaajien kuvauksissa hoitokokemuksista painottui kolme yleisintä tekijää: terveyden kokonaisuuden huomioiminen, kuulluksi tulemisen tunne ja pitkäaikainen ja aidoksi koettu hoitosuhde. Hoidot koettiin voimaannuttaviksi, ja vastaajat kertoivat tunnetilansa usein muuttuneen. He raportoivat myös löytäneensä elämäänsä uudenlaista merkityksellisyyttä ja saaneensa toivoa elämäänsä. Moni kommentoi, että hoito auttoi häntä ymmärtämään, että voi itse vaikuttaa omaan terveyteen.

Tutkimustulosten mukaan ihmisten hoitokokemuksessa merkityksellisenä elementtinä on hoitosuhteen aito vuorovaikutus. Terveyden edistämisen kannalta merkittävää on, että pitkäaikainen ja luottamuksellinen hoitosuhde saattaa auttaa tekemään tarpeellisia elämäntapamuutoksia. Näiden tulosten mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa kehitettäessä tulisi huomioida hoitosuhteiden vaikutus hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

36. Tulevaisuuden toivot ja toivottomat

Koordinaattorit:

Sanna Aaltonen, Itä-Suomen yliopisto

Tarja Tolonen, Helsingin yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16

Potentiaali toivon määrittäjänä nuoria koskevassa poliittisessa ohjauksessa

Saara Vainio, Helsingin yliopisto

Niin kansallisessa, kuin kansainvälisessä keskustelussa toivo paremmasta tulevaisuudesta kytketään usein nuoriin. Poliittisissa diskursseissa painotetaan nuorten osaamisen, yrittäjyyden ja työllistettävyydestaitojen kehittämisen tärkeyttä osana kestäviä tulevaisuusvisioita. Samaan aikaan keskustelussa viljellään huolta nuorista, jotka ovat vaarassa jäädä yhteiskunnallisen kehityksen jalkoihin tai ovat jopa uhka sille. Nämä nuoret ovat yleisessä keskustelussa leimattu syrjäytymisvaarassa oleviksi tai toisinaan jopa syrjäytyneiksi, ja he ovat samoin myös erilaisten aktivointitoimenpiteiden ja lisääntyvän valvonnan kohteina. Poliittisissa asiakirjoissa heikoissa työmarkkina-asemassa olevista nuorista puhutaan haavoittuvina, ongelmallisina, passiivisina sekä niin poliittisesti kuin myös sosiaalisesti epäaktiivisina. Samoin heidän tulevaisuuden ennusteensa on erilaisten riskien värittämä: puutteelliset työllistymistaidot sekä työelämän edellyttämät kompetenssit vaikeuttavat työelämään ja lopulta myös yhteiskuntaan kiinnittymistä.

Tarkastelen väitöskirjatutkimuksessani toivon käsitettä nuoriin kohdistuvan potentiaalin diskurssin kautta. Kysyn, miksi poliittisessa diskurssissa toisilla nuorilla ajatellaan olevan enemmän potentiaalia kuin toisilla ja kuinka tämä potentiaali asemoi nuoria ja määrittää todellisuuden mahdollisuuksia? Aineistossani olen tarkastellut kansallisia ja kansainvälisiä nuorisopoliittisia dokumentteja vuosituhannen alusta tähän päivään. Tutkimuksessani tuon esille, kuinka potentiaalin kautta ymmärretty toivo paremmasta elämästä kiinnittyy paitsi oikeanlaiseen osaamiseen ja mielentilaan, myös normatiiviseen kehityskulkuun, jota luonnehtii jatkuvuus siirtymisessä instituutiosta toiseen. Tutkimukseni tarkoituksena on jäljittää potentiaalin diskurssin kautta operoituvaa hallintaa ja rakenteita, jotka kietovat mahdollisuuden ja toivon paremmasta huomisesta normatiiviseen ymmärrykseen elämän oikein suorittamisesta ja oikein hallitsemisesta. Tutkimukseni kysyy myös, minkälainen merkitys uusliberalistisella hallinnalla on nuorten toivon ja potentiaalin määrittämisessä? Entä onko politiikassa mahdollisuutta toisin tekemiseen?

”Nuoret ei enää sitoudu, niinku myö vanhat” – nuoruus sosiaalisena figuurina paperityöläisten puheessa

Sanna Aaltonen, Itä-Suomen yliopisto

Nuorisotutkimuksessa ei olla kiinnostuneita vain siitä, mitä nuoret puhuvat, vaan myös siitä, mitä ja miten heistä puhutaan esimerkiksi julkisuudessa, politiikassa tai tutkimuksessa. Klassinen esimerkki

tästä tutkimusperinteestä on brittiläisen nuorisotutkija Christine Griffinin (1993) pohdinta kirjassaan *Representations of youth*, jossa hän esittää, että nuoruutta käytetään usein metaforana tai indikaattorina. Griffin toteaa, että kansakunnan tilaa ja tulevaisuutta pyritään ennustamaan ja hallitsemaan nuorten kautta. Tuoreempaa keskustelua aiheesta tarjoaa australialainen Steve Threadgold (2020), joka tarkastelee nuoruuta sosiaalisena figuurina ja erittelee sen erilaisia ilmenemismuotoja ja käyttötapoja nuorisotutkimuksessa. Tässä esityksessä lähdän liikkeelle Griffinin ja Threadgoldin ajattelusta ja tarkastelen millaisia nuoruuden sosiaalisia figuureja, nousee esiin keski-ikäisten paperityöläisten haastatteluihin. Paperityöläiset edustavat teollisuuden alaa, joka on pitkän historiansa aikana käynyt läpi rajuja rakennemuutoksia ja joutuu edelleen miettimään omaa paikkaansa globaalissa markkinataloudessa. Kysyn, miten nuoruuden kautta arvioidaan kansakunnan tilaa ja teollisuustyön tulevaisuutta. Mitä ominaisuuksia nuoriin kirjataan ja mitä eroja, pelkoja ja toiveita nuoruuteen viittaamisen kautta ilmenetetään? Esitelmä perustuu keväällä seitsemällä paikkakunnalla tehtyihin paperityöläisten haastatteluihin, jotka ovat osa BIBU - Kansalaisuuden kuilut ja kuplat -tutkimushanketta (STN/SA).

Kenen lapsia he ovat? Yksin tulleiden turvaa hakeneiden nuorten kotoutuminen ja kotiutuminen

Anna-Maria Tapaninen, Helsingin yliopisto

Tässä esityksessä tarkastelen vuonna 2015 yksin tulleiden nuorten kohtaloita. Tällöin turvapaikanhakijoita tuli ennätysmäärä, 10-kertaisesti enemmän kuin vuotta aikaisemmin, mutta alaikäisten lukumäärä oli peräti 15-kertainen. Tämä oli paljon huomiota herättänyt käännekohta suomalaisessa turvapaikkapolitiikassa ja lastensuojelussa. Kysyn: millainen toivo ja toivottomuus sai nuoret liikkeelle ja selviämään tai menettämään toivonsa Suomessa? Miten toiveisiin turvasta vastattiin ja miten sitä padottiin? Keskiössä esityksessäni ovat kysymykset kuulumisesta ja yksin jäämisestä, mitä pohdin sukulaisuuden idean kautta. Aineistonani ovat nuorten SPR:n yhteydessä perustama Vaikuttajatiimi sekä Diakonissalaitoksen koordinoima kummiperhetoiminta.

Ymmärrän sukulaisuuden näkökulman laveasti, ja sitä kuvaa termi *relatedness*, jota en ole onnistunut vielä suomentamaan. Se kattaa, ensinnäkin, kansalaisuuden mahdollisuuden tai epäämisen, vakavimmillaan karkotuksen uhan ja oleskeluluvan toivottoman, pitkän odottamisen. Toiseksi se näkyy kansaisjärjestöjen ja yksittäisten ihmisten ja perheiden parissa nopeasti kehkeytyneissä tuen muodoissa, joiden kautta viritellään kotiutumisen eväitä mutta lisäksi paikataan hyvinvointiyhteiskunnan aukkoja, jopa laiminlyöntejä Kolmanneksi sukulaisuutta värittää yhteyden traaginen katkeaminen lapsuudenperheeseen tai joskus sen uudelleen virittäminen, jopa mahdollisuus perheenyhdistämiseen – joskin sen onnistumisessa on lukuisia, monesti kohtalokkaita esteitä. Näitä yhteyksiä kuvaa osuvasti Marshall Sahlinsin (2014) määritelmä: ”Sukulaiset elävät toistensa elämiä ja kuolevat toistensa kuolemia”.

Jättipotti vai tyhjä arpa? Maahanmuuttotäustaiset nuoret suomalaisen jalkapalloilun tulevaisuuden toivoina

Marko Kananen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Maahanmuuttotaustaiset jalkapalloilijat ovat nousseet 2000-luvulla nopeasti suomalaisen jalkapalloilun huipulle. Siinä missä maahanmuuttoa on yhteiskunnallisena ilmiönä käsitelty usein ongelmien ja haasteiden kautta, on jalkapalloilun parissa asiaa lähestytty toivon näkökulmasta. Erityisesti nuorten maahanmuuttotaustaisten pelaajien harteille on ladattu toiveita ja odotuksia suomalaisen jalkapalloilun kirkkaammasta tulevaisuudesta. Tässä esityksessä tarkastellaan lähemmin nuorten maahanmuuttotaustaisten jalkapalloilijoiden käsittelyä suomalaisessa mediassa. Millaisia positiivisia ja negatiivisia ominaisuuksia ja ennakko-oletuksia heihin on liitetty ja millaisia rooleja heille on tarjottu? Analyysin tulokset tuovat esiin nuoria maahanmuuttotaustaisia pelaajia koskevassa kirjoittelussa korostuvaa tasapainoilua poikkeuksellista jalkapallo-osaamista painottavan meritokratiapuheen ja asenneongelmia käsittelevän huolipuheen välillä. Nuoriin jalkapallolupauksiin kohdistuva usein naiivinkin toiveikas kirjoittelu herättää myös kysymyksen siitä, mitä on toivon tuolla puolen. Onko poikkeuksellinen osaaminen maahanmuuttotaustaisten pelaajien osallistumisen ehto ja kuinka käy niille nuorille, jotka eivät tähän tulevaisuuden toivon muotiin mahdu?

Ammattiin opiskelevien nuorten sosiaaliset suhteet

Jenni Lahtinen, Nuorisotutkimusverkosto

Tarja Tolonen, Helsingin yliopisto

Ammatillinen toisen asteen koulutus on kohdannut merkittäviä uudistuksia viime vuosina, kun ammatillisen koulutuksen reformin (amisreformi) uusi lainsäädäntö astui voimaan vuonna 2018. Amisreformin myötä ammatillinen koulutus on kytketty yhä vahvemmin individualistisen kilpailukyvyn ja työelämän tarpeiden viitekehykseen. Samaan aikaan toisen asteen koulutukseen kohdistuu jatkuvia poliittisia toiveita ja odotuksia nuorten syrjäytymisen ehkäisyn välineenä. Lisäksi kansainvälisessä kirjallisuudessa on tunnistettu ammatillisen koulutuksen tehtäväksi edistää yhteiskunnan sosiaalista koheesiota tukemalla opiskelijoiden yhteenkuuluvuutta ja hyväksyntää tuottavia sosiaalisia suhteita, mahdollisesti jopa huippuosaamisen kustannuksella. Nämä havainnot tutkimuksista sekä amisreformin sisällöistä mielessämme ryhdyimme pohtimaan, minkälaista sosiaalisuutta ammattiin opiskelevien nuorten aineistossamme ilmenee. Olemme ottaneet näkökulmaksemme amisnuorten haastatteluissa kerrotut sosiaaliset suhteet laajasti, koska huomiomme mukaan kenties intensiivisimmät suhteet nuorilla muodostui oppilaitosten ulkopuolella. Esityksessämme tuomme esiin sen, millaisista sosiaalisista suhteista ammattiin opiskelevat nuoret haastatteluissa kertovat ja miten nuorten sosiaaliset suhteet ovat muovautuneet ja muuttuneet peruskoulutuksen jälkeen. Aineistomme muodostuu Nuoret ajassa- tutkimusprojektin yhteydessä tehdyistä kuuden nuoren naisen ja kymmenen nuoren miehen haastatteluista vuosilta 2017-2018 (yht. 17 haastattelua). Haastatteluista nuorista kuusi asui ja kävi koulua pääkaupunkiseudulla, kolme Oulun seudulla ja seitsemän Itä-Suomen suunnalla.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12

Toivoa nuorten tulevaisuuteen tanssin ja liikkeen kautta

Polak Angelika, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

JOHDANTO

Huuma-hankkeen kehittämistoiminnassa kartoitetaan ja käytetään luovia keinoja vahvistamaan sekä kantasuomalaisten että maahanmuuttajataustaisen nuorten elämäntaitoja ja heidän hyvinvointiaan. Luovaa liikettä hyödyntäen taitelija-ohjaajat kolmelta paikkakunnalta työskentelevät nuorten kanssa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa tehtävässä arvioinnissa selvitetään, miten tanssityöpajat vaikuttavat heikossa asemassa olevien nuorten psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Tavoitteena on vahvistaa nuorten elämän valmiuksia, ja osallistujat vahvistavat omien tarpeidensa mukaan tulevaisuustaitojansa. Käyttäen erilaisia alalle kehitettyjä mittareita selvitetään hankkeessa toteutetun toiminnan merkitystä suhteessa nuorten hyvinvointiin sekä vuorovaikutukseen, tulevaisuuden orientaatioihin ja eri kulttuurien ymmärrykseen. Tavoitteena on kehittää myös nuorille suunnattu taidelähtöinen arviointimenetelmä, jolla voidaan saada syvempää ymmärrystä nuorten kokemuksista.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Laadulliset sekä määrälliset aineistot kerätään liittyen nuorten kokemuksiin tanssityöpajoista, taiteilija-ohjaajien reflektointi taitteellisten ja sosiaalisten tavoitteiden toteuttamisesta sekä sosiaaliohjaajien näkemyksiä toiminnan vaikutuksesta nuorten psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Aineistot analysoitiin käyttäen laadullista sekä määrällistä analyysia. Arvioinnissa yhdistettiin kvalitatiivista ja kvantitatiivista menetelmää tuomaan esiin nuorten näkökulma tanssitoiminnasta ja samalla syvempää ymmärrystä tutkijoille. Aineistolähtöisessä laadullisessa analyysissa käytettiin teemojen kautta luokittelua arvioinnin sekä hankkeen tavoitteiden mukaisesti. Luokittelua käytettiin myös määrällisessä analyysissa, sen lisäksi vertailtiin aloitus- ja loppuarviointien tietoja.

TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kerätyn aineiston perusteella tanssityöpajoilla on merkitystä nuorten psyykkisiin, fyysisiin sekä sosiaalisiin toimintakykyihin. Taidelähtöistä harrastustoimintaa tarvitaan tarjolle erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville nuorille, jotta he voivat saada tulevaisuudessa tarvittavia taitoja. Tanssitoiminta tuo monelle nuorille toivoa ja katseen tulevaisuuteen. Nuorten osallistuminen tanssityöpajoihin tukee toivoa tulevaisuuteen ja vahvistaa heidän elämäntaitojaan.

Arvioinnissa on otettava huomioon mahdollisia haasteita ja erilaisia rajoituksia kuten kielitaito, kehitysvammat, jne. Jatkossa suunniteltuja taidelähtöisiä arviointimenetelmiä on harkittava ja kehitettävä edelleen.

Tutkimus on tehty osana HUUMA – tulevaisuustaitoja nuorille tanssin keinoin -hanketta. Hankkeen toteuttajia ovat: päätoteuttajana Lasten ja Nuorten Säätiö sekä osatoteuttajana Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Tanssityöpajoista vastaavat seuraavat toteuttajat: Tanssiteatteri Raatikko (Vantaa), ANTI – Contemporary Art Festival (Kuopio) ja Etelä-Savon Tanssiopisto (Mikkeli). Huuma-hanke saa rahoituksen Euroopan sosiaalirahastosta (2019–2022), hallinnoiva viranomainen on Hämeen ELY-keskus.

”Se on pistänyt ajattelemaan ja stopin elämään” – Nuorten näkemyksiä ja kokemuksia korona-ajasta

Sinikka Aapola-Kari, Nuorisotutkimusverkosto

Jenni Lahtinen, Nuorisotutkimusverkosto

Lotta Haikkola, Nuorisotutkimusverkosto

Maaliskuussa 2021 tulee kuluneeksi tasan vuosi siitä, kun koronaepidemian rajoitustoimia alettiin soveltaa Suomessa. Toimien on arvioitu aiheuttavan vaikeita seurauksia nuorille, jotka ovat elämässään tärkeässä siirtymävaiheessa. Juuri nuorille vertaisten tapaaminen on usein erityisen tärkeää, samoin harrastukset, ja molempia on jouduttu rajoittamaan. Samalla oppilaitoksissa on sovellettu laajasti etäopetusta. Miten nuoret itse näkevät tilanteensa, ja millaiset asiat ovat olleet heille vaikeita?

Nuorisotutkimusseura toteutti syksyllä 2020 tiedonkeruun Opetusministeriön rahoituksella 1000 suomalaiselle iältään 12-25-vuotiaalle nuorelle. Kyselyn päätavoitteena oli tarkastella nuorten kokemuksia korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana. Tutkimuksen kiinnostus kohdistui erityisesti nuorten kokemuksiin erilaisista heille suunnatuista julkisista palveluista. Kyselyssä oli myös yleisempiä kysymyksiä nuorten arjesta, vapaa-ajasta ja tyytyväisyydestä elämäänsä korona-aikana. Pääosa kysymyksistä oli strukturoituja, mutta mukaan mahtui myös yksi kysymys, johon nuoret saattoivat vastata vapaasti.

Tässä esityksessä tarkastellaan nuorten näkemyksiä korona-ajasta erityisesti tämän tiedonkeruun aineiston pohjalta. Tiedonkeruun tuloksia suhteutetaan myös muihin korona-aikana toteutettuihin tutkimuksiin. Erityinen huomio tässä esityksessä on nuorten avovastauksissa, joita saatiin yhteensä yli 500 kappaletta. Avovastauksia kontekstualisoidaan aineiston tilastollisilla analyyseilla.

Avovastauksissa nuoret kommentoivat monia koronaan liittyviä asioita ja ilmiöitä ja arvioivat koronan merkitystä omassa elämässä. Avovastaukset on luokiteltu ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan. Tällä tavoin pyritään tarkentamaan sitä, millaisia näkemyksiä eri ryhmiin kuuluvat nuoret nostavat esiin. Erityistä huomiota kiinnitetään toivon ja toivottomuuden ilmauksiin aineistossa, mutta keskeistä on kuitenkin nostaa esiin aineiston kirjoa ja nuorten erilaisia tapoja merkityksellistää korona-tilannetta.

Analyysi kytketään sosiaalitieteelliseen nuorisotutkimukselliseen keskusteluun ja koronapandemiasta käytyyn yhteiskuntatieteelliseen keskusteluun. Esityksen keskiössä ovat nuorten kannalta yhteiskunnan keskeiset toiminnot ja palvelut sekä nuorten kokemukset osallisuudesta ja osattomuudesta.

Etenevä elämä vai supistuneet suunnitelmat? – Korona-ajan kokemukset nuorten aikuisten elämänselässä

Mirja Määttä

Frida Westerback

Opintojaan aloittavat ja työelämän kynnyksellä olevat nuoret aikuiset on nostettu julkisessa keskustelussa esiin ryhmänä, jonka elämää korona-aika rajoittaa erityisesti, luoden mahdollisesti 90-luvun laman tapaan pitkäaikaisiakin varjoja. Korona-ajan kokemuksia koskevat selvitykset osoittavat, että osa nuorista sopeutuu koronatilanteeseen ja pärjää hyvin. Tiedetään kuitenkin, että nuorten epävarmuus tulevaisuudesta on lisääntynyt, työllisyystilanne vaikeutunut ja heikossa asemassa olevien nuorten tilanne on entisestään heikentynyt.

Tarkastelemme esityksessä seurantatutkimusaineistomme valossa, mitä mahdollisia muutoksia ja eroja korona-aika on nostanut esille. Tutkimusaineisto koostuu sekä ennen korona-aikaa että sen aikana toteutetuista 29 nuoren aikuisen kolmivuotisista seurantahaastatteluista (2018–2020). Tutkimus tuottaa tietoa niistä mahdollisuuksista ja haasteista, joita nykyiset työ- ja koulutusmarkkinat sekä palvelut tuottavat nuorten aikuisten elämään ja mitä vaikutuksia korona-ajalla on niihin sekä laajemmin nuorten elämäntilanteeseen. Haastatteluissa on hyödynnetty visuaalisia menetelmiä, retrospektiivistä työelämäviivaa sekä hyvästä tulevaisuudesta kertovaa kuvaa ja näiden yhteistä tulkintaa haastatteluissa.

Alustavien tutkimustulosten mukaan koronatilanteella on ollut vaihtelevia vaikutuksia nuorten aikuisten elämäntilanteeseen ja jokapäiväiseen elämään. Useilla huoli läheisten sairastumisesta on varjostanut elämää. Osa nuorista raportoi, että he elivät jo ennen korona-aikaa melko eristettyä elämää, eikä korona ole tämän vuoksi vaikuttanut heidän jokapäiväiseen elämäänsä. Osan mukaan koronatilanne on vaikuttanut työmahdollisuuksiin, opintoihin, sosiaalisiin suhteisiin, vuorokausirytmiiin, päihteiden käyttöön sekä mielenterveyspalvelujen saavutettavuuteen. Toivo tuntuu kuitenkin elävän, että tästä mennään yli. Vanhempien ja muiden läheisten tuki korostuu poikkeuksellisen aikana.

”Kyllä se vielä kukoistaa, kunhan tää korona on ohi”

Päivi Armila

Kaisa Vehkalahti

Ari Sivenius

Itä-Suomen yliopisto & Oulun yliopisto

Esityksemme perustuu artikkelikäsikirjoitukseen *Emerging adulthood in times of pandemic*, jossa olemme analysoineet kaukana Covid-19-”hotspoteista” asuvien nuorten aikuisten arkea ja elämänsuunnitelmia keväällä 2020. Analyysi perustuu niin sanottuna koronakeväänä tehtyihin syrjäisillä maaseutupaikkakunnilla kasvaneiden nuorten haastatteluihin (n=30). Pandemiatilanteen vuoksi monet heille tärkeät asiat (koulut, harrastuspaikat, julkiset vapaa-ajan tilat jne.) suljettiin, ja he joutuivat muun muassa siirtymään etäopintoihin ja peruuttamaan kesätyösuunnitelmansa. Monet heistä myös muuttivat takaisin kotiseuduilleen vaikka olivat jo aloittaneet itsenäisen elämänsä opiskelupaikkakunnillaan.

Aikalaisanalyttisesti nojaamme Ulrich Beckin riskiyhteiskuntateoriaan, ja nuorten elämänvaiheen tarkastelun kiinnitämme kehkeytyvästä aikuisuudesta käytyyn keskusteluun. Tarkastelumme osoittaa pandemian aktualisoineen niin sanotun jojo-ilmiön, jolla tarkoitetaan aikuistuvien nuorten edestakaista liikettä lapsuuden elinympäristön ja itsenäisen elämisen välillä. Vaikka nuorten kotipaikoilla ei ollut diagnosoituja virusinfektioita, vallitseva tilanne vaikutti suuresti myös heidän elämäänsä, ja kehkeytyvän aikuisuuden jojoliike sai heidän kohdallaan hyvin konkreettisia muotoja. Erilaiset kansallisen tason rajoitustoimenpiteet ja nuorten korostama läheisvastuu osaltaan kutistivat heidän fyysisen ja sosiaalisen elämänpiirinsä varsin kapeaksi, mutta syrjäisen asuinpaikan katsottiin myös turvaavan mahdollisuuksia ajoittaiseen kodin ulkopuoliseen kaverihengailuun. Nuorten aiemmin sangen kriittinen kotipaikkasuhde muuttui myönteiseksi, kun harvaan asuttujen seutujen havaittiin selviävän virusinfektioista kaupunkeja paremmin.

Vaikka koronakevään kokemuksissa monen nuoren kohdalla korostui paluu lapsuudessa koettuun riippuvuuteen ja kotipaikan elinpiirin ahtauteen, heidän orientaatioistaan on tulkittavissa myös tulevaisuususkkoa ja toivoa. Artikkelimme päättyykin erään tutkimukseen osallistuneen nuoren sanoihin: *...it will be flourishing, again some day, working possibilities and such. When this corona thing is over.*

37. Turvallisuuden ja maanpuolustuksen sosiologia

Koordinaattorit:

Tuula Kekki, Suomen pelastusalan keskusjärjestö

Teemu Tallberg, Maanpuolustuskorkeakoulu

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16.30

Upseerien identiteetit ja mikropoliittinen vastarinta

Suvi Kouri, Jyväskylän yliopisto

Perinteisessä sotilassosiologisessa tutkimuksessa on harvemmin kiinnitetty huomiota mikrotasoon eli yksittäiseen sotilaaseen. Viime aikoina kiinnostus yksilöitä ja identiteettejä kohtaan on kuitenkin ollut kasvamaan päin. Organisaation vaikutuksesta ja vaatimuksista huolimatta sotilaan identiteetti ei ole pysyvä vaan jatkuvan neuvottelun alla. Sotilaan identiteettiin vaikuttavat sotilaan henkilökohtainen elämä, uravaiheiden tarjoamat erilaiset työroolit ja asemat sekä muutokset organisaatiossa, sodankäynnissä ja yhteiskunnassa. Postmodernissa yhteiskunnassa ja sen asevoimissa organisaation määrittämän identiteetin painoarvo on pienentynyt ja itsensä kehittäminen ja toteuttaminen tulleet yhä tärkeämmiksi.

Tämä tutkimus käsittelee Suomen Puolustusvoimien upseerien tekemää identiteettityötä käsitteen 'mikropoliittinen vastarinta' (micro-political resistance) kautta. Tutkimuksessa kysytään, 1) millaisia vaihtoehtoisia merkityksiä upseerit luovat vastustaessaan organisaation vallitsevan diskurssin tarjoamaa subjektipositiota ja 2) millaisia mahdollisuuksia tämä avaa harjoittaa vallitsevasta diskurssista poikkeavaa sotiluutta. Mikropoliittinen vastarinta on hienovaraista yksilötason toimintaa sekä subjektiviteettien ja merkitysten kyseenalaistamista ja uudelleenmuotoilua. Usein negatiiviseksi mielletyn vastustuksen sijaan mikropoliittisen vastarinnan voi tulkita olevan uutta luovaa toimijuutta, joka kumpuaa yksilön omien intressien ja organisaation tarjoamien positioiden yhteentörmäyksestä tai ristiriidasta. Kyse on myös erilaisuuden tai toiseuden kokemuksesta suhteessa vallitsevaan diskurssiin.

Tutkimuksen aineisto koostuu 108 kirjoitelmasta ja 12 teemahaastattelusta, joiden aiheena on upseerien käsitykset sotilaan ideaalista. Kirjoitelmista kahdeksan on naisten, sata miesten kirjoittamia. Haastateltavista kahdeksan on miehiä ja neljä naisia. Informantit olivat aineistoa

kerätessä palvelleet Puolustusvoimissa 10–15 vuotta ja iältään he olivat noin 30–40-vuotiaita. Aineiston analyysimenetelmänä on kriittinen diskurssianalyysi.

Tutkimuksen alustavien havaintojen mukaan vallitseva sotilaallinen diskurssi toiseuttaa sekä naisia että sellaisia miehiä, jotka eivät syystä tai toisesta koe osuvansa sen tarjoamiin perinteisiin maskuliinisiin normeihin ja ideaaleihin. Toiseuden kokemus ja sen aiheuttama identiteettiristiriita synnyttävät mikropoliittista vastarintaa. Vastarinnan diskursseiksi olen tulkinut: 1) upseerien näkemyksen sotiluudesta ”vain työnä muiden joukossa” sen sijaan, että se nähtäisiin ”pyhänä kutsumuksena”, jota ei saa avoimesti kritisoida 2) perinteisen maskuliinisen ideaalisotilaan ”esittämisen” sijaan a) ”omana itsenä olemisen” b) perheen ja vanhemmuuden priorisoimisen työn edelle upseerin sukupuolesta riippumatta.

Junarmija: Venäjän valtio nuorten identiteettiä muotoilemassa

Jonna Alava, Helsingin yliopisto

Venäjän valtio on viime vuosikymmeninä vahvistanut sotilaallis-isänmaallista koulutusta kasvattaakseen patrioottisia kansalaisia ja saadakseen lisää nuoria miehiä armeijaan. Vuonna 2016 perustettiin puolustusministeri Sergei Šoigun aloitteesta ”Yleisvenäläinen lasten ja nuorten sotilaallis-isänmaallinen sosiaalinen liike Junarmija”, jonka tarkoituksena on toimia jokaisen peruskoulun yhteydessä. Liikkeeseen kuuluu jo yli 744 000 jäsentä. Junarmijaan voivat vapaaehtoisesti liittyä 8–17-vuotiaat tytöt ja pojat.

Artikkeliväitöskirjani tutkii sukupuolta sotilaallis-isänmaallisen kasvatuksen kontekstissa ja sitä kautta laajemmissa militarisaation prosesseissa Venäjällä. Ensimmäisessä artikkelissani analysoin kriittisen diskurssianalyysin avulla kielellisiä keinoja, joilla Junarmijan perustamista ja toimintaa on legitimoitu. Kysyn mitä sotilaallis-isänmaallisen kasvatuksen ”uudelleentuleminen” edustaa ja minkälaisia merkityksiä sille annetaan, miten Junarmijan perustamista on perusteltu virallisissa ja epävirallisissa konteksteissa, sekä minkälaisia identiteettejä liikkeen jäsenille annetaan.

Diskurssit *sankaruus*, *maskuliinisuus*, *hyödyllinen ja iloinen harrastus*, *kansalaissotilas* ja *sotilaallinen traditionalismi* ovat kohdistettu erilaisille yleisöille ja sisältävät monenlaisia vaikuttamisen keinoja. Diskurssit viittaavat siihen, että Junarmijan tarkoituksena ei ole valmistella nuoria välittömään sotaan, vaan kasvattaa isänmaallisia kansalaisia, jotka tukevat nykyisenkaltaisia valtarakenteita. Diskurssien keskiössä on ”traditionaaliset” sukupuoliroolit, joita tarjotaan lääkkeeksi Venäjän alhaiseen syntyvyyteen. Venäjän valtio, kirkko ja armeija toimivat tiiviisti yhteistyössä muokatakseen nuorten arvoja ja identiteettejä toivomaansa suuntaan vetoamalla uhkakuviiin, Venäjän erityisasemaan maailmassa, vastakkainasetteluun ”meidän” ja ”muiden” välillä, sekä uskon ja uhrautumisen merkitykseen osana nykykansalaisen identiteettiä.

Kriittisen militarismitutkimuksen näkökulmia turvallisuuskeskusteluun

Noora Kotilainen, Maanpuolustuskorkeakoulu

Susanna Hast, Taideyliopisto

Kriittinen militarismitutkimus kyseenalaistaa sotilaallista voimankäyttöä, asevoimien arvoja ja käytäntöjä sekä sotilaallisten instituutioiden ulkopuolella ilmenevää militarisaatiota, eli tarkastelee kriittisesti militarismia. Militarismi perustuu sotilaallisten arvojen, käytäntöjen ja uskomusten ylläpitämiselle sekä sotilas- että siviilikontekstissa. Suomalaista militarismia ylläpitää sekä kansanarmeija merkittävänä sotilasinstituutiona että sodan muisto ja muistelu. Sotilaallinen valta ulottuu myös laajemmin yhteiskuntaan, jota militarisoitumisen käsite pyrkii kuvaamaan ja tuomaan näkyväksi. Militarisoituminen on prosessi, jossa väkivalta nähdään ratkaisuna turvattomuuteen ja jossa sotilaalliset arvot ja käytännöt normalisoituvat kyseenalaistamattomiksi. Militarisoituminen näkyy yhteiskunnassa monella tasolla: maskuliinisuuden ja feminiinisuuden vastakkainasetteluna, sotavoimien erityisasemana yhteiskunnassa, puolustusvoimien rekrytointikampanjoissa, siviilin ja sotilaan käsitteinä, suuria julkisia varoja vaativina hävittäjähankintoina, sekä sodan pelon ylläpitämisenä. Puolustusvoimat on sekä näkyvä osa yhteiskuntaa – esimerkiksi tuodessaan lentosimulaattorin lasten jalkapallo-otteluun – ja samalla piilotettu, salassa pidettävä ja ‘ulkopuolisten’ ulottumattomissa. Yhtä aikaa kriittinen keskustelu asevoimista ja militarismista on Suomessa varsin vaimeaa, eikä kriittinen militarismin ja militarisaation tutkimus ei ole maassamme vakiintunut akateeminen tutkimusala. Tämän paperin tarkoituksena on nostaa esiin yhteiskuntamme militarismia, militarisaatiota sekä usein arvostelun yläpuolelle jääneitä sotavoimiin ja sotilaallisen valtaan liittyviä kysymyksiä.

Naisia maanpuolustuksen äärellä: etnografinen tutkimus sukupuolittuneesta turvallisuustyönjaosta nykypäivän Suomessa

Linda Hart, Maanpuolustuskorkeakoulu

Millainen on vapaaehtoisen maanpuolustuksen kentällä ilmenevä sukupuolen, iän ja kyvykkyyksien mukaan jäsenyvä turvallisuuteen liittyvä yhteiskunnallinen työnjako suomalaisessa yhteiskunnassa? Vapaaehtoinen maanpuolustus on kansalaistoiminnan alue, jota on suomalaisessa yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tutkittu varsin vähän. Verrattuna muihin vapaaehtoistoiminnan ja kansalaisyhteiskunnan lohkoihin sitä värittävät pääosin ei-kriittinen suhtautuminen valtioon ja lainsäädännöllä sekä poliittisella ohjauksella vahvistettu maanpuolustustahdon ylläpitämisen eetos. Muista Pohjoismaista ja Keski- sekä Itä-Euroopasta löytyy samantyyppisiä kansalaistoiminnan muotoja, joiden avulla suomalainen vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta laajassa merkityksessään on mahdollista sijoittaa eurooppalaiseen asiayhteyteensä. Työn analyttisiä näkökulmia on ammennettu yhteiskunnallisen kokonaistyönjaon käsitteestä (Miriam Glucksmann) sekä ihmisen ja infrastruktuurin suhteesta (Susan Leigh Star), joiden avulla on mahdollista eritellä tapoja, joilla ryhmät ja yksilöt kiinnittyvät instituutioihin kuten maanpuolustukseen ja valtioon. Tämän lisäksi hahmottuu, mitä eri sektoreille sijoittuvia työn muotoja naisille suunnattu valmius- ja turvallisuuskoulutus konkretisoi yhteiskunnallisten ja globaalien uhkakuvien, niihin varautumisen ja mikrotason toimijuuden kontekstissa. Analyysi pohjautuu vapaaehtoisen maanpuolustuksen piirissä toteutettavien naisten kurssien etnografiseen havainnointiin ja 22 kurseille osallistuneen ja niiden organisointiin osallistuneen naisen haastatteluihin. Aineiston kautta piirtyy kuva siitä, millaisia taitoja pääosin asevelvollisuusiän ohittaneet naiset opettelevat omilla valmius- ja turvallisuuskoulutuksen kursseillaan ja millä tavoin valtiomyönteisen kansalaisyhteiskunnan toimijat muokkaavat historiallisesti muuttuvaa mutta lähimenneisyyteen kiinnittyvää kyvykkään ja pärjäävän kansalaisen ihannetta. Vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan empiirinen tutkimus auttaa myös tarkastelemaan valtiomyönteisen kansalaistoiminnan muotoja niiden omissa lähihistoriallisissa ja poliittisissa konteksteissaan. Havainnoitujen kurssien ja haastattelujen pohjalta on mahdollista luoda sotatyön inventaariota ja taksonomiaa pääosin naispuolisista kansalaisista koostuvan siviiliväestön näkökulmasta. Tämän haastaa pohtimaan, mikä

kaikki inhimillinen toiminta on turvallisuutta ja yhteiskuntaa ja sen jäseniä ylläpitävää työtä, ja miten sitä on mahdollista tehdä näkyväksi sekä analyttisellä että yhteiskuntapoliittisella tasolla. Avainsanat: vapaaehtoinen maanpuolustus; varautuminen; sukupuoli; yhteiskunnallinen työnjako; kansalaistoiminta

Yksilö kansallisen turvallisuuden tuottajana kybertoimintaympäristössä

Mirva Salminen, Lapin yliopisto

Jenna Päläs, Lapin yliopisto

Suomen kyberturvallisuusstrategioissa ”[k]yberturvallisuudella tarkoitetaan tavoitetilaa, jossa kybertoimintaympäristöön voidaan luottaa ja jossa sen toiminta turvataan” (2013, 1; myös 2019, 4, alaviite 1). Kybertoimintaympäristö koostuu yhdestä tai useammasta tietojärjestelmästä, jolla taas ”tarkoitetaan ihmisistä, tietojenkäsittelylaitteista, tiedonsiirtolaitteista ja ohjelmista koostuvaa järjestelmää, jonka tarkoituksena on informaatiota käsittelemällä” tehostaa, helpottaa tai mahdollistaa jotakin toimintaa (2013, 13). Kyberturvallisuus on strategian toimeenpanossa organisoitu kokonaisturvallisuusjärjestelyn mukaisesti, jolloin viranomaisille, elinkeinoelämälle, järjestöille ja kansalaisille on luotu oma roolinsa kansallisen turvallisuuden tuottamisessa. ”Jokainen yksilö on [...] tärkeä kyberturvallisuustoimija, joka omilla arjen kyberturvallisuutta parantavilla teoilla voi vaikuttaa omaan ja muiden kyberturvallisuuteen” (2019, 8).

Esitelmän keskiössä on yksilön rooli kyberturvallisuuden tuottamisessa ja siihen liittyvä kansalaistaitokeskustelu, jossa yksilöä vastuutetaan jopa kansainvälisen turvallisuuden, rauhan ja vakauden ylläpitämisestä. Vallalla olevan diskurssin mukaan kybertoimintaympäristön turvaaminen on ”meistä jokaisen” tehtävä, sillä keskinäisriippuvaisessa verkostorakenteessa, joka sisältää lukemattoman määrän hyväksikäytettävissä olevia haavoittuvuuksia, yhdenkin osan pettäminen voi johtaa ennakoimattomiin sarjavaikutuksiin. Yksilö on milloin ”kyberturvallisuuden heikon lenkki”, milloin ”kyberpuolustuksen eturintamassa”. Digitietotaidon opetusta ja neuvontaa on mm. integroitu opetussuunnitelmiin, kansalaisopistojen kurssitarjontaan ja kirjastojen palveluihin, minkä ohella tahot kuten Kyberturvallisuuskeskus ja Digi- ja väestötietovirasto ovat tuottaneet tiedotus- ja koulutusmateriaalia itse kunkin hyödynnettäväksi. Lukemattomat uutisartikkelit ja some-keskustelut kertovat, miten digiosaava kansalainen käyttäytyy kybertoimintaympäristössä huolellisella ja turvallisella tavalla. Missään ei kuitenkaan ole määritelty riittävää digitietotaidon tasoa, joka yksilön olisi saavutettava ollakseen aktiivinen kansallisen turvallisuuden tuottaja kybertoimintaympäristössä.

Yksilöä ei vastuuteta vain kyberturvallisuusdiskurssissa, vaan myös voimassa olevassa oikeus edellyttää yksilöltä tiettyä osaamista, tietämystä ja oikein toimimista. Esimerkiksi maksupalveluiden, sähköisten tunnistusvälineiden ja luoton käyttöön oikeuttavien tunnisteiden käyttämisen osalta palveluntarjoajan ja käyttäjän välistä vastuunjakoa sääntelevät normit määrittelevät yksilöltä vaadittavaa käyttäytymistä. Yksilöille on säädetty erilaisia huolellisuus- ja toimintavelvoitteita, joiden laiminlyönti katsotaan tietoiseksi riskinotoksi ja vaarantamiseksi. Käyttäjän huolimattomuus johtaa siihen, että yksilö kantaa vastuun esim. taloudellisista menetyksistään, vaikka olisi joutunut itse rikoksen uhriksi. Vastuukenttä on jatkuvassa muutostilassa. Esimerkiksi vuonna 2019 annetussa digitaalisen sisällön ja palvelujen toimittamista koskevassa direktiivissä 2019/770/EU turvallisuus tunnistettiin ensi kertaa digitaalisessa muodossa olevien hyödykkeiden laatuvaatimukseksi. EU:ssa on lisäksi vireillä digitaalisia palveluita koskeva lainsäädäntöhanke, jossa turvallisuuden sisältövaatimukset määrittävät pidemmälle. Sanottu lainsäädännöllinen kehitys vaikuttaa merkittävästi yksilöiltä vaadittavaan tietotaitoon sekä turvallisuusodotuksiin. Esitelmässä käydään tätä oikeustieteen ja yhteiskuntatieteen välistä vuoropuhelua vastuuttamisen vaikutuksista ihmisten arkipäivään ja kansalliseen turvallisuuteen.

The Effect of Securitization on European Perception of Security

Joona Castrén, Maanpuolustuskorkeakoulu

Väitöstutkimuksessa tutkitaan turvallistamisen vaikutusta eurooppalaiseen turvallisuuskäsitykseen. Tutkimuksessa hyödynnetään olemassa olevaa tutkimustietoa turvallistamisesta ja selvitetään

turvallisuuskäsityksen muutosta tilastollisilla menetelmillä. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen sekä tilastollisen analyysin keinoin ymmärrystä eri viiteobjektien turvallistamisesta sekä toteutuneen turvallistamisen vaikutuksista ihmisen käsitykseen turvallisuuden ideasta. Tutkimuksen empiiristä aineistoa ovat Eurobarometrikyselyillä hankitut kyselyaineistot vuosilta 2010–2020.

Tutkimuksessa lähdetään siitä, että turvallisuus ymmärretään subjektiivisella tasolla kokonaisvaltaisena käsitteenä ja näistä yksilöllisistä käsityksistä rakentuu kontekstiin sidottu yhteisöllinen käsitys. Eurobarometrikyselyiden aineistoista julkaistujen raporttien perusteella tehdyn alustavan selvityksen perusteella voidaan tulkita maahanmuuton, terrorismin ja ilmastonmuutoksen nousseen vastaajien mielipiteissä merkittävimmiksi Euroopan unionia ja kansallisia intressejä kohtaaviksi haasteiksi. Aiheet eivät vaikuttaneet turvallisuudentunteeseen merkittävästi 2010-luvun alussa, kun tarkastelujakson päätteeksi 40% vastaajista katsoi maahanmuuton olevan EU:n tärkein haaste, terrorismin 20% ja ilmastonmuutoksen 16%.

Analyyseillä saatava tutkimustieto syventää aiemmin laadullisella aineistolla tutkitun aiheen ymmärrystä ja avaa samalla uusia uria kvantitatiivisten menetelmien käytölle kokonaisturvallisuuden tutkimuksessa. Tutkimus on siinä mielessä poikkitieteellinen, että tilastollisia löydöksiä tukevana taustateorian hyödynnetään turvallisuustutkimuksen saralta tuttua turvallistamisen viitekehystä, kun tilastollisten analyysien analyysimalli on sosiaalipsykologian saralla usein käytetty rakenneyhtälömalli. Sosiaalipsykologian tutkimusalan julkaisut tarjoavat myös selityksiä niihin ratkaisukohtiin, joihin turvallisuustutkimus ei laadullisena tutkimusperinteenä vastaa. Edelleen turvallisuuskäsitys pohjaa kokonaisturvallisuuden käsitteeseen ja on taustoitettu holistisella tavalla turvallisuustutkimuksen kentästä.

Seminaarissa esitellään tutkimusasetelma ja tilastollista analyysia varten rakennettu rakenneyhtälömalli.

Puheen ja vuorovaikutuksen tutkimuksen merkitys monikansallisessa YK:n sotilastarkkailijakoulutuksessa

Iira Rautiainen, Oulun yliopisto

Antti Kamunen, Oulun yliopisto

Pentti Haddington, Oulun yliopisto

YK:n sotilastarkkailijoiden tehtävä on liikkua kriisialueella sekä tarkkailla esimerkiksi aseleposopimusten noudattamista ja mahdollisia rikkeitä sekä raportoida havainnoistaan. He ovat neutraali välittäjä kriisin osapuolten välillä. Puhe ja vuorovaikutus ovat elintärkeitä sekä työn onnistumisen että tarkkailijoiden oman turvallisuuden näkökulmasta. Tätä myös painotetaan sotilastarkkailijoiden koulutuksessa. Koulutuksen tehtävä on valmistaa tulevia sotilastarkkailijoita hahmottamaan kriisitilanteen kokonaisuutta ja tunnistaa siihen liittyviä riskejä. Suomen Akatemian rahoittamassa PeaceTalk -hankkeessa tutkimme erilaisia vuorovaikutustilanteita sotilastarkkailijakoulutuksessa. Tutkimuksemme kumpuaa sosiologiassa käytetyistä keskusteluanalyysin ja etnografian menetelmistä, fokuksen ollessa sotilastarkkailijoiden jokapäiväisessä työssä, heidän puheessaan, kielessä ja vuorovaikutuksessa. Tutkimusaineisto muodostuu videoista, kenttämuistiinpanoista, keskusteluista ja kurssimateriaaleista (esim. kurssilaisille jaettavista ohjelehtisistä ja kartoista). Olemme keränneet aineistoa kahdelta YK:n sotilastarkkailijakurssilta ja keräämme vielä lisää aineistoa toukokuussa 2020. Videoaineisto koostuu autopartioinnista, neuvottelutilanteista sekä ensiapukoulutuksesta. YK:n sotilastarkkailijoiden työkieli – ja samalla koulutuskieki – on englanti.

Tutkimus toteutetaan yhteistyössä kurssin järjestäjien ja kouluttajien kanssa. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on tunnistaa vuorovaikutuksen hyviä käytänteitä ja ryhmätyöskentelyä vahvistavia toimintatapoja, jotka tekevät kriisinhallintatyöstä tehokkaampaa ja turvallisempaa. Samalla voidaan lisätä tietoisuutta puheen ja toiminnan tärkeydestä osana kriisinhallintatyötä. Tutkimustuloksia voidaan mahdollisesti käyttää kurssin sisältöjen kehittämisessä.

Esityksessä kerromme käyttämästämme menetelmästä sekä näytämme harjoituksissa kerättyä videoaineistoa. Käymme läpi myös joitakin alustavia havaintoja. Analyysimme on keskittynyt koulutettavien puheeseen ja toimintaan osana autopartiointiin liittyviä tehtäviä. Olemme tutkineet esimerkiksi navigointia, havaintojen tekemistä ympäristöstä ja havainnoista raportointia. Avaamme joitakin tuloksia esityksen loppuksi.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12.30

Miksi suomalaisten uhka- ja riskitietoisuus näyttää koko ajan kasvavan?

Oliver Saal, Pelastusopisto

Alisa Puustinen, Pelastusopisto & Maanpuolustuskorkeakoulu

Suomalaisten kokemien yhteiskunnassa esiintyvien uhkien todennäköisyydet vaikuttaisivat kasvaneen merkittävästi viimeisen kolmen vuoden tarkasteluajanjakson aikana, ja Pelastusasenteet 2020 -kyselytutkimuksen perusteella ne ovat korkeimmillaan kolmeenkymmeneen vuoteen. Samaa muutosta ei kuitenkaan havaita esimerkiksi Pelastustoimen Pronto-järjestelmään raportoiduissa onnettomuuksissa, joiden määrä on tarkasteluajanjaksolla pysynyt kutakuinkin samana.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön turvallisuusraportissa on havaittu samanlaista riskien koettujen todennäköisyyksien kasvua (Laurikainen ja Nikkanen 2020:37–39). Toisaalta vielä vuoden 2019 lopussa suomalaisten huolestuneisuus maailman riski-ilmioistä oli laskussa (MTS 2020), ja huoli konkreettisista rikosilmiöistä on ollut joko tasainen (Danielsson ja Näsi 2020) tai laskussa 2010-luvulla (Vuorensyrjä ja Rauta 2020). Yhteiskunnallisten rakenteellisten uhkakuvien koettu todennäköisyys näyttäisi siis olevan kasvussa, mutta kysymykseksi jää, miksi?

Pelastusasenteet 2020 -kyselytutkimuksen tulokset viittaavat uhkien todennäköisyyksien mittaavan laajempaa, kokonaisvaltaista uhkatunteen kasvua. Tutkimuksen kaikki kahdeksantoista uhkakuvaa korreloivat keskivahvasti toistensa kanssa (r -arvot $> .220$), ja niiden yhteinen Cronbachin alfa-arvo on korkea ($\alpha = .868$). Tämä viittaisi uhkakuvien mittaavan samaa alla piilevää rakennetta, minkä tulkitsemme olevan jonkinlaisen ontologisen epävarmuuden esiintymä (vrt. Giddens 1991). Uhkakuvat mittaavat siis tulkinassamme perustavanlaatuisempaa yhteiskunnallista tulevaisuuden ahdistusta tai pelkotilaa.

Syitä uhkien koettujen todennäköisyyksien nousuun voi olla monia. Ilmeisimpänä voitaneen pitää vuoden 2020 aikana eskaloitunutta koronaviruspandemiaa, joka on itsessään saattanut nostaa yksilöiden riskitietoisuutta. Beckiläisen riskianalyysin mukaan yhteiskunnalliset riskit ovat modernisaation tuotoksia (Beck 1992:21), joten syitä voi löytyä myös muuttuneista materiaalisrakenteellisista olosuhteista Suomessa ja maailmalla. Riskianalyysin tutkimuksessa on peräänkuulutettu ymmärrystä järjestelmätason riskikonseptista (Pescaroli ja Alexander 2018; Wilkinson 2001), joten riski- ja uhkatietoisuuden kasvu voi olla osa laajempaa asennemuutosta oman todellisuuden ja elämän vakaudessa. Myös median suora vaikutus yksilöiden riskiolettamuksiin (Koné ja Mullet 1994) voi olla osasy syy todettuun muutokseen.

Yksinkertaisia vastauksia esittämäämme kysymykseen tuskin on olemassa. Viime vuosien kansalaiskyselytuloksineen voivat kuitenkin toimia keskustelun avauksena uhkakokemuksiin liittyvän ilmiön tarkemmassa analyysissä. Ilmiö ei ole ainoastaan sosiologisesti kiinnostava, vaan ihmisten koetulla turvallisuuden tai turvattomuuden tunteella on laajempaa merkitystä yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden näkökulmasta.

Kansalaismielipiteen merkitys Suomen ja Ruotsin parlamentaarissa asevelvollisuuskeskusteluissa

Miina Kaarkoski, Maanpuolustuskorkeakoulu

Teemu Häkkinen, Jyväskylän yliopisto

Politiikantutkimuksessa on laajasti pohdittu kansalaismielipiteen merkitystä demokraattisen järjestelmän päätöksentekoprosessissa. Parlamentaarinen demokratia perustuu lähtökohtaisesti ajatukselle, että vaaleilla valittu parlamentaarinen enemmistö on legitiimi edustamaan kansalaisten enemmistön mielipidettä. Käytännössä julkista mielipidettä osoittavat tutkimukset voivat kuitenkin toimia resurssina, joilla päätöksiä oikeutetaan. Kansalaismielipiteen vaikutusta ulkopoliittiseen päätöksentekoon käsitellessä tutkimuksissa on todettu poliittisten päättäjien perustelevan päätöksiään julkista mielipidettä osoittavilla indikaattoreilla tai uskomuksilla julkisesta mielipiteestä lähinnä niissä tapauksissa, kun se palvelee heidän tarpeitaan. Esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa kansalaisten ulko-, turvallisuus ja puolustuspolitiikkaa koskevia mielipiteitä kartoittavat kyselytutkimukset ovat tuottaneet tietoa ihmisten ajatuksista ja arvostuksista yhteiskunnallisen

keskustelun ja poliittisen päätöksenteon tarpeisiin. Näiden mielipidekyselyiden tuloksiin on politiikassa tukeuduttu erityisesti tilanteissa, jolloin ulko- ja puolustuspoliittisten linjausten uskottavuuteen on haettu tukea kansalaisten myönteisistä maanpuolustukseen liittyvistä asenteista. Kansalaismielipiteen merkityksen huomiointi korostuu demokraattisten valtioiden asevelvollisuuslinjauksissa, koska asevelvollisuusjärjestelmän legitimitetti ja käytännön toimivuus edellyttävät kansalaisten ilmaisemaa sitoutumista ja tahtotilaa.

Esityksessämme käsittelemme teoreettista ja metodologista lähtökohtaa tutkimukselle, jossa analysoimme poliittisissa asevelvollisuusdebateissa käytettyjä tapoja viitata kansalaisten mielipiteeseen, sitoutumiseen tai tahtotilaan. Empiirisen aineiston tulevassa artikkelissamme muodostavat Suomen ja Ruotsin parlamentaariset asevelvollisuuskeskustelut 2010-luvulla. Näihin keskusteluihin liittyvät näkemykset ja tulkinnat voivat ilmentää monenlaista suhteen dynamiikkaa erilaisten maanpuolustukseen liittyvien arvojen, asenteiden ja odotusten välillä. Näissä debateissa mielipidekyselyiden tulokset näyttäytyvät yhtenä poliittisen legitimitetin vahvistamisen lähteenä. Samalla asevelvollisuuteen kohdistuvia uudistusvaatimuksia tai linjauksia on perusteltu sillä, että ne vahvistavat kansalaisten kiinnittymistä maapuolustukseen ja sitä kautta luovat maanpuolustukselle myönteistä yhteiskunnallista ilmapiiriä. Tavoitteenamme on pohtia ja problematisoida kansalaismielipiteen yhteyttä asevelvollisuutta käsittelevään poliittiseen päätöksentekoprosessiin.

Asevelvollisuus laaja-alaisena yhteiskunnallisena kysymyksenä

Hannu Salomaa

Asevelvollisuuden kehittäminen on noussut vuodesta 2020 lähtien useammin julkisen keskustelun kohteeksi. Todennäköisin selitys tähän on maaliskuussa 2020 perustettu, kansanedustaja Ilkka Kanervan johtama parlamentaarinen asevelvollisuuskomitea. Komitean on tarkoitus julkaista raporttinsa tämän vuoden jälkipuoliskolla, jonka myötä keskustelu asevelvollisuudesta todennäköisesti kiihtyy. Tätä taustaa vasten on perusteltua huomioda edellinen, vuonna 2010 julkaistu asevelvollisuustyöryhmän eli niin sanottu Siilasmaan raportti. Kyseissä raportissa lähestytään asevelvollisuutta osana yhteiskuntaa ja asevelvollisuudelle asetetaan sotilaalliseen maanpuolustuksen lisäksi lukuisia muita siviiliyhteiskunnallisia tehtäviä. Nykyhetken parlamentaarinen asevelvollisuuskomitea osittain toistaa Siilasmaan työryhmän tavoitteita, eivätkä edellisen raportin kaikki suositukset ole toteutuneet. Merkittävin ero Siilasmaan työryhmän ja Kanervan komitean välillä on tasa-arvon painottaminen asevelvollisuuden kehittämisessä, jota tuore parlamentaarinen asevelvollisuuskomitea arvottaa hallitusohjelman mukaisesti edellistä työryhmää enemmän.

Asevelvollisuudesta puhuttiin Siilasmaan raportissa useankaltaisena, kuten sotilaallisena, kansantaloudellisena, yhteisöllisenä ja kasvatuksellisenä kysymyksenä. Raportin valossa historiallinen jatkuvuus on säilynyt asevelvollisuuden olemuksessa vahvana. Tämä jatkuvuus on toisaalta ennen kaikkea asevelvollisuuden periaatteiden jatkuvuutta, joiden käytännön toteutus saa uusia muotoja. Perinteistä lähestymistapaa asevelvollisuuteen edusti raportissa asevelvollisuuden kiinnittäminen kansakuntaan ja asevelvollisuuden eräänlainen kaksoisrooli sotilaallisen kyvyn tuottajana sekä siviiliyhteiskunnallisena kasvatusinstituutina. Asevelvollisuuden historiallisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa nousee useasti esille näkemys asevelvollisuudesta kansakunnan rakentajana, ja Siilasmaan raportti tukee aineistona tätä yleistä teoreettista lähestymistapaa. Asevelvollisuusarmeija saa toiminnassaan ammattiarmeijan kaltaisia piirteitä, mikä on näkynyt sodan ajan vahvuuden pienentämisenä, koulutuksen laadun kehittämisenä sekä joukkojen toimintanopeuden ja varustelutason kohoamisena. Asevelvollisuuden säilyttämistä perustellaan sotilaallisilla ja kansantaloudellisilla tekijöillä sekä asevelvollisuuden muilla myönteisinä pidetyillä yhteiskunnallisilla vaikutuksilla.

Vain kuolleen ruumiini yli

Ari Kallio

Joustokestävyyttä on tutkittu viime vuosina viranomaisten toimesta. Tutkimustulokset puolustusvoimissa, poliisissa sekä palo- ja pelastusalailla ovat tuottaneet konkreettisia tuloksia näissä organisaatioissa palvelevien ammattilaisten valmistelemiseksi kokemaan äärimmäistä stressiä. Tutkimuksiin nojautuvien ohjelmien ja toimintatapojen avulla on aikaisempaa paremmin voitu myös palauttaa toimintavalmius traumaattisen kokemuksen jälkeen. Sotilassosiologian alalla on hiljattain valmistuneita ja käynnissä olevia väitöskirjatutkimuksia, jotka lisäävät ymmärrystämme ja palvelevat edellä mainittua tavoitetta.

Keväällä 2020 aloitetun väitöskirjatutkimuksen tavoite on kiinnittyä em. sotilassosiologian tutkimuksiin ja lisätä sovellettavissa olevaa tietoa vaarallisen tilanteen keskellä toimivan henkilön tukemiseksi organisaationsa osana.

”Vain kuolleen ruumiini yli” pääkysymys on tällä hetkellä seuraava; *mitkä tekijät auttavat ihmistä yhteisönsä jäsenenä äärimmäisessä stressitilanteessa ylläpitämään tavoitetilaansa löytää ratkaisuja kunnes tarkoituksenmukaiset vaihtoehdot ovat todellisuudessa loppuneet.* Fokuksessa on hetki juuri ennen mahdollista tilanteen hallinnan menetystä. Vaikka työn viitekehys on sotilaallinen, on mahdollista löytää tekijöitä, joita korostamalla kasvatuksessa ja koulutuksessa voisimme oppia kestävämmiksi niin arjessa kuin kriiseissäkin. Hallinnan ja turvallisuuden tunne on myös yhteiskunnallinen kysymys.

Asiaa tarkastellaan sotilassosiologisella tulokulmalla tavoitteena löytää hyödyllisiä lainalaisuuksia siitä millaiset asiat ohjaavat yksilöä tuossa tilanteessa. On perusteltua olettaa, että vastausta etsiessämme joudumme suhtautumaan kriittisesti tutkittavan ilmiön, havaittujen vaikuttimien sekä näistä tehtävien johtopäätösten totuus-arvoon. Tässä kiinnitetään huomio syy-seuraussuhteisiin sekä kykyymme havaita ja tulkita näitä puolueettomasti. On myös aiheellista pohtia, kuinka pitkälle jalostunutta maanpuolustusta hyödyttävää tietoa tällä tutkimuksella voidaan tuottaa ja onko olemassa vaara, että tutkimuksen tulokset alkavatkin toteuttaa itseään.

Esitelmässä ensiksi analysoidaan ja perustellaan tutkimuskysymyksen sanavalinnat. Sitten tukeudutaan tieteen filosofiseen pohdiskeluun, jossa perustellaan valittu tutkimusperinne ja tunnistetaan todellisuuskäsitys, tulkintatapa sekä tutkimusta mahdollisesti ohjaavat ennakkokäsitykset. Samalla arvioidaan tutkimuksen sijoittumista tutkimuskenttään mahdollisten tuloksen sovellettavuuden perusteella.

Esitelmän tarkoitus on tarkastella lyhyesti edellä mainittuja asioita ja tunnistaa tutkimuksen tekemisen rajoitteet sekä johtopäätösten reunaehdot. Esitelmän avulla on tarkoitus myös nostattaa keskustelu, jonka odotetaan tukevan em. tavoitetta ja lisätä koulutettavan tutkijan herkkyyttä tunnistaa asiaan liittyvät tieteelliset vivahteet.

Taistelutahdon poliittiset ulottuvuudet

Teemu Häkkinen, Jyväskylän yliopisto

Paperissa käsitellään tekeillä olevan kirjakäsikirjoituksen keskeisiä tähänastisia teemoja. Kirjakäsikirjoitus käsittelee aseelliseen konfliktiin liittyvää tahtotilaa poliittisena ilmiönä ja ennen kaikkea sellaisena poliittisena voimavarana, jota voidaan hyödyntää aseelliseen konfliktiin liittyvän päätöksenteon tukena. Primäärilähteinä hyödynnetään mm. parlamenttikeskusteluja eri kansallisissa konteksteissa ja tehdyistä aseellista konfliktia koskevista päätöksistä seuranneita selvityksiä tai näkemyksiä. Sosiologipäivien paperissa hahmottelen kirjaprojektin sen hetkistä tutkimustilannetta ja pohdin lähinnä tutkimuskirjallisuuden perusteella taistelutahdon yhteyksiä poliittiseen päätöksentekoon historiallisena ja toisaalta nykypäivän ilmiönä. Pohdin käsitteellistä siirtymää

yksilöiden tahtotilasta moraalitilannetta koskeviin kysymyksiin ja erittelen erilaisia historiallisissa ja kansallisissa konteksteissa tapahtuneita tapoja, joilla aseellisen konfliktin aikana on painotettu yksilöiden tahtotilan ylläpitämistä tai siihen tarttumista.

38. Uskontososiologia

Koordinaattorit / Coordinators:

Anna Sofia Salonen, Tampereen yliopisto

Titus Hjelm, Helsingin yliopisto

Marcus Moberg, Åbo Akademi

Torstaina 11.3.2021 klo 12.30 – 16.30 / Thursday 11th March 2021 at 12.30noon – 4.30pm

The Guiltiest Sinners: Extreme Heavy Metal Music in Iran and Saudi Arabia

Pasqualina Eckerström

A common assumption in the study of contemporary extreme heavy metal music is that it fails to engage in social-political dialogues and transgression. This applies only to western, mostly secular, societies. In Muslim majority countries, especially conservative ones, like Iran and Saudi Arabia, extreme heavy metal music denotes religious and political resistance, being illegal and dangerous for its practitioners.

Plenty of heavy metal artists are persecuted throughout the MENA region. For instance, Nikan Khosravi and Arash Ilkhani, members of Iranian extreme heavy metal band Confess, were arrested by the Islamic Revolutionary Guard Corps (IRGC) on November 9, 2015. The band faced severe charges on accounts of blasphemy, propaganda against the system, and conducting interviews with foreign media. On July 2019, Khosravi was sentenced to 12 1/2 years in prison and 74 lashes, and Ilkhani to 2 years in prison. More recently, on August 1 2020, the Iranian Metal Band Arsames was sentenced to 15 years in prison for “playing satanic music”. Arsames’ lyrics deal with Persian mythology. While many metal bands in the West frequently sing about folklore, this is considered Satanic to Iranian and Saudi authority.

In light of the above cases, can we deny the potential of extreme heavy metal music to promote religious and political resistance in new contexts? Or can this genre of music be an agent of revolution in the Islamic world?

This paper aims to open this debate. I will address why music, especially extreme heavy metal, is mostly considered “haram” (forbidden by Islamic law) in Iran and Saudi Arabia and how young metalheads from these two countries resist censorship despite the harsh punishments.

Religion as grounds for asylum: A discursive approach

Helmi Halonen

Religion is one of the five official grounds for asylum outlined in the Geneva Convention of 1951. In asylum determination, these cases turn on assessments of the authenticity of the claimant’s religious affiliation, or the plausibility and seriousness of the alleged religious persecution. Either way, immigration officers making decisions on these cases also have to make judgements on what counts as religion. As asylum decisions are literally about the claimant’s life or death, asylum determination

becomes a context where definitions and framings of the concept of religion have direct and serious consequences.

The asylum narratives these decisions are based on are produced in a complex social interaction between claimant, interviewer, and interpreter. Though official in tone, asylum documents – even interview transcripts – are not a neutral reflection of this interaction but records produced by the interviewer, and thus reflect the interviewer's understanding of what transpired and which details are relevant to include. Therefore, these documents cannot be used to analyse asylum seeker experiences and perspectives, or the actual interactive context of the asylum interview.

What they do allow, however, is a study of how definitions of religion are constructed and used in the production of these documents *to achieve certain outcomes*. I thus propose an analysis model that

- 1) Examines the discursive construction of religion in asylum documents;
- 2) Looks at the incidence of these discourses of religion in connection with
 - a. relevant background factors, such as gender, nationality, and religious affiliation, and
 - b. different case outcomes (granting or refusing asylum);
- 3) Relates these results to their wider socio-political context, including the changes in legislation, political rhetoric, and public opinion before, during and after the so-called refugee crisis of 2015.

The end is near? A global mapping of eschatological beliefs among contemporary Muslims

Ilkka Lindstedt

Teemu Pauha

There are a large number of academic studies on classical Islamic (in particular, Arabic) apocalyptic literature. In contrast, almost no research exists on the eschatological beliefs among contemporary Muslims. In this paper, we analyse survey data collected by the Pew Research Center from Muslim populations in 45 countries in Africa, Asia, and Europe. We demonstrate that while expectations of the end time are rather common among world's Muslims, there is significant variation between countries. Based on a review of (both classical and modern) apocalyptic literature, we also formulate hypotheses to be statistically tested. Specifically, we demonstrate eschatological expectations to be associated with religious exclusivism as well as a perception of social conflict and unrest. Finally, we reflect on our research process as a potential model for collaboration between historians and quantitative social scientists.

Uskonto hengellisen väkivallan ratkaisuisa

Aini Linjakumpu

Uskonnollisten ryhmien sisäinen väkivalta on laajasti tunnettu ja tunnustettu ilmiö. Kyseessä on ihmisen elämään perustavanlaatuisesti vaikuttava asia. Hengellinen väkivalta ymmärretään tässä yhteydessä henkisenä tai fyysisenä väkivaltana, joka perustellaan uskomisen tai uskonnollisessa yhteisössä olemisen kautta. Se on kokemuksellista väkivaltaa, joka vahingoittaa ihmisen oikeuksia ja vähentää hänen mahdollisuuttaan määritellä omaa tulevaisuuttaan. Hengellinen väkivalta eivät pääty väkivallan tapahtumaan, vaan sen vaikutukset voivat olla pitkäaikaisia sekä laajentua koskemaan myös läheisiä ihmisiä. Hengellistä väkivaltaa on vaikea vastustaa väkivallan luonteen takia: se

kytkeytyy uskonnollisen yhteisön vallan ja hallinnan mekanismeihin, joiden legitimitetin ajatellaan olevan jumalallista alkuperää. Vaikka ilmiö tiedostettu, siihen ei ole juurikaan puututtu, eikä juurikaan kehitetty toimintatapoja, ratkaisumalleja tai sanktioinnin muotoja. Tämän tyyppinen väkivalta jää usein uskonnollisten liikkeiden uskonnonvapauden periaatteen ”jalkoihin”: yhteiskunta on varsin haluton puuttumaan siihen, eikä erilaisilla yhteiskunnallisilla toimijoilla ole ollut väyliä väkivallan ratkaisemiseksi tai väkivallan ehkäisemiseksi.

Joulukuussa 2020 Kirkkohallitus julkaisi Johanna Hurtigin ja Aini Linjakummun kirjoittaman raportin ”Kirkko ja hengellisen väkivallan ratkaisut”. Raportissa esiteltiin vaihtoehtoja siihen, millaisin toimin Suomen evankelisluterilainen kirkko voisi auttaa hengellisen väkivallan uhreja, miten hengellistä väkivaltaa voitaisiin ehkäistä ja miten väkivallan tilanteisiin voitaisiin puuttua. Raportissa ei kuitenkaan käsitelty sitä, miten uskonto itsessään voi edesauttaa hengellisen väkivallan ratkaisuja. Uskonto ymmärretään tässä yhteydessä järjestäytyneinä opillisina järjestelminä ja yhteisöllisinä rakenteina. Nämä ulottuvuudet ovat osaltaan luomassa hengellisen väkivallan ilmenemismuotoja, mutta esityksessä pyritään kääntämään asetelma toisin päin: miten väkivaltaa tuottavat uskonnon ulottuvuudet voidaan valjastaa väkivallattoman hengellisyyden tuottamiseen sekä väkivallan rakenteiden ja mekanismien purkamiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sen pohtimista, mitä hengellisen väkivallan lopettaminen, ehkäiseminen ja seurausten korjaaminen vaativat väkivaltaa tuottavilta yhteisöiltä. Tarkastelussa on mm. teologian, hengellisen yhteisöllisyyden ja dialogisuuden rooli väkivallan ratkaisujen suhteen.

Vähemmän tutkijoita, enemmän hitsareita (kylmäkalle): Tapaustutkimus Helsingin Sanomien artikkelin sähköisistä kommentteista

Elisa Mikkola

Uskonnollisen kentän muuttuessa medially on suuri vaikutus siihen, mitä ihmiset uskonnoista tietävät, mitä he niistä ajattelevat, miten uskonnot näyttävät toimivan yhteiskunnassa ja millaista julkisuutta uskonto saa. Nettikeskustelut ovat osa uutta mediaa, jossa muokataan näkemystä uskonnosta.

Esityksessäni tarkastelen HS:n verkkosivuilla käytyä keskustelua, jota käytiin uskontotieteen professori Terhi Utriaisien Helsingin Sanomille 13.10.2016 antaman haastattelun jälkeen. Artikkelin nimi nettilehdessä oli Suomalainen saattaa naureskella enkeleihin uskovalle – Ei kannattaisi, sanoo tutkija. Utriaisien haastattelu käsitteli suomalaisen uskonnollisen maiseman muutosta: enkeliuskoa, uskontotiedettä, uushenkisyyttä ja suvaitsevaisuutta sekä itäisten uskontoperinteiden vaikutusta. Artikkelin nousi päivän toiseksi luetuimmaksi kirvoittaen 175 kommenttia.

Nettikeskustelua voidaan pitää omana tekstilajinaan, uuden tekniikan mielipidekirjoituksena, joka antaa mahdollisuuden reaaliaikaiseen kommentointiin. Aineiston analyysissä pyrin hahmottamaan sitä, millainen nettikeskustelu haastattelun jälkeen kehittyi, miten haastatteluun suhtauduttiin ja mitkä teemat nousivat keskustelussa esille. Aineiston analyysissä käytin sekä määrällistä että laadullista analyysia.

Kirjoittajia oli kaikkiaan 99, joista 68 kirjoitti vain yhden viestin. Suurin osa viesteistä oli yksittäisiä kommentteja tai reaktiivisia vastauksia viesteihin, pidempiä dialogeja oli vähän. Kommentit jakautuivat myönteisiin (16,6 %), neutraaleihin (29,1 %) ja kielteisiin (54,3 %). Keskustelujen teemoista löytyvät: hömpä, huuhaa ja herkkäuskoisuus, mielenterveys ja reaali maailma, tiede ja

uskonto, realismi, materialismi ja uskovaiset, yliopisto, tutkimus ja uskontotiede ja teologia, henkinen vai hengellinen, suvaitsevaisuus ja kirjoitusprosessin arviointi. Keskustelu velloi ja siirtyi nopeasti pois alun ”hömpän” kritiikistä kohti uskontotieteen ja teologian arviointia ja artikkelin varsinainen sisältö jäi syrjään.

Aineistosta välittyä kielteinen suhtautuminen auktoriteetteihin ja epäluulo niin tiedettä, yliopistoa kuin tutkijoitakin kohtaan. ”Miksi uskontotieteilijällä olisi oikeus määrätä, mille huuhaalle me saamme naureskella”, toteaa nimimerkki tyhmyyden ylistys. Nettikeskustelun vuorovaikutuksellisuus oli vähäistä, ja kommentoijat keskittyivät enemmänkin puolustamaan omaa näkemystään ja todellista dialogia ei syntynyt. Kommentit olivat sävyltään huomattavan kielteistä. Anonyymisti kirjoittaminen ja nettikirjoittelun reaaliaikaisuus mahdollistavat kärkkäidenkin mielipiteiden esilletuomisen helpommin kuin esimerkiksi lehtien mielipidekirjoitukset, jotka kulkevat tiukemman julkaisuprosessin läpi.

Uskonto ja sekularisaatio suomalaisissa rauhanliikkeissä maailmansotien jälkeisinä toivon aikoina – Tutkimusaihe uskontososiologian ja kirkkohistorian rajapinnoilta

Rony Ojajärvi

Tässä esitelmässä käsittelen väitöskirjatutkimukseeni pohjaten sitä, miten ja miksi suomalaisten rauhanliikkeiden suhde uskontoon on muuttunut historian saatossa. Tutkimukseni kuuluu kirkkohistorian alaan, mutta hyödynnän tutkimuksessani uskontososiologian menetelmällisiä lähtökohtia, koska suomalaisten rauhanliikkeiden uskontosuhteen muutokseen kuului keskeisesti sekä uskonnollinen synkretismi että sekularisoituminen. Niinpä esitelmä toimii osoituksena siitä, miten kirkkohistoria ja uskontososiologia voivat hyötyä poikkitieteellisestä yhteistyöstä.

Päälähdeaineistona esitelmässäni toimii rauhanliikkeiden edustajien kirjoitukset suomalaisessa lehdistössä. Tätä lähdeaineistoa täydennän rauhanliikkeiden ja niiden edustajien arkistolähteillä. Analysoin aineistoa yhdistämällä poikkitieteellisiä tutkimusmenetelmiä aatehistorialliseen tutkimusperinteeseen. Keskeisiä tutkimusmenetelmiä työssäni ovat diskurssianalyysi ja kvalitatiivinen verkostanalyysi. Menetelmien käyttöä aineiston analyysissa ohjaa teoria hegemonisoituneiden valtakurssien transformaatiosta. Tämän teorian mukaan ne tahot, jotka omaavat valtaa yhteiskunnassa, määrittävät julkisessa keskustelussa käytettävät diskurssit. Näitä diskursseja kuitenkin jatkuvasti haastetaan ja kyseenalaistetaan, mikä johtaa diskurssien muuttumiseen, eli transformaatioon. Maailmansotien välisenä aikana erityisesti nationalismi ja kommunismi määrittivät ne hegemonisoituneet valtakurssit, joita suomalaisten rauhanliikkeiden edustajat kyseenalaistivat ja pyrkivät horjuttamaan. Hypoteesini mukaan uskonto oli tässä sosiaalisessa kamppailussa keskeisellä sijalla.

Esitelmässäni esittelen aluksi väitöskirjani tutkimustehtävän, lähdeaineiston ja menetelmälliset lähtökohdat. Tämän jälkeen lähestyn sosiologipäivien esitelmässä väitöskirjan tutkimustehtävää vertailemalla sitä, miten uskonnon merkitys suomalaisissa rauhanliikkeissä muuttui ensimmäisen maailmansodan jälkeisenä (erityisesti vuosina 1919–1928) aikana ja toisen maailmansodan jälkeisenä (erityisesti vuosina 1949–1963) aikana. Lopuksi esitän syitä siihen, miksi uskonnon merkitys rauhanliikkeissä oli niin erilainen näinä kahtena ajankohtana.

Molempien maailmansotien jälkeistä aikaa yhdisti pitkän sodan loppumisen jälkeen kokemus paremman tulevaisuuden toivosta. Tämä näkyi ensimmäisen maailmansodan jälkeen kristillisten

rauhanliikkeiden vakiintumisena Euroopassa ja Suomessa. Pian kristillisyyden rinnalle tuli myös uskonnollinen synkretismi, joka näkyi esimerkiksi hindulaisen Mohandas Gandhin arvostuksena. Sen sijaan toisen maailmansodan jälkeisenä aikana vakiintuivat sekulaarit ja vasemmistolaiset rauhanliikkeet Euroopassa ja Suomessa. Samalla kristillisten rauhanliikkeiden voidaan havaita marginalisoituneen entistä enemmän. Esitelmässäni tähän muutokseen esitän syynä muun muassa suomalaisten rauhanliikkeiden sosiaalisissa verkostoissa – erityisesti kansainvälisellä tasolla – tapahtuneet muutokset. Lisäksi esitän, että pitkään käyty sosiaalinen kamppailu valtakursseista sekä nationalistisen oikeiston että kommunistisen vasemmiston kanssa vaikutti rauhanliikkeiden sekularisoitumiseen.

Helsingin Sanomien pääkirjoitusten uskonnolle antama rooli Bosnian sisällissodassa 1992-1995

Jan Pohjonen

Jugoslavian hajoamissodat ja sen raakuudet olivat shokki 1990-luvun alun Euroopalle ja sotaa tarkasti seuranneelle Helsingin Sanomille. Sota muistetaan Suomessa erityisesti muslimisiviileihin kohdistuneista Srebrenican joukkomurhista, joissa oli kuultavissa kaikuja viisikymmentä vuotta aiemmin toteutetun holokaustin kauhuista. Tämä esitelmä selvittää, minkä roolin Helsingin Sanomien pääkirjoitukset antoivat uskonnolle sekä vuosina 1992–1995 käydyn Bosnian sodan taustalla että aktiivisessa sodankäynnissä. Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimituksen mielipide tapahtumiin on tärkeä ymmärtää, olihan lehti tilausmääriltään ja vaikutusvallaltaan ainutlaatuinen julkaisu tuon ajan Suomessa. Esitelmä on osa laajempaa tutkimuskokonaisuutta, jossa selvitetään Helsingin Sanomien pääkirjoitusten uskonnolle antamaa asemaa vuosina 1989–2001.

Suomalainen yhteiskunta tarvitsi teologian professori Osmo Tiililän

Esko Ryökäs

Friz K. Ringer julkaisi vuonna 1969 teoksen *The decline of the German mandarins*. Mandariiniteoria kuvasi sitä, kuinka muutama sosiologi nousi yhteiskunnallisessa keskustelussa keskeiseksi tietystä yhteiskunnallisesta tilanteesta. Johtajat (”prinssit”) olivat menettäneet johtajuuttaan, kansan koulutustaso oli vielä alhaalla mutta nousussa. Silloin mandariinit tulivat pelikentälle. He määrittivät linjoja, ja apumandariinit levittivät teoriaa/maailmankuvaa edelleen.

Olen julkaisussani ”Kansan valta” (2005) soveltanut mainittua teoriaa arkkipiispa Martti Simojokeen. Nyt havahduin systemaattisen teologian professoriin Osmo Tiililään, joka 1930-1960-luvuilla oli johtavassa ja mielipidettä muokkaavassa roolissa (kunnes erosi papinvirasta ja sittemmin ev.lut. kirkosta 1960-luvun alussa). Arkkipiispan vaalissa 1951 hän kipusi kolmanneksi. Hänen merkittävyytään kuvastanee parhaiten se, että Helsingin yliopiston kirjaston haulla nimikkeitä hänestä löytyy yli sata, kirjojakin kai yli 60. Monet niistä nimenomaan kaupallisten (ei ns. kristillisten) kustantajien julkaisemia.

Väittäisin mielelläni, että Tiililä nousi johtoasemaan, koska mandariinille oli tilausta sotien välisenä aikana. Suomalainen yhteiskunta tarvitsi julistajaa, joka piti ruodut kurissa ja tarjosi näkemyksiä. Kiinnostukseni juuri häneen juuri nyt johtuu siitä, että luen kai viimeisintä versiota häntä käsittelevästä väitöskirjasta. Siitä ymmärtää, ettei tuollaisella kielellä ja teologialla nykyään noustaisi

kansan johtajaksi. Yhteiskuntatieteissä/sosiologiassa ei liene tutkittu suomalaisia kirkonmiehiä yhteiskunnallisen roolin näkökulmasta. Mandariiniteoria antaisi siihen välineen.

Osallisuus ja ympäristönsuojelu kristillisen ruoka-avun trendeinä 2020-luvulla

Rosa Huotari

Esitelmässäni tarkastelen vähävaraisille tarkoitettua, kristilliseen arvopohjaan perustuvaa ruoka-apua ja kysyn, millaisia diskursseja ruoka-avussa ilmenetään osallisuuteen ja hävikkiruokaan liittyen. Tutkimusaineisto perustuu etnografiseen kenttätööhön yhteisöllisessä, osallisuuteen pyrkivässä ruoka-avussa vuosien 2020–2021 aikana. Ruoka-avusta eli pääasiassa hävikkiruuan ilmaisjakelusta on viime vuosikymmeninä tullut vakiintunut tapa vastata köyhyyteen ja nälkään länsimaissa. Suomessa leipäjonoja on kutsuttu muun muassa ’köyhyyden symboliksi’ ja ruokapankkeja hyvinvointivaltiossa ’pankeiksi, joita ei tulisi olla’. Viime vuosikymmeninä ruoka-apu on kuitenkin institutionalisoitunut ja osin organisoitunutkin, ja 2020-luvulla jopa kymmenet tuhannet suomalaiset vastaanottavat ruoka-apua viikoittain. Viime vuosina ruoka-avussa on vahvistunut niin kutsuttu kestävä kehityksen eetos: Ruuanjaon ohella pyritään vahvistamaan ruoka-apua saavien osallisuutta ja edistämään ympäristönsuojelua. Puhe osallisuudesta ja ympäristönsuojelusta osoittaa uudenlaista suhtautumista ruoka-apuun niin eettisenä, yhteiskunnallisena, kuin teologisena kysymyksenä. Ruoka-apu ei enää näyttäydy ainoastaan ongelmana josta tulisi päästä eroon, vaan myös pysyvänä ratkaisuna, jonka muotoa säätelevät yhä vahvemmin kulutus- ja kilpailuyhteiskunnan normit.

Kamppailu taloustieteen oikeaoppisuudesta jälkimodernina transsendenssina ilmastonmuutoksen aikakaudella

Ilkka Levä

Kapitalismi on kytketty uskonnollisiin uskomuksiin jo sosiologian klassikoksi muodostuneessa Max Weberin Protestanttisessa etiikassa. Kantavana teemana on ajatus erityisesti länsieurooppalais-amerikkalaisen kapitalismin erityisyydestä, tietynlaisen ”kapitalismin hengen” antaessa sille leimansa. Tämä ”henki” tarkoittaa Weberillä sitä, että elämän ainoaksi tarkoitukseksi on tullut rahan ansaitseminen, eikä se enää toimi keinona materiaalistien elämäntarpeiden tyydyttämiseksi.

Filosofi Bernard Stieglerin mukaan nykyinen työn tulevaisuus ja siihen liittyvät automatisaation prosessit tuhoavat Weberin kuvaileman ”hengen”. Tulevien ihmisten traagisuus kytkeytyy työn loppumiseen ja nietzscheläisen nihilismin täydellistymiseen, mikä selittää populististen yhden asian liikkeen viimeaikaista suosiota läntisessä kulttuuripiirissä. Uskontojen legitimoijina toimii niiden tehtävä tarjota ihmisen olemiselle perimmäistä merkitystä. Toisin kuin voisi ajatella, aiheuttaa kapitalismin voittokulku paradoksaalisesti kapitalismin ”hengen” ja uskonnon välisen kytköksen heikkenemistä, koska kapitalismi laajentaa yhteiskunnan merkitysjärjestelmiä ja irrottaa samalla vanhoja merkityksiä niiden aiemmista kohteista.

Kulttuurintutkija Arjun Appadurai näkee globaalin talousjärjestelmän perustuvan maagiseen ajatteluun, jossa markkinoiden toiminnan häiriöttömyyden vaaliminen saa transsendenteja uskomuspiirteitä. Taloustieteilijä Martijn Konings revisioi näkemystä väittäen kapitalismin toiminnan perustuvan jo lähtökohtaisesti spekulatiolle ja kriiseille, eikä tasapainoon pyrkimiselle, koska arvo ei ole koskaan annettu ennen kuin se on signifioitunut. Keynesin kritisoima liiallinen

markkinaspekulaatio eli markkinoiden ”eläimellinen henki” on aina läsnä kaikessa taloudellisessa toiminnassa. Koningsin mukaan spekulatiivisen ja säästöpolitiikan jännite tulee tämän vuoksi nähdä arvoa muotoilevana logiikkana, ”finanssikoneen henkenä”, voimakenttänä, joka tuottaa ja uusintaa talouden spekulatiivisten suhteiden kontingenttia sommitelmaa.

Esitän, että sekularisoituvan jälkimodernin yhteiskunnan keskeisenä uskonnon korvikkeena toimivana yhteiskunnallisena transsendenttina on nykyisin globaalia uusliberalistista talousjärjestelmää koskeva, kaikkialle ulottuva sosiaalisen kentän sommitelma, jonka yhteiskunnallinen oikeutus tulee sen esittämisestä tabuna. Osatekijöinä ovat neoklassisen taloustieteen ortodoksinen uskomus talouden tasapainosta, velan patogeenisuudesta ja jatkuvasta taloudellisesta kasvusta, sen heterodoksinen kritiikki vasemmistolta ja näiden keskinäinen kamppailu yhteiskunnallisesta hegemoniasta sekä tulevaisuudesta.

Pohdin, miten kyseistä tabua voisi tehdä näkyväksi ja suhteellistaa toisenlaisten suhtautumistapojen mahdollistamiseksi ilmastonmuutoksen viitekehyksessä. Kysymys ei ole vähäpätöinen, sillä talouden tulevaisuuden toimintamallit määrittävät ilmastonmuutoksen voimakkuutta maapallolla.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12noon

Kriittinen eletty teologia: Poikkialainen tutkimusote ja sen soveltaminen

Marjukka Laiho

Tämä esitys täsmentää, syventää ja havainnollistaa sitä, minkä olen aiemmin nimennyt kriittiseksi eletyksi teologiaksi analysoidessani ’eletyn’ ja teologian rajapinnassa tehtyä tutkimuskirjallisuutta (Laiho 2021, tulossa). Hahmotelmani tausta on niin kutsutussa eletyn uskonnon tutkimuksessa, jossa ’eletty’ on viitannut erityisesti yksilön ajalliseen ja paikalliseen kokemukseen erotettuna institutionaalisesti määrittyneistä uskomuksista ja käytännöistä (mm. McGuire 2008). Kriittinen eletty teologia kuitenkin sekä laajentaa että syventää eletyn uskonnon tutkimusotetta. Ensinnäkin se fokuoittuu käytäntöjen (*practices*) sijaan ja ohella myös uskomuksiin (*beliefs*) (vrt. Ammerman 2016). Kriittisen eletyn teologian tutkimuskohteena on siis sekä teologia diskurssina kuin myös teologian diskurssit (vrt. Taira 2016). Toiseksi se lähestyy uskontoa paitsi yksilöiden ja marginaalien toimijaorientoituneesta niin myös instituutioiden ja eliittien rakenneorientoituneesta näkökulmasta. Kriittisen eletyn teologian näkökulmasta sekä kabinettien että katujen teologia on elettyä teologiaa.

Kriittisen eletyn teologian tutkimusotteessa tärkeää onkin kiinnittää huomiota nimenomaan rakenteen ja toimijan suhteeseen, sen mahdollisiin jännitteisiin ja vallan ulottuvuuksiin. Näin tutkimus asettuu myös osaksi kriittistä tutkimusta, erityisesti uskontososiologian kontekstissa (mm. Altglas & Wood 2018; Hjelm 2020). Koska kriittinen eletty teologia on tutkimusote eikä menetelmä, sen soveltaminen tarkoittaa erityisesti tutkimusasetelmaan liittyviä huomioita. Sekä tutkijan positio että tutkimustehtävä ja -tavoitteet ovat kriittisesti reflektoitavia tutkimuksen ulottuvuuksia. Samalla kriittinen eletty teologia liittyy niihin uskontososiologisiin pohdintoihin, jotka ohjaavat tarkastelemaan ei vain uskontoa vaan myös teologiaa sosiaalisena konstruktiona (mm. Repstad 1995; Gill 2012).

Sosiaalisen tilan käsite haastatteluaineiston analyysissä

Nina Maskulin

Pierre Bourdieun sosiaalisen tilan käsite on käytetty analyysin väline uskontososiologiassa. Esityksessäni pohdin Bourdieun toista tilallista teoriakuvausta, sosiaalisen tilan (social space) käsitettä, missä toimijoiden asemoituminen ja etäisyys vaihtelevat. Sosiaalisen tilan käsite on osa Bourdieun kulttuurin tuottamisen teoreettista esitystä. Sosiaalisessa tilassa suhteiden, paikkojen ja etäisyyksien avulla toimijat ottavat erilaisia näkökulmia käsiteltävään kysymykseen tai ongelmaan. Habituksen käsite tilassa on keskeinen, Habitus on sosialisointiprosessi, missä lapsuudesta asti omaksutaan sosiaalisella kentällä toimimisen tilat, kieli ja säännöt, joiden mukaan etäisyys taloudelliseen valtaan määräytyy.

Sosiaalisen tilan käsitteen avulla tarkastelen lukiossa, peruskoulussa ja rippikoulussa kontekstissa tuotettuja diskursseja ja miten ne ovat esillä nuorten elokuvankokemuksessa, kun he käsittelevät kysymystä, kenellä on oikeus elää ja kenellä ei. Kuvaan, millaisen sosiaalisen tilan nuoret kuvittelevat ja millaista valtaa he käyttävät toteuttaakseen solidaarisuutta toimintana tai suhteena keskustellessaan elokuvan representaatioista ja väittämistä. Etnografisessa haastatteluaineistossa 25 nuorta keskustelee elokuvasta. Toteutin haastatteluni sekulaareissa koulutiloissa ja uskonnolliseen toimintaan tarkoitettussa, rippikoululeiriin liittyvissä tiloissa, missä katsoimme elokuvan ja joista osa osallistui haastatteluun maailmanloppuelokuvan toimintajuonesta, missä esitettiin länsimaisten arvojen tuotantoa, kuten luotettavaa tiedonvälitystä, demokratiaa, solidaarisuutta, ihmisoikeuksia ja uskontoa.

Parlamentti, pyhä ja python: eduskunnan uskontopuheen automatisoitu jäljittäminen ja luokittelu

Tuomas Äystö

Esitelmässäni puran käynnissä olevan LegitRel-tutkimushankkeen osiota, joka keskittyy eduskunnan tekstiaineiston koontiin, läpikäyntiin ja luokitteluun. Suomen eduskunta tuottaa instituutiona useita tuhansia asiakirjoja vuodessa, joten koneellisesti automatisoitu tarkastelu on luonteva lisä perinteisille tekstiaineiston analyysitavoille. Monet englanninkielisestä keskustelusta tutut alueet, kuten ”big data” ja ”data science” ovat itsessään varsin pitkälle kehittyneitä, mutta uskontojen tutkimuksessa vielä melko vähän hyödynnettyjä. Kotimaisissa historia- tai kielitieteissä niiden käyttäminen on jo pidemmällä, ja myös sosiologiassa ja politiikantutkimuksessa on tehty avauksia automatisoiduista menetelmistä. Esitelmässäni kerron mainitun hankkeen osion käytännön toteutuksesta ja lähestymistavan mahdollisuuksista ja rajoitteista sekä pohdin tekstinlouhinnan ja vastaavien menetelmien hyödyntämismahdollisuuksia uskontojen tutkimuksessa laajemmin. Perusväitteeni on, että automatisoidut lähestymistavat eivät korvaa vaan täydentävät uskonnotutkijoille tuttua työkalupakkia.

Kirkon yhteiskunnallisen ja poliittisen toimijuuden mahdollisuudet ja rajoitteet

Veli-Matti Salminen

Uskonnolliset yhteisöt ovat leimallisesti arvoyhteisöjä ja ne ovat ensisijaisesti sitoutuneita oppiin. Luterilaisessa kirkossa on vallinnut käsitys kahden regimentin, maallisen ja hengellisen,

erillisyydestä. Tämä perusteli aikoinaan päävastuun siirtymistä esimerkiksi köyhyyden torjumisessa kirkoilta valtiolle. Toisaalta tämä ei tarkoita vastuun poistumista kirkoilta ja muilta uskonnollisilta yhteisöiltä. Diakonia on edelleen keskeinen työalue kirkossa. Eriarvoisuuden kasvu yhteiskunnassa tai ympäristön tuhoutuminen ovat ongelmia, joihin puuttumisen olettaisi kuuluvan minkä tahansa humaaneihin tai universalistisiin arvoihin nojautuvan organisaation toimenkuvaan. Kirkko ei ole tässä poikkeus. Kuitenkin kun kirkollinen lähetysjärjestö osallistuu verovälttelyä torjuvaan 430 miljoonaa -kampanjaan tai kun kirkko antaa tukensa ilmastonmuutostoimenpiteille, se nähdään poliittisena toimintana ja jotkut näkevät tarvetta rajanvetoon ”kirkon ja politiikan” välille. Pitäisikö kirkon pysyä erossa politiikasta? Vastaus kysymykseen riippuu epäilemättä siitä, keneltä sitä kysyy. Jokaisella on omat käsityksensä siitä, minkälainen poliittinen osallistuminen kirkolle sopii.

Esitykseni on pyrkimys koota yhteen tausta-ajattelua aluillaan olevalle tutkimukselle kirkon yhteiskunnallisesta roolista ja poliittisesta toimijuudesta. Kyselyvastausten perusteella valtaosa hyväksyy sen, että kirkko ottaa roolia yhteiskunnallisena vaikuttajana varsinkin silloin, kun eriarvoisuus ja polarisaatio yhteiskunnassa kasvaa. Myös ilmastonmuutos globaalina kriisinä ja sen vaatimat toimenpiteet ovat hyvä esimerkki toimintakentästä, jolle osallistuessaan jokainen toimija väistämättä ottaa poliittisen roolin. Noin puolet suomalaisista pitää tärkeänä sitä, että kirkko vaatii päättäjiltä ilmastotoimia ja opastaa myös ihmisiä kestävään elämäntapaan. Nämä havainnot perustuvat Kirkon tutkimuskeskuksen Gallup Ecclesiastica 2019 -kyselytutkimukseen, joka kartoittaa suomalaisten uskonnollisuutta ja suhdetta kirkkoon.

Kiinnostavaa on kirkon poliittisen roolin vastustamisen kytkeytyminen yleensä konservatiiviseen arvomaailmaan. Tämä liittyy myös valtapositiioihin ja sellaisiin totuttuihin rakenteisiin, joista valtaa käyttävien on vaikea päästää irti. Sekä eriarvoisuuden purkaminen että ympäristöstä huolehtiminen ovat ihmisten arvomaailmassa kytköksissä universalismiin ja hyväntahtoisuuteen eli itsensä ylittäviin arvoihin. Kun kirkon osallistumista ilmastotoimiin toivovat erityisesti ne, joiden mielestä kirkon tulisi myös kohdella työntekijöitään ja jäseniään tasa-arvoisemmin ja yhdenvertaisemmin, voidaan todeta, että poliittisen toimijuuden kriittinen piste kirkossa on valmius purkaa olemassa olevia valtarakenteita ja toimintamalleja.

Uskonnon välittyminen sukupolvelta toiselle – jatkuvuus ja katkokset perhesosialisaatiossa

Laura Kallatsa

Jenni Spännäri

Kati Tervo-Niemelä

Tutkimukset osoittavat, että institutionaalinen uskonnollisuus ja uskonnon harjoittaminen ovat vähentyneet läntisessä maailmassa erityisen selvästi vuosituhaten vaihteen jälkeen. Ilmiö on vahvasti sidoksissa sukupolvisuuteen: nuorempi sukupolvi on edellistä sukupolvea vähemmän uskonnollinen. (Beyer 2018; Davie 2007; Gärtner 2016, 2018; Hámori and Rosta 2013; Müller 2013; Pollack 2008; Stolz et al. 2016; Voas and Doebler 2011.) Tutkimme, miten tämä muutos sukupolvien välillä tapahtuu: Mitkä tekijät edesauttavat uskonnon ja arvojen siirtymistä seuraavalle sukupolvella ja mitkä estävät siirtymisen? Tutkimuksemme on osa Templeton Foundationin rahoittamaa viiden maan yhteishanketta *The transmission of religion across generations: a comparative international study of continuities and discontinuities in family socialization*.

Olemme keränneet/keräämässä sekä laadullista että määrällistä tutkimusaineistoa, jonka avulla etsimme vastauksia seuraaviin kysymyksiin: 1) Miten uskonto, arvot ja katsomukset välittyvät – tai eivät välity – perheissä sukupolvelta toiselle? 2) Mitkä tekijät vaikuttavat tähän välittymiseen erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa? 3) Miten usko, arvot ja katsomukset muuttuvat tässä prosessissa? Esitelmässämme luomme katsauksen alustaviin havaintoihimme suomalaisten perheiden haastatteluaineistosta. Olemme haastatelleet perheitä, joissa kolme sukupolvea on osallistunut haastatteluun. Haastatteluissa usein esille nousevia teemoja ovat muun muassa uskonnosta puhuminen ja puhumattomuus, turvallinen ja ankara uskonnollisuus sekä kulttuurikristillisyyys ja henkilökohtaiset uskonnolliset kokemukset. Esittelemme työryhmässä alustavia tutkimustuloksiamme uskonnollisuuden tai uskonottomuuden jatkuvuutta rakentavista ja rikkovista tekijöistä.

Tutkimuksen tulosten avulla voidaan ymmärtää paremmin suomalaisissa perheissä tapahtuvaa ja tapahtunutta uskonnollisuuden muutosta. Lisäksi tulokset rakentavat ymmärrystä siitä, miten erilaisten arvojen ja katsomusten jatkuvuus ja muutos ovat sidoksissa yhteiskuntien muutosprosesseihin.

39. Vanhemmuus ja toivo / Parenting and hope

Koordinaattorit / Coordinators:

Paula Paajanen, Tampere University

Reetta Riikonen, Tampere University

Tuija Seppälä, Tampere University

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

‘Better life’ and transnational imaginaries in the migration narratives of Russian-speaking migrant parents in Finland

Sonja Ruottunen, University of Glasgow

This paper examines how Russian-speaking migrant parents residing in Finland connect their narratives of migration to parenthood. In this paper Russian-speaking migration to Finland is approached as a part of larger post-socialist migrations caused by the fall of the Soviet Union and the subsequent economic collapse. Previous studies have found that historically formed, culturally significant imaginings of the differences between the ‘East’ and the ‘West’ continue to influence the post-socialist migrant experience in both sending and receiving societies. East-to-West migration is strongly equated with crossing into a different political, cultural, and economic space by both migrants themselves and locals alike. In this paper, I examine how Russian-speaking migrant parents conceptualise migration to the imagined ‘West’ as a part of their parenting through the concept of ‘transnational imagination’. Transnational imagination draws from collective discourses on the ‘East’ and the ‘West’, but significant individual agency is involved in the way these imaginaries are put into practice. Transnational imagination of the of the individual migrant includes, therefore, how they perceive their social world, how they perceive themselves in their social world, and what resources, such as language skills, they possess to access that world. I argue that migration to the imagined West is strongly driven by narrative of hope for a ‘better life’ for the next generation. Specifically, transnational imaginings of ‘Europe’ direct the expectations the parents have of Finland as a ‘better’ parenting environment. In the parents’ transnational imagination, Finland is associated with ideas of physical and material security. On the other side, the material security migration to the imagined West brings is often contrasted with a lack ontological and emotional security, turning hope into hopelessness. These securities, the advantages and disadvantages of migration, must be weighed against each other in the everyday, making settlement fluid rather than set.

Arkisia kohtaamisia lähiössä – maahanmuuttajataustaisten pienten lasten äitien kokemuksia etnisten ryhmien välisistä kontakteista

Paula Paajanen, Tampereen yliopisto (esittäjä)

Tuija Seppälä, Tampereen yliopisto

Clifford Stevenson, Nottingham Trent University

Eerika Finell, Tampereen yliopisto

Tutkimusten mukaan myönteinen ryhmien välinen kontakti voi edistää ryhmien välisiä suhteita ja vähentää ennakkoluuloisuutta. Ryhmien välisten kontaktien on todettu syntyvän usein oman sisäryhmän muiden jäsenten myötävaikutuksella. Myös sisäryhmän jäsenten positiiviset

kontaktikokemukset voivat edistää yksilön omia asenteita ulkoryhmää kohtaan. Tällaista välitteistä kontaktia on tarkasteltu erityisesti ystävyyssuhteiden kautta, mutta perheenjäsenten merkityksestä ryhmien välisten kontaktien syntymisessä ei ole juurikaan laadullista tutkimusta. Perheenjäsenet ovat kuitenkin läheisiä sisäryhmän jäseniä, joiden kanssa vietetään paljon aikaa päivittäin.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme maahanmuuttajataustaisten äitien näkökulmasta, kuinka pienen lapsen äitiys vaikuttaa arkisten kohtaamisten muodostumiseen sekä sitä, kuinka äidit kokevat nämä kohtaamiset kahdessa monikulttuurisessa lähiössä Helsingissä. Tutkimuksen aineisto koostuu kymmenen lähiössä asuvan tai siellä aikaansa viettävän maahanmuuttajataustaisen äidin kahdesta seuranta-haastattelusta. Teema-analyysissa tunnistimme neljä teemaa, jotka kuvaavat niitä moninaisia tapoja, miten äitiys muovaa ja lisää etnisten ryhmien välisiä kontaktikokemuksia.

Analyysimme osoittaa, että maahanmuuttajataustaisille naisille syntyy lapsen kautta uusia mahdollisuuksia ja tarpeita kohtaamisiin ulkoryhmän ja erityisesti kantaväestöön kuuluvien kanssa, mutta äitiys voi myös tuoda lisää haasteita näihin kontakteihin ja tehdä niistä emotionaalisesti haavoittuvampia. Paikallisten lapsiperhepalveluiden tulisikin tukea ryhmien välisiä kohtaamisia niin vanhempien kuin lastenkin osalta.

Kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten äitien ryhmien väliseen kohtaamistilanteeseen liittämät tulkintarepertuaarit

Reetta	Riikonen,	Tampereen	yliopisto	(esittäjä)
Eero	Suoninen,	Tampereen	yliopisto	
Paula	Paajanen,	Tampereen	yliopisto	
Clifford	Stevenson,	Nottingham	Trent University,	Iso-Britannia
Eerika Finell,	Tampereen yliopisto			

Tässä esityksessä tarkastelemme, millä tavoin pienten lasten äidit tekevät ymmärrettäväksi kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten äitien kohtaamistilannetta. Nimitämme äitien käyttämiä vaihtoehtoisia merkityksellistämisen tapoja tulkintarepertuaareiksi, joita analysoimme diskurssianalyttisesti. Tämän lisäksi selvitämme, millaisia positioita tulkintarepertuaarit tuottavat enemmistö- ja vähemmistöäideille. Aineistomme koostuu Helsingin monikulttuurisissa lähiöissä asuvien kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten pienten lasten äitien haastatteluista (N=22). Analyysin perusteella muodostimme kuusi tulkintarepertuaaria, joita sekä kantasuomalaiset että maahanmuuttajataustaiset äidit käyttivät. Repertuaarit erosivat toisistaan siinä, millä tasolla äitejä kategorisoitiin ja miten toimijuutta ja vastuuta tuotettiin enemmistö- ja vähemmistöäideille äitien välisessä kohtaamistilanteessa. Näin äitien käyttämät tulkintarepertuaarit rajaavat ymmärrystä muun muassa siitä, mistä ryhmien välisten kohtaamisten haasteet johtuvat, kuka on vastuussa kontaktin muodostumisesta ja kenellä on valta toimia kohtaamistilanteessa. Samalla tuloksemme kertovat laajemminkin niistä kulttuurisesti jaetuista tavoista, joilla tällä aikakaudella on mahdollista hahmottaa ryhmien välisiä kohtaamisia Suomessa.

Sosiaalista integraatiota, ulosjäämistä ja eristäytymistä – ensikertalaisten äitien kokemuksia sosiaalisten suhteiden rakentamisesta naapuruston äitien kanssa

Tuija	Seppälä,	Tampereen	yliopisto	(esittäjä)
Reetta	Riikonen,	Tampereen	yliopisto	
Paula	Paajanen,	Tampereen	yliopisto	

Tässä esityksessä tarkastelemme ensikertalaisten äitien kokemuksia integroitumisesta muiden samalla alueella asuvien äitien kanssa. Äidiksi tuleminen vaikuttaa usein monella tapaa naisen sosiaalisiin suhteisiin arjen painottuessa pienen lapsen hoitamiseen kotona. Samalla asuinalueella asuvat toiset äidit voivat tarjota helposti saavutettavissa olevaa seuraa ja sosiaalista tukea, jotka edesauttavat äitien hyvinvointia. Kysymme, miten äidit onnistuvat löytämään toisensa asuinalueilla?

Seurasimme äitien elämää ja sosiaalisten suhteiden kehittymistä muiden naapuruston äitien kanssa kahdessa Helsingin lähiössä vuoden ajan äitiyden alkutaipaleella. Tutkimus perustuu yhdeksän ensikertalaisen kantasuomalaisen äidin kolmeen yksilöhaastatteluun, jotka toteutettiin puolen vuoden välein (=27 haastattelua). Puolistrukturoitujen haastatteluiden narratiivisessa analyysissä tunnistimme kolme tarinatyyppiä, jotka kuvastavat äitien erilaista integroitumista muiden asuinalueen äitien kanssa: 1) sosiaalisen integraation, 2) sosiaalinen ulosjäämisen ja 3) sosiaalisen eristäytymisen tarinat.

Analyysimme osoittaa, ettei äitien aktiivinen osallistuminen äideille ja lapsille suunnattuun toimintaan ja tapahtumiin asuinalueilla välttämättä johda merkitykselliseen integroitumiseen asuinalueen äitien kanssa. Osallisuus sosiaalisissa verkostoissa, ystävyyssuhteet ja sosiaalinen tuki näyttivät mahdollisilta erityisesti äideille, joille äidiksi tulemiseen tai lapsen hoitamiseen ei liittynyt erityisiä haasteita. Sen sijaan äitiydessä tai lapsen hoitamisessa haasteita kohdanneet äidit kokivat ulkopuolisuutta ja sosiaaliset suhteet toisten äitien kanssa jäivät epätydyttäväiksi. Lisäksi osa haastattelemistamme äideistä koki, etteivät asuinalueen toiset äidit olleet sosiaalisen asemansa tai elämäntapansa puolesta samastuttavia ja tämän takia toisten äitien seuraan ei hakeuduttu tai seuraa päädyttiin välttämään.

Avoin suhtautuminen toisiin äiteihin ja koettu samankaltaisuus tukivat integroitumista. Sen sijaan äitiyteen liittyvät normatiiviset odotukset, ja toisaalta henkilökohtaiset ideaalit, näyttivät etäännyttävän äitejä toisista äideistä. Tutkimuksemme mukaan erityisesti äidit, jotka tarvitsevat tukea, kokivat vaikeuksia muodostaa toisiin äiteihin sellaisia suhteita, joissa tuki mahdollistuisi.

Isän hoivavastuu ja vanhempien työnjako – Onko perhevapaiden käytöllä väliä?

Petteri Eerola, Jyväskylän yliopisto
Johanna Närvi, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
Johanna Lammi-Taskula, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Miehet ovat viime vuosikymmeninä lisänneet lastenhoitoon ja kotitöihin käyttämäänsä aikaa, ja yhä useampi isä käyttää isille nimettyjä perhevapaajaksoja. Silti naisilla on edelleen päävastuu kotitöistä ja äidit käyttävät perhevapaista suurimman osan. Etenkin vanhemmaksi tulo vahvistaa sukupuolittunutta työnjakoa parisuhteissa. Perhevapaiden tasaisemman jakautumisen on nähty olevan avainasemassa isien hoivavastuun vahvistamisessa ja sukupuolten tasa-arvon edistämisessä.

Aiempi tutkimus kertoo, että isien pitämät pidemmät perhevapaajaksot ovat yhteydessä isän suurempaan vastuuseen lastenhoidosta ja kotitöistä, ajankäyttöön lasten kanssa sekä isän ja lapsen

vahvempaan suhteeseen. Perhevapaita tasaisesti jakaneet vanhemmat ovat myös muita tyytyväisempiä yhteiseen vanhemmuuteen. Erityisesti pidemmät vapaajakso, jolloin isä hoitaa lasta yksin, vahvistavat isän itsenäistä hoivavastuuta.

Tarkastelemme isien perhevapajaksojen yhteyttä vanhempien vastuunjakoon kolmella alueella: jokapäiväisessä lastenhoidossa, lapsen kanssa leikkimisessä ja niin sanotussa metatyössä eli esimerkiksi päätösten teossa lapsen asioista tai yhteydenpidossa päiväkotiin tai lapsen ystäviin. Tutkimuksen aineistona käytämme vuonna 2019 kerättyä kyselyaineistoa, johon vastasi noin neljävuotiaan lapsen isiä ($n = 580$) ja äitejä ($n = 1282$) 13 kunnassa eri puolilla Suomea. Tarkastelemme ensinnäkin isien ja äitien vastauksia siitä, miten erilaiset vastuut jaetaan. Toiseksi analysoimme logistisen regressioanalyysin avulla sitä, ennustaako isän aiempi perhevapaan käyttö ja vapaan kesto tasaisempaa vanhempien vastuunjakoa lapsen ollessa neljävuotias. Tutkimus on osa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa CHILDCARE-hanketta (2015–2021, SA314317).

Tulokset kertovat, että etenkin vastuita leikkimisessä ja lasta koskevissa päätöksissä jaetaan tasaisesti äitien ja isien kesken. Isän päävastuu on yleisintä lapsen kuljettamisessa, äidille taas painottuvat metatyöksi luettavat lapsen kaverisuhteista huolehtiminen ja yhteydenpito päiväkotiin, mutta myös konkreettinen lapsen hoitovastuu. Isän pidemmän perhevapaan käyttö oli äitiaineistossa yhteydessä vanhempien tasaisempaan vastuunjakoon joissakin lapsen hoitoon liittyvissä konkreettisissa tehtävissä (hoito, kuljetus), mutta ei leikkimisessä tai metatyössä. Isäaineistossa perhevapaan käytön ja vastuunjaon yhteyttä ei ilmennyt. Päätelemme, että etenkin isän pidemmällä perhevapailla saattaa olla merkitystä sukupuolistuneiden hoivakäytäntöjen murtamisessa. Perhevapaiden käytön kausaalivaikutuksen osoittaminen vaatii kuitenkin lisätutkimusta.

40. What is the place of “hope” in activist research?

Coordinators:

Leonardo Custódio, Åbo Akademi University
Camilla Marucco, University of Turku

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12noon

Hopeful encounters? Activist research and disability activism

Pekka Koskinen, University of Helsinki
Reetta Mietola, University of Helsinki

Disability studies, an academic discipline emerged in the 1970's, is typically described as an outcome of collaboration between activists and academics, who often occupied both positions. What is often considered as the main outcome of this interaction is the definitional shift from medical understandings of disability to an analysis of political, cultural, and social arrangements that disable certain people. This methodological perspective, which became known as an emancipatory research paradigm, placed much hope in that by an appropriate analysis of oppressive structures social change would follow. In a sense, it was expected that this kind of research self-evidently is 'activist research' - research that aims for change.

During its first decades when disability studies as a discipline was explicitly discussing its identity there was lots of writing and debate around what does this link between activism and research mean in practice. The emancipatory paradigm was discussed not only in relation to the object of analysis but social relations of research production more generally. Disabled people, according to Colin Barnes and Mike Oliver, should have full authority in advising, leading, and controlling research, and eventually, to use to advocate for social change.

Whilst most of the researchers in disability studies would still agree with these emancipatory principles, some even identifying themselves as activist researchers, we feel that lately there has been less discussion about these wider commitments of disability studies and how these currently relate to research practice. In our paper, we would like to return to these emancipatory hopes and practices and discuss these in relation to our current research project on disability activism. We ask how to study disability activism while collaborating with disability activists - what should this kind of research look like and what can it hope to achieve.

The challenges (and joys) of doing hope-driven research: what is the place of research in producing better futures?

Camilla Marucco, University of Turku

In his article titled “Critical geography: anger and hope” (2007), Nicholas Blomley reminds us that, without ‘the vitality to animate social change’, feminist theory is a ‘limited resource’. As a fresh doctoral student and ‘geographer-to-be’, I was deeply inspired by Blomley’s article when I first read it in 2016. After few years researching the everyday lives of people of refugee background and, since 2017, attending to them also through so-called activism, I have come to believe that Blomley’s reminder is valid for research at large. To me, his words resonate with the imperative of refugee studies, i.e. the importance of contributing to both research and practice, to help improve the lives of people going through refugeehood (Harrell-Bond 1986, in Lyytinen 2019). Also, research, activism and my own everyday life have interwoven so, that my hopes have changed and found several different places. Some of these places lie outside the academia and research practices or sit

uncomfortably with them. In this presentation, I would like to reflect together on the ethical and methodological challenges and joys of doing hope-driven research. Also, I aim to expanding (my, ours) understandings of what research is and what it can actually do in the realm of asylum and immigration politics, a realm characterized by emergent horizons, loaded with racism and contested interpretations of the law, and strongly dependent on public attitudes and voting tendencies. To conclude, I ask what the place of research is in producing better futures (Blomley 2007, 62), pushing us all to imagine otherwise and remake the world (Sharpe 2016).

On hope at the crossroads of social work and research

Kris Clarke, University of Helsinki

The world we live in today is fraught with daunting challenges arising from a long history of the colonization and exploitation of one another and the planet. There is no question that we are entrapped in social, political, and economic systems of our own making that undermine healthy relationships, that divide us into fearful and conflict-ridden factions, and that make us sick. Many people know what is happening but appear to be paralyzed and resigned to the belief that fundamentally transformative changes are not possible. This is certainly not a view to which we, as social workers, should subscribe. We must remain hopeful and engaged in change. But a constant problem is that we in social work typically do not frame our practice as one of big, structural changes. Instead, we tend to regard tackling the big issues, such as climate crisis, institutional racism, colonialism, and predatory neoliberalism, as the duty of others. It is safer and more acceptable to work on a smaller scale, where we are rewarded by treating the current traumas of our service users, as a series of medicalized disorders managed by research on helping practices that are often indistinct from methods of social control by creating 'vulnerable' groups that we study as victims. This practice can even thrust our clients and fellow community members into further distress by entangling them in colonized systems of care. In this presentation, I discuss how I have found hope in my research process on memory work and decolonizing approaches through community and collaboration.

41. Yhteiskuntateoria / Social Theory

Koordinaattorit / Coordinators:

Olli Herranen, Tampereen yliopisto

Olli Pyyhtinen, Tampereen yliopisto

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursdat 11th March 2021 at 1 – 4pm

Hope, habitus and social recognition: a Bourdieusian proposal

Corrado Piroddi, Tampere University

The presentation will seek to sketch a conceptualization of habitus in terms of empirical and normative expectations starting from the analysis of the strict connection that Bourdieu identifies between hope, subjective expectations of the social agents, and the space of practical possibilities determined by the objective structures of the society.

In the first part, the paper will summarize the main features of habitus according to Bourdieu's socio-ontological point of view, focusing on habitus as a system of dispositional properties, habitus as a set of anticipations, and habitus' capacity of determining individual choices and preferences according to the objective social structures. In this regard, the presentation will underline how *hope*, for Bourdieu, has a *relational nature* that depends on the correlation between subjective expectations embodied into the habitus and the objective opportunities to satisfy in a given social game the very same expectations.

The second part will depict habitus as a set of perceptive patterns, bodily abilities, *empirical and normative expectations*. In particular, it will be argued that hope (and, consequently, resignation) depends not only on the relation between subjective and objective structures, but also on the consistency (or mismatch) between normative and empirical expectations related to the behavior of other social agents. In this respect, it will be asserted that hope tends to get stronger when agents develop empirical expectations concerning the social attitudes of their peers of interaction that confirm their normative expectations regarding normative and strategic outcomes of a given behavior.

In the final part, the paper will argue shortly that such account of habitus can be employed not only for describing social practices and strategies that aim at increasing distinctive forms of capital, but also for providing a Bourdieusian account of the *dynamics of social recognition*.

The making of addiction: Four theoretical approaches

Matilda Hellman, University of Helsinki

In this presentation I shall discuss four ontologies in seeing how addiction as a phenomenon is *made* over time and in different contexts. The theoretical frameworks accounted for are: (1) genealogy, (2) new materialism / the ontopolitical turn (3) cultural theory (4) system theory. I shall discuss them with special emphasis on references to science and knowledge. Each theoretical framework is exemplified from my own research with focus groups, mass media and research literature materials. Each approach focuses on communication.

A Foucauldian genealogy is the most typical and established way of viewing the discovery of addiction (e.g. Levine, 1978). In comparison, work that draws on the ontopolitical turn and new materialism starts fresh from a clean table in allowing concepts and constructs to come about in temporary assemblages with no pre-assumptions. I do not use the word assemblage, but I refer to the ever-changing addiction realities with the metaphor of a billowing sea. Cultural theoretical tools, such as modality and possible world theories can help us analyze the patterns according to which we commonly communicate about addiction. Last but not least, system theory allows us to understand addiction as a phenomenon that is reproduced in autopoietic systems, serving certain purposes.

The presentation builds on my recent books and several articles that I have written over the years. My overall objective is always to promote an orientation of the Finnish sociologists community away from its compartmentalized theoretical identities and cliques. Instead, I see that I can provide especially junior scholars insight into the versatility and in-depth understanding of phenomena one can achieve when one boldly and with great joy and curiosity employ a greater theoretical tool box and view it as open for all and everybody.

Prosessiajattelu yhteiskunnallisen ajan jäsentämistapana: genealogisia ääriviivoja

Ari-Elmeri Hyvönen, Tampere University

Niin yhteiskuntateoriassa kuin siihen läheisesti kytkeytyvissä politiikan teorian ja poliittisen filosofian keskusteluissa on alettu viime vuosina kiinnittää erityistä huomiota tapoihin, joilla käsitykset ajasta vaikuttavat erilaisten yhteiskunnallisten tapahtumien ja tekojen arvottamiseen. Esitelmäni linkittyy tähän keskusteluun, muodostaen osan laajempaa hanketta, jossa tarkastelen eurooppalaista politiikkaa kriittisesti aikaperspektiivistä. Käsittelen erityisesti ”prosessiajattelua” keskeisenä modernina yhteiskunnallisen ajan jäsentämismuotona ja jäljitän sen syntyä historiallisesti. En viittaa prosessiajattelulla niinkään eksplisiittisesti prosessi-käsitettä kehittäneeseen filosofis-teoreettiseen traditioon (esim. Whitehead, Deleuze, Simmel), vaan yleisempään ajattelutapaan tai -tapoihin, kehykseen tai ”imaginääriin”, jonka merkittävyys on modernina aikana kasvanut. Esitelmäni pääpaino asettuu tämän kehyksen esiinnousun historiallisten ääriviivojen hahmotteluun. Nostan esiin eri kokemuspiirejä, jotka osin toisistaan riippumatta ovat vahvistaneet prosessiajattelun keskeisyyttä tavassamme jäsentää aikaa. Eri aloilla kehitys on kulkenut yksittäisten tapahtumien, muuttumattomuuden, ja syklisyyden korostamisesta kohti ilmiöiden kehystämistä osaksi laajoja prosesseja, joihin suhteutettuna yksittäiset asiat ja tapahtumat vaikuttavat toissijaisilta.

Aloitan käsittelyn korostamalla, löyhästi genealogisen menetelmän hengessä, katkosta modernin ja esimodernin aikakäsityksen välillä. Suhteutan samalla omaa näkemystäni keskeisiin 1900-luvun lopun modernisaatioteorioihin. Tämän jälkeen käsittely etenee aihepiiristä toiseen, aluksi pohtimalla niitä aikakäsityksessä tapahtuneita muutoksia, joita talousjärjestelmän siirtymä kapitalismiin aiheutti. Nostan lyhyesti esiin myös imperialismin, modernin luonnontieteen, historiankirjoituksen ja turvallisuusajattelun murroksen. Historiallisten yksityiskohtien sijaan eri kokemuspiirien käsittelyn tarkoituksena on korostaa *samankaltaisten* ajattelutapojen murrosten merkitystä toisista osin erillisillä elämän alueilla.

Sitoen argumentin lankoja yhteen, esitelmän viimeinen osa korostaa aihepiirin merkitystä nykyisyyden ymmärtämiseksi. Käyn lyhyesti käytännön esimerkkien kautta läpi erinäisiä ongelmia, joita prosessiajattelun keskeisyyteen voidaan liittää. Korostan erityisesti sen vaikutusta kykyymme kohdata kriisejä sanan laajassa merkityksessä, viitaten sekä yhteiskuntien kohtaamiin ongelmiin ja

katastrofeihin että toivoa herättäviin katkoksiin vallitsevissa käytännöissä.

Toimijuuden kolmijakoisesta tanssista

Annariina Kiponoja, Tampere University

Esitykseni ilmentää luovaa toiveikkuutta, jota voi syntyä vain erilaisten metodologioiden ja teoreettisten lähestymistapojen yhdistämisestä: se on olemisen ontologioiden pohdintaan liittyvää toiveikkuutta. Esitykseni empiirisenä pohjana on aineisto, joka on osa kestävän kulutuksen sosiologiaan sijoittuvan, kestovaippojen käyttöä perheissä tarkastelevaa tutkimushankettani. Aineisto on kerätty talvella 2020 ja se koostuu 15 heteronormatiivisen pariskunnan parihaastatteluista. Kulutustutkimuksen lähestymistapaa on kritisoitu korostetun ihmis- ja yksilökeskeiseksi. Toisaalta relationaalisten sekä uusmaterialististen näkemysten edustajat ovat pyrkinneet tuomaan esiin inhimillisen toiminnan ei-inhimillisiä reunaehdoja ja hahmotelleet ei-inhimillisille osapuolille omaa toimijuutta. Inhimillisen ja ei-inhimillisen maailman kietoutuneisuuden sanoittamisessa probleemana kuitenkin lienee perustuksiltaan antroposentrisen yhteiskuntatieteen sekä inhimillisen ja ei-inhimillisen vuorovaikutuksen yhdistäminen tutkimuksessa ilman, että unohdetaan ihminen ja korostetaan ei-inhimillistä – tai toisinpäin. Tartun problematiikkaan molemmista suunnista: yhtäältä laventamalla diskurssianalyttisen subjektipositioanalyysin käyttötapoja, ja toisaalta hyödyntämällä ”toimijuuden tanssin” konseptia (*dance of agency*, Pickering 2017). Yhdistämällä lähestymistapoja tutkin, millaisia subjektipositioita ja toimijuuksia kestovaipoille tilanteisesti muotoutuu.

Diskurssianalyttisessä metodologiassa subjektipositioanalyysi on perinteisesti kohdistettu tilanteisesti rakentuville toimijuuden asemoitumisille, asemoinneille sekä positioiden vaihtelun kirjon esiintuomiseen, ja niiden analysointi on ensisijaisesti yhdistynyt ihmisille mahdollisiin positioihin. Pickering puolestaan on hyödyntänyt luomaansa toimijuuden tanssin käsitettä ensisijaisesti kuvaamaan inhimillisen ja ei-inhimillisen maailman kahdenkeskistä soidintanssia. Lavennan analyysini myötä toimijuuden tanssin käsittämään kolmannen osapuolen; aiheenani on soveltaa toimijuuden tanssin konseptia triadiseen vuorovaikutusmuodostelmaan, jossa kahden inhimillisen toimijan suhde vakauden saarekkeena (*island of stability*, Pickering 2017) luo tilaa ei-inhimillisen toimijuudelle, tämän positioiden vaihteluille ja subjektiksi tuleminen prosessille. Toimijuuden tanssia pohtiva subjektipositioanalyysini on toinen edellä esitellystä aineistosta tuottamani osatutkimus. Esitykseni vuoden 2021 Sosiologipäivillä perustuu vielä keskeneräiseen työhön, ja toivon saavani työryhmästä tukea ja arviointia ajatustyön loppuun saattamiseksi. Hankkeeni perimmäisenä tavoitteena on erilaisia metodologisia ja teoreettisia lähestymistapoja aineistooni soveltamalla tuottaa uutta tietoa kestotuotteisiin liittyvästä (vielä) marginaalisesta kulutuskulttuurista. Esitykseni ilmentämä toivo liittyykin täten myös sen empiiriseen puoleen: aineistoni kytkeytyy kestävään kuluttamiseen ja kiertotaloustematiikkaan, jotka lienevät yhteiskunnallisen toivon airuita fossiilikapitalismin raunioilla.

”Noron teoriakolmio” 20 vuotta myöhemmin – miksi sosiologian yleisen teorian kulma tyhjenee?

Mikko J. Virtanen, Tampere University

Arto Noron vuonna 2000 Sosiologia-lehdessä ilmestynyt ”teoriakolmio” jaotteli sosiologiset teoriat tutkimusteorioihin ja yleisiin teorioihin sekä pohti tuolloin nousussa olleen aikalaismiinoituksen roolia. Kolmion kulmiin sijoitetuille teoriatyypeille löytyi sekä toisistaan poikkeavat määreet että

edustajat. Nyt, 20 vuotta myöhemmin, erityisesti yleisen teorian kulma on kadottanut terävyyttään. Keskityn esityksessäni erityisesti Noron korostamaan yleisen teorian ja tutkimusteorian väliseen vaihtoon. Kysyn, miksi sosiologinen yleinen teoria ei informoi tutkimusteorioita ja mikseivät tutkimukset tuota teoreettista käsitteistöä? Pohdin näille kolmenlaisia tieteensisäisiä taustekijöitä, jotka kytkeytyvät myös toisiinsa:

- 1) Keskeisiä sosiologisia kysymyksenasetteluja on aktiivisesti haastettu ja ne ovat alkaneet liudentua. Noron mukaan yleiset teoriat "asettavat kysymyksen siitä kuinka 'yhteiskunta', 'sosiaalinen' tai 'kulttuuri' konstituoituu ja yrittävät vastata siihen. Sosiologinen kysymys konstituutiosta on kysymys jonkin sosiaalisen ilmiön muodostumisen säännöistä tai sen mahdollisuuden ehdoista." Kumpikin osa Noron näkemyksestä on menettämässä merkitystään.
- 2) Sosiologian tutkimuskenttä on sekä hajaantunut että monitieteistynyt ja sen keskiöön on noussut uusia tutkimusalueita ja tarkastelutapoja. Samalla eri tutkimusalojen teoriajuuret ovat hajallaan ja ulottuvat yhä useammin sosiologian ulkopuolelle. Nykyisin keskeisimmät teoriavaikutteet tulevat sosiologian sijaan ranskalaisesta filosofoinnista, poliittisesta teoriasta ja antropologiasta sekä näiden erilaisista yhdistelmistä.
- 3) Käsitteet ovat ensisijaisesti empiiriseen kytkeytyviä tutkimusvälineitä. Tutkimuksessa ei ensinnäkään pyritä teoretisoimaan yli tapaustutkimusten, saati tutkimusalojen. Toiseksi sosiologisten selitysten ja tulkintojen sijasta suuri osa nykytutkimuksesta on kuvailevaa. Näin ollen teoria ja metodologia virtaavat toisiinsa: käsitteet ovat kytkeytyneitä tutkimustapoihin ja menetelmiin eikä niitä voida tarkastella ja arvioida irti välittömästä käyttöyhteydestään, siis teoreettisina käsitteinä.

Muiden muassa näiden tekijöiden seurauksena tilanne näyttää epätoivoiselta: sosiologia on menettämässä itsenäisyytensä ja erityisyytensä tieteenalana – siitä on tulossa aputiede, jolla ei ole omia kysymyksenasetteluja ja tarkastelutapoja. Omien tutkimuskohteiden rakentamisen sijaan se seuraa joko muiden tieteenalojen tai tutkittavien rakentamia objekteja. Sosiologinen tutkimus on näin ollen lähinnä avuksi: se joko pehmittää luonnontiedevetoisia tutkimuskonsortioita tai tukee normatiivisia käytännön hankkeita. Samalla sosiologiasta uhkaa tulla yhteiskunnallisesti mykkää, sosiologiana.

Lahjan käytännöt nyky-yhteiskunnassa

Olli Pyyhtinen, Tampere University

Lahjan ongelma on askarruttanut tutkijoita sosiologeista antropologeihin, filosofiin, historian tutkijoihin ja esimerkiksi kirjallisuustieteilijöihin laajalti jo kohta sadan vuoden ajan, Marcel Maussin *Lahja*-esseen julkaisemisesta saakka. Esitelmä kehittää filosofi ja antropologi Marcel Hénaffin nojautuen ajatusta lahjasta *käytäntönä*: ei ole mitään sellaista kuin lahja yksikössä, homogeenisena objektien luokkana; on vain erilaisia lahjakäytäntöjä. Lahjatutkimuksessa on tyypillistä redusoida kaikki lahjan ilmenemismuodot yhdenlaiseen lahjaan, esimerkiksi vaihtoon (antropologia ja sosiologia) tai pyyteettömään antamiseen (filosofia). Kaikki lahjatyypit eivät kuitenkaan ole arvioitavissa samojen kriteerien avulla. Esitelmä ehdottaa analyttistä erottelua kolmen erilaisen lahjan muodon välillä: rituaalisen vaihtolahjan, pyyteettömän lahjan ja solidaarisuuteen perustuvan lahjan. Niille kaikille on yhteistä anteliaisuus, mutta sen luonne on erilainen kussakin tapauksessa. Siinä missä Hénaff keskittyy omassa analyysissään rituaalisen lahjavaihdon tarkasteluun ja argumentoi, että se on kadonnut miltei kokonaan, esitelmä kysyy, millaisia lahjakäytäntöjä nyky-yhteiskunnassa ilmenee ja millaisia suhteita, kokoonpanoja ja toimijuuksia ne tuottavat, pitävät yllä ja mahdollistavat.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12 / Friday 12th March at 10am – 12noon

**Systeemiteoreettinen tulevaisuuskonseptio ja sen empiirinen hyödynnettävyys
koulutuspoliittisen ohjauksen tarkastelussa**

Petteri Hansen, University of Helsinki

Vaikka tulevaisuus ei voi koskaan alkaa, se vaikuttaa ja ohjaa ajatteluamme jatkuvasti erilaisina odotusrakenteina ja kielellisinä merkityksinä. Keskustelemme tulevaisuudesta luontevasti niin väestön ikärakennetta ennakoivina pyramideina, ilmastomuutos-raportteina, teknologian kehityksenä sekä talouskasvun indekseinä. Tietoisuus asioiden muutoksen nopeudesta virittävät meitä unelmoimaan ja visioimaan nykyisen käsitemyönteisyyden yllättävistä tulevaisuuksista. Toisaalta tulevaisuuden hämärtyminen saattaa aiheuttaa huolta, lamaantumista ja menneisyyteen takertumista.

Tulevaisuuden muodottomuus ja jatkuva liike haastaa myös yhteiskuntateoriaa: kuinka kuvata yhteiskunnan tulevaisuutta tavalla, jossa tulevaisuuden hahmottamisen erilaiset muodot esiintyvät rinnan, toisiinsa osin vaikuttaen ja toisistaan osin eriytyen. Erään näkökulman tällaisiin tulevaisuuksiin tarjoaa saksalainen sosiologi Niklas Luhmann, jonka sosiologinen systeemiteoria hahmottaa modernia yhteiskuntaa toisistaan eriytyneiden kommunikaatiojärjestelmien näkökulmasta. Näin ymmärrettynä aika on samalla sekä sosiaalisia järjestelmiä synnyttävä/eriyttävä liike että sosiaalisten järjestelmien tuottama sisäinen järjestys, jossa systeemin menneisyys (kokemukset) ja tulevaisuus (odotukset) muotoutuvat jatkuvasti liikkuvassa nykyisyydessä (Luhmann 1976).

Systeemiteoreettista ajan sosiologiaa on sovellettu aiemmin niin julkishallinnon tutkimuksen kuin taloussosiologian tutkimusteoriassa (Andersen & Pors 2016; Esposito 2010). Omassa esityksessäni tarkastelen tämän lähestymistavan episteemisiä etuja ja haasteita koulutuspoliittisen ohjauksen empiirisen tutkimuksen alalla. Lähdän tarkastelussani liikkeelle yhteiskunnan kasvatusjärjestelmän sisäisen tulevaisuuden synnystä osana modernin yhteiskunnan funktionaalista eriytymistä. Tämän jälkeen tarkastelen sitä, miten erilaiset, historiallisesti muotoutuneet tavat hahmottaa yhteiskunnan tulevaisuuksia ovat läsnä koulutuksen poliittisessa ohjauksessa. Systeemiteorian epistemologisten etuuksien ja rajojen ohella pyrin tuomaan esille myös luhmannilaisen ajan sosiologian mahdollisia yhtymäkohtia esimerkiksi Michel Serresin topologia -ajattelun kanssa.

Tutkijan positio ja tiedon toistettavuus laadullisessa tutkimuksessa

Helena Huhta, Nuorisotutkimusseura

Tämä paperi käsittelee laadullisen sosiaalitieteellisen tutkimuksen mahdollisuuksia luotettavaan ja toistettavaan tietoon. Aihe saattaa kuulostaa mahtipontiselta, mutta kyse on yksinkertaisista huomioista, jotka jäsentävät tätä dilemmaa. Esitys pohjautuu etnografiseen väitöskirjaan etnisyyden merkityksistä vankila-arjessa, ja käyttämäni esimerkit liittyvät vankilakontekstiin. Uskon kuitenkin, että huomioni ovat yleistettävissä mihin tahansa ainakin etnografisiin tutkimuksiin.

Kysymykset tiedon luotettavuudesta ja tutkijan position merkityksestä tutkimustiedon tuottamisessa ovat empiirisen yhteiskuntatieteen ytimessä hyvästä syystä. Eri menetelmissä positionaalisuuden merkitys saa erilaisen painoarvon. Erityisesti etnografisessa tutkimuksessa tutkija oppii itsensä kautta kokemalla, näkemällä ja tuntemalla. Siksi tutkijan vaikutusta tuloksiin ei voi pyyhkiä pois. Toisin sanoen tutkimusprosessissa jää tilaa subjektiivisuudelle. Mikä siis on tuon subjektiivisuuden merkitys tutkimustiedolle ja missä määrin tutkimustulokset ovat toistettavissa? Vastaan tähän

kysymykseen erottamalla neljä tasoa, jolla tietoa rakentuu. Tutkijan positiolla on erilainen vaikutus näihin tasoihin. Osa niistä on toistettavissa ja osa ei. Dilemmaan laadullisen sosiaalitutkimuksen toistettavuudesta vastaan väittämällä, että kyse on asetetuista kysymyksistä.

Mitä sijaa valtioteorialle on kansainvälisen ilmastopolitiikan tutkimuksessa?

Petro Leinonen, Tampere University

Ilmastonmuutoksen hillintä vaatii globaalien kasvihuonekaasupäästöjen mittavaa ja pikaista vähentämistä. Vuonna 2019 Euroopan komissio julkaisi hiilineutraaliin talouteen tähtäävän Euroopan vihreän kehityksen ohjelman. Ohjelman tavoite on kunnianhimoinen: kansantuotteen ja hiilidioksidipäästöjen kasvun absoluuttinen irtikytkentä, ja täten kapitalismin historiassa ennennäkemätön vihreän kasvun malli. Ohjelmassa kaavailtu rahoitus perustuu kuitenkin suurimmilta osin toiveisiin yksityisen sektorin investoinneista, eikä rahoitus riitä komission omien laskelmien mukaan tavoiteltujen päästövähennysten toteuttamiseen.

Esityksessä tuon esille keinoja käsitteellistää Eurooppalaisen ilmastopolitiikan rahoitusvajetta uuspoulantzasilaisen valtioteorian avulla. Marxilaiseen kapitalismianalyysiin perustuva valtioteoria auttaa jäsentämään ilmasto- ja kasvupolitiikan jännitteitä pääomasuhteen uusintamisen ja sille perustavan yhteiskunnallisen luontosuhteen yleisen tason ristiriitoina. Nämä ristiriidat saavat spesifejä muotoja yhteiskunnallisen kehityksen suunnasta käytävien hegemoniakamppailujen ja vakiintuneiden sääntelymuotojen kentällä. Euroopassa pyrkimys päästövähennyksiin kohtaa rahoitussektoria ja kilpailukykyä korostavan kasautumismallin institutionaaliset valtasuhteet ja tähän niveltävän talouskuria korostavan finanssipolitiikan.

Kapitalistisen tuotantomuodon vallitessa valtion mahdollisuus toteuttaa laajamittaisia uudistuksia törmää rakenteellisiin ristiriitoihin, joiden sovittelu ja ratkaiseminen vaatii hegemonisia projekteja, jotka kykenisivät artikuloimaan yhteen toisistaan eroavia intressejä ja ideologisia positioita. Valtioeteoreettisten erotteluiden avulla on mahdollista tarkastella kriittisesti vallitsevien kansallisten ja kansainvälisten poliittis-taloudellisten rakenteiden kykyä toteuttaa tällaisia projekteja – ja samalla ilmastopolitiikan toivoa ja toivottomuutta. Esitys perustuu keskeneräiselle väitöskirjatutkimukselleni.

Työkaluja kasvuriippuvaisen yhteiskunnan analyysiin

Joonas Kumpulainen, Tampere University

Modernin yhteiskunnan historia on jatkuvan talouskasvun historiaa. Talouskasvu on ilmentänyt yhteiskunnalle toivoa paremmasta tulevaisuudesta. Ekologisten riskien aikakaudella se ilmentää taloudellista välttämättömyyttä, josta ei voi luopua, mutta joka on vaarassa johtaa ekologiseen katastrofiin. Talouskasvu esitetään reaalipolitiikassa keskeisenä talouspoliittisena tavoitteena ja reunaehtona, jolle muut poliittiset tavoitteet ovat ehdollisia. Vaikutusvaltaisissa globaalin hallinnan talousinstituutioiden asiantuntijaraporteissa talouskasvun katsotaan olevan tärkeää julkisen sektorin rahoituksen ja inhimillisen hyvinvoinnin kannalta. Yhdysvaltojen ja Euroopan unionin ilmasto-ohjelmatkin on rakennettu talouskasvun vetureiksi. Talouskasvu ilmenee modernin yhteiskunnan keskeisenä riippuvuussuhteena, mutta millaisia käsitteellisiä työkaluja yhteiskuntateoria tarjoaa tämän riippuvuussuhteen analyysiin? Esitykseni kuvailee ensiksi, miten talouskasvua käsitellään ekonomistisissa teorioissa: miksi talous kasvaa ja millaisia keskinäisriippuvuuksia talouden kasvulla ja muilla muuttujilla on? Laajennan tarkastelun sosiologiseksi arvioimalla, mitä kapitalistisen talouden institutionaalisia sääntelymuotoja koskevat sosiologian teoriaperinteet

kertovat meille talouskasvun ja politiikan keskinäisriippuvuudesta. Teoreettisen esityksen pohjalta pohdin, tarjoaako kirjallisuus riittävästi käsitteellisiä välineitä ilmiön käsittelyyn? Vai tarvitaanko kenties käsitteellistä työtä?

42. Yrittäjyys ja yrittäjämäisyys nyky-yhteiskunnassa

Koordinaattorit / Coordinators:

Henri Koskinen, Turun yliopisto

Miikka Pyykkönen, Jyväskylän yliopisto.

Torstaina 11.3.2021 klo 13 – 16 / Thursday 11th March 2021 at 1 – 4pm

”Mä ite määrittelen ne reunaehdot sille työlle”. Merkityksellinen työ, ikääntyminen ja yrittäjyys

Heli Ansio, Työterveyslaitos

Sara Lindström, Työterveyslaitos

Itsensä työllistämisen osuus työllisyyden muotona on kasvussa, myös yli 55-vuotiaiden joukossa. Myös kansallisten ja kansainvälisten politiikkaohjelmien tasolla vanhempia ikäluokkia kannustetaan pidentämään työturiaan esimerkiksi työllistämällä itse itsensä, yrittäjinä.

Itsensä työllistäjien työstä tarvitaan lisää tutkimusta niin ikääntymisen kuin työn merkityksellisyyden näkökulmista. Stereotyyppinen käsitys kutsumustyötään tekevistä ”sankariyrittäjästä” kaipaa täydentämistä. Saatavilla ei liioin ole tarpeeksi tietoa siitä, miten työurien pidentämiseen liittyvät institutionaaliset paineet näyttäytyvät yrittäjien itsensä kokemina.

Tässä esityksessä keskitymme yli 55-vuotiaiden itsensä työllistäjien tapoihin tehdä työstään merkityksellistä arkeen limittyvien taktiikoiden avulla. Lähtökohtamme on, että merkityksellinen työ ei palaudu ainoastaan työn sisältöön liittyvään kutsumukseen, vaan vaatii jatkuvaa tekemistä arjessa. Tutkimuskysymys on kaksiosainen: 1) Miten yli 55-vuotiaat yrittäjät tekevät työstään merkityksellistä? ja 2) Miten ikääntyminen ja yrittäjyys heijastuvat näissä taktiikoissa?

Tutkimusaineisto koostuu yli 55-vuotiaiden yrittäjien laadullisista haastatteluista, tutkijoiden muistioista ja yrittäjien tuottamista verkkotyöskentelyalustan sisällöistä. Aineisto on koottu Työterveyslaitoksen järjestämässä yrittäjien valmennus- ja vertaisryhmässä syksyllä 2019, osana ESR:n osarahoittamaa hanketta Entrefox - +55 Entrepreneurs and Working Life.

Tuloksena tunnistamme kolme pääasiallista taktiikkaa: toisten auttaminen, itsensä toteuttaminen ja autonominen työnteke. Ikä heijastuu tuloksissa useimmiten positiivisena voimavarana ja kietoutuu edellä mainittuihin työn merkityksellisyyden taktiikoihin. Tulkitsemmekin, että tulokset heijastavat yhteiskunnassa vallalla olevaa aktiivisen ikääntymisen ideologiaa. Sen sijaan yrittäjyys esitetään sekä työn merkityksellisyyden esteenä että mahdollistajana.

Yrittäjätaiteilijat vapauden, luovuuden ja toimeentulon rajapinnoilla

Miikka Pyykkönen, Jyväskylän yliopisto;

Sakarias Sokka, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus CUPORE

Ari Kurlin Niiniahio, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus CUPORE

Tarkastelemme esityksessämme nuorten (alle 35 v.), eri taiteenalojen ammattilaisina toimivien freelancereiden ja yrittäjien – nimitämme heitä jatkossa yhteisnimityksellä ’yrittäjätaiteilijat’ – näkemyksiä omasta työstään:

sen luonteesta ja motivaatiotekijöistä sekä asemastaan ja toimeentulostaan. Aineistomme on Kulttuuripolitiikan edistämissäätiön ja Taiteen edistämiskeskuksen keräämä Nuoret taiteentekijät -kyselyaineisto vuodelta 2018 (n=565). Olemme erotelleet aineistosta otokseksi yrittäjien ja freelancerien vastaukset (n=209) edellä mainituista asioista. Tarkastelemme suoria jakaumia sekä ristiintaulukointeja riippumattomuustestein ja korrelaatiokertoimien testauksin tarkoituksenamme tutkia eri tekijöiden vaikutuksia freelancereiden ja yrittäjien työtyytyväisyyteen sekä ryhmän sisäisiä eroja. Lähestymme aihetta kulttuuri- ja taidealojen työtä koskevien aiempien tutkimusten tulosten ja teoretisointien valossa. Tulkintakehyksen keskeisiä käsitteitä ovat taiteilijoiden työn hybridisyys ja työnteon prekaarisuus, joita kuvaavia esimerkkejä nostamme esiin myös aineistoon lukeutuvista kirjallisista vastauksista. Keskeisinä tuloksina esityksessämme nousevat esiin, että yrittäjätaiteilijat ovat työssään muita monialaisempia ja monituloisempia, ja he pärjäävät muita paremmin prekaarin työelämän epävarmuustekijöiden kanssa.

Syrjintä, epäasiallinen kohtelu ja häirintä liikunta-alan yrittäjien kokemuksissa

Kaisa-Riitta Aho, Turun yliopisto

Tarkastelen suomalaisten liikunta-alan yrittäjien kokemuksia syrjinnästä, epäasiallisesta kohtelusta ja häirinnästä suhteessa omaan työruumiiseen. Työruumiilla tarkoitan ammattilaisen henkilökohtaisia fyysisiä piirteitä, eleitä ja tapoja esittää itsensä esimerkiksi tietyin asennoin tai pukeutumisvalinnoin työtehtäviä hoitaessa.

Tarkastelu pohjaa verkkokyselytutkimuksen tuottamaan aineistoon, jonka kerään tammi-helmikuussa 2021. Kyselyä jaetaan liikunta-ammattilaisten yhdistysten ja sosiaalisen median alustojen kautta ammattikunnalle. Aineisto kartoittaa, millaisia ennakkoluuloja, syrjintää tai muuta epäasiallista kohtelua liikuntayrittäjän työruumiiseen kohdistuu ja onko ilmenemismuodoissa eroja esimerkiksi sukupuolen, liikunta-alan työvuosien tai ammatinharjoittamisen alueellisen sijainnin osalta.

On todettu, että ulkonäkösyryntä on yleistä suomalaisessa työelämässä. Toistaiseksi aihetta ei ole kuitenkaan tutkittu liikunta-ammattilaisten näkökulmasta. Hypoteesini on, että ns. ulkonäköyhteiskunta mekanismeineen vaikuttaa alalla erityisellä tavalla, sillä liikunnanohjaajien, valmentajien ja personal trainerien ruumiillisuus on työn arjessa hyvin keskeisessä roolissa. Viime vuonna valtakunnan medioissa ulkonäkösyryntää käsiteltiin yksittäistapauksen kautta, kun ulkonäköihanteista painonsa vuoksi poikkeava tanssinopettaja kertoi työelämäkokemuksistaan.

Liikunta-alalla syrjinnän kokemuksista puhuminen vaikkapa suhteessa etniseen taustaan, kehon kokoon tai seksuaaliseen suuntautumiseen on vielä tabu. Työruumiin kyky viehättää ja kerätä some-tykkäyksiä valjastetaan niin asiakashankinnan ja myynninedistämisen vauhdittamiseen kuin mainostulojen saamiseenkin. Uusliberalistisesti orientoituneessa jälkiteollisessa taloudessa oma ruumis mielletään itsen yrittäjyyden idean mukaisesti omaisuudeksi tai pääomaksi, johon on panostettava ja jota on myytävä työmarkkinoille.

Keskeinen tutkimuskäsitteeni on haavoittuvuus. Liikuntayrittäjän työruumiilta vaaditaan, että se organisoituu positiivisiksi koodattujen affektien varaan, jolloin ruumiin alttius loukkaavalle arvostelulle tai epäasialliselle kanssakäymiselle sivuutetaan. Itsen yrittäjyyden ideaan sopii siis huonosti psykologisen ja fyysisen haavoittuvuuden myöntäminen. Syrjintään, epäasialliseen kohteluun ja häirintään keskittymällä tutkin nimenomaan työruumiin haavoittuvuutta ja yrittäjäkokemuksen materiaalisuutta.

#Metoo- ja Black lives matters- kampanjat ovat lisänneet tietoisuutta syrjinnän ja epäasiallisen kohtelun yleisyydestä. Aihe on ajankohtainen siksin, että koronaepidemia on kiihdyttänyt liikunta-alan sisäistä keskustelua työoloista. Työhyvinvointi on noussut ennen näkemättömällä volyymilla aiheeksi liikunta-

ammattilaisten sosiaalisen median keskusteluryhmiin. Kysymyksenasetteluni tavoitteena on laajentaa keskustelua liikuntayrittäjien työhyvinvointiin liittyvistä teemoista ja osoittaa, että työruumiin haavoittuvuus kokemuksellisenä – joskin vaiettuna – olemismahdollisuutena tulisi nostaa liikunta-ammattilaisten edunvalvontaan entistä vahvemmin.

Äitiyrittäjyys ristiriitaisena tasapainon välineenä nyky-yhteiskunnassa

Hanna-Mari Ikonen, Jyväskylän yliopisto

Tarkastelen esityksessä äitiyrittäjyyttä: yrittäjämuitoista toimeentulon hankintaa, joka on rinnakkaista naisen äitiroolille tai sille alisteista. Tarkastelen, miksi jotkut naiset työskentelevät näin ja miten heidän arkensa tällöin organisoiutuu. Lähden joidenkin tutkijoiden (Littler 2018; Orgad 2019) huomiosta, että äitiyrittäjyys on tapa ”saada kaikki”: ratkaista yrittäjämäiseen, tuottavaan työhön kutsuvan ja intensiivistä äidinhoivaa korostavan ideologian välinen affektiivinen hankaus tavalla, joka toisi mukanaan onnellisen tasapainon (Rottenberg 2014). Samaiset tutkijat ovat esittäneet, että naisten ”vapaaehtoinen valinta” pyrkiä tasapainoon vetäytymällä usein pienimuotoiseen ja -tuottoiseen yrittäjyyteen vie sukupuolten tasa-arvoa taaksepäin. Lisäksi, kun työn ja perheen tasapainon diskurssi on vahva ja assosioituu moraalisesti hyvään, kuten onnellisuuden tuottamiseen itselle ja läheisille, tasapainon tuottamisesta voi nähdä tulevan työtä itsessään. Mutta miten äidit jäsentävät työn ja perheen suhteita suomalaisessa sosiaalipoliittisessa ja kulttuurisessa kontekstissa?

Esittelen 21 haastatellun naisen jäsennyksiä äitiydestään ja yrittäjyydestään. Haastatellut äidit työskentelevät yrittäjämuitoisesti esimerkiksi media- ja käsityöaloilla. Tunnistan lähtökohtaisesti jaetuksi puhetavaksi sen, että äidillä tulee olla työ. Juuri tämän työhön kytkeytyvän identiteetin voimauttamana hän on hyvä äiti lapsilleen. Äideillä on paljonkin työhön liittyviä tavoitteita, mutta rinnalla säilyvät äitiyden affektiiviset vaatimukset. Niitä käsitellään pääosin kahdella tavalla: asettamalla lapset etusijalle – tai pyrkimällä tekemään näin ainakin ajoittain, sillä myös työ on tärkeää ja työntekijäkansalaisen diskurssi hyvin omaksuttu – ja asettamalla itsensä etusijalle. Itsensä ensisijaistamisen moraalista epäilyttävyyttä lievennetään rajaamalla äidin ensisijaistamisen kestoja ajallisesti ja kietomalla se lapsen hyvään: lapsi ei joudu näin äidin toiveiden toteuttamisprojektiksi vaan saa vapaammin kasvaa omaksi itsekseen.

Tulkitsen suomalaisenkin äitiyrittäjyyden heijastavan ”kaiken saamista” eli sekä tuottavuuden eetokseen istuvaa tavoitteellista työelämäsuhdetta että intensiivisen äitiyden ideologian kierrättämää omistautuvaa, tiedostavaa äitiyttä. Kuitenkin suomalainen naisten kokoaikatyön perinne ja päivähoitojärjestelmä vaikuttavat siihen, että työ säilyy keskeisenä elämänsisältönä eikä yrittäjyys uhkaa ajaa naisia laajamittaisesti kotiin. Sen sijaan Suomessa sitkeästi sukupuolistunutta hoivaa äidin yrittäjyys ei välttämättä pura, vaan saattaa jopa vahvistaa sitä. Yrittäjyyspuheen ja käytäntöjen sukupuolistuneita seurauksia on siksi tärkeää tutkia.

Itsen brändäyksen moraaliset dilemmat kauppatieteilijöiden koulutus-työelämä siirtymässä

Heli Mutanen

Maija Korhonen

Päivi Siivonen

Katri Komulainen

Inka Hirvonen

Kristiina Ojala

Tarkastelemme esityksessämme itsen brändäystä narratiivis-diskursiivisena minän muokkaustyönä kauppatieteilijöiden haastattelupuheessa. Tutkimuksemme yhteiskunnallinen kehys rakentuu korkea-asteen koulutuksen ja tutkintojen sekä prekaarien työmarkkinoiden vaateiden jännitteisyydestä. Aiemman

tutkimuksen pohjalta tiedetään, että korkea-asteen tutkinnot eivät enää ole riittävä edellytys työllistymiselle ja työmarkkinakilpailussa pärjäämiselle (mm. Tomlinson 2008). Tutkimusten lisäksi yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet, persoona ja niiden kultivoiminen ovat toivottavan työntekijän määreitä, työntekijän kilpailuvaltteja ja uudenlainen arvontuotannon väline (Gershon 2016).

Yrittäjyyskulttuurin (Rose 1990) ja nyttemmin itsen markkinoinnin kulttuurin (Vallas & Cummings 2015) myötä markkinoiden sanastosta on muotoutunut hyväksytty puhetapa (Bolton & Houlihan 2006), jota sovelletaan myös yksilöihin (Vallas & Christie 2017). “Enterprising self” työmarkkinoiden uutena ideaalina sekä pakottaa että houkuttelee niin korkea-asteelta työelämään suuntaavia opiskelijoita kuin jo työmarkkinoilla olevia yhtäältä sovittautumaan prekaarien työmarkkinoiden vaateisiin, toisaalta rakentamaan omaa ainutlaatuisuuttaan, jonka avulla he voivat edistää työhön liittyviä itsen toteuttamisen päämääriä (Gershon 2016; Komulainen ym. 2020; Siivonen ym. 2019).

Yksi edellä mainitun kulttuurin (kansanomaisenkin) ilmentymä on itsen brändäyksen diskurssi (personal branding discourse, Vallas & Christie 2017). Olemme kiinnostuneita tutkimuksessamme siitä, mikä minän muokkauksessa työmarkkinakelpoiseksi rakentuu ”oikeanlaiseksi” ja suotavaksi, ja mikä puolestaan ”vääräksi” tai paheksuttavaksi toiminnaksi. Viittaamme edellä mainituilla itsen brändäyksen jännitteillä moraalisiin dilemmoihin, jotka vaihtelevat kulttuurisesti, ala- ja organisaatiokohtaisesti ja tilanteisesti.

Empiirinen aineistomme on kerätty vuonna 2019 HighEmploy-akatemiahankkeessa haastatteleamalla neljästä eri yliopistosta ja kahdesta eri ammattikorkeakoulusta kaupalliselta alalta maisteriksi juuri valmistuneita (76). Aiemmasta minäidentiteettejä (mm. Alvesson 2010) tarkastelevasta tutkimuksesta ja brändäysdiskurssia makroperspektiivistä tarkastelevasta tutkimuksesta (mm. Vallas & Christie 2018) poiketen analysoimme haastattelupuhetta vuorovaikutuksen tutkimuksen näkökulmasta eritellen, miten rakennetaan puheessa siihen liittyviä ideaaleja myötäillen ja vastustaen.

Alustavien havaintojemme mukaan akateemisen korkea-asteen koulutuksen ja kaupallisen alan työmarkkinoiden jännitteisyys näyttäytyy aineistossa brändäyspuheen ja ”hyvien” ja ”ei toivottujen” käytänteiden moniäänisyytenä ja erilaisina suhteina sekä organisaatioissa että laajemmin työmarkkinoilla oletettuihin ideaaleihin. Brändäämällä pyritään performoimaan tietynlaisia (työntekijä)minuuksia ja häivyttämään toisia, organisaatiossa tai työmarkkinoilla ongelmallisiksi määrittyviä identiteettejä, jotka näyttäisivät kytkeytyvän esimerkiksi ikään, sukupuoleen, perhetaustaan, alueeseen ja tutkinnon tasoon.

Yrittäjyys, kasvatus ja kritiikki: talouspedagogiikan oksistamista

Tuomo Alhojärvi

Mikko Kainulainen

Yrittäjyyskasvatus on käytäntönä, taloudellis-poliittisena agendana ja tutkimuskohteena saanut kasvavaa huomiota osakseen. Tulkinnoissa on viime vuosina korostunut tietynlainen kriittinen tiedonintressi ja tutkimusote, joka tekee yrittäjyyskasvatuksesta ymmärrettävän ilmiön erityisesti tietokykykapitalismin ja uusliberalistisen hallinnan näkökulmista. “Yrittäjäminän” yhteiskunnallinen kasvatus on aiheellisesti motivoinut sekä kriittistä purkutyötä että vaihtoehtojen etsintää. Luotaamme esityksessämme suomenkielisen yrittäjyyskasvatuksen kritiikin tuottamia mahdollisuuksia teoriassa, empiriassa ja käytännössä. Tarkastelemme kritiikin performatiivista työtä tulkitsemansa ilmiön, yrittäjyyskasvatuksen, kuvaamisessa ja tuottamisessa. Kiintopisteenä on J.K. Gibson-Grahamin feministisestä jälkikapitalistisesta tutkimuksesta nouseva oivallus poliittisen talouden kritiikin tuottamista tutkimuksellisista ja käytännöllisistä umpikujista – kritiikin välttämättömän työn varjopuolista ja vaihtoehtoista.

Tarkastelemme ensin yrittäjyyskasvatuksen kritiikin yrittäjyyttä koskevia käsityksiä. Millaisia ehtoja uusliberalismiksi ja tietokykykapitalismiksi käsitteellistetty talous asettaa yrittäjyydelle? Millaisia muita talouksia, muita kuin kapitalistisia yrittäjyyksiä, tämä käsitys mahdollisesti ohittaa ja unohtaa? Toiseksi paneudumme yrittäjyyskasvatuksen kritiikin kasvatusta koskevaan kriittiseen otteeseen. Minkälaiset oletukset ohjaavat kasvatusta nimenomaan hallinnan näkökulmasta lähestyvää kritiikkiä? Entä millaisia muita pedagogisia tulkinta- ja toimintamahdollisuuksia tämä lähestymistapa saattaa ohittaa?

Pyrimme näitä näkökulmia avaamalla kartoittamaan yrittäjyyskasvatuksen kritiikin käytännöllisten ja teoreettisten oletusten tekemää työtä: erityisesti sellaisia rajoituksia, jotka tuottavat ilmiön alle mahdutettavasta heterogeenisesta todellisuudesta kritiikin yksinkertaistamia kohteita. Pyrkimyksemme ei kuitenkaan ole kritiikin suitsiminen vaan ennemminkin oksistaminen: haluamme tuoda yrittäjyyskasvatuksen kritiikin rinnalle talouden moninaisuudelle herkempää, kasvatusotteeltaan osallistuvampaa ja itseymmärrykseltään monipuolisempaa otetta. Esityksen lopussa luotaamme tätä mahdollista toisenlaista työtettä jälkikapitalistisen ja feministisen talouspedagogiikan avulla.

Perjantaina 12.3.2021 klo 10 – 12 / Friday 12th March 2021 at 10am – 12noon

Critical investigation of entrepreneurial activities and co-creation in municipalities

Satu Aaltonen, University of Turku

Tanja Lepistö, University of Turku

Ulla Hytti, University of Turku

Our study is placed at the intersection of public sector entrepreneurship (Dhiliwayo, 2017; Zerbinati & Souitaris, 2005) and co-creation (Lund, 2018; Torfing et al., 2019). Even if both of them have been used as a remedy for depriving regions, studies combining them are scarce (Tuurnas et al., 2019). This presentation contributes to that call by asking, what are the outcomes of simultaneously applying the co-creational and entrepreneurial activities in the public sector.

Expected positive outcomes of public sector co-creation and entrepreneurship are many (see e.g. Torfing et al., 2019; Hayter et al., 2018; Autio et al., 2013). In addition to offering opportunities for participation and strengthening social cohesion, they can be seen to increase potential for innovations and cost reductions. In addition, the literature suggests that sometimes even more profound political and cultural impacts are achieved (Voorberg et al., 2015, Naldi et al., 2020). But as co-creation and entrepreneurial activities have gained popularity in the public sector, the critique towards them has been increasing (e.g. Røiseland & Vabo, 2016). E.g. co-creational activities are often defined by a romanticized idea of communities (Brint, 2001), often ignoring the dark side of them, such as reduced democracy (Papadopoulos, 2007). In addition, both practices have been claimed for imposing neoliberal ideology (Merrifield, 2014; Dahl & Soss, 2014).

This conceptual study brings together entrepreneurial orientation (EO) (Morris & Jones, 1999; Kearney et al., 2009) and public sector co-creation, and analyses critically how their starting premises, expected and emerging outcomes complement or discord each other. The analysis is illustrated by experiences from two Finnish municipalities.

Auta pientä! Näkökulmia yrittäjyyskuvan individualistisuuteen nykyisissä yrittäjyysdiskursseissa

Kari Mikko Vesala

Miira Niska

Covid19-pandemia sai Suomen Yrittäjät käynnistämään kampanjan Auta pientä! Kampanja kertoo pienyrittäjien tarvitsevan apua ja muistuttaa, että kuluttajat voivat hankinnoillaan ohjata euroja pienyrittäjän taskuun. Kampanja on kiinnostava ajatellen, että yrittäjyys on laajasti nähty individualismin symbolina. Yrittäjiä on kulttuurisesti pidetty ”oman onnensa seppinä”, joiden menestys on heidän omasta panostuksestaan kiinni. Käsitys yrittäjyydestä individualismin lippulaivana on kulttuurista arkitietoa, mutta tuttu myös yhteiskuntatieteistä. Esimerkiksi sosiologi Nikolas Rose on kirjoittanut uusliberalistisesta hallinnasta, joka tekee sosiaalisista turvaverkoista tarpeettomia muokkaamalla yksilöistä autonomisia ja vastuullisia yrittäjäminuuksia. Mutta mitä yrittäjyyden individualistisuudesta kertoo vaikkapa Auta pientä! -kampanja korostaessaan, että pienyrittäjät eivät selviä ilman ulkopuolista apua, ja että pienyrittäjän toiminnassa on kysymys koko suomalaisen yhteiskunnan palvelemisesta.

Auta pientä! -kampanja voitaisiin ehkä pandemiaan vedoten kuitata erikoisena poikkeamana individualistisesta sankariyrittäjyyden mielikuvasta. Toisaalta ajatellen yrittäjyysdiskurssin suosion kasvua sekä sen levittäytymistä ja haarautumista niin talouselämässä kuin muilla yhteiskuntaelämän alueilla, tuntuu perustellulta arvella, ettei yrittäjyyskuva ole myöskään säilynyt muuttumattomana. Mitä aiemmin itsestään selvältä ja hegemoniselta vaikuttaneelle individualistiselle yrittäjyyskuvalle on tapahtunut? Minkälaisina versioina se nykyään näyttäytyy, ja miten? Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana yrittäjyys on ollut tapetilla muun muassa osuuskuntien ja sosiaalisiin ja ekologisiin tavoitteisiin vastaavaan yhteiskunnallisen yrittäjyyden muodossa. Edustaako tällainenkin yrittäjyys individualismia, jos niin miten?

Toimijuuden ja yrittäjyyden sosiaalipsykologian tutkimusryhmässä Helsingin yliopistossa yrittäjyyttä on tutkittu viimeksi kuluneiden kolmenkymmenen vuoden aikana, muun muassa kiinnittäen huomiota relationistiseen – eli suhteisiin uppoavaan – yrittäjyyskuvaan sekä eritellen kysymystä yrittäjyydestä toimijuuden mallina: minkälaisena toimijuuden mallina yrittäjyyttä eri asiayhteyksissä käytetään ja ketä tai mitä yrittäjä tällöin toiminnallaan palvelee? Esityksessä pohdimme individualistisen yrittäjyyskuvan näkymistä ja sen mahdollisia muuntumisia nykyisissä yrittäjyysdiskursseissa, hyödyntäen tutkimusryhmän tähänastisen työn mahdollistamia näköaloja.

Konsultit jälkiteollisessa yhteiskunnassa - toimeentulon epävarmuuden ja itsellisyyden jännite

Arja Haapakorpi, Tampereen yliopisto & Työelämän tutkimuskeskus

Jälkiteollisella aikakaudella palvelut sekä toimialana että tekemisen muotona ovat kasvaneet ja laajentuneet ja toisena trendinä työmarkkinoiden joustavoittamisen myötä epätyypillinen työ on asettu-nut osaksi vakiintuneita työmarkkinoita. Konsulttipalveluiden kasvu kumpuaa tästä työmarkkinoiden ja työelämän muutoksesta: asiantuntemuksen palveluistaminen ja itsensä työllistämisestä ja ly-hyistä palkkatyösuhteista koostuva yhdistelmätyö on asiantuntijatyön yleistynyt versio. Huolimatta yhdistelmätyöhön liittyvästä epävarmuudesta asiantuntijakonsulttien asema ei välttämättä ole kurjistumassa. Asiantuntijuus antaa periaatteessa resursseja konsultointitehtävään, korkeakoulutus tietoa pärjätä epävarmassa työmarkkina-asemassa ja itsellisyys antaa jossain määrin vapautta. Konsulttityö-voima onkin tutkimusten mukaan kuitenkin polarisoitunut matalia tuloja ansaitseviin, heikossa työ-markkina-asemassa oleviin ja huipputuloja tienaaviin, hyvässä asemassa oleviin konsultteihin. Esi-tyksessä tarkastellaan asiantuntijakonsultteja tulevaisuuden epävarmuuden ja vapauden dilemman näkökulmasta.

Tutkimuksen tulokset kohdistuvat itsellisen asiantuntijuuden ja toimeentulon hankkimisen ikiaikaiseen jännitteeseen. Itsellinen asema konsulttina houkuttelee, mutta toimeentulon epävarmuus pelottaa. Konsultit

ovat tietoisia työmarkkinastrategioiden merkityksestä ammattiryhmien aseman kohen-tamisessa, mutta perinteisen joukkovoiman sijaan he asemoivat itsensä yrittäjiksi subjektiivisine strategiaoineen. Joustavuus työmarkkinoilla on keino hallita epävarmuutta, mutta joustavuuden myötä tulneiden toimeksiantojen ruuhkautuminen heikentää elämänlaatua. Vakituinen palkkatyö on tuonut turvaa aikaisemmalla uralla, mutta muistoissa on vielä jatkuvien irtisanomisten ja niihin liittyvien organisaatiouudistusten aiheuttama turhautuminen. Konsulttityön taloudellisten ehtojen ankaruus kuitenkin vaihtelee ikävaiheen mukaan: kypsässä iässä olevat, perheeseen liittyvistä taloudellisista velvoitteista vapautuneille epävarmuus on yhä läsnä, mutta omana valintana.

Esitys perustuu tutkimusprojektiin ”Monimuotoinen ansiotyö – käytännöt ja yhteiskunnallinen kehitys” 2019-2021, Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuskeskus. Tutkimuksen aineistona on 12 konsultin haastattelut, joka koottiin vuonna 2019 ja on analysoitu sisällönanalyysillä.

Kasvuyrittäjyys yrittäjämínuuden ideaalimuotona? Slush-tapahtumien mediajulkisuuden tarkastelua 2015-2019

Marko Ampuja, Helsingin yliopisto

Monet sosiologit ovat kiinnittäneet huomioita siihen, miten yrittäjät ja yrittäjyys ovat nousseet nykyisten kapitalististen yhteiskuntien moraalisen ja taloudellisen järjestyksen ytimeen. Esimerkiksi Göran Therborn näkee ”yrittäjän lanseerauksen yhteiskunnan sankariksi” yhtenä ”erikoisimmista ja rajuimmista ideologisista heilahduksista”, joka on tapahtunut Ruotsissa parin viime vuosikymmenen aikana. Sama kehitys on toteutunut ympäri kehittyneitä teollisuusmaita. Suomessa se on ilmennyt esimerkiksi peruskoulujen nykyisissä opetussuunnitelmissa, joissa korostetaan tarvetta opettaa lapsille yrittäjyyskasvatusta sekä eri yliopistojen halussa profiloitua yrittäjyysyliopistoina, joiden tavoitteena on - opetus- ja kulttuuriministeriön linjausten mukaisesti - vahvistaa ”yrittäjämäistä asennetta ja yrittäjyyttä tukevia toimintatapoja”.

Yrittäjähenkisyyden tärkeyttä korostavissa puheissa ja strategisissa suunnitelmissa ei ole kyse yksittäisten sektorien politiikkatoimista vaan se on laajentunut vaatimuksiksi kulttuurisista arvomuutoksista ja uusista tavoista koulia kansalaisista yrittäjiä ja innovaattoreita. Sosiologi Ulrich Bröcklingin mukaan ”yrittäjämínuudesta” on tullut uusliberalistisen järjestyksen yksi hallitsevista ideologisista muodoista. Se on laajalle levinnyt eetos, joka nostaa menestykselliset yritysgurut esikuvaksi joukolle luonteenpiirteitä ja asennoitumistapoja, jotka esitetään kansalaisille ikään kuin uusliberaalin subjektin ideaalisena vaatimuslistana.

Nykyisin yrittäjämínuuden eetoksen voi nähdä kristallisoituvan hallitsevissa tavoissa käsitellä startup-yrittäjiä ja kasvuyrittäjyyttä. Tarkastelen esityksessäni ideologiateoreettisesta perspektiivistä sitä, millä tavoin media on rakentanut kuvaa kasvuyrittäjyydestä. Keskityn suuren suosion ja medianäkyvyyden saavuttaneeseen Slush-tapahtumaan, joka on usein esitetty (sekä aihetta koskevassa kirjallisuudessa että mediassa) luovan yrittäjähengen paradigmaattisena ilmentymänä. Taustoitani aiheitani käymällä aluksi läpi (kasvu)yrittäjyyden nousua koskevaa manageriaalista ja sosiologista kirjallisuutta, sekä viimeaikaista suomalaista innovaatiopoliittista keskustelua, jossa kasvuyrittäjyys on saanut näkyvän aseman. Tämän jälkeen tarkastelen aihetta koskevia suomalaisia media-aineistoja vuosilta 2015-2019 ja analysoin sitä, millä tavoin ja minkälaisia teemoja esiin nostaen kyseiset jutut ovat käsitelleet Slush-tapahtumia. Pohdin kriittisesti sitä, nostaako Slush-tapahtumien mediajulkisuus esiin pelkkiä start-up -sankaritarinoita vai sisältääkö se myös ristiriitoja – ottaen erityisesti huomioon sen, että kasvuyrittäjyyden kulttuurinen nousu tapahtui keskellä uusliberalismin kriisiytymistä 2010-luvulla.

